Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

DEN PRIVATE FORSIKRINGSVIRKSOMHEDS UDVIKLING I DANMARK

1914—1930

AF

CHR. THORSEN

UDGIVET AF

KJØBENHAVNS BRANDFORSIKRING

KØBENHAVN

ANTON M. JENSENS BOGTRYKKERI

1931

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side

I. Forsikringsvirksomheden i Almindelighed 5
A. Indledning 5
B. Forsikringsvirksomhedens Udvikling 1900–1914 21
C. Udviklingen efter 1914 30
1. De i Aarene 1915-20 nystiftede Forsikringsaktieselskaber 30
2. De krigsstartede Forsikringsaktieselskabers Sammenbrud 51
3. De i Aarene 1914-20 stiftede gensidige Selskaber 61
4. Norske og svenske i 1914-20 stiftede Forsikringsselskaber 67
5. Aarsagerne til Sammenbrudene 74
6. Aktionærers og Kreditorers Tab ved Likvidationerne . 94
7. Retssager vedrørende Nystiftelser og Likvidationer ... 102
8. Udviklingen efter Krigskonjunkturernes og Verdenskrisens Ophør 112
9. Forsikringsvirksomhedens faglige Organisationer, Oplysnings- og Undervisningsarbejdet, det skandinaviske Samarbejde etc. 133
10. Lovgivningen paa Forsikringsvæsenets Omraade 164
11. Hovedlinierne i Udviklingen 174

II. Udviklingen i de enkelte Forsikringsgrene 206
A. Sø- og Transportforsikringen 206
1. Udviklingen 1900-1914 206
2. Udviklingen efter 1914 211
a. Krigsforsikringen for danske Skibe 217
b. Dansk Krigs-Søforsikring for Varer 235
c. Den almindelige Søforsikrings Udvikling efter 1914 255

Side

B. Brandforsikringen 278
1. Udviklingen 1900-1914 278
2. Udviklingen efter 1914 286
a. Bygningsbrandforsikringen 290
b. Løsørebrandforsikringen 305
C. Livsforsikringen 342
1. Udviklingen 1900-1914 342
2. Udviklingen efter 1914 355
a. Krigsrisikoen 355
b. Akkvisitionsforhold og -resultater 358
c. De udenlandske Selskaber, Valutaforhold, Hjælpekassen 367
d. Forsikringssummerne og Prisniveauet 383
e. Den frivillige Afgang 395
f. Forsikringsformer 402
g. Selskabernes Finansforvaltning 411
h. Omkostningsforholdene 438
i. Overskudsforhold 441
D. Ulykkesforsikringen 445
1. Udviklingen indtil 1914 445
2. Udviklingen efter 1914 448
E. Genforsikringen 484
1. Udviklingen indtil 1914 484
2. Genforsikringens Udvikling efter 1914 496
Rettelser og Tilføjelser 533

I Anledning af 200 Aars Dagen for Kjøbenhavns Brandforsikrings Oprettelse har Repræsentantskabet bevilget Midler til en Fremstilling af Forsikringsvæsenets Udvikling i Danmark i den senere Tid. Dette Arbejde overdroges *Redaktør cand. polit. Chr. Thorsen*, der i en Aarrække omhyggeligt har fulgt Forholdenes Gang paa dette for vort Fædrelands økonomiske Historie saa vigtige Omraade, idet dog en Redegørelse for Kjøbenhavns Brandforsikrings egen Historie, der udkommer særskilt, foretages af *Raadstuearkivar A. Linvald.* De store økonomiske Omvæltninger, der er foregaaet under og efter Verdenskrigen, har paa forskellig Maade øvet Indvirkning paa Kjøbenhavns Brandforsikring, og det vil derfor ikke være uden Interesse, at der ved det forestaaende 200 Aars Jubilæum fremkommer en saadan almindelig Redegørelse som Baggrund for Brandforsikringens egen Udvikling. Redegørelsen følger Begivenhedernes Gang saa langt frem i Aaret 1930 som muligt.

Kjøbenhavn, den 26. Januar 1931.

Direktionen for Kjøbenhavns Brandforsikring.

I.

FORSIKRINGSVIRKSOMHEDEN I ALMINDELIGHED

A. INDLEDNING

I den efter Aarhundredskiftet 1900 forløbne Aarrække har dansk Forsikringsvæsen haft en saa kraftig Udvikling og har under Indflydelse af skiftende, stærkt virkende økonomiske Bevægelser været underkastet saa gennemgribende Omskiftelser i Udviklingens Forløb, at man i hvert Fald ikke i nogen tidligere Periode af dansk Forsikrings egen Historie finder noget tilsvarende hertil. I denne Aarrække har Forsikringen som økonomisk-teknisk Hjælpemiddel i Erhvervslivets Tjeneste og som Beskyttelse for Hjemmenes Økonomi faaet en saa stærkt voksende Anvendelse, at den i samfundsmæssig Betydning *nu* — om det ikke allerede tidligere var Tilfældet — taaler en Sammenligning med de andre store samfundsøkonomiske Hjælpeindretninger: Sparekasser, Banker og Kreditforeninger, der som specielle Organer for Opsparing og Kreditformidling er Samfundsproduktionens uundværlige Støtter.

Ganske vist lader en Sammenligning mellem de nævnte Støtteorganisationer for Produktionen sig ikke foretage i den Forstand, at det skulde kunne fyldestgørende paavises, om de

alle har lige stor samfundsmæssig Betydning, eller om der i saa Henseende eksisterer en vis indbyrdes Rangfølge mellem dem; der savnes nemlig Mulighed for en nøjagtig og ensartet Udmaaling af hver enkelt af de paagældende økonomiske Hjælpeinstitutioners samfundsmæssige — tildels inkommensurable — Virkninger. Men Rangfølgespørgsmaalet har næppe heller større Interesse; det afgørende er, at de alle er uundværlige i det moderne Samfund — at f. Eks. Forsikringens pludselige Bortfald lige saa vel som Bankvirksomhedens fuldstændige Ophør eller Hypothekinstitutternes Ophævelse vilde umuliggøre Forretningsliv og Omsætning i moderne Forstand. Det maa derfor være tilladeligt med Hensyn til den samfundsmæssige Betydning at stille Forsikringen ved Siden af Kreditformidling og Opsparing.

Af Forsikringens voksende Evne — betinget bl. a. af dens stedse mere fuldkomne Teknik — til paa stadig flere af Samfundsproduktionens Omraader at kunne yde værdifuld Hjælp som Fordeler af økonomiske Tab, følger direkte den stærkt forøgede Betydning, den private Forsikringsvirksomhed har faaet som *Erhverv*. Om den i Forsikringsvirksomheden anbragte Erhvervskapital gælder det vel, at den — om end ingenlunde ubetydelig — ikke i Størrelse naar op paa Siden af den Kapital, der er anbragt f. Eks. i Bankvirksomheden, men det maa i denne Forbindelse erindres, at en meget betydelig Del af Forsikringsvirksomheden — modsat hvad Forholdet er i Bankvirksomheden — ikke udøves af Aktieselskaber, men af gensidige Selskaber uden eller med kun ringe Egenkapital (Garantikapital), samt at Selskabskapitalen i Forsikringsvirksomheden har en noget anden — og mindre — Betydning

end i Bankvirksomheden. Til Sammenligning af de to Virksomhedskategoriers rent erhvervsmæssige Omfang skal det i øvrigt her kun anføres, at Forsikringsvirksomheden nu — ifølge Erhvervstællingen i 1925 — beskæftiger lige saa mange Mennesker som Bankvirksomheden.

At Verdenskrigen er faldet i den her omhandlede Periode har, som det er Hovedformaalet med dette Skrift nærmere at paavise, haft sin meget indgribende Virkning — saavel i heldig som i uheldig Retning — paa Forsikringsvæsenets iøjnefaldende Udvikling i de senere Aar af Perioden, men ogsaa uden det forretningsmæssige Skub fremad, som dansk Forsikringsvirksomhed fik ved den af Krigen bevirkede Omkalfatring af den hidtil herskende internationale Arbejdsdeling paa Forsikringsomraadet, vilde Tidsrummet efter 1914 have været kendetegnet af en stærk Fremgang i den hjemlige Forsikringsvirksomhed.

Paa det nøjeste knyttet til Erhvervslivet, som Forsikringsvirksomheden særlig for Skadesforsikringens Vedkommende er, bliver Forsikringens forretningsmæssige Forløb paavirket af de samme komplicerede økonomiske Bevægelser, som er bestemmende for Erhvervslivets Udvikling. Forsikringsvirksomheden lider — i hvert Fald til en vis, hidtil ikke grundigere undersøgt, Grad — med Erhvervslivet og blomstrer med dette; den paavirkes af mangfoldige Smaaforandringer inden for det almindelige Erhvervsliv, af Ændringer i Befolkningens Sammensætning og Velstandsforhold, af de almindelige, periodisk indtræffende Konjunktursvingninger, og ganske særligt naturligvis af saadanne pludseligt indtræffende, katastrofale Omskiftelser, som de af Verdenskrigen med efterfølgende

Verdenskrise foraarsagede — desuden af Befolkningens rent psykiske Indstilling og — særlig for Personforsikringens Vedkommende — af Befolkningens moralsk-økonomiske Udviklingsgrad, dens Sundhedstilstand m. m., af Lovgivningen o. s. v.

Paa mange af de her fremhævede Punkter er der siden 1900 foregaaet væsentlige Forandringer — saa store, at vort Samfund nu omkring 1930 er ikke saa lidt forskelligt fra, hvad det var omkring 1900.

Med Hensyn til Befolkningsforholdene kan det saaledes anføres, at Folketallet i det egentlige Danmark efter Beregninger foretaget af „Det statistiske Departement" var 2.432.000 pr. 1. Juli 1900 og 3.518.000 pr. 1. Juli 1929, hvorved det maa erindres, at Befolkningen i de 1920 genindlemmede sønderjydske Landsdele er inkluderet i det sidstnævnte Tal. Alene den *kvantitative* Befolkningstilvækst paa mere end en Million — eller omtrent 45 pCt., — som de anførte Tal viser, maatte naturligvis under alle Forhold have givet vor Forsikringsvirksomhed et forøget Virkefelt; men Befolkningen er samtidig undergaaet *kvalitative* Forandringer af ikke ringe Betydning. Ved Folketællingen i 1901 var Bybefolkningen saaledes 936.565, og ved Tællingen i 1925 var den steget til 1.482.297, d. v. s. en Stigning paa over 58 pCt., medens Befolkningen i Landdistrikterne ved de to Tællinger var henholdsvis 1.512.975 og 1.952.258 og saaledes kun var steget med ca. 29 pCt. eller kun med det halve af Bybefolkningens procentvise Tilvækst. Af den samlede Befolkning udgjorde Bybefolkningen i 1901 ca. 38 pCt. og i 1925 ca. 43 pCt., og Landbefolkningen altsaa henholdsvis 62 og 57 pCt. Den betydelige Befolkningsforskydning fra Land til By, som konstateres gennem de anførte Tal, har

haft sin Betydning ogsaa for Forsikringsvirksomheden, da Befolkningen erfaringsmæssigt benytter Forsikring i større Omfang end Landbefolkningen. Den tætte Befolkning i Byerne gør det jo lettere for Forsikringsselskabernes Akkvisitører at træffe sammen med Forsikringsemnerne og underkaste dem en hyppig Bearbejdelse; gennemgaaende har Bybefolkningen vel ogsaa størst Forstaaelse af Forsikringsforhold, men navnlig maa det erindres, at det om adskillige Forsikringsgrene gælder, at Byerhvervene har langt større Brug for dem, end Landbrugserhvervet har.

Med Hensyn til Befolkningens *Erhvervsfordeling* kan det da have sin Interesse at pege paa, at de af det egentlige Landbrug levende Personer ved Folketællingen i 1901 udgjorde 37,5 pCt. af den samlede Befolkning, men ved Tællingen 1921 — det foreløbig seneste Aar, i hvilket en Fordeling af hele Befolkningen efter Erhverv har fundet Sted — kun 29,7 pCt., medens Haandværks- og Industribefolkningen samtidig var vokset fra 27,5 pCt. til 29,3 pCt., og den af Handel og Samfærdselserhvervene levende Del af Befolkningen viste en Fremgang fra 14,2 pCt. til 16,8 pCt. Den paa „immateriel Virksomhed" faldende Befolkningsandel var endelig henholdsvis 2,5 og 5,7 pCt. Og siden 1921 er Udviklingen utvivlsomt fortsat i den af de her meddelte Tal angivne Retning.

Befolkningens absolute Vækst, Bybefolkningens relativt største Fremgang og den dermed i Forbindelse staaende kraftige Udvikling af Industri- og Omsætningserhvervene har hver paa sin Vis bidraget sit til en Forøgelse af Forsikringsmarkedets Omfang. Hertil kommer, at Befolkningens Velstandsforhold har forandret sig meget siden 1900; betydelige Be-

folkningsdele er siden da naaet op paa en højere Levestandard, betinget af forøgede Indkomster, der kan antages ogsaa at have tilladt en stærkere Tilfredsstillelse af tilstedeværende Forsikringsbehov.

Af den i „Statistiske Meddelelser, 4. R." nu i en Aarrække aarligt offentliggjorte Statistik vedrørende Ansættelserne til Indkomst- og Formueskat fremgaar det, hvad man under Henblik paa det stærkt ændrede Prisniveau paa Forhaand kunde vide, at der siden indeværende Aarhundredes første Aar er foregaaet en meget kraftig Forskydning opefter med Hensyn til Fordelingen (efter Størrelse) af Indkomsterne paa de forskellige Indkomstgrupper. I 1903 havde saaledes af det samlede Antal af Statistikken omfattede Personer over 18 Aar (med Fradrag af gifte Kvinder) 71 pCt. en Indkomst under 800 Kr., medens den tilsvarende Procentdel i 1926 kun var 27,9 pCt. Paa Indkomstgruppen: 800 Kr.–2000 Kr. faldt i 1903 ca. 28,3 pCt. og i 1926 ca. 37,1 pCt., og for Gruppen: 2000 Kr.–4000 Kr. var Procenttallene henholdsvis 12,8 pCt. og 23,9 pCt. o. s. v. Hvad denne Forskydning, der naturligvis er foregaaet gennem adskillige Svingninger frem og tilbage, har betydet i *reel* Fremgang for de paagældende Befolkningsdele kan ikke bedømmes paa Grundlag af de anførte Tal; men i de nævnte statistiske Meddelelser er den aarlige *Gennemsnitsindkomst* pr. Individ — dog kun for Ansættelserne paa 800 Kr. og derover — beregnet til i 1908 at have udgjort 1904 Kr. og i 1926 derimod 2704 Kr. — efter i 1919 og 1920, hvor den naaede sit Højdepunkt, at have været henholdsvis 3673 Kr. og 3846 Kr. Disse Tal viser, selv efter fornøden Hensyntagen til det forandrede Prisniveaus Indflydelse paa Indkomsterne, en betydelig

reel Stigning af disse. Endvidere kan anføres, at der i Forbindelse med Folketællingerne i 1916 og 1921 af Det statistiske Departement er foretaget en Sammenligning mellem Indtægtsfordelingen i 1915 og 1920, idet samtlige Forsørgere er fordelt paa 8 Indkomstgrupper. Denne Fordeling viser, at medens 70 pCt. Forsørgere i 1915 havde Indtægter paa under 1000 Kr. aarlig, var den tilsvarende Grænse i 1920 over 3000 Kr., og medens Halvdelen af samtlige Indkomster i 1915 faldt paa Indkomster under 2000 Kr. aarlig, laa den hertil svarende Grænse i 1920 mellem 4000 Kr. og 5000 Kr. aarlig. Hvad den gennemsnitlige aarlige Indkomst pr. Forsørger angaar, er denne beregnet til 1300 Kr. i 1915, men til 2700 Kr. i 1920, hvilket ligeledes — ogsaa efter at der er taget Hensyn til det ændrede Prisniveau — betyder en reel Indtægtsfremgang. Som det nærmere paavises i Departementets til Statistikken knyttede Redegørelse, var det utvivlsomt i overvejende Grad de mindre Indtægter, der var vokset i Tidsrummet 1915–1920. Indtægtstigningerne viste sig ret uensartede for de forskellige Erhverv, men saa godt som alle de Erhverv, hvis Indkomster var steget stærkest — f. Eks. dem, der var blevet $2^1/_2$ Gang saa store — var saadanne, hvis Gennemsnitsindkomster i 1915 laa under 2000 Kr. I denne Forbindelse kan det bemærkes, at Fuldmægtig, cand. polit. *Knud Dalgaard* i en Afhandling i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1926: „Arbejderklassens økonomiske Kaar i Danmark i de sidste 50 Aar" nævner, at Arbejdernes Timelønninger i 1918 forhøjedes saa stærkt, at Stigningen i Prisniveauet derved ækvivaleredes, og om Lønforhøjelserne fra 1914 til 1920 siger, at de „ækvivalerede dels Arbejdstidsforkortelsen, dels Prisstigningen, men svarede herudover til en betydelig reel Forbedring."

Ogsaa det stærkt øgede Forbrug af enkelte Varer, som kan konstateres at have fundet Sted i Tiden efter 1900, kan til en vis Grad betragtes som et Bevis paa Befolkningens forbedrede økonomiske Kaar. I Følge „Statistisk Aarbog" var det aarlige Forbrug pr. Indbygger henholdsvis i 1901 og 1927: af Sukker 30,2 Kg. og 46,8 Kg., af Kaffe 3,5 og 7,0 Kg., af Ris 2,8 og 3,2 Kg., af Sago 0,8 og 1,3 Kg. o. s. v. Sammenligningen mellem de to Aars Forbrugstal kan ganske vist først give et rigtigt Billede af Forbrugets Udvikling, naar man kender Tallene for alle de i Forbruget normalt indgaaende Varer og samtidig kan tage Hensyn til eventuelle i Tidsrummet mellem de to Aar skete Forskydninger (i Forbruget) mellem Varer, som kan erstatte hverandre, men selv uden saadan indgaaende Kendskab til samtlige det gennemsnitlige Forbrugs enkelte Dele tør det hævdes, at Tal som de anførte i hvert Fald tyder paa, at en forøget Købeevne har tilladt et stigende Forbrug. Hvis man henholdsvis for 1900 og 1930 kunde stille to paa ganske ensartet Maade opgjorte Gennemsnitsbudgetter for Forbruget ved Siden af hinanden, vilde man utvivlsomt finde, at det i Vareforbruget ganske særligt var Forbruget af de rene Luksusvarer — som f. Eks. Cigaretter og Chokolade — der har været i Stigning, men at det i øvrigt frem for alt er „Forbruget" af Fornøjelser, der har været i Vækst, — i hvert Fald maalt i Penge. Maaske „morer" Befolkningen sig ikke mere nu end tidligere, men Fornøjelserne er af en anden Art. Der er paa dette Omraade foregaaet en Forskydning af „Forbruget", og denne Forskydning har været kostbar og som Forudsætning haft de stigende Indkomster. Man behøver blot at erindre, at saavel Automobiler som Grammofoner, Biografteatre og Radio-

anlæg i 1900 var ukendte Begreber, — i hvert Fald som Fornøjelsesmidler for den brede Befolkning — medens de nu som bekendt koster Menigmand adskilligt.

At Indkomststigningen har givet Anledning til et forøget Forbrug maa saaledes betragtes som givet; om den i samme Grad ogsaa er kommet Opsparingen til gode er maaske mere tvivlsomt. Naar der paa Sparekasseindskydernes Konti i de egentlige Sparekasser pr. $^{31}/_{3}$ 1900 indestod ca. 520 Mill. Kr. og pr. $^{31}/_{3}$ 1929 ca. 2012 Mill. Kr., synes dette Forhold ganske vist ved en umiddelbar Betragtning af Tallene at maatte betyde, at Befolkningens Sparemidler i den betragtede Periode har været i meget stærk Vækst, men naar der tages Hensyn til, at Befolkningen i det angivne Tidsrum er vokset med ca. 45 pCt., og at Pengenes Værdi samtidig har forandret sig saa stærkt, som Tilfældet er, bliver den reelle Værdi af Stigningen fra 1900 til 1929 meget mindre end den tilsyneladende, men en reel Stigning har der dog sikkert været. Hvis imidlertid det i Sparekasserne nu indestaaende Beløb i reel Betydning ikke er blevet *mindre*, maa det anses for sandsynligt, at Befolkningens *samlede* Opsparing er vokset en Del, idet der siden 1900 utvivlsomt er foregaaet en Forandring med Hensyn til Sparemidlers Anbringelse. En betydelig Del af de Midler, der dengang vanskeligt kunde tænkes anbragte andre Steder end i Sparekasserne, har senere fundet Vej til Bankerne. Befolkningens voksende Kendskab til økonomiske Forhold har vel ogsaa bevirket, at Sparerne nu i noget større Udstrækning end i 1900 anbringer deres Sparemidler direkte i rentebærende Papirer, og endelig spares der ogsaa gennem Livsforsikringen nu i langt højere Grad end tidligere. Man kan derfor ikke nu

i samme Grad som før betragte Sparekasseindskudene som et gyldigt Udtryk for Opsparingens Omfang. At de opsparede Beløb paa den anden Side ikke kan være vokset meget stærkt i reel Værdi, tyder den Omstændighed paa, at Danmarks Nationalformue efter en Opgørelse, som paa Foranledning af Landsforeningen „Dansk Arbejde" i 1926 er foretaget af cand. polit. *Kaj Müller*, skulde være forblevet omtrent uforandret fra 1912, da en lignende Opgørelse foretoges. Nominelt betød vel 1926-Opgørelsen af Danmarks Aktiver til et Beløb af 22 Milliarder Guldkroner godt en Fordobling af det tilsvarende Tal fra Opgørelsen i 1912, men naar behørigt Hensyn tages til Guldets Afvurdering, de sønderjydske Landsdeles Indlemmelse, og Befolkningstilvæksten i øvrigt, var Nationalformuen pr. Indbygger forblevet saa godt som uforandret lig 3750 Kr.

Om Opsparingen har været mere eller mindre kraftig kan for øvrigt ikke have haft den samme direkte Betydning for Forsikringserhvervets Fremgang som den Omstændighed, at Forbruget har været stort og stigende. Til syvende og sidst er Kapitalopsamling ganske vist den nødvendige Forudsætning for Produktionsudvidelser og dermed — baade direkte og indirekte — ogsaa for Omfanget af Forsikringsvirksomheden, men et stigende Forbrug giver rent umiddelbart en forøget Omsætning, der ogsaa kommer Forsikringserhvervet til gode. Der bliver flere Forsikringsmuligheder, ganske bortset fra hvordan man økonomisk-moralsk vil bedømme Forbruget i Forhold til Opsparingen. Det delvis helt uproduktive Forbrug, der er blevet Følge af de mange ny Opfindelser paa Filmens, Radioens, de mekaniske Spilleapparaters, Automobilernes og Flyvemaskinernes Omraader, har saaledes ikke blot gennem

den store Omsætning af de for de ny Industrier nødvendige Varer og Lagre af færdige Produkter givet Anledning til adskillig Forsikringsforretning, men har direkte kaldt helt ny Forsikringsgrene til Live.

For den private Forsikringsvirksomhed har det da haft sin store Betydning, at Vareomsætningen i Perioden efter 1900 har taget et stærkt Opsving, saaledes som det bl. a. fremgaar af følgende Tal for den samlede Ind- og Udførsel af Varer:

	1900	*1913*	*1928*
Indførsel .	527 Mill. Kr.	855 Mill. Kr.	1740 Mill. Kr.
Udførsel . .	394 - -	721 - -	1656 - -

Ogsaa naar Hensyn tages til den skete Befolkningstilvækst og til Prisniveauets Forskydninger, viser de anførte Tal en Stigning i Omsætningen med Udlandet. For Stigningen i den samlede indenlandske Omsætning kan der vel ikke anføres tilsvarende Tal, men den maa jo saa nogenlunde være foregaaet i samme Tempo som Stigningen i den udenlandske Omsætning.

Samtidig med Omsætningsstigningen er der foregaaet en meget stærk Udvikling af Samfærdselsmidlerne. For Handelsflaadens Vedkommende fremgaar dette af omstaaende Tabel over indregistrerede Skibe paa mindst 20 R. T.

Den stærke Vækst i Tonnagetallene skyldes udelukkende Dampskibene og den i Perioden tilkomne ny Skibstype, Dieselmotorskibet, medens Sejlskibstonnagen har været i stadig Tilbagegang — et Forhold, som naturligvis ikke har været uden Betydning for Søforsikringen.

	1900		*1913*		*1927*	
	Antal	R. T.	Antal	R. T.	Antal	R. T.
Dampskibe .	382	246.274	557	420.559	617	447.070
Motorskibe .	—	—	86	22.453	111	147.319
Sejlmotorsk.	1156	130.017	855	80.573	896	32.049
Sejlskibe . . .					204	27.250
Tils.	1538	376.291	1498	523.585	1828	653.688

Endvidere kan til Belysning af Jernbanernes Udvikling siden 1900 anføres, at Banenettets Længde for Stats- og Privatbaner tilsammen udgjorde

1900	*1913*	*1928*
2.914 Km.	3.868 Km.	5.200 Km.

Og endelig maa nævnes, at den regelmæssige Rute-Automobiltrafik i den sidste halve Snes Aar har udviklet sig saa stærkt, at der i 1926 fandtes ikke mindre end 715 faste Automobilruter med en samlet Længde af 19.420 Km. Det kan da med Rette hævdes, at selv de mest afsidesliggende Egne af Landet nu er blevet let tilgængelige i Sammenligning med, hvad Tilfældet var i 1900, og dette har selvfølgelig i høj Grad lettet Forsikringens Propagandaarbejde og er sikkert ikke forblevet uden Virkning paa Forsikringens Udbredelse i Befolkningen.

Den rent materielle Fremgang, som er forsøgt belyst ved de foran meddelte Tal, har delvis været Forudsætningen for det Skridt fremad i Kultur, som Befolkningen har gjort. Det kulturelle Fremskridt lader sig vel kun delvis — nemlig

med Hensyn til det materielle, men meget vanskeligt hvad det moralske og intellektuelle angaar — talmæssigt fastslaa, men det tør vel desuagtet anses for at være en Kendsgerning. Det vilde ikke blot være meget nedslaaende — hvilket naturligvis ikke beviser noget, — men ogsaa ulogisk, om ikke de Bestræbelser, der i saa stort Omfang er udfoldet fra Højskolernes, Ungdomsskolernes, Folkeuniversitetets, Foredragsforeningernes og talrige andre paa de brede Befolkningslags almindelige Oplysning sigtende Institutioners Side, havde bevirket en vis Højnelse af i det mindste Befolkningens *intellektuelle* Standpunkt. Endvidere maa det antages, at den udvidede politiske Stemmeret, den dermed følgende livligere Deltagelse i det politiske Liv og Dagspressens øgede Udbredelse har medført, at Befolkningen er blevet mere fortrolig med samfundsøkonomiske Forhold i Almindelighed, og endelig maa den nyere Skoleordning, der har lettet Adgangen for Folkeskolens Elever til at nyde godt af den højere Undervisning, have medvirket til en Højnelse af det intellektuelle Gennemsnit. Hvad specielt Folkeskolen angaar, klages der ganske vist fra mange Sider over dens svigtende Evne til at meddele sine Elever den ønskelige Færdighed i de rent elementære Fag: Skrivning, Regning og Modersmaalets Brug, men selv om der paa disse Omraader ikke skulde være gjort iøjnefaldende Fremskridt, er det ikke derfor udelukket, at der paa andre af den almindelige Oplysnings Omraader kan være gjort saadanne. Der kan trods al Pessimisme næppe være Tvivl om, at Menigmand af Anno 1930 rent kundskabsmæssigt er bedre udrustet og navnlig har større Indsigt i offentlige og økonomiske Forhold end Menigmand af Anno 1900.

Kendskabet til Forsikringsforhold er utvivlsomt udvidet i betydeligt Omfang, ikke alene gennem Forsikringsvirksomhedens eget energiske Oplysningsarbejde, men tillige ved, at Dagspressen i stigende — om end stadig beskedent — Omfang har beskæftiget sig med Forsikring; maaske ogsaa i ringere Grad ved, at der i Skolen, saavel Folkeskolen som den højere Skole, ved Indførelse af Undervisning i Faget Samfundskundskab er givet Lærerne Lejlighed til at meddele Eleverne et — naturligvis dog meget begrænset — Indblik i Forsikringens samfundsmæssige Funktioner, men allermest dog sikkert ved, at den sociale Forsikrings Gennemførelse og stadige Videreførelse, der jo i det væsentligste er faldet i Perioden efter 1900, har gjort vide Kredse af Befolkningen fortrolig med Forsikringstanken. Der kan næppe være Tvivl om — Erfaringerne fra andre Lande bekræfter det, — at Socialforsikringens Udvidelse til at omfatte stadig ny Befolkningslag virker stærkt fremmende ogsaa for Privatforsikringens Udbredelse rent bortset fra, om Forholdet — som for den obligatoriske Ulykkesforsikrings Vedkommende herhjemme — er det, at de private Forsikringsselskaber er Forsikringens Bærere og saaledes *direkte* faar et udvidet Arbejdsfelt gennem Socialforsikringens Udvidelse. Ganske utvivlsomt bereder nemlig Socialforsikringen i mange Tilfælde Jordbunden for Privatforsikringen. Enhver Forsikringsakkvisitør vil have gjort den Erfaring, at det er langt lettere at finde Forstaaelse for Nytten af en eller anden Forsikringsform hos et Forsikringsemne, der paa Forhaand har noget Kendskab til Forsikring — selv om det kun er gennem en lovpligtig Forsikring — end hos et Emne, der staar helt ukendt over for Forsikringsbegrebet.

Da de sociale Forsikringer som Regel maa indskrænke sig til at yde Erstatninger, der kun betyder den allernødtørftigste Hjælp for de skadelidte, giver de tillige ofte Anledning til rent privat Tegning af Supplementsforsikringer; de tvinger med andre Ord Befolkningen til at beskæftige sig med Forsikringstanken, de animerer til Omsorg for Fremtiden og virker saaledes fremmende paa Privatforsikringens Udbredelse. Det synes at være en Kendsgerning, at visse Forsikringsgrene ikke kan vinde Indpas i Lande, der savner Socialforsikring paa det paagældende Omraade. En fransk Advokat har saaledes ved given Lejlighed hævdet, at det var umuligt med Held at drive et privat Sygeforsikringsselskab i Frankrig, saa længe Landet ikke havde en social Sygeforsikring. Om Socialforsikringens almindelige forsikringsansporende Virkninger kan der i hvert Fald ikke tvivles.

De i det foregaaende omhandlede forskellige Forhold: Befolkningens absolute Vækst, dens ændrede Fordeling efter Erhverv, dens øgede Velstand og kulturelle Fremskridt, Omsætningens Opsving, Transport- og Kommunikationsmidlernes Forøgelse og Forbedring, Socialforsikringens Gennemførelse og Udvidelse — kort sagt det hjemlige Samfunds normale fremadskridende Udvikling under almindelige Fredskonjunkturers Indflydelse — har i Forening med Forsikringsteknikens Forbedring været bestemmende for vort private Forsikringserhvervs Udvikling indtil 1914, da der ved Verdenskrigens Udbrud og den deraf følgende gennemgribende Ændring af den internationale Situation udefra tilkom ny Momenter, der blev af afgørende Betydning for den hjemlige Forsikringsvirksomhed.

Ogsaa efter det skelsættende Aar 1914 er det naturligvis den skiftende Udvikling af de samme, foran nævnte samfundsmæssige Forhold, der betinger Forsikringsvirksomhedens skiftende Kaar, men disse Forhold bliver nu i vidt Omfang selv underkastet Krigsforholdenes Indflydelse. Hvordan Samfundets normale Udvikling vilde have formet sig, hvis Verdenskrigen ikke var kommet, kan selvfølgelig kun vurderes rent skønsmæssigt, ikke paavises mere bestemt, og det kan som Følge heraf heller ikke nøjagtigt konstateres, hvordan Forsikringsvirksomhedens Stilling — kvantitativt og kvalitativt — under samme Forudsætning vilde have været nu. Det kan blot i Almindelighed siges, at en vis — ikke nøjagtig bestemmelig — Del af det Fremskridt, som i Perioden efter 1914 er at notere for Forsikringsvirksomheden, maa tilskrives den normale Udvikling af de for den bestemmende samfundsmæssige Forhold, som enten slet ikke eller kun delvis har været Krigsvirkninger underkastet, og at en anden heller ikke nøjagtig bestemmelig Del af Udviklingen — i heldig eller uheldig Retning — skyldes Krigsvirkningerne. Selv om imidlertid Krigens Virkninger paa Forsikringsvirksomhedens Udviklingsgang ikke kan gribes med absolut Nøjagtighed, kan de dog i mange Tilfælde konstateres med saa stor Sikkerhed, at man faar et paalideligt Billede af deres store Indflydelse. Før der gøres Forsøg paa at opridse et saadant Billede, skal der imidlertid som Baggrund for dette gives en kort Oversigt over Forsikringens ydre Udvikling i det normale Tidsrum 1900–1914 og over Forsikringsvirksomhedens erhvervsmæssige Omfang omkring det sidstnævnte skæbnesvangre Aar.

B. FORSIKRINGSVIRKSOMHEDENS UDVIKLING 1900—1914

I hvor høj Grad vor nationale Privatforsikringsvirksomhed i dens nuværende betydelige Omfang — saavel hvad Mangfoldigheden af Brancher som hvad Forretningen inden for de enkelte Brancher angaar — er et Produkt af den nyeste Tid fremgaar bl. a. af, at det ved det 20. Aarhundredes Begyndelse, altsaa for kun 30 Aar siden, endnu blot var de tre fra ældgammel Tid kendte Forsikringsgrene: Sø-, Brand- og Livsforsikring, der *erhvervsmæssig* set spillede en Rolle af mere bemærkelsesværdig Betydning; og sidstnævnte Forsikringsgren var endda slet ikke saa overmaade gammel som Genstand for national Privatdrift, og dens Udvikling havde indtil for faa Aar siden staaet i Stampe, men var netop nu kraftigt fremadskridende. Det sidste gælder ogsaa i nogen Grad om Ulykkesforsikringen, der vel i en Del Aar havde været dyrket af et enkelt dansk Selskab, men som først nu efter Vedtagelsen et Par Aar i Forvejen af vor første Lov om Arbejdernes Ulykkesforsikring, der gav Anledning til adskillige ny Ulykkesforsikringsselskabers Oprettelse, var ved at faa mere Vind i Sejlene. Endnu i 1900 var Virksomheden i Branchen dog af ret beskedent Omfang. Af de andre Forsikringsgrene var Genfor-

sikringen — i hvert Fald som eneste Formaal for nationale Selskabers Virksomhed — af helt ny Dato; det ældste rene Genforsikringsselskab stammede fra 1894, og i 1900 havde det næstældste nylig paabegyndt sin Virksomhed. Bortset endelig fra enkelte af de talrige saakaldte Smaabrancher, der dog erhvervsmæssigt betød meget lidt, var andre nu stærkt udnyttede Forsikringsgrene som Automobilforsikring, Ansvarsforsikring, Driftstabsforsikring m. fl. enten slet ikke eller kun i meget ringe Omfang Genstand for national Forretningsdrift, medens de i vore Dage spiller en endda meget betydelig Rolle for vor private Forsikringsvirksomhed.

Helt bortset fra de mange smaa Forsikringskasser, der som f. Eks. Kreaturforsikrings- og Hagelskadeforsikringsforeningerne udelukkende var knyttet til de specielle Landbrugsrisikoer, dreves ved Aarhundredets Begyndelse ligesom nu en meget betydelig Del af den private Forsikringsvirksomhed — oprindelig navnlig i Brand- og Livsforsikringen, men nu efter Ulykkesforsikringslovens Vedtagelse ogsaa i Ulykkesforsikringen — af gensidige Selskaber. Af saadanne var der i 1900 alene i Brandforsikringen — foruden 6 Bygningsforsikringsselskaber, hvoriblandt de tre store gamle — ca. 70 Løsøreforsikringsselskaber, af hvilke kun et enkelt stort havde Domicil i København, medens de øvrige var gennemgaaende mindre Provinsselskaber med lokalt begrænset Virkeomraade. I Livsforsikringen arbejdede 4 og i Ulykkesforsikringen 6 gensidige Selskaber, og endelig dreves Søforsikringsvirksomhed af 3 Selskaber, der betegnedes som limiterede Selskaber og var organiseret efter et ved den historiske Udvikling i Branchen bestemt specielt Andelsprincip. Samtidig var An-

tallet af Aktieselskaber, der i en eller anden Branche drev Forsikringsvirksomhed, 30, hvoraf de fleste var ret smaa. Den i disse Aktieselskaber anbragte Kapital var meget beskeden — dens indbetalte Del udgjorde kun henimod 10 Mill. Kr. Af de 30 Aktieselskaber var forøvrigt over Halvdelen, med en indbetalt Kapital af ca. 3 Mill. Kr., oprettet i det sidste Femaar før 1900, hvad yderligere understreger det berettigede i at betegne vor erhvervsmæssigt drevne Forsikringsvirksomhed som i overvejende Grad et Produkt af den nyere Tid.

Hvad angaar Omfanget af den Forretning, som det angivne Antal indenlandske Forsikringsselskaber havde opnaaet, kan det anføres, at Selskabernes Brutto-Præmieindtægter i 1900 var:

i Livsforsikringen	ca.	8,4	Mill. Kr.
- Brandforsikringen	„	8,1	„ „
- Søforsikringen	„	8,0	„ „
- Ulykkesforsikringen	„	1,4	„ „

Som det vil ses, var det Præmiebeløb, hvorover hver enkelt af de tre gamle Forsikringsbrancher hver for sig kunde disponere, omtrent det samme, og det samlede Præmiebeløb for hele den danske private Forsikringsvirksomhed — i hvert Fald for den væsentligste Del af den — var kun ca. 26 Mill. Kr. — et meget beskedent Beløb i Sammenligning med Nutidens Præmieindtægter.

Da de gode Tider, der tog deres Begyndelse i 1890-erne, havde kulmineret omkring 1900, og de derefter nærmest følgende Aar som Forretningsaar var uden Glans, er det naturligt, at Forsikringsvirksomheden ikke i disse Aar gjorde videre

Fremskridt, naar man ser bort fra Personforsikringen, der vel næppe saa direkte som Skadesforsikringen paavirkes af Konjunkturerne, og som paa Grund af særlige Aarsager som Lovgivning og energisk Propaganda var i god Fremgang.

I 1905 var der endnu ikke foregaaet nogen betydende Ændring, hvad de arbejdende Forsikringsselskabers Antal angaar; der var vel siden 1900 stiftet enkelte ny Aktieselskaber, men da den samlede indbetalte Kapital for disse kun var 40.000 Kr., vil det forstaas, at dette var en Udvidelse uden nævneværdig Betydning. Da der havde fundet nogle Kapitalindbetalinger Sted i ældre Selskaber, var den samlede i Forsikringaktieselskaber indbetalte Kapital dog steget med et Par Millioner og udgjorde nu ca. 12,6 Mill. Kr. Heller ikke for de gensidige Selskabers Vedkommende var der nogen talmæssig Udvidelse af Betydning at notere. Derimod var de samlede Brutto-Præmieindtægter naturligvis steget en Del — alene som Følge af Samfundets normale Vækst — og udgjorde i 1905:

i Livsforsikringen	ca.	15	Mill. Kr.
- Brandforsikringen	„	10	„ „
- Søforsikringen	„	7,7	„ „
- Ulykkesforsikringen	„	2,3	„ „

De samlede Præmieindtægter var saaledes i disse Brancher siden 1900 steget med i hvert Fald 9 Mill. Kr.

Omkring 1905 blev det, efter den russisk-japanske Krig, atter gode Tider med stigende Priser og forøget Virksomhed, der ogsaa kan spores paa Forsikringsomraadet. Den Opmuntring de gunstige Konjunkturer gav Erhvervslivet, førte imid-

lertid til en altfor forceret Udvikling, og Reaktionen kom da med Bankkrisen i 1908. Resultatet af Udviklingen paa Forsikringsforetagendernes Omraade blev, at der i Aarene fra 1905 til 1910 stiftedes ca. 20 Forsikringsaktieselskaber — de fleste dog ganske smaa — med en samlet indbetalt Aktiekapital paa ca. 1,3 Mill., men da nogle af de gamle Selskaber samtidig var forsvundet ved Fusion eller paa anden Maade, var den samlede indbetalte Kapital kun vokset til ca. 13 Mill. Kr. — altsaa en meget beskeden Tilvækst fra 1905. Med Hensyn til de samlede Brutto-Præmieindtægter var disse i 1910:

i Livsforsikringen	ca.	23	Mill. Kr.
- Brandforsikringen	„	12	„ „
- Søforsikringen	„	7,8	„ „
- Ulykkesforsikringen	„	5,4	„ „

Der var altsaa her en Fremgang paa godt 13 Mill. Kr. fra 1905. Først og fremmest falder Fremgangen paa Livs- og Ulykkesforsikringen, i nogen Grad dog ogsaa paa Brandforsikringen, medens derimod Søforsikringens Præmieindtægter synes at have været ret uforandret siden Aarhundredets Begyndelse; der havde dog i den mellemliggende Tid været enkelte Aar med betydelig højere Præmieindtægter i denne Branche, hvis Forhold mere end de andres er konjunkturbestemte, afhængig som Branchen er af Svingningerne paa Søfarts- og Handelsomraadet.

Aarene 1910–1914 maa vel i det store Hele betegnes som en forretningsmæssig set god Tid, og der er i disse Aar ogsaa for Forsikringsvirksomheden en ret anselig Fremgang. Hvad Forsikringsaktieselskaberne angaar, var der i Perioden blevet stiftet enkelte større Selskaber, men til Gengæld var nogle

mindre Selskaber forsvundne. Resultatet af de Forandringer, der i Perioden var foregaaet med Hensyn til Selskabskapitalen, var da blevet, at den indbetalte Kapital nu beløb sig til ca. 13,5 Mill. Kr. d. v. s., at der fra 1910 var en lille Tilvækst paa ca. 0,5 Mill. Kr. Mere betegnende for Virksomhedens Fremgang er imidlertid Væksten i de samlede Brutto-Præmieindtægter, der i 1914 var:

i Livsforsikringen	ca.	30	Mill. Kr.
- Brandforsikringen	„	15	„ „
- Søforsikringen	„	12	„ „
- Ulykkesforsikringen	„	7	„ „

Her var saaledes for de fire Hovedbranchers Vedkommende en større Fremgang — ca. 16 Mill. Kr. — at notere end i nogen tilsvarende tidligere Periode, og hertil kommer saa, at der nu i større Udstrækning end tidligere dreves en Række mindre Forsikringsgrene, hvis Præmieindkomster slet ikke var helt ubetydelige. Selv om en Del af de for Hovedbrancherne anførte Præmieindtægter er indgaaet i de sidste Maaneder af 1914 — altsaa efter Verdenskrigens Udbrud — kan Krigsforholdenes Indflydelse paa denne Del dog ikke have været saa betydelig, at den i væsentlig Grad kan have forrykket den normale Udvikling; denne Indflydelse var jo desuden i den allerførste Krigstid hæmmende for Forsikringsvirksomhedens normale Forløb. Det tør derfor slaas fast, at der i det sidste Femaar før Krigens Udbrud havde været en ret stærk Vækst i det private Forsikringserhverv, og det er sandsynligt, at denne Vækst vilde være blevet fortsat i stigende Grad, selv om Krigsforholdene ikke havde grebet saa afgørende ind i Udviklingen.

Til yderligere Belysning af Forsikringens Omfang i 1914 og til Sammenligning med de i det nærmest foregaaende meddelte Tal vedrørende de danske Selskabers samlede Præmieindtægter kan endvidere anføres, at „Det statistiske Departement" for det nævnte Aar foretog en Opgørelse af, hvor meget den danske Befolkning havde betalt i Forsikringspræmier saavel til indenlandske som til udenlandske Forsikringsselskaber samt for enkelte andre private Forsikringsgrene end de fire Hovedbrancher og endelig ogsaa for en Del af den sociale Forsikring. Departementets Opgørelse viste følgende Resultat for de til de forskellige Forsikringsbrancher udredede Præmiebeløb:

til	Livsforsikring	ca. 32,50	Mill.	Kr.
„	Brandforsikring	„ 18,30	„	„
„	Søforsikring	„ 6,75	„	„
„	Ulykkesforsikring	„ 8,25	„	„
„	Sygekasserne	„ 6,50	„	„
„	Begravelseskasserne ...	„ 1,00	„	„
„	Arbejdsløshedskasserne	„ 1,75	„	„
„	Kreaturforsikring	„ 5,00	„	„
„	Hagelskadeforsikring ..	„ 0,40	„	„

Efter denne Opgørelse, i hvilken næppe *alle* de mindre Forsikringsgrene (Glas-, Maskin-, Vandskadeforsikring etc.) er medtaget, anvendte den danske Befolkning altsaa i 1914 over 80 Mill. Kr. til Forsikring, og dette betød i Sammenligning med 1910 en Stigning paa ca. 20 Mill. Kr.

Resultatet af Forsikringsvirksomhedens Udvikling indtil 1914 kan, hvad de bearbejdede Forsikringsgrene og de i de

enkelte af disse i det nævnte Aar arbejdende Selskaber angaar, opgøres paa følgende Maade:

Branche:	Indenlandske Selskaber		Udenlandske Selskaber
	Aktieselskaber	gensidige Selskaber	
Ansvarsforsikring	4	–	5
Brandforsikring	4	11	54
Driftstabsforsikring	1	1	5
Glasforsikring	6	–	14
Huslejeforsikring	–	1	–
Kautionsforsikring	1	–	5
Kreaturforsikring	1	2	–
Livsforsikring	*) 4	6	17
Maskinforsikring	1	–	1
Stormskadeforsikring	–	2	–
Sygeforsikring	11	3	3
Søforsikring	4	**) 5	41
Tyveriforsikring	5	1	8
Ulykkesforsikring	11	11	20
Vandskadeforsikring	4	–	5
Værnepligtsforsikring	–	1	–
Genforsikring	4	–	–

*) Desuden 1 Statsanstalt

**) Heriblandt de 3 „limiterede" Selskaber

Opstillingen har intet Hensyn taget til de mange lokale Forsikringsforetagender, men omfatter kun de større Selskaber, der havde videre Omraader — som Regel hele Landet — til Virkefelt. Om nogle af de i Opstillingen medtagne Selskaber gælder det, at de arbejdede i mere end een Forsikrings-

branche — et Forhold, der dog i 1914 endnu langtfra var saa hyppigt forekommende, som det nu er — og i det Omfang dette var Tilfældet, gaar Selskaberne igen i flere af Brancherne; man kan derfor ikke ved en Sammentælling af Opstillingens Kolonner gøre op, hvormange Forsikringsaktieselskaber og hvormange gensidige Forsikringsselskaber vi havde i 1914, men dette kan med tilnærmende Nøjagtighed konstateres ad anden Vej.

I Følge Statistisk Aarbogs Opgørelse over Aktieselskaber omkring 1914 var der da 49 danske Forsikringsaktieselskaber med en indbetalt Kapital paa ca. 13,5 Mill. Kr., og Antallet af større gensidige, danske Forsikringsselskaber kan anslaas til ca. 30, idet det stadig maa erindres, at ikke blot de meget talrige Kreaturforsikringskasser, men ogsaa en lang Række andre lokale Forsikringsforeninger er ladet ude af Betragtning.

En mere indgaaende Behandling af Udviklingen før 1914 — specielt indenfor de enkelte Forsikringsgrene, betragtet hver for sig — vil i øvrigt blive givet senere i dette Skrift.

C. UDVIKLINGEN EFTER 1914

1. DE I AARENE 1915—20 NYSTIFTEDE FORSIKRINGSAKTIESELSKABER

DA den længe frygtede Verdenskrig i Begyndelsen af August Maaned 1914 var blevet en Kendsgerning, førte dette ganske naturligt i første Omgang til en almindelig Lammelse af Erhvervslivet i de neutrale Lande, bl. a. ogsaa i Danmark. Forfærdelsen over det indledede Storopgørs forventede voldsomme Følger og en stærk Utryghedsfølelse lod det private Intiativ holde sig forsigtig afventende. Man havde ingen som helst Sikkerhed for, at der ikke under det almindelige Krigskaos kunde opstaa saadanne Forviklinger, at selv et Land som Danmark, der havde den mest afgjort gode Vilje til at opretholde sin Neutralitet, (jfr. „Kongeligt Budskab" af 1/8 1914 og Regeringens samtidige Erklæring i begge Rigsdagens Ting) desuagtet kunde blive tvunget ind i Krigen. Og selv om man forudsatte, at det vilde lykkes Landet at holde sig neutralt, var der foreløbig Bekymringer nok.

Fra tidligere Krige havde man vel Erfaring for, at Danmark netop i Kraft af sin neutrale Stilling havde haft kraftige økonomiske Opsvingsperioder, men Forholdene var i 1914 helt anderledes, end de havde været under de paagældende

tidligere Krige, saa det kunde synes ret problematisk, om man overhovedet kunde vente, at de tidligere gjorte Erfaringer vilde gentage sig i den nuværende Situation. Den nu indtraadte Katastrofe var paa Grund af sit Omfang og de Hærmasser, der sattes i Bevægelse, af en saa frygtelig Natur, at den vanskeligt kunde sammenlignes med nogen tidligere af samme Art; den uhyre Udvikling, der rent krigsteknisk havde fundet Sted i de sidste Aartier, gjorde det ganske umuligt paa Forhaand at slutte noget sikkert om Krigens Forløb, Varighed og endelige Resultat. Der var da Grund nok til Ængstelse og til politisk og erhvervsmæssigt at vise den største Forsigtighed.

Den første voldsomme Depression varede dog kun nogle Maaneder. Efter at de tyske Hære var blevet standset ved Marne (5.–12. Sept. 1914), og Stillingskrigen paa Vestfronten dermed var indledet, blev det snart sandsynligt om end ingenlunde sikkert, at Krigen vilde trække i Langdrag, og da den første stærke Frygt for at blive inddraget i Krigen var overstaaet, og Haabet om vedblivende at kunne bevare Neutraliteten voksede, begyndte der atter at komme Liv i Erhvervsvirksomheden herhjemme. Forretningsverdenen blev opmærksom paa de betydelige Chancer, en langvarig Krig vilde kunne bringe Handelen, og specielt for Forsikringsvirksomheden maatte det være indlysende, at der aabnede sig store Muligheder for en stærk Udvidelse af Forretningen — særlig paa *Genforsikringens og den egentlige Krigsforsikrings Omraader.*

Ingen anden Forsikringsgren er saa internationalt virkende som Genforsikringen, og følgelig vil heller ingen anden Forsikringsgren berøres saa stærkt af internationale Forviklinger. Indtil Krigen udbrød, havde Forholdet været det, at den tyske

Genforsikringsvirksomhed havde spillet en meget stor Rolle i det internationale Forsikringssamkvem mellem Landene Det var i Tyskland, at de meget store Verdensselskaber for Genforsikring fandtes. England havde *da* overhovedet ingen rene Genforsikringsselskaber, Frankrig kun faa, og de øvrige krigsførende Lande havde ligeledes kun en mindre betydende selvstændig Genforsikringsvirksomhed, men naturligvis fandt der dog overalt en betydelig Udveksling af Genforsikringer Sted mellem de nationale, direkte tegnende Selskaber indbyrdes — det var blot ikke tilstrækkeligt til, at Reassuranceafdækning i Udlandet kunde undværes. I de neutrale Lande var der vel — særlig i Schweiz, men bl. a. ogsaa i Danmark — enkelte rene Genforsikringsselskaber, men det var dog — bortset fra Søforsikringsomraadet, hvor Lloyds i London var Hovedmarkedet — afgjort de tyske Selskaber, der spillede den største Rolle paa det internationale Genforsikringsmarked, og som her maatte efterlade sig et betydeligt Savn, hvis de pludselig traadte ud af Konkurrencen. Og saadan var det netop, at det gik.

Det siger sig selv, at de bestaaende Forsikringsforbindelser mellem de krigsførende Magter maatte afbrydes samtidig med Krigens Udbrud. Paa Forsikringens som paa andre Erhvervs Omraader maatte de krigsførende Magter i Konsekvens af Krigens brutale Natur søge at modvirke hverandres Interesser saa effektivt som muligt. De gensidige Ydelser af Præmier og Erstatninger maatte ophøre, da man naturligvis ikke var tilbøjelig til paa nogen Maade at yde selv beskedne Bidrag til Modpartens Økonomi. Franske og engelske Selskaber kunde desuden af den Grund ikke faa Lov til at genforsikre hos

tyske Selskaber, at de Oplysninger, som det i bekræftende Fald vilde være nødvendigt at give ved Forsikringskontrakternes Afslutning, vilde kunne give den fjendtlige Regering og Hærledelse Underretning om Transporter, Hærafdelingers Bevægelse, Skibes Afgang, Bygningers Anvendelse o. s. v. — altsammen Ting, som maatte ønskes hemmeligholdt, og hvis Aabenbaring for Fjenden kunde faa Betydning for Krigens Førelse og endelige Udfald.

Straks efter Krigens Udbrud udstedte den engelske Regering en Proklamation vedrørende „Handel med Fjenden", og ved denne Proklamation forbødes det under strengt Straffeansvar engelske Selskaber at opfylde Forsikringskontrakter med tyske forsikrede i Tyskland, Østerrig-Ungarn eller i disse Landes Kolonier. Kort efter fulgte Frankrig det saaledes af England givne Eksempel, idet den franske Regering udstedte et almindeligt Betalingsforbud over for Tyskland.

De hidtil mellem de krigsførende Lande bestaaende omfattende Forsikringsforbindelser afbrødes altsaa ganske, men de paagældende Landes Forsikringsbehov — og her kom efterhaanden *den egentlige Krigsforsikring*, d. v. s. Overtagelsen af den specielle Krigsrisiko, særlig i Søforsikringen, til at spille en meget stor Rolle — maatte jo dækkes, og for saa vidt dette ikke kunde ske ved nationale, private Selskaber eller ved de midlertidige Stats-Krigsforsikringsinstitutioner, der straks oprettedes rundt om i Landene, var det naturligt, at det skete hos de neutrale Landes Forsikringsselskaber. Ganske af sig selv maatte da en omfattende Forsikringsforretning blive disse Selskaber til Del.

Den Forsikringsforretning, der saaledes paa Grund af Krigs-

forholdene var blevet ledig og nu tilbødes de neutrale Landes Forsikringsselskaber, var imidlertid af saa betydeligt Omfang, at den vanskeligt kunde overtages af de forholdsvis faa i disse Lande allerede eksisterende Selskaber, og selv om dette laa inden for Mulighedens Grænse, var der i hvert Fald foretagsomme Mænd nok, der saa, hvilke Chancer der nu frembød sig for ny Selskaber, og som derfor gik i Lag med Arbejdet paa Stiftelsen af saadanne, som der utvivlsomt ogsaa *i ikke ubetydeligt Omfang var god Brug for.* Der indlededes med andre Ord i de neutrale Lande — og ikke mindst i de skandinaviske — paa Forsikringsomraadet en Gründerperiode, som man aldrig tidligere havde oplevet noget tilsvarende til. Heftigst rasede Startningsfeberen i Krigsaarene i Danmark og Norge, medens den i Sverige fik et mindre epidemisk Forløb.

Det var for øvrigt ikke udelukkende Forholdene paa det internationale Forsikringsmarked — den faktisk eksisterende *Reassurancenød,* forstærket ved den hurtigt indtrædende kraftige Værdistigning — der førte til Oprettelsen af de mange ny Selskaber. Ogsaa *rent indenlandske Forhold* gjorde sig i saa Henseende gældende. I al Almindelighed gælder det, at de første Krigsaars ualmindeligt gunstige Konjunkturer for vor Handel og Industri for mange medførte store, let vundne Fortjenester og i det hele i Landet skabte *en Pengerigelighed,* som man længe ikke havde kendt Mage til. Det siger sig selv, at denne Pengerigelighed i høj Grad fremmede Gründerbevægelsen paa alle Omraader, og ikke mindst paa Forsikringsomraadet, — det var jo her næsten udelukkende Aktieforetagender, der oprettedes, — og havde sin store Andel i, at Bevægelsen, som det senere skulde blive klart for alle, fik

saa altfor store Dimensioner. Medvirkende hertil var vel ogsaa i nogen Grad den Omstændighed, at der paa det Tidspunkt, da Gründerbevægelsen rigtig udfoldede sig, saa godt som helt savnedes Lovgivningsregler vedrørende Stiftelsen af Aktieselskaber — Aktieselskabsloven traadte først i Kraft i 1918 — og at Danmark, bortset fra Livsforsikringen, ikke havde — og endnu ikke har — noget Statstilsyn med Forsikringsvirksomheden. Glemmes maa det heller ikke, at det i og for sig er lettere at stifte Forsikringsselskaber end andre Erhvervsselskaber, fordi de første ikke i samme Grad som de sidste kræver Besiddelse af faste Driftsmidler.

Men der var ogsaa paa selve det praktiske Forsikringsomraade forskellige Forhold, som fremmede Startningsbevægelsen. Man stod saaledes over for en Revision af *den sociale Ulykkesforsikringslovgivning*, og den Udvidelse af Forsikringen, som kunde ventes — og som ogsaa gennemførtes ved Loven af 6. Juli 1916 — bevirkede ganske naturligt, at der projekteredes en Del ny Selskaber med Ulykkesforsikring som Hovedbranche. Paa Søforsikringens Omraade var der i en lang Aarrække ikke dannet noget nyt Selskab, og her gav da den af Krigen foraarsagede stærke *Trafikforøgelse* og Tonnagetrang ret betydelige Chancer, som havdes for Øje af flere af de ny Selskaber. I Brandforsikringen, hvor Forretningen i Krigens første Aar tog et rask Opsving som Følge af den meget stærkt forøgede Udveksling af Varer og den kraftige Udvikling af visse Industrigrene, var der ogsaa betydelige Chancer, der kunde friste ny Foretagender. Den stigende Automobiltrafik vilde vel ogsaa uden Krigens Mellemkomst have bevirket, at der blev et stærkt udvidet Arbejdsfelt for

Automobilforsikringen. Endvidere var der en Del *ny* ikke her i Landet tidligere udnyttede *Forsikringsgrene*, som man var begyndt at vise Interesse for, og til hvis Udøvelse der nu oprettedes ny Selskaber. Nævnes kan i denne Forbindelse Hypotekforsikring og almindelig Kreditforsikring, Forsikring mod Blindhed og — nærmest dog som helt uheldige Udslag af det almindelige Forsikringsraseri — Tandplejeforsikring, Tagforsikring, Frøforsikring m. m. m. I det hele taget kan det siges, at der var en voksende Interesse for de saakaldte „Smaabrancher". Endelig kan det bemærkes, at saavel i Erhvervskredse som i Livsforsikringskredse trængte Spørgsmaalet om en forsikringsmæssig tilfredsstillende Ordning af de privat ansatte Funktionærers Pensionering sig stærkt i Forgrunden og gav sig Udslag i Oprettelsen af et Par Selskaber med den hidtil lidet energisk drevne Pensions- og Renteforsikring som Formaal. Alle disse forskellige Forhold virkede tilsammen med til at gøre Gründerbevægelsen stærk, og det var saaledes ingenlunde alene — om end i første Række — Krigsforsikringen og Genforsikringen, der lokkede de mange ny Selskaber frem, men tillige, som allerede i Indledningen fremhævet, de indre Samfundsforholds mere eller mindre normale Udvikling. I det Omfang, hvori Nystiftelserne skyldes det sidstnævnte Forhold, er de naturligvis at vurdere paa en helt anden Maade end de egentlige krigsstartede Foretagender.

Krigsaarenes første Nydannelser paa det hjemlige Forsikringsomraade traadte ud i Livet i Foraaret 1915. Det var et Par Genforsikringsselskaber:

Det kjøbenhavnske Reassurance-Compagni
med en Aktiekapital af 1,2 Mill. Kr.

stiftet paa Initiativ af det kgl. octr. alm. Brand-Assurance Compagni, og

Reassurance-Foreningen A/S med en Aktiekapital af 3 Mill. Kr.,

oprettet i Tilknytning til Den kjøbenhavnske Sø-Assurance-Forening, med hvilke Begyndelsen gjordes, og fra nu af gik det Slag i Slag med Starten af ny Selskaber, og det var ikke i alle Tilfælde — saaledes som i de to nævnte — gamle, velfunderede Selskaber, der delvis af Hensyn til deres egen Reassuranceafdækning optraadte som Stiftere.

Endnu samme Aar (1915) stiftedes gennem Landmandsbanken

Assurance-Compagniet Baltica med en Aktiekapital af 17 Mill. Kr.,

der paa Forhaand maatte antages at have de bedste Udsigter til at reussere — hvad senere har bekræftet sig — da det bag sig bl. a. havde saa store Foretagender som Østasiatisk Kompagni og Det forenede Dampskibsselskab; endvidere

Dansk Assurance-Compagni med en Aktiekapital af 5 Mill. Kr.,

et Selskab, der ved selve sin Stiftelse i Tilknytning til Danske Genforsikring og som et Led i den saakaldte „Olesenske Concern" og ved sin faglig set lidet tillidvækkende Ledelse lige fra Begyndelsen maatte betragtes med en Skepsis, som senere skulde vise sig velbegrundet,

Forsikringsaktieselskabet Nord og Syd
med en Aktiekapital af 4 Mill. Kr.,

der oprettedes som Aflægger af det tyske Magdeburger Brandforsikringsselskab,

Cimbria, alm. nordisk Forsikrings A/S
med en Aktiekapital af 1 Mill. Kr.,

der stiftedes i Tilknytning til det fra før Krigen bestaaende Nordisk Automobilforsikrings A/S og senere sammen med dette og „Sygeforsikringen af 1908“ og „Orion“ dannede den saakaldte „Eilandske Concern“, der siden fik en krank Skæbne.

Af en helt anden Natur end det sidstnævnte af de nystiftede Foretagender var det i Tilknytning til det gamle ansete, gensidige Selskab „Danmark“ oprettede

Forsikringsselskabet Danmarks Genforsikring A/S
med en Aktiekapital af 500,000 Kr.,

der væsentligst havde til Opgave at tjene som Reassurandør for Moderselskabet. Endvidere var der det senere forulykkede

Forsikringsaktieselskab Dania med en Aktiekapital af 1 Mill. Kr.,

der stiftedes paa Grundlag af nogle russiske Selskabers danske Generalagenturer, og endelig kan endnu nævnes et Par jydske Smaaselskaber:

Forsikringsaktieselskabet Provincia i Randers
med en Aktiekapital af 1 Mill. Kr.,

stiftet i Tilknytning til Genforsikringsselskabet Skandinavia, og det lille, ganske ubetydelige

Forsikringsaktieselskabet Cimbria i Aarhus
med en Aktiekapital af 5000 Kr.

Hermed skulde Listen over nystiftede Forsikringsaktieselskaber i 1915 være udtømt. Det vil efter det foran bemærkede være umiddelbart indlysende, at de nystiftede Selskaber paa ingen Maade kan slaas i samme Hartkorn. De var straks fra Stiftelsen af meget forskellig Bonitet og havde — dels paa Grund af de i Værdi højst forskelligartede Forbindelser, de fra Begyndelsen kunde regne med, og dels paa Grund af den

kvalitetsmæssig, baade faglig og moralsk, særdeles forskellige Ledelse, de fik — meget forskellige Chancer for at reussere. Allerede dengang var man i de mere nøgternt tænkende Forsikringskredse klar over dette Forhold og saa med stor Skepsis paa flere af Nydannelserne, men i Mangel af alt officielt Tilsyn med Skadesforsikringen som man var, havde man intet Middel til at dæmme op for den af det om sig gribende Profitbegær ophidsede Gründeriver.

Medens Aaret 1915 dog havde nøjedes med at præstere nydannede Forsikringsaktieselskaber i et Antal af 13, saa det følgende Aar ikke mindre end 27 ny Selskaber opstaa — altsaa over det dobbelte Antal. En Del af disse Selskaber var dog ganske smaa, paa Forhaand viede til Undergang, og uden anden Betydning end den ganske vist meget beklagelige, at deres Virksomhed indebar Muligheden for at kompromittere Forsikringstanken i Befolkningen.

Rent økonomisk set var 1916 et særdeles godt Aar for det danske Erhvervsliv som Helhed betragtet. Baade Eksporthandelen og Skibsfarten var saa lønnende, at der gennem disse Virksomheder indtjentes meget betydelige Summer, og Landets Betalingsbalance forbedredes i høj Grad. Millioner af danske Værdipapirer købtes tilbage fra Udlandet til fordelagtige Kurser — der købtes for øvrigt ogsaa mange udenlandske Værdipapirer — og den Saldo af svævende Gæld, som Danmark før Krigen havde haft til Udlandet, forvandledes til et ikke ubetydeligt Tilgodehavende. Og der blev endda af de indvundne Fortjenester adskilligt tilbage, som søgte lønnende Anbringelse i Erhvervsforetagender herhjemme. Paa mange Maader havde Aaret 1915 endnu været præget af den store

Usikkerhed, der fulgte med Krigens Udbrud, men i 1916 bedredes Forholdene i saa Henseende ikke uvæsentligt. Dette Aars Omsætningsforhold paavirkedes i høj Grad af de Overenskomster, som Grosserer-Societetets Komité og Industriraadet efter indgaaende Forhandlinger i Efteraaret 1915 fik afsluttet dels med den engelske og den franske Regering og dels med Centralmagternes Regeringer. I Ly af disse Overenskomster, der satte en almindeligt gældende Ordning, for hvis Overholdelse de to foran nævnte, ansete Erhvervsorganisationer garanterede, i Stedet for den hidtil gældende Ordning, hvor hver enkelt Købmand i sit Omsætningsforhold til de krigsførende Lande helt og holdent havde maattet klare for sig selv, vandt vort hjemlige Erhvervsliv igen en vis Fasthed og Tryghed. Alle disse forskellige Forhold tilsammentagne gør det i Forbindelse med det tidligere anførte forstaaeligt, at den Gründerbevægelse, der allerede havde givet sig kraftige Udslag i 1915, kunde fortsættes med stigende Fart i 1916.

Det størst anlagte af 1916-Selskaberne var det senere forulykkede

Internationale Assurance-Compagni A/S
med en Aktiekapital af 10 Mill. Kr.

Af nystiftede Selskaber med Kapitaler over 1 Mill. Kr. var der desuden:

Genforsikringsaktieselskabet Normannia ..... 4 Mill. Kr.,
Skandinavisk Assurance A/S ..... 3 „ „
Genforsikringsaktieselskabet Dan ..... 2 „ „

og det i Tilknytning til „Dan“ oprettede

Skandinavisk Søforsikrings A/S ..... 1 „ „

Forsikringsaktieselskabet Dansk Union ..... 2 Mill. Kr.,
Genforsikringsaktieselskabet Gæa ..... 1 „ „
Nordisk Assurance Comp. A/S ..... 1 „ „
Forsikringsaktieselskabet Codan ..... 2 „ „
Forsikringsaktieselskabet Selandia ..... 1 „ „
De baltiske Reassurandører A/S, Balticas Datterselskab, 2 „ „

— hvilket sidste Selskab er et af de faa af 1916-Selskaberne, der har vist sig levedygtigt — og endelig Provinsselskabet

Forsikringsaktieselskabet Dannevirke, Fredericia ..... 1 Mill. Kr.

Desuden en Række mindre og helt smaa Selskaber som

Kongeriget Danmarks Genforsikring A/S, Randers.. 473,000 Kr.,
Den kjøbenhavnske Genforsikring A/S ..... 300,000 „
Dansk Sø- og Transportforsikring A/S ..... 250,000 „
Forsikrings-og Genforsikringsaktieselskabet Continental 250,000 „
Dansk Tyveriforsikrings A/S ..... 250,000 „
Dansk Universalforsikring A/S ..... 100,000 „

— sidstnævnte et Mæglerselskab i Tilknytning til Internationale Assurance-Comp. —

Forsikringsaktieselskabet Vort Folk ..... 190,000 Kr.,
Forsikringsaktieselskabet Idun, Kolding ..... 150,000 „
Nordisk Stormforsikrings A/S ..... 50,000 „

Endelig var der de to Kreditforsikringsselskaber:

Dansk Kreditforsikrings A/S ..... 1 Mill. Kr.
og *Dansk Hypotekforsikringsbank A/S* ..... 2 „ „

Som noget helt for sig staar sluttelig det af de fleste af de gamle danske Livsforsikringsselskaber i Forening oprettede

Livs- og Genforsikringsselskabet Dana A/S ..... 2 Mill. Kr.,

der dels skulde drive almindelig Genforsikringsvirksomhed og dels gennem en særlig Afdeling overtage Forsikringer af „mindre gode" Liv fra samtlige Stifterselskaberne. At dette Selskab ikke kan sidestilles med de øvrige krigsstartede Selskaber, siger sig selv.

Det følgende Aar — 1917 — fortsattes Startningsbevægelsen uanfægtet af, at den økonomiske Situation for Danmarks Erhvervsliv i dette Aar atter totalt forandredes. Aarsagerne til Forandringen var Tysklands Erklæring af den uindskrænkede U-baadskrig, den deraf følgende Skærpelse af Ententemagternes Blokadepolitik og endelig U. S. A.s Krigserklæring til Tyskland. Disse Forhold i Forening bevirkede, at vore Importvanskeligheder blev stærkt forøgede — den hidtil gældende Overenskomst kunde ikke faas fornyet, — vor Handelsflaade kunde kun beskæftiges i Hjemlandets Tjeneste, og i det hele taget tilstoppedes mange Kilder, som hidtil havde bragt Landet Fortjenester ude fra. Trods alt dette, der foreløbig gjorde Ende paa Højkonjunkturen og henviste os til at være os selv nok, gav Spekulationslysten paa Forsikringsomraadet sig stadig ny Udslag; det kan jo heller ikke nægtes, at den skærpede Krigsførelse for *Krigsforsikringens Vedkommende* gav Anledning til Præmiernes Stigning til en saadan Højde, at de, trods den stærkt øgede Risiko, maatte virke lokkende paa alle, som lader sig friste af Spillerchancer.

Med Kapitaler paa 1 Mill. Kr. eller derover stiftedes i 1917 følgende Forsikringsaktieselskaber:

Forsikringsaktieselskabet Orion ..... 2 Mill. Kr.,
Reassurance-Compagniet Værina A/S ..... 4 „ „
Forsikringsselskabet Jutlandia A/S, Aarhus ..... 2 „ „

Forsikringsaktieselskabet Danske Atlas ..... 2 Mill. Kr.,
Forsikringsselskabet Aurora A/S ..... 1 „ „
Reassuranceaktieselskabet Dansk Veritas ..... 1,5 „ „
Reassurance-Compagniet Skandinavisk Lloyd A/S ... 1 „ „
Reassurance-Compagniet Royal A/S ..... 2 „ „

— et Datterselskab af kgl. oktr. Sø — og endelig det i Tilknytning til Livsforsikringsselskabet Hafnia stiftede

Forsikringsaktieselskabet Danske Phønix ..... 2 Mill. Kr.

Endvidere med mindre Kapitaler:

Forsikringsaktieselskabet Danske Viking ..... 500,000 „
Forsikringsselskabet Danevang A/S ..... 614,000 „
Skandinavisk Kreaturforsikringsselskab A/S ..... 250,000 „
Forsikrings- og Genforsikringsaktieselskabet Urania . 500,000 „
Forsikringsaktieselskabet Østifterne, Maribo ..... 400,000 „

samt endnu en Del Smaaselskaber som

Assurance-Compagniet Odin A/S ..... 100,000 „
Dansk Genforsikringsselskab Quotentia A/S ..... 100,000 „

og de to i Tilknytning til Internationale Assurance-Compagni stiftede „Mæglerselskaber“:

Nye Reassurance-Selskab A/S ..... 100,000 Kr.,
Private Reassurance-Selskab A/S ..... 100,000 „ .

Endelig var der af Selskaber med særlige Formaal de to Pensionsforsikringsselskaber:

Dansk Pensions- og Livrenteselskab A/S ..... 1 Mill. Kr.,

og det af Erhvervene oprettede

Pensionsforsikringsanstalten A/S ..... 1 „ „

samt det lille

Danske Lægers og Dyrlægers Motorforsikring A/S ... 60,000 „

— alle tre naturligvis oprettede uden nogen Forbindelse med den almindelige Krigsspekulation i Forsikring.

Aaret 1918 var meget svært at komme igennem for det danske Erhvervsliv; i endnu højere Grad end det foregaaende Aar stod 1918 i Rationeringens Tegn paa næsten alle Omraader. Omtrent hele Skibsfarten og den overvejende Del af Handelen var nu bragt ind under Ententemagternes Kontrol, der udøvedes af en Enhedsledelse med Sæde i Washington, og vore Tilførsler ude fra var meget smaa. Med vore Nabolande Norge og Sverige havde vi til Gavn for alle Parter i 1917 begyndt en Vareudveksling, der yderligere udvidedes i 1918, men den kunde ingenlunde afhjælpe Savnet af Tilførsler fra andre Lande. Industrien savnede i høj Grad Raastoffer, Kul var enormt dyre, Landbruget manglede Foderstoffer og maatte derfor formindske Husdyrbestanden stærkt; Høsten i 1917 havde været ringe, og Arbejdsløsheden var stor. Dyrtid var der overalt. Det saa kort sagt ret mørkt ud, men desuagtet vedblev man at stifte ny Forsikringsselskaber.

Antallet af Nystiftelser var endnu i 1918 meget betydeligt, om end man nu kunde spore en vis Afslappelse i Lysten til at engagere ny Kapital i Forsikringsvirksomhed. Naar undtages Selskaberne:

Genforsikrings-A/S Rossia ..... 6 Mill. Kr.,

der stiftedes paa Basis af det russiske Selskab Rossia's udenlandske Forretning — oprindelig med en vis Tilknytning til Internationale Ass.-Komp. —,

Reassurance-Compagniet Salamandra A/S ..... 4 Mill. Kr.,

stiftet i Tilknytning til Genforsikringsselskabet Skandinavia,

Nordeuropæiske Reassurance-Selskab A/S ..... 3 Mill. Kr.,

— Datterselskab af Internationale Ass.-Komp. —

Forsikringsaktieselskabet Trekroner ..... 1 Mill. Kr.,
Forsikringsaktieselskabet Auto ..... 600,000 „

— sidstnævnte i Tilknytning til den kjøbenhavnske Sø-Assurance-Forening —,

Søforsikringsselskabet Svendborg A/S, Svendborg ... 500,000 Kr.,
Forsikringsaktieselskabet Nye Lloyd ..... 1 Mill. „
Forsikringsaktieselskabet Tonnage ..... 500,000 „
Forsikringsaktieselskabet Akselstad ..... 600,000 „
Genforsikringsaktieselskabet Vulkan ..... 500,000 „

var det udelukkende Smaaselskaber, der stiftedes i dette Aar, men af saadanne var der ganske vist ikke faa. Der var:

Handelstandens Forsikrings-A/S ..... 300,000 Kr.,
Assurancekompagniet Riget A/S ..... 250,000 „
Forsikringsaktieselskaberne:
Diona, Odense ..... 100,000 „
Hermes, Aarhus ..... 50,000 „
Juno ..... 100,000 „
Univers ..... 350,000 „
Kim ..... 50,000 „
Fionia, Faaborg ..... 40,000 „
Tre Løver ..... 50,000 „
Nor-Sve-Dan ..... 100,000 „
Værnet, Næstved ..... 50,000 „
Skandinavisk Hesteforsikring ..... 50,000 „
Nordisk Tandplejeforsikring ..... 60,000 „
Almindelig dansk Husdyrforsikring ..... 250,000 „
Kreaturforsikringsselskabet Vetar ..... 100,000 „
Dansk Unions Reassurandører ..... 100,000 „

Nationals Reassurandører ..... 150,000 Kr.,
Norlandia ..... 250,000 „

og endelig

Dansk Brandforsikringsanstalt A/S ..... 50,000 „

der oprettedes i Tilknytning til Dansk Folkeforsikringsanstalt og bl. a. derved indtog en Særstilling blandt Aarets Nystiftelser.

Hermed havde vel Nystiftelserne kulmineret, men endnu i 1919 stiftedes dog adskillige Selskaber, saaledes:

Forsikringsselskabet Baltisk Lloyd A/S ..... 3 Mill. Kr.,
The Boreal Reinsurance Comp. A/S ..... 2 „ „
Russisk-Skandinavisk Reassurance-Comp. A/S ..... 2 „ „
Islands Søforsikrings-A/S ..... 1 „ „
Genforsikringsselskabet Nerva A/S ..... 1 „ „
Forsikrings-Compagniet Freja A/S ..... 1 „ „
Assurance-Kompagniet Regius A/S ..... 1 „ „
Reassuranceaktieselskabet Pax ..... 1 „ „
Forsikringsaktieselskabet Hugin ..... 200,000 „
Forenede Reassurandører A/S ..... 250,000 „
Tyveriforsikringsanstalten for Kongeriget Danmark . 150,000 „
Forsikringsaktieselskabet Danske Rea ..... 108,000 „ .

Endelig stiftedes i 1920 Selskaberne:

Forsikringsaktieselskabet Nordeuropa ..... 2 Mill. „
Dansk Driftstabsforsikring A/S ..... 1 „ „
Danske Motorejeres Forsikrings A/S ..... 500,000 „
Forsikringsaktieselskabet Activ ..... 50,000 „ .

Samtlige de foran nævnte Forsikringsaktieselskaber er gengivne efter Uddrag af Aktieselskabsregisteret og med dettes Angivelse af Aktiekapital paa det Tidspunkt, da Anmeldelserne til Registeret fandt Sted. De Selskaberne vedføjede Kapitaler

er derfor næppe lig med Selskabernes Kapital ved Stiftelsen. Registeret blev først indrettet ved Loven af 29. Septbr. 1917, der traadte i Kraft den 1. Februar 1918, og de før sidstnævnte Tidspunkt allerede eksisterende Selskaber fik en Frist af et Aar — altsaa til 1. Febr. 1919 — med at indsende Anmeldelse til Registeret. Der kan derfor godt i Mellemtiden fra Stiftelsen og til Anmeldelsen være sket — og er ganske sikkert sket — Ændringer i Kapitalen.

Resultatet af Startningsbevægelsen 1915-20 kan skematisk opstilles saaledes:

Nystiftede danske Forsikringsaktieselskaber 1915-20

Aar	Antal Selskaber	Samlet *nominel* Aktiekapital*) i Mill. Kr.	Samlet *indbetalt* Aktiekapital i Mill. Kr.	Gennemsnitlig	
				absolut Kapital i Mill. Kr.	Indbetalings procent
1915	11	34,40	13,85	3,13	40,3
1916	26	37,34	10,99	1,44	29,4
1917	21	22,23	10,62	1,06	47,8
1918	29	19,65	14,22	0,68	72,4
1919	13	15,76	7,64	1,21	49,1
1920	4	3,55	0,89	0,89	25,7
Ialt:	104	132,93	58,31	1,28	43,8

*) Desuden en Garantikapital paa godt 5 Mill. Kr.

Mere anskueligt end den foran foretagne detaillerede Gennemgang af de nydannede Forsikringsaktieselskaber, viser den hosstaaende Opstilling, at Startningsbevægelsen — af de tidligere angivne Grunde — var særlig stærk i de tre sidste Krigsaar, men den viser tillige, at Bevægelsen ingenlunde

standsede sammen med Krigen. Endnu i Aarene 1919 og 1920 var der blandt Kapitalejere Mod nok til at engagere sig med ca. 20 Mill. Kr. i Forsikringsvirksomheden.

Sagen var jo den, at det slet ikke kunde ventes, at selve Fjendtlighedernes Ophør straks skulde føre til en Retablering af de ved Krigsudbrudet afbrudte internationale Forsikringsforbindelser. Der skulde jo i hvert Fald først sluttes en endelig Fred, og det grænseløse Had, der gennem den langvarige Krigs grusomme Tildragelser var oparbejdet mellem de tidligere i fredeligt Forretningssamkvem staaende Nationer, maatte paa Forhaand ventes endnu i lang Tid efter Fredens endelige Besegling at ville gøre sin sørgelige Indflydelse gældende, saaledes at de tidligere Forbindelser kun langsomt vilde blive knyttede igen. Og selv bortset herfra turde man med en vis Ret gaa ud fra, at de Veje til de neutrale Lande, som den internationale Forsikringsforretning af Krigen var tvunget ind paa, alene som Følge af Inertiens Lov vedblivende vilde blive fulgte i betydelig Udstrækning i hvert Fald i den nærmeste Fremtid — maaske delvis endda varigt — selv om de ved Krigen fra den internationale Forretning udelukkede Selskaber havde staaet fuldt rede til paa ny at gaa ind i Konkurrencen, hvad de ikke gjorde.

Paa den anden Side maatte det dog ventes, at den naturlige økonomiske Udvikling, naar Forholdene atter blev mere normale, til syvende og sidst i stor Udstrækning nok skulde tvinge det internationale Forsikringssamkvem ind paa de gamle Baner; men dette fjernere Fremtidsperspektiv havde man foreløbig ikke saa megen Interesse for som for det nærmere: At der endnu i lang Tid vilde være betydelige Hindringer for Gen-

oprettelsen af den gamle Tilstand. For øvrigt forsvandt jo heller ikke den egentlige Krigsrisiko med et Slag samtidig med Krigsoperationernes Ophør. Torpederingerne f. Eks. hørte vel op, men Farvandene var i den Grad blevet inficerede med Miner, at der endnu længe vilde vedblive at være stor Risiko for Minesprængninger, og at der følgelig ogsaa vedblivende vilde være Brug for den egentlige Krigsforsikring — i hvert Fald i Søforsikringsbranchen.

Der kunde kort sagt ikke være Tale om nogen umiddelbart forestaaende Ændring i de Forhold, som i første Linie havde ført til de mange ny Selskabers Oprettelse, og hertil kom, at den livligere Vareudveksling mellem Landene, som dog maatte ventes at blive en af de første Følger af Krigens Ophør — navnlig med det sidste Krigsaars stadigt skærpede Afspærringssystem for Øje — maatte give forøget Forretning ogsaa for Forsikringsvirksomheden.

Disse forskellige Forhold bidrager i hvert Fald i nogen Grad til Forstaaelse af, at man endnu i de første Aar efter Krigen kunde tænke sig Muligheden af at reussere med ny Selskaber, skønt det efter den i de foregaaende Aar stedfundne Udvikling skulde synes indlysende, at Markedet allerede var overfyldt med saadanne. Det er givet, at man i høj Grad *overvurderede de Chancer,* der utvivlsomt vedblivende fandtes, og som gjorde, at flere af de ældre Selskaber i de nærmeste Aar efter Krigen gjorde særlig store Forretninger. De først og de sidst stiftede Selskaber var imidlertid langtfra ens stillede. De i Krigens første Aar stiftede Selskaber havde i hvert Fald haft *Muligheden* for at benytte selve Krigsaarenes gode Chancer til en fornuftig Konsolidering — hvad ganske vist, som det

senere skal blive nærmere paavist, af de fleste af Selskaberne var blevet i høj Grad forsømt, men dog var blevet iagttaget af nogle — men en saadan Mulighed havde de sidst oprettede Selskaber enten slet ikke haft eller i hvert Fald ikke i samme Grad som de, der var først paa Pletten. Alene ved deres *sene Fremkomst* — helt bortset fra adskillige andre Svagheder som Mangel paa gode Forbindelser, daarlig Ledelse etc. — var de yngste Selskaber handicappede i Konkurrencen om den gode Forretning; det blev hovedsagelig kun den daarlige, den mest hasarderede Forretning, der blev tilovers for dem. Deres Modstandskraft over for de Vanskeligheder, der senere maatte ventes at ville melde sig, maatte derfor nødvendigvis blive ringe, og det viste sig da ogsaa senere — som det af det følgende vil fremgaa — at det i overvejende Grad blev de senest stiftede Selskaber, som forulykkede, da Krisetiden for Alvor satte ind.

Det er ganske interessant i Opstillingen at lægge Mærke til, at den gennemsnitlige Aktiekapital for samtlige de nystiftede Selskaber er ret stærkt aftagende ned gennem Aarene — et Udtryk for, at det er Outsiderstifterne, der sidst kommer med i Bevægelsen, og dette Forhold er ganske sikkert ikke uden Indflydelse paa den senere Sammenbrudsbevægelses Forløb. En Afbrydelse i den paaviste Nedgang i Selskabernes gennemsnitlige Kapital er der dog, som det af Opstillingen vil ses, i 1919, og det er formentlig berettiget heri at se et Udslag af de atter opblussende Forhaabninger om en ny Højkonjunktur, som demonstrerede sig efter Krigens Afslutning.

I Aarene efter 1920 er der vel stiftet godt en halv Snes danske Forsikringsaktieselskaber, men de kan jo ikke som

de ovenfor omhandlede siges at være direkte fremkaldt af Krigsforholdene. Disse i det sidste Aarti stiftede Selskaber er i øvrigt gennemgaaende ret smaa, hvilket bl. a. fremgaar af, at deres samlede Aktiekapital er ca. 2,9 Mill. Kr., hvoraf ca. 1,7 Mill. Kr. er indbetalt.

2. DE KRIGSSTARTEDE FORSIKRINGSAKTIESELSKABERS SAMMENBRUD

De til Fremtiden nærede Forventninger skuffedes imidlertid i meget stort Omfang. Der kom ganske vist som ventet i det første Aars Tid efter Krigen en forøget Omsætning i Gang, men allerede i Slutningen af 1919 sporedes der Tegn til en forestaaende Konjunkturændring, og i Begyndelsen af 1920 indlededes — med forskellige Krak i Japan som Udgangspunkt — en almindelig Verdenskrise, som over Amerika forplantede sig til Europa og naaede os i Slutningen af 1920 — et halvt Aars Tid efter, at den var udbrudt i Japan. Denne Krise blev yderst skæbnesvanger for den krigsstartede Del af den danske Forsikringsvirksomhed, inden for hvilken der nu indlededes en Periode, hvor Konkurser, Likvidationer og Sammenslutninger saa at sige hørte til Dagens Orden. Med næsten den samme Fart, hvormed der i de foregaaende Aar var dukket nye Selskaber op, forsvandt nu igen en Mængde, hovedsagelig af de krigsstartede, men ogsaa enkelte af de før Krigen bestaaende; af disse sidste dog kun saadanne, som havde vovet sig for dybt ind i den farlige spekulative internationale Forretning, medens de gamle, solidt ledede Selskaber,

som enten slet ikke eller kun i ringe Grad havde deltaget i den specielle Krigsforretning, gik ret uskadte ud af Krisen.

Allerede i 1919 begyndte Likvidationerne og Sammenslutningerne, dog kun for nogle af de mest ubetydelige og slettest situerede Selskabers Vedkommende.

Forsikringsaktieselskabet Agleja ..... 600,000 Kr.
og *Handelsstandens Forsikrings-A/S*..... 409,500 „

var de første, som maatte give op og træde i Likvidation, og to andre Selskaber:

Dansk Sø- og Transportforsikrings A/S..... 2 Mill. Kr.
og *Forsikringsaktieselskabet Fædrelandet* ..... 150,000 „

sammensluttedes med andre Selskaber — førstnævnte med Forsikringsaktieselskabet Danske Atlas, som forøvrigt senere (se nedenfor!) selv forulykkede, og sidstnævnte med Forsikringsselskabet Vort Folk. Naar enkelte af de her og i det følgende nævnte Aktiekapitaler *ved Likvidationen* ikke stemmer helt med de for de samme Selskaber *ved Stiftelsen* foran angivne Kapitaler, beror dette paa i Mellemtiden stedfundne Ændringer i Kapitalforholdene.

I det følgende Aar likviderede:

Almindelig dansk Husdyrforsikrings-A/S..... 600,000 Kr.,
Forsikringsaktieselskabet Danske Rea ..... 207,000 „
„ *Nordlandia* ..... 250,000 „
„ *Nor-Sve-Dan* ..... 500,000 „
medens *Forsikringsaktieselskabet Aurora*..... 1,5 Mill. „
erklæredes konkurs, og
Kjøbenhavns Grundejer Assurance A/S ..... 50,000 „
sammensluttedes med Dansk Grundejer Assurance A/S.

Endelig maa for Fuldstændighedens Skyld nævnes, at

Dansk Pensions- og Livrente Selskab A/S ..... 1 Mill. Kr.
overtoges af Pensionsforsikringsanstalten A/S, men denne sidste Sammenslutning er selvfølgelig at betragte paa en anden Maade end de andre, da det overtagne Selskab havde et helt andet Formaal end de øvrige under Krigen startede Selskaber.

I 1921 kom 4 Selskaber under Konkurs, nemlig:
Danske Genforsikrings A/S ..... 25 Mill. Kr.,
der allerede var stiftet i 1912 og efter gentagne Udvidelser var kommet op paa den angivne Aktiekapital af 25 Mill. Kr., det til Danske Genforsikring knyttede
Dansk Assurance Compagni A/S ..... 6 Mill. Kr.,
dettes Datterselskab
Forsikrings-Compagniet Freja A/S ..... 2 Mill. Kr.
og *Skandinavisk Kreaturforsikrings-A/S* ..... 365,000 „.

I Likvidation traadte 9 Selskaber, nemlig:

Forsikringsaktieselskabet Akselstad	632,000	Kr.,
Dansk Kreditforsikrings-A/S	1 Mill.	„
Forsikringsaktieselskabet Danske Viking	1,116,000	„
„ *Tonnage*	500,000	„
Kreaturforsikringsselskabet Vetar A/S	294,250	„
Livsforsikrings-Compagniet Vita A/S	800,000	„
Søforsikringsaktieselskabet Marstal	150,000	„
Forsikringsaktieselskabet Juno	100,000	„
The Boreal Reinsurance Co. A/S	2 Mill.	„

Det sidste Selskab indtager dog en Særstilling blandt Aarets Likvidationer, idet det overhovedet endnu ikke var traadt i Virksomhed, og Aktiekapitalen derfor var i Behold og kunde betales tilbage til Aktionærerne.

Med 1922 naaede Likvidationerne deres Højdepunkt: 4 Selskaber gik konkurs, 11 Selskaber likviderede, og et Selskab

sammensluttedes med et andet. De fallerede Selskaber var:

Forsikringsaktieselskabet Danske Atlas	6,833,000 Kr.,
Skandinavisk Assurance-A/S	3 Mill. „

det til sidstnævnte Selskab knyttede

Forsikrings- og Genfors.aktieselskabet Continental.	250,000 Kr.,
og *Assurance-Compagniet Riget A/S*	250,000 „

Blandt de likviderede Selskaber var:

Internationale Assurance-Compagni A/S	10 Mill. Kr.,

dettes Datterselskab

Nordeuropæiske Assurance Selskab A/S	3 Mill. Kr.,
Nordisk Automobil- og Transport-Forsikrings-A/S.	3 „ „

og de til dette sidste knyttede Selskaber:

Forsikringsaktieselskabet Cimbria	1 Mill. Kr.,
„ *Orion*	2 „ „
Syge- og Ulykkesforsikringsselskabet af 1908 A/S.	250,000 „.

Endvidere:

Forsikringsaktieselskabet Dansk Union	2 Mill. Kr.,
„ *Dania*	1 „ „
„ *Jutlandia*	2,004,000 „
Nordisk Assurance Compagni A/S	2 Mill. „
Forsikringsaktieselskabet Arosia	100,000 „.

Endelig sluttedes

Genforsikringsselskabet Normania A/S	4 Mill. Kr.

sammen med Sø- og Transportforsikringsaktieselskabet Danske Lloyd.

Selv om Kulminationen i Likvidationernes Antal var naaet i 1922, havde de følgende Aar dog endnu mange likviderende Selskaber at opvise; 1923 saaledes ikke mindre end 10, nemlig:

Forsikringsaktieselskabet Nye Lloyd ..... 4 Mill. Kr.,
Genforsikringsaktieselskabet Dan ..... 2 „ „

og dets Søsterselskab

Skandinavisk Søforsikrings-A/S ..... 1 „ „
Genforsikringsaktieselskabet Gæa ..... 1 „ „
Forsikringsaktieselskabet Hugin ..... 200,000 Kr.,
„ *Fionia* ..... 40,000 „
Kongeriget Danmarks Genforsikring A/S ..... 500,000 „

og de tre til Internationale Assurance-Compagni knyttede Mæglerselskaber:

Dansk Universalforsikrings-A/S ..... 100,000 Kr.,
Ny Reassurance-Selskab A/S ..... 100,000 „
Private Reassurance-Selskab A/S ..... 100,000 „

I 1924 likviderede:

Forsikringsaktieselskabet Univers ..... 1 Mill. Kr.,
Genforsikringsaktieselskabet Vulkan ..... 500,000 „
og *Nordisk Stormforsikring A/S* ..... 50,000 „
medens *Den københavnske Genforsikring A/S* .... 300,000 „

sammensluttedes med Det københavnske Reassurance-Compagni, og i 1925 likviderede 4 Selskaber, nemlig:

Reassurance-Compagniet Væring A/S ..... 4 Mill. Kr.,
Russisk-Skandinavisk Reassurance A/S ..... 2 „ „
Forsikringsaktieselskabet Danevang ..... 676,700 „
og *Dansk Genforsikringsselskab Quotentia A/S* .... 300,000 „

I 1926 fandt ingen officielle Anmeldelser af Likvidation Sted, men

Forsikringsaktieselskabet Selandia ..... 1,526,000 Kr.,

begyndte at afvikle, og i 1927 traadte

Reassurance-Compagniet Skandinavisk Lloyd, A/S 2 Mill. Kr.,

og *Dansk Hypothekforsikring A/S* ..... 2,010,000 Kr.
i Likvidation, medens
Reassurance-Compagniet Royal A/S ..... 2 Mill. Kr.,
begyndte sin Afvikling, og
Forsikringsaktieselskabet Auto ..... 600,000 Kr.,
ophævedes. I 1928 ophævedes
Forsikringsaktieselskabet Mitra ..... 38,000 Kr.,
der var stiftet i 1924, og
Forsikringsaktieselskabet Danske Globus ..... 100,000 Kr.,
begyndte at afvikle.

Resultatet af Udrensnings- og Saneringsperioden kan herefter for Forsikringsaktieselskabernes Vedkommende sammenfattes i følgende Tabel:

Ophørte Forsikringsaktieselskaber i Aarene 1919-28

Aar	Ved Konkurs		Ved Likvidation		Ved Sammenslutn.		Tilsammen	
	Antal Selskaber	Aktiekapital Kr.	Antal Selskaber	Aktiekapital Kr.	Antal Selskaber	Aktiekapital Kr.	Antal Selskaber	Aktiekapital Kr.
1919	–	—	2	1,009,500	2	2,150,000	4	3,159,500
1920	1	1,500,000	4	1,557,000	2	1,050,000	7	4,107,000
1921	4	33,365,000	9	6,592,250	–	—	13	39,957,250
1922	4	10,333,000	11	26,354,000	1	4,000,000	16	40,687,000
1923	–	—	10	9,070,000	–	—	10	9,070,000
1924	–	—	3	1,550,000	1	300,000	4	1,850,000
1925	–	—	4	7,176,700	–	—	4	7,176,700
1926	–	—	1	1,526,000	–	—	1	1,526,000
1927	–	—	4	6,610,000	–	—	4	6,610,000
1928	–	—	2	183,000	–	—	2	183,000
Ialt	9	45,198,000	50	61,628,450	6	7,500,000	65	114,326,450

Af Tabellen fremgaar det, at ikke mindre end ca. 114,3 Mill. Kr. Aktiekapital har været engageret i de af forskellige Grunde — som senere skal blive nærmere drøftede — i Perioden 1919–28 ophørte Forsikringsaktieselskaber. Da de i Aarene 1915–20 stiftede Selskaber — som det fremgaar af den tidligere meddelte Opstilling — havde en samlet Aktiekapital af ca. 133 Mill. Kr., vil det forstaas, at det kun er en meget beskeden Del af den under Krigsaarene i dansk Forsikringsvirksomhed investerede Kapital, der fortsat har kunnet finde Forrentning efter Krigsperioden, og da Forholdene paa Forsikringsomraadet vel knap nok endnu kan betragtes som fuldt normale i den Forstand, at der er et virkeligt passende Forhold mellem Selskaberne og det Behov, der er for dem, og ganske enkelte af Selskaberne endnu lider under de fra Krigstiden stammende Skader, er det ikke usandsynligt, at den investerede Kapital yderligere kan blive noget formindsket. Det maa dog erindres, at en Del af den nødlidte Kapital stammer fra de nærmeste Aar før Krigen — saaledes for de forulykkede Selskaber „Danske Genforsikring“ og „Nordisk Auto“ — og at en Del Kapitaludvidelser og den foran nævnte Garantikapital — til et skønsmæssig anslaaet samlet Beløb af ca. 15 Mill. Kr. — ikke er medregnet i den samlede i Krigsaarene investerede Kapital, der saaledes bør forhøjes til ca. 148 Mill. Kr. Men selv disse Forhold taget med i Betragtning bliver det dog en forbavsende ringe Del af den samlede Kapital, der har klaret sig gennem Likvidationsperioden. Selv om det imidlertid kun er en lille Del af Aktiekapitalen, der har reusseret, er det naturligvis ikke givet, at en forholdsmæssig lige saa ringe Del af den under Krigen for Danmark erhver-

vede internationale Forretning er blevet bevaret for Landet; det er meget vel tænkeligt — og slet ikke usandsynligt — at de Selskaber, der har klaret sig gennem Krigen, har haft langt den største — ubetinget i hvert Fald den mest værdifulde — Del af Forretningen og har forstaaet at bevare den.

Spørger man, om da hele den store Kapital paa 114,3 Mill. Kr., der har været engageret i de ophørte Selskaber, er gaaet tabt, saa maa Svaret sikkert blive: ja, omtrent! Tallet repræsenterer utvivlsomt *omtrentlig* det Beløb, som danske Kapitalister har tabt ved at engagere deres Midler i dansk Forsikringsvirksomhed — naturligvis dog bortset fra de Dividender, de har faaet udbetalt, medens de Selskaber, i hvilke de var interesserede, bestod. Bemærkes maa det ogsaa i denne Forbindelse, at Aktionærerne i de Selskaber, som er blevet sluttet sammen med andre, naturligvis efter et vist Forhold har faaet Andel i Aktiekapitalen for det efter Fusionen eksisterende Selskab, og for saa vidt dette ikke selv senere er likvideret — hvad der ganske vist er Eksempler paa — har Aktionærerne i hvert Fald haft en Chance for at bevare en Del af deres Kapital og faa Udbytte af den. Da den i de Selskaber, der er sammensluttet med andre, investerede Kapital kun udgør 7½ Mill. Kr., og en Del heraf ved senere Sammenbrud allerede er gaaet tabt, kan det her omhandlede Forhold dog ikke faa væsentlig Betydning for Størrelsen af det endelige *nominelle* Kapitaltab; dette vil under alle Omstændigheder ligge over de 100 Mill. Kr. Noget andet er, at dette Beløb dog ikke repræsenterer det, der faktisk er *betalt* af Aktionærerne; mange af disse har simpelthen ikke kunnet udrede de successivt indkaldte Beløb paa Aktiekapitalerne, som de efter af-

givne Forskrivninger var forpligtede til at udrede, og i adskillige Tilfælde har de da opnaaet Akkord med Likvidatorerne og har betalt en vis Del af deres Gæld; i andre Tilfælde har de været ude af Stand til at udrede noget, da de selv var insolvente. Det skal senere blive forsøgt at give mere eksakte Udtryk for, hvad denne Aktionærernes svigtende Evne til at efterkomme deres Forpligtelser har betydet, og samtidig skal det samlede Tab ved de sammenbrudte Selskabers Virksomhed blive nærmere belyst; den tabte Aktiekapital er jo kun en Del af det samlede Tab, der har været mange Millioner ud over den forulykkede Aktiekapital.

Med Hensyn til det Aar, hvori de ophørte 65 Selskaber var stiftede, kan følgende tjene til Oplysning:

Stiftelsesaar	Antal Selskaber	Kapital
Før 1914 var stiftet	4	28,400,000 Kr.
I 1915 „ „	4	9,000,000 „
– 1916 „ „	19	38,336,000 „
– 1917 „ „	16	23,944,700 „
– 1918 „ „	15	8,055,750 „
– 1919 „ „	6	6,507,000 „
Efter 1920 „ „	1	83,000 „
Tilsammen	65	114,326,450 Kr.

Fordeler man for hvert enkelt Aar i Perioden 1919–28 de ophørte Selskaber efter Stiftelsesaar, faar man følgende Resultat:

Stiftelsesaar	Aaret for Virksomhedens Ophør										
	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1627	1928	Ialt
Før 1914	–	–	2	2	–	–	–	–	–	–	4
I 1915	–	–	2	2	–	–	–	–	–	–	4
„ 1916	2	–	–	6	6	2	–	1	1	1	19
„ 1917	1	2	3	3	2	1	3	–	1	–	16
„ 1918	1	4	4	2	1	–	–	–	2	1	15
„ 1919	–	1	2	1	1	–	1	–	–	–	6
Efter 1920	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1	1
Tilsammen	4	7	13	16	10	3	4	1	4	3	65

Tabellen bekræfter, at det som foran sagt er de i de sidste Aar af Startningsperioden oprettede Selskaber, det særlig er gaaet ud over i Likvidationsperioden. Forholdet i saa Henseende udtrykkes tydeligere ved følgende Opstilling:

	Antal nystiftede Selskaber	Heraf ophørte i Aarene 1919-28 følgende Antal
Stiftet i 1915	11	4
„ „ 1916	26	19
„ „ 1917	21	16
„ „ 1918	29	15
„ „ 1919	13	6
Stiftet i 1915-19	100	60

Som det vil ses, er indtil 1929 over Halvdelen af de i Femaaret 1915–19 stiftede Forsikringsaktieselskaber ophørte med deres Virksomhed af den ene eller anden Grund. Bedst har

de i det første Krigsaar oprettede Selskaber klaret sig, idet omtrent $^2/_3$ af disse endnu bestaar; stærkest er det gaaet ud over de i de to følgende Aar stiftede Selskaber, af hvilke omkring $^2/_3$ har maattet opgive Ævred.

Særlig 1917 og 1918 var overmaade farlige Aar, og mange af de da stiftede Selskaber er netop komne tidsnok til at blive indviklede i den særlig risikable Forretning, der da var rigelig af.

3. DE I AARENE 1914—20 STIFTEDE GENSIDIGE SELSKABER

Der har i det foregaaende kun været Tale om de i Krigsaarene stiftede Forsikrings*aktieselskaber*, men der er naturligvis i de samme Aar stiftet ogsaa en Del *gensidige* Forsikringsselskaber. Om de gensidige Selskaber gælder det imidlertid, at de efter Firmaloven ikke har nogen Anmeldelsespligt, men nok en Ret til at blive optaget i Firmaregisteret, hvis de selv ønsker det. Som Følge heraf er det kun nogle — særlig af de større Løsørebrandforsikrings-, Livs- og Ulykkesforsikringsselskaber — som findes i Registeret, men ved Hjælp af andre Kilder, som f. Eks. Dansk Forsikrings Aarbog og Greens Børshaandbog, kan disse registrerede Selskaber suppleres med en Del andre. Helt fuldstændig er den efterfølgende Fortegnelse over de efter 1914 stiftede gensidige Selskaber dog altsaa næppe. Om disse nystiftede gensidige Selskaber gælder det som almindelig Regel, at de er af en ganske anden Natur end de krigsstartede Aktieselskaber; de er ikke som

disse oprettede for at faa Del i den internationale Genforsikringsforretning — eller i den specielle Krigsforsikring — men har væsentlig været baseret paa direkte Forsikringstegning i en enkelt bestemt Branche, oftest paa et erhvervsmæssigt eller stedligt begrænset Omraade og hyppigt med Driften af særlige Landboforsikringer som Formaal. Flere af dem er fremkaldt af Ulykkesforsikringsloven af 1916, der ikke blot stærkt udvidede Arbejdsgivernes Ansvar, men ogsaa gennemførte Pligten til at dække dette Ansvar gennem Forsikring i et dertil anerkendt Selskab eller Forsikringsforbund.

Disse sidstnævnte Selskaber, der har haft et fornuftigt Formaal og en reel Basis for deres Virksomhed, har meget vel kunnet hævde deres Eksistens gennem Aarene. Det samme gælder om flere andre Kategorier inden for de nystiftede gensidige Selskaber, men der har blandt disse ogsaa været mange, hvis Virksomhed kun har haft til Formaal at skaffe enkelte entreprenante Personer en Indtægt, og som har været forsikringsteknisk saa slet indrettede og usagkyndigt ledede, at de hurtigt har maattet gaa i Stykker. Maaske i endnu højere Grad end de forulykkede Aktieselskaber har saadanne gensidige Forsikringsselskaber, hvis Virksomhed egentlig kun ved selve Navnet minder om virkelig Forsikring, bidraget til at bringe selve Forsikringstanken i Miskredit i de brede Befolkningslag, som ikke har været i Stand til paa Forhaand at skelne ondt fra godt paa dette Omraade, og som derfor hyppigt har maattet betale dyre Lærepenge til et eller andet Forsikringsforetagende, der skiltede med det i Landbefolkningen saa populære Andelsnavn. De sammenbrudte Aktieselskaber, der i stort Omfang var baserede paa Genforsikrings-

forretning, er jo ikke i den Grad som de forulykkede gensidige Selskaber kommet i direkte Forbindelse med de forsikrede, og i de Tilfælde, hvor havarerede Aktieselskaber har haft en nødlidende Bestand af direkte tegnede Forsikringer, er denne som Regel blevet overtaget af andre Selskaber, saaledes at de forsikrede ikke har mærket stort til det ved Sammenbrudet lidte Tab, der er faldet paa Aktionærer og uden- og indenlandske Forsikringsselskaber. Helt anderledes med de smaa, daarligt indrettede og ledede Andelsselskaber; ved dem har mange troskyldige Landboere direkte lidt betydelige Tab. Det synes i Parentes bemærket derfor ogsaa at være ganske urimeligt, at de gensidige Forsikringsselskaber principielt skulde være fritaget for det Statstilsyn, som har været foreslaaet — herom nærmere i det følgende — men hvis Gennemførelse hidtil netop er strandet paa Uvilje hos Landbostandens Rigsdagsrepræsentanter mod at faa Tilsyn bl. a. med Andelsforsikringsselskaber.

Af gensidige Forsikringsselskaber stiftedes i 1914:

Forsikringsforeningen Jylland, Aarhus,
med Brand-, Tyveri-, Syge- og Ulykkesforsikring som Formaal,

i 1915:

Dansk Sygeforsikring af 1915 Dania,
Foreningen Dansk Sygeværn,
Kongeriget Danmarks Brandforsikring, Randers,
Mejeriernes og Landbrugets Ansvarsforsikring,
Sygeforsikringsforeningen Danmark

i 1916:

Husmændenes Ulykkesforsikring
i Tilknytning til Husmandsbrandkassen,

i 1917:

Dansk Andels-Assurance Kompagni, Kolding,

i Tilknytning til Livsforsikringsselskabet Koldinghus og med Brand-, Ansvars- og Ulykkesforsikring som Formaal, endvidere:

Danske Rederes Ulykkesforsikring,
Ulykkesforsikringsselskabet for Centralforeningen af Restauratører og Hotelværter i Danmark,
Frøforsikringen Danmark, gensidigt Andelsselskab,
Forsikringsforbundet for danske Fiskere og Søfolk, (Ulykkesforsikring),
Landboernes almindelige Forsikringsselskab, gensidigt, (Hagelskade, Stormskade)

i 1918:

Dansk Andels Reassurance Kompagni, Kolding,
Andelsforsikringsselskabet Skærm, (Brand-, Cykle- og Tyveriforsikring),
Landbostandens og Brugsforeningernes Andels-Forsikringsselskab, (Brand-, Glas-, Kreatur- og Hagelskadeforsikring),
Amtskommunernes gensidige Ulykkesforsikring,

i 1919:

Den gensidige Andelspensionsforening,
Hypoteksforsikringsforeningen for Byejendomme
Det danske Landbrugs Andels-Forsikringsselskab, (Ansvars-, Heste-, Kreatur-, Stormskade- og Hagelskadeforsikring),

i 1920:

Andels-Assurancen for Kongeriget Danmark, (Kreaturforsikring),
Dansk Andelsforsikring, (Elektromotorforsikring),

Andelsselskabet Dansk Forsikringsselskab, (Heste- og Kreaturforsikring)

Den almindelige Kreaturforsikring, Fredericia,

Kongeriget Danmarks Forsikringsforening, (Brand-, Tyveri- og Sygeforsikring),

i 1921:

Købstadskommunernes Forsikringsforening, (Brand- og Ulykkesforsikring),

og endelig i 1925:

Handelsstandens Forsikrings-Forening.

Det vil umiddelbart af den givne Fortegnelse fremgaa, at der for de nystiftede gensidige Selskabers Vedkommende — ligesom Tilfældet var for de krigsstartede Forsikringsaktieselskabers — var stor Forskel paa de enkelte Selskabers Kvalitet og Udsigt til at opfylde deres Formaal paa en for de forsikrede tjenlig Maade. Det vil endvidere af Fortegnelsen ses, at adskillige af de nystiftede gensidige Selskaber udtrykkelig betegner sig som Andelsselskaber, og der er ikke Tvivl om, at nogle af disses Stiftere — hvoriblandt enkelte, som først havde gjort sig mindre fordelagtigt bekendte som Ledere af forulykkede Forsikringsaktieselskaber — med denne Selskabsbetegnelse havde til Hensigt at vinde lettere Indgang hos Landbostanden, men man kunde naturligvis ikke vente, at Mænd, som havde vist sig uduelige til at lede Forsikringsaktieselskaber, i Længden skulde have større Held med sig, blot fordi de nu drev Forsikringsvirksomhed i Ly af Andelsnavnet. Det viste sig da ogsaa, at adskillige af de nystiftede smaa gensidige Selskaber fik en kort Levetid, og det var ofte ikke lystelige Tilstande, der afdækkedes ved Selskabernes Ophør.

Af ophørte — i Krigs- og Efterkrigsaarene stiftede — gensidige Selskaber kan nævnes:

Det danske Landbrugs Andels-Forsikringsselskab,
der traadte i Likvidation i Oktober 1921,
Dansk Andels Reassurance-Kompagni „Reassurance",
der traadte i Likvidation i Juni 1922 og i August s. A. blev erklæret Konkurs,
Frøforsikringen Danmark og *Dansk Forsikringsselskab,*
der likviderede henholdsvis i April og Marts 1923,
Kongeriget Danmarks Brandforsikring,
hvis Portefølje i 1923 overtoges af Dansk Forsikringsaktieselskab Provincia, Randers,
Den gensidige Hesteforsikring,
der ophævedes i December 1924,
Landbostandens Andelsforsikringsselskab,
der traadte i Likvidation i Juni 1921,
Andels-Forsikringsselskabet Skærm,
der ophævedes i 1925,
Landboernes almindelige Forsikringsselskab,
der likviderede i 1926, og
Handelsstandens Forsikrings-Forening,
der traadte i Likvidation i 1928.

Efter det foran meddelte, der som allerede bemærket ikke kan gøre Krav paa at være en fuldstændig Fortegnelse, der har faaet alle nystiftede og senere igen ophørte Selskaber med, stiftedes der i Aarene 1914–21 i hvert Fald 26 gensidige Forsikringsselskaber, af hvilke i Aarene 1919–28 mindst 11 atter er ophævede, likviderede eller gaaet Konkurs.

4. NORSKE OG SVENSKE I 1914—1920 STIFTEDE FORSIKRINGSSELSKABER

Alt det foregaaende har blot tilsigtet at give den af Krigsforholdene foranledigede Startningsperiodes — og den senere følgende Likvidationsperiodes — Forløb i rent *ydre Omrids.* Om de krigsstartede Selskabers *indre Forhold,* der frembyder saa meget interessant og lærerigt — væsentligst i afskrækkende Forstand — skal der senere tales. Før der imidlertid gaas nærmere ind paa de mangfoldige herhen hørende Kendsgerninger, skal der til Sammenligning med de hjemlige Forhold gives et til det for danske Selskaber allerede givne svarende Omrids af den samtidige, ydre Udvikling i vore Nabolande, Norge og Sverige, skønt disse Landes Forsikringsvirksomhed i øvrigt ikke vil finde nærmere Omtale i dette Skrift.

Hvad først *Norge* angaar, belyses Nystartningsbevægelsen

Nystiftede norske Forsikringsaktieselskaber 1914–20

Aar	Antal Selskaber	Samlet *nominel* Aktiekapital Mill. Kr.	Samlet *indbetalt* Aktiekapital Mill. Kr.	Gennemsnitlig	
				Indbetalingsprocent	Absolut nominel Kapital
1914	1	1,30	0,32	25,0	1,30
1915	11	12,75	5,88	46,1	1,16
1916	13	22,75	16,45	72,3	1,89
1917	29	28,15	10,69	38,0	0,97
1918	34	22,88	11,32	50,3	0,65
1919	6	8,55	8,41	98,5	1,57
1920	2	5,02	5,01	ca. 100,0	2,51
Ialt	96	101,40	58,08	57,9	1,05

i 1914–1920 ved omstaaende, paa Grundlag af Oplysninger i Norsk Forsikrings Aarbok udarbejdede Opstilling.

Af Skemaet ser man — ved en Sammenligning med de tilsvarende foran for Danmark givne Oplysninger — at der i Aarene 1914–20 i Norge er stiftet lidt færre Forsikringsaktieselskaber end i samme Tidsrum i Danmark (96 mod 104), og at den i de norske Nydannelser investerede Kapital ikke er saa lidt mindre end den tilsvarende danske, nemlig ca. 101½ Mill. Kr. mod ca. 133 Mill. Kr. I Overensstemmelse hermed ligger den gennemsnitlige *nominelle* Kapital for de norske Selskaber kun lidt over 1 Mill. Kr., medens den for danske Selskaber var noget over 1¼ Mill. Kr. Derimod udgør den samlede *indbetalte* Kapital det samme Beløb i Norge som i Danmark, nemlig ca. 58 Mill. Kr., saaledes at den gennemsnitlige Indbetalingsprocent i Norge bliver 57,9 mod kun 43,8 i Danmark, d. v. s. at man i Norge i større Udstrækning end herhjemme har stiftet Selskaber med fuldt indbetalt Kapital, thi hvor der kun er delvis Indbetaling, er 25 % lige saa almindelig i Norge som i Danmark.

Selv om Antallet af nystiftede Selskaber er lidt mindre end herhjemme og den investerede Kapital endog betydeligt mindre, maa man dog, naar Hensyn tages til de to Landes forskellige Befolkningsmængde og Kapitalforhold, sige, at Gründerbevægelsen dér har været lige saa stærk som her. I de to sidste Krigsaar — 1917 og 1918 — er endog Antallet af nystiftede Selskaber i Norge ikke saa lidt større end i Danmark, nemlig henholdsvis 29 og 34 mod 21 og 29. Sammenligningen viser desuden, at i Norge som herhjemme er de sidst stiftede Selskaber betydeligt mindre end de i de første Krigsaar stiftede.

Bevægelsen har i begge Lande været ensartet i det store Hele; de samme Aarsager har jo ogsaa været virkende i de to Lande.

Likvidationerne har da ogsaa i Norge haft omtrent det samme Forløb som herhjemme, hvad efterfølgende Opstilling viser:

Ophørte norske Forsikringsaktieselskaber 1919–28

Aar	Antal Selskaber	Nominel Aktiekapital	Indbetalt Aktiekapital
1919	7	8,750,000 Kr.	2,475,000 Kr.
1920	10	4,730,000 „	2,030,000 „
1921	11	18,422,000 „	15,169,500 „
1922	14	15,310,000 „	10,222,000 „
1923	10	16,235,000 „	11,495,000 „
1924	4	3,050,000 „	1,425,000 „
1925	3	6,810,000 „	3,310,000 „
1926	5	2,220,000 „	645,000 „
1927	3	2,370,000 „	1,870,000 „
1928	2	2,015,000 „	515,000 „
Tils.	69	79,912,000 Kr.	49,156,500 Kr.

Som det af Tabellen — sammenlignet med den tilsvarende danske — fremgaar, har Antallet af ophørte Forsikringsaktieselskaber i Norge været noget større end i Danmark, nemlig 69 mod 65, naar 1929, for hvilket Aar der for Norges Vedkommende savnes Oplysninger, lades ude af Betragtning. Derimod er den i forulykkede norske Selskaber investerede Kapital ikke nær saa stor som den tilsvarende danske, nemlig kun ca. 80 Mill. Kr. mod ca. 114 Mill. Kr. Det har altsaa i Norge

som i Danmark — blot i endnu mere udpræget Grad — været de mindste Selskaber (maalt med Aktiekapitalen), der først er bukket under. I øvrigt har Likvidationerne i de to Lande haft omtrent det samme Forløb — ogsaa i Norge var 1922 i saa Henseende Kulminationsaaret.

Ligesom i Danmark blev der ogsaa i Norge i Krigsaarene stiftet en Række gensidige Forsikringsselskaber, og der som her har Mandefaldet blandt saadanne været stor. Efter norsk Forsikrings Aarbok synes over en Snes gensidige Selskaber at være opløste i Aarene 1919–1928.

I Aarene efter 1920 er der i øvrigt stiftet ikke mindre end 20 Forsikringsaktieselskaber, mest dog ganske smaa, hvilket bl. a. fremgaar af, at deres samlede Aktiekapital kun er godt 2 Mill. Kr., hvoraf ca. 1,7 Mill. Kr. er indbetalt.

Hvad Forholdene i *Sverige* angaar, belyses de af følgende paa Grundlag af Opgivelser i Svensk Försäkrings-Årsbok 1926 udarbejdede Oversigt over nystiftede Forsikringsaktieselskaber i Aarene 1916–1920:

Nystiftede svenske Forsikringsaktieselskaber 1916–20

Aar	Antal	Nominel Aktiekapital	Heraf indbetalt	pCt.
1916	3	7,000,000 Kr.	4,500,000 Kr.	64,3
1917	3	3,250,000 „	3,250,000 „	100,0
1918	8	7,600,000 „	7,600,000 „	100,0
1919	2	1,500,000 „	1,000,000 „	66,6
1920	2	1,200,000 „	1,200,000 „	100,0
Tils.	18	20,550,000 Kr.	17,550,000 Kr.	85,4

Som det ses af Opstillingen, har Gründerbevægelsen i Sverige givet sig langt svagere Udtryk end i de to Nabolande. Antallet af nystartede Aktieselskaber i Aarene 1916–20 er i Sverige kun 18 mod 96 i Norge og 104 i Danmark i de samme Aar, og den investerede Aktiekapital er kun ca. 20,5 Mill. Kr. mod ca. 101,4 Mill. Kr. i Norge og ca. 133 Mill. Kr. i Danmark; derimod er den gennemsnitlige Indbetalingsprocent langt større i Sverige end i de to andre Lande; i de allerfleste Tilfælde har man i Sverige foretrukket at faa Aktiekapitalen fuldt indbetalt straks ved Starten.

Ogsaa i Sverige har 1918 som i de to andre Lande været Kulminationsaaret med Hensyn til Nydannelser, men ligesom Gründerbevægelsen i det hele taget i dette Land har været relativt svag, er den hurtigt stilnet helt af. Kun 4 Selskaber er oprettet efter 1918.

Trods det moderate Udslag, Gründerbevægelsen saaledes har givet sig i Sverige, har Landet dog ikke undgaaet at blive ramt af Tilbageslaget efter 1920, om end naturligvis ogsaa i saa Henseende langt mindre haardt end de to Nabolande. Af de i Aarene 1916–20 stiftede 18 Aktieselskaber er i Aarene 1920–24 atter forsvundet 10, saaledes som Opstillingen paa næste Side viser.

I Sammenligning med de danske 114 Mill. Kr. Aktiekapital, som falder paa de indtil 1929 ophørte danske Forsikringsaktieselskaber — og med de tilsvarende norske ca. 80 Mill. Kr. — er det svenske Beløb paa knap 10 Mill. Kr. saare beskedent, og hertil kommer endda, at nogle af de ophørte svenske Selskaber er sammensluttede med endnu bestaaende

Ophørte svenske Forsikringsaktieselskaber 1920–24

Aar	Antal	Aktiekapital	Indbetalt
1920	1	1,500,000 Kr.	1,500,000 Kr.
1921	–	—	—
1922	3	4,000,000 „	4,000,000 „
1923	3	2,300,000 „	1,800,000 „
1924	3	1,800,000 „	1,800,000 „
Tils.	10	9,600,000 Kr.	9,100,000 Kr.

Selskaber, og at hele det nævnte Beløb paa 10 Mill. Kr. derfor ikke kan anses for tabt for Kapitalejerne.

Af *gensidige* Forsikringsselskaber er der i Aarene efter 1914 ikke stiftet saa faa i Sverige, saaledes som det vil fremgaa af Oversigten paa næste Side.

Den her meddelte Opgørelse over nystiftede svenske Selskaber omfatter kun saadanne, som har Pligt til at lade sig indregistrere hos „kgl. Försäkringsinspektionen", men der arbejder desuden i Sverige ca. 1200 „läns- och sockenbolag", som ikke har nogen Forpligtelse til at lade sig indregistrere, og til Nystiftelser inden for disse sidstnævnte Selskabers Kreds er der intet Hensyn taget i Opgørelsen. Man ser af denne, at Aaret 1918 ogsaa her har et særlig stort Antal Nystiftelser at opvise, men i øvrigt kan disse gensidige Selskaber vel næppe siges i større Omfang at være Produkter af Krigsforholdene.

Med Hensyn til de gensidige Selskabers senere Skæbne kan det oplyses, at af de 24 i Fortegnelsen optagne Selskaber er kun 4 senere ophørt med Virksomheden, og af disse har det

Nystiftede svenske gensidige Forsikringsselskaber 1915–25

Aar	Antal	Nominel Garantikapital	Heraf indbetalt
1915	1	20,000 Kr.	20,000 Kr.
1916	2	2,000,000 „	250,000 „
1917	0	—	—
1918	10	400,600 „	400,600 „
1919	2	575,000 „	575,000 „
1920	2	150,000 „	150,000 „
1921	0	—	—
1922	1	—	—
1923	4	733,000 „	675,000 „
1924	1	—	—
1925	1	50,000 „	50,000 „
Tils.	24	3,928,600 Kr.	2,120,600 Kr.

største, der var stiftet i 1916 med en Garantikapital af 2 Mill. Kr., hvoraf 250,000 Kr. var indbetalt, i 1922 tilbagebetalt Garanterne deres Indskud.

Naar Forsikringsmiséren i Sverige langt fra fik det samme Omfang som i de to Nabolande, er det næppe forkert at se en væsentlig medvirkende Grund hertil i den Omstændighed, at der i Sverige gennem „Försäkringsinspektionen" udøves det effektive Tilsyn med Forsikringsvirksomheden, som endnu savnes i de andre Lande. I adskillige Tilfælde har den svenske Forsikringsinspektion ved de Krav, den har stillet til projekterede Forsikringsforetagender, direkte hindret disses endelige Stiftelse.

5. AARSAGERNE TIL SAMMENBRUDENE

I det foregaaende er det forsøgt paa Baggrund af den almindelige økonomiske Udvikling i Krigs- og Efterkrigsaarene at give et Billede af det rent *ydre* Forløb af Startningsperioden og den paafølgende Likvidationsperiode inden for Forsikringsvirksomheden i Danmark. Det var imidlertid, som allerede foran antydet, ikke Verdenskrisen *alene*, — selv om denne blev det endelig afgørende — der bevirkede de mange Selskabers Sammenbrud. Mange af de forulykkede Selskaber led fra Begyndelsen — eller kom i hvert Fald meget snart til at lide — under svære *indre* Skavanker, som i høj Grad medvirkede til det betydelige Omfang, Miséren fik. Vil man have Klarhed over samtlige Aarsager til Sammenbrudsperiodens Ulykker, maa man derfor underkaste Selskabernes *indre Forhold* en nærmere Betragtning.

Alle, som har noget Kendskab til Krigsaarenes Forsikringsforhold, er fuldt paa det rene med, at det i mange Tilfælde stod særdeles daarligt til med de krigsstartede Selskabers *Administration.* Ikke blot var denne i al Almindelighed for kostbar, men den var tillige *forsikringsteknisk* saare mangelfuld — paa Grund af Ledelsens ofte manglende Faguddannelse — og *forretningsmæssig* uforsvarlig paa Grund af samme Ledelses tit ikke uangribelige *moralske Standard.* Alt dette er som sagt almindelig erkendt og har delvis faaet sin Bekræftelse gennem de retslige Undersøgelser, som enkelte af de forulykkede Selskabers Forhold har givet Anledning til. Der har imidlertid hidtil ikke været forsøgt nogen samlet talmæssig Dokumentation af Selskabernes herhen hørende Forhold, og

en saadan vil derfor have sin Interesse, idet den, selv om den kun vil stadfæste en paa Forhaand i Hovedtrækkene kendt Udvikling, dog maaske vil kunne kaste Lys over en og anden hidtil mindre paaagtet Detail i denne Udvikling.

Adskillige i øvrigt interessante Forhold unddrager sig dog paa Grund af deres Natur ganske en talmæssig Belysning. Der kan saaledes ikke være Tale om ad statistisk Vej at faa Klarhed over, i hvilket Omfang Selskabsledernes — og deres Medarbejderes — mangelfulde Forretningsmoral og Faguddannelse har haft uheldig Indflydelse ved de indtrufne Sammenbrud. Det er givet, at en saadan uheldig Indflydelse har gjort sig gældende paa mange forskellige Maader — bl. a. ikke mindst har vist sig i den overtagne Forretnings daarlige Kvalitet. Man er blot med Hensyn til den væsentligst henvist til at anstille almindelige Betragtninger, hvis Holdbarhed dog støttes af talrige Erfaringer.

Det siger sig selv, at der, da den temmelig uventede Højkonjunktur for Forsikringsvirksomheden satte ind, og ny Selskaber som Følge heraf opstod i stort Antal og i mange Tilfælde meget hurtigt fik en ret omfattende Forretning, ikke straks kunde staa de fornødne velskolede og i enhver Henseende godt udrustede Kræfter til Disposition til at overtage Ledelsen af — eller indtræde som Funktionærer i — de ny Foretagender. Nogen anden Skole for Forsikringsfolks praktiske og teoretiske Uddannelse end de gamle Selskaber havde man ikke; fra disse maatte de ny Selskaber da først og fremmest hente deres Funktionærer og Ledere; men de gamle Selskaber havde med den stærkt forøgede Forretning, som ogsaa de fik, i de fleste Tilfælde selv Brug for deres hidtidige Funktionærstab, ja ofte endda Trang til en Udvidelse af denne.

Ledelse og Kontorpersonale *skulde* de ny Selskaber imidlertid have, og Følgen blev en Konkurrence først om de bedste Kræfter blandt de gamle Selskabers Personale, siden om de mindre brugbare og tilsidst om fagligt helt ukyndige fra anden Erhvervsvirksomhed, hvilket en Tid skabte en Efterspørgsel efter Forsikringsfunktionærer, som man ingen Sinde tidligere havde kendt, og som satte Lønningerne urimeligt højt i Vejret til Skade for hele Forsikringsvirksomheden, men særlig naturligvis for de ny Selskaber, der havde mindst Modstandskraft. Og i øvrigt ofte til meget tvivlsom Fordel for Funktionærerne selv, der i flere Tilfælde lokkedes fra deres mindre højt gagerede, men til Gengæld sikre Poster i de gamle Selskaber, for at gaa ind til en ofte kortvarig Herlighed i de ny. Desuden var selvfølgelig mange af disse ombejlede Funktionærer ikke tilstrækkelig befæstede til at holde deres Levefod paa det tidligere tilvante, men smittet af Tidens Tendens til at leve over Evne og stimuleret af de høje Lønninger fristedes de ind i et alt for stort personligt Forbrug. Da Nedgangsperioden kom, og Likvidationerne indtraadte, blev i Parentes bemærket en af de socialt meget uheldige Følger af den forudgaaende Overproduktion af Forsikringsforetagender, at en Mængde Funktionærer kom til at gaa ledige, og at de for en stor Dels Vedkommende havde meget svært ved at finde ny Beskæftigelse.

Under de beskrevne Forhold maatte de ny Selskaber altsaa i mange Tilfælde tage til Takke med mindre dygtige og mindre godt uddannede Ledere og Funktionærer, som de endda maatte lønne urimelig højt, og at dette Forhold blev af afgørende Betydning for de ny Selskabers Trivsel, siger sig selv; deres

Administration maatte i mange Tilfælde nødvendigvis blive baade slet og unødig kostbar.

Direktionerne for de nystiftede Selskaber nærede naturligvis alle det i og for sig forstaaelige Ønske at faa deres Selskaber gjort „store" saa hurtigt som muligt. I nogle Tilfælde blev Ønsket om at fremskaffe den størst mulige Præmieindtægt imidlertid særlig forstærket derved, at Direktionerne delvis lønnedes med en Tantiéme, der fastsattes som en vis Procentdel af *Bruttoindtægten*, og der kan næppe være Tvivl om, at dette forkastelige Aflønningsprincip for de paagældende Virksomheders Vedkommende har været medvirkende til den næsten utrolige Mangel paa Kritik, der hyppigt udvistes ved Overtagelse af ganske ukontrollabel — i hvert Fald for paagældende Selskabsdirektion — Forsikringsforretning fra Klodens fjerneste Egne, samt af Forretning, der ved at vandre fra Selskab til Selskab var blevet saaledes belastet med „Provisioner", at den ikke vilde kunne levne det overtagende Selskab nogen Fortjeneste. Disse Forhold har selvfølgelig i høj Grad bidraget til at fremskynde Sammenbrudene.

Vil man forsøge med Tal at paavise den daarlige Administration som en af Grundene til de ny Selskabers korte Levetid og forretningsmæssigt slette Resultater, er der kun een Vej at gaa, nemlig at underkaste de krigsstartede Selskabers offentliggjorte Aarsregnskaber en nærmere Undersøgelse; man maa af disse Regnskaber uddrage saadanne Tal, som maa anses for egnede til at belyse Administrationen, og derefter maa Tallene sammenlignes med ganske tilsvarende af de *gamle* Selskabers Regnskaber uddragne Tal. Ved Forsøget paa at tilvejebringe saadanne til Sammenligning virkelig egnede Tal

vil man — paa Grund af Aarsregnskabernes uensartede Affattelse — støde paa mangfoldige og tildels uovervindelige Vanskeligheder; det bliver derfor forholdsvis faa Punkter af Betydning i den her omhandlede Forbindelse, der kan faas tilfredsstillende statistisk belyst. Noget andet Grundmateriale for en Sammenligning end Aarsregnskaberne har man imidlertid ikke.

For Besvarelsen af Spørgsmaalet, om et Forsikringsselskabs Administration kan anses for forsvarlig rent *forsikringsteknisk* set, er det af største Betydning at faa Klarhed over, hvor forsigtig det paagældende Selskab har været ved Beregningen og Afsættelsen af sine tekniske Reserver d. v. s. *Præmie- og Skadesreserver*. Vil man bedømme de afsatte Reservers Tilstrækkelighed i et bestemt Selskab, sætter man dem i Almindelighed i Forhold til Selskabets Nettopræmieindtægt, og i den derved fremkomne Procent har man om end ikke noget fuldt rationelt saa dog et nogenlunde brugbart Maal. Maalet vilde være godt — i hvert Fald ved Sammenligninger mellem Selskaberne indbyrdes — hvis det blot kunde konstrueres paa Grundlag af ganske ensartet opgjorte og tilstrækkeligt detaillerede Aarsregnskaber.

Det er uheldigvis ikke i Skadesforsikringen saaledes som i Livsforsikringen, at de tekniske Reservers nødvendige Beløb kan bestemmes for det enkelte Regnskabsaar med matematisk Nøjagtighed. Det lader sig navnlig ikke gøre for *Skadesreservens* Vedkommende, idet mange af de Skadesanmeldelser, der foreligger ved et Regnskabsaars Afslutning, kun er rent foreløbige, medens det staar hen, hvilket Beløb den endelige Opgørelse af de paagældende Skader vil kræve til disses Dæk-

ning — et Forhold, der navnlig i Sø- og Transportforsikringen, hvor Skadesopgørelserne kan trække ud i aarevis, spiller en stor Rolle. I Parentes bemærket maa dette særlig tages i Betragtning ved en Bedømmelse af Reserveafsættelserne i de ny Selskaber, da disses Forretning netop for en meget stor Del stammede fra Genforsikring i Sø- og Transportforsikringen. For *Præmiereservens* Vedkommende skulde det rent teoretisk kunne lade sig gøre at foretage en nøjagtig Beregning, men ogsaa her sker dog Afsættelsen hyppigt mere eller mindre skønsmæssigt.

Ved de tekniske Reservers Afsættelse kommer Skønnet hos Selskabernes Ledelse altsaa ofte til at spille en stor Rolle, men naar der overhovedet bliver Rum for et Skøn, er der aabnet en Dør for megen Vilkaarlighed. Det er indlysende, at det er af største Vigtighed, at Skønnet bliver saa samvittighedsfuldt som muligt; der bør selvfølgelig kun tages Hensyn til den ventelige fremtidige Udvikling af Kravene paa Selskabet; den skønnende maa ikke lade sig paavirke af andre Hensyn f. Eks. ikke af sit Ønske om at kunne møde frem med et Overskud paa Regnskabet. Det siger sig selv, at der ved Reservernes Afsættelse foruden et samvittighedsfuldt Skøn kræves megen Forsikringserfaring af den, der foretager Afsættelsen.

Som allerede antydet kan man ikke sige, at de tekniske Reserver taget under eet skal udgøre netop den eller den bestemte Procent af Nettopræmierne for at kunne anses for tilstrækkelige. Naar man ser paa det enkelte Regnskabsaar, er Forholdet i saa Henseende forskelligt inden for de forskellige Forsikringsgrene; hvad der er tilstrækkeligt i Brandforsik-

ringen, er maaske ganske utilstrækkeligt i Sø- og Transportforsikringen o. s. v. Forudsætter man f. Eks., at et rent Brandforsikringsselskab har nok i tekniske Reserver paa 50 pCt. af sin Nettopræmieindtægt i paagældende Aar, skal et rent Søforsikringsselskab maaske have Reserver paa indtil 100 pCt. af sin Præmieindtægt i Aaret for at kunne være lige saa sikker paa, at de vil vise sig tilstrækkelige til Dækning af de fremtidige Krav vedrørende Regnskabsaaret. For at kunne danne sig et virkeligt korrekt Skøn over Tilstrækkeligheden af de tekniske Reserver i Selskaber, som driver flere Forsikringsbrancher, skulde man da egentlig kende det Forhold, hvori Selskabernes Forretning er sammensat fra de forskellige Brancher; man skulde vide, hvor stor en Del af Præmieindtægten, der stammede fra Brandforsikring, hvor meget fra Søforsikring, fra Ulykkesforsikring o. s. v. Saadan Viden kan man imidlertid ikke altid hente sig fra Aarsregnskaberne, der undertiden nøjes med en lidet detailleret Fordeling af Præmieindtægten paa de Brancher, hvorfra den stammer, og i Stedet for opfører den som et samlet Beløb for flere Brancher under eet, ligesom det heller ikke altid opføres særskilt, hvor meget der er afsat som *Præmie-* og hvor meget som *Skadesreserve*, men derimod et samlet Beløb for Præmie- *og* Skadesreserver. Man er saaledes nødsaget til at arbejde med meget summariske Tal, der dog derfor ikke er uden Interesse, da man vel nok tør gaa ud fra, at der er en vis Ensartethed med Hensyn til Sammensætningen af Selskabernes Forretning, og at i hvert Fald de Uensartetheder, som unægtelig findes, saa nogenlunde udjævnes, naar man sammenligner ikke enkelte Selskaber, men større *Grupper* af saadanne.

Udskyder man nu først blandt Mængden af foreliggende Aarsregnskaber saadanne, som af een eller anden Grund ikke giver Oplysninger, der kan benyttes ved en Beregning af Reserveprocenter, og deler man de derefter resterende Selskaber i tre Grupper:

I.) Selskaber stiftede efter 1914 og senere ophørte med Virksomheden,
II.) Selskaber stiftede efter 1914 og vedblivende virksomme og
III.) Selskaber stiftede før 1914 og vedblivende bestaaende,

og beregner man for hver af disse tre Grupper af Selskaber de tekniske Reserver som Procenter af Nettopræmieindtægterne, kommer man til de Resultater, som er angivne i de næstfølgende fem tabellariske Opstillinger:

I. Selskaber stiftede efter 1914 og senere ophørte.

Aar	Antal Selskaber	Reserve pCt.
1917	12	42,2
1918	18	49,9
1919	21	50,3
1920	19	50,8

II. Selskaber stiftede efter 1914, men endnu bestaaende.

Aar	Antal Selskaber	Reserve pCt.
1917	12	54,3
1918	18	68,7
1919	29	72,7
1920	30	64,0

III. Selskaber stiftede før 1914.

Aar	Antal Selskaber	Reserve pCt.
1917	14	69,6
1918	14	73,8
1919	14	79,7
1920	14	76,9

For de ophørte Selskabers Vedkommende er Reserveprocenterne kun beregnet for de fire Aar 1917-20; der er ganske vist ogsaa for Aarene — eller i hvert Fald Aaret — *før* 1917 og for Aarene *efter* 1920 enkelte Regnskaber for Selskaber, der tilhører første Gruppe, men de er saa faa, at en Beregning for deres Vedkommende ikke har statistisk Betydning. For de to andre Selskabsgruppers Vedkommende er en Beregning foretaget ogsaa for Aarene 1921-23 og har givet følgende Resultater:

Gruppe II.

Aar	Antal Selskaber	Reserve pCt.
1921	26	66,3
1922	21	73,7
1923	21	59,7

Gruppe III.

Aar	Antal Selskaber	Reserve pCt.
1921	14	79,1
1922	14	97,5
1923	14	92,2

Af de foran meddelte Tal synes det tydeligt nok at fremgaa, at der har været en væsentlig Forskel mellem de forskellige Selskabsgrupper med Hensyn til den Forsigtighed, der har været udvist ved Afsætningen af de tekniske Reserver. Og som man paa Forhaand maatte vente det, er det de ophørte Selskaber, der i saa Henseende staar daarligst, medens de nystiftede og stadigt arbejdende Selskaber staar noget bedre, men dog langt fra saa godt som de gamle Selskaber, ved hvilke sidste man for øvrigt kan konstatere en gennem Aarene ret betydelig Stigning i Reserveprocenterne.

Med Hensyn til denne sidste Stigning maa det dog bemærkes, at den for en mindre Del *kan* skyldes for det første den egent-

lige Krigsforsikringsforretnings Ophør, idet denne særlige Forsikringsart kun krævede relativt smaa Reserveafsættelser, og for det andet Virkningen (navnlig inden for Søforsikringen) af de dalende Præmieindtægter, idet Reserverne indeholdt Beløb vedrørende tidligere Aar med større Præmieindtægt. For Søforsikringen skulde man egentlig beregne den forholdsvise Størrelse af Reserverne for et bestemt Regnskabsaar ved at sætte de absolutte Reserver i Forhold til Præmierne for Regnskabsaaret + f. Eks. 50 pCt. af Præmierne for det foregaaende Aar + 25 pCt. af Præmierne for det næstforegaaende Aar o. s. fr. — ialt 5 à 6 Aar tilbage i Tiden.

Den konstaterede Forskel mellem Gruppernes Reserveprocenter vilde utvivlsomt have vist sig endnu større, hvis det ved Beregningen af Procenterne havde været muligt at tage Hensyn til Forretningens forskellige Sammensætning hos Selskaberne i de tre Grupper, da de nystiftede Selskaber maa antages at have haft forholdsvis størst Sø- og Transportforsikringsforretning, der kræver større Reserver. Selv som Beregningen nu er foretaget, er Forskellen imidlertid saa betydelig, at det paa Grundlag af den med Sikkerhed tør siges, at de nystiftede Selskaber har været alt for uforsigtige ved Ansættelsen af deres Reserver, hvad enten dette nu skyldes manglende faglig Erfaring eller Ønsket om at skabe et regnskabsmæssigt Overskud, og at denne Omstændighed har været en af de vigtigste Aarsager til de mange Sammenbrud og til den haarde Kamp for Tilværelsen, flere af de krigsstartede Selskaber senere har maattet føre.

For øvrigt er det en kendt Sag, at ogsaa enkelte af de gamle Selskaber under Krigsaarenes Højkonjunktur lod sig friste

ind paa en mindre solid Forretningsførelse, og det tør antages, at denne Omstændighed kan have haft nogen Indflydelse — i sænkende Retning — paa de for de gamle Selskaber beregnede Reserveprocenter, saaledes at disse vilde være højere, og Forskellen fra de nystiftede Selskaber altsaa endnu større, om der kunde være taget Hensyn ogsaa til dette Forhold.

Viste der sig at være betydelige Vanskeligheder forbundet med at tilvejebringe et nogenlunde paalideligt Sammenligningsgrundlag ved Bedømmelsen af de tekniske Reservers Tilstrækkelighed, med andre Ord ved Bedømmelsen af de nystiftede Selskabers *forsikringstekniske Administration*, viser Vanskelighederne sig dog at blive endnu større, naar det drejer sig om at finde et Maal til Brug ved en Sammenligning af *Administrationens Dyrhed* i forskellige Selskabsgrupper. Det er nemlig uheldigvis saadan, at Administrationsomkostningerne i de forskellige Selskabers Regnskaber opgøres paa ret forskellig Maade, saaledes at man ikke kan være sikker paa, at en Regnskabspost, selv om den hos forskellige Selskaber ganske enslydende benævnes „Administrationsomkostninger", ogsaa altid dækker over helt ensartede Udgifter. I nogle Regnskaber kan Udgifter, som rettelig burde henføres under Anskaffelsesomkostninger, være henført under „Administrationsomkostninger," medens denne Post i andre Regnskaber kun omfatter de rene Administrationsomkostninger som Husleje, Lønninger, Kontorudgifter o. s. v. Og er det endelig lykkedes at faa samlet en Del Regnskaber sammen, som man efter nærmere Undersøgelse tør gaa ud fra har en saa forholdsvis ensartet Opgørelsesmaade for de her omhandlede Omkostninger, at det kan anses for berettiget at behandle

deres Omkostningstal under eet, møder der en ny Vanskelighed i Spørgsmaalet om, hvilken anden Regnskabspost, man skal sætte Administrationsomkostningerne i Forhold til for at faa konstrueret et Maal til Sammenligning. Naturligst vil det formentlig være at sætte Administrationsomkostningerne i Forhold til Nettopræmieindtægten, der ogsaa frembyder den Fordel, at den forholdsvis let lader sig angive paa ensartet Maade hos de forskellige Selskaber.

Men selv om det saaledes for et begrænset Antal Selskaber er muligt at faa konstrueret et Maal, som skulde synes nogenlunde brugbart, er der dog endnu adskillige Forhold, som gør dets Værdi problematisk. Ogsaa med Hensyn til Bedømmelsen af Selskabernes Administrationsomkostninger spiller saaledes Forretningens Sammensætning af forskellige Forsikringsarter, som man ikke har noget Middel til at faa Klarhed over, en betydelig Rolle, da ikke alle Brancher er lige dyre at administrere; der vil ogsaa kunne være Forskel i saa Henseende, eftersom Forretningen stammer fra Indland eller fra Udland, og eftersom den væsentligst er indirekte, eller den er tegnet direkte. Genforsikringsforholdet vil paa flere Maader gøre sin Indflydelse gældende ikke blot paa det faktiske Beløb af Administrationsomkostningerne, men ogsaa paa disses regnskabsmæssige Postering. Paa Grund af den eksisterende store Uensartethed i Selskabernes Regnskabsform er det kort sagt ganske umuligt at fremstille et Maal for Administrationsomkostningerne, som der ikke med Rette kan rejses tungt vejende Indvendinger mod, og de i det følgende meddelte Administrationsprocenter, der er beregnet ved at sætte Omkostningerne i Forhold til Nettopræmieindtægterne, gives

derfor ogsaa kun med alle mulige Forbehold over for deres ubetingede Anvendelighed som Sammenligningsgrundlag.

Administrationsomkostninger i pCt. af Nettopræmieindtægter

Aar	Krigsstartede Selskaber		Selskaber stiftede før 1914	
	Antal	Administrations-pCt.	Antal	Administrations-pCt.
1917	18	3,06	10	5,33
1918	28	5,14	10	4,50
1919	36	6,68	9	5,73
1920	32	5,02	11	5,43
1921	20	7,15	11	6,76
1922	16	8,93	11	8,66

Blandt de Regnskaber for de ophørte Selskaber, der har staaet til Dispositon, var der saa faa, der havde ensartede Opgørelser af Administrationsomkostningerne, at der ikke var nogen Grund til at opføre dem i en særlig Gruppe, saaledes som det er gjort foran ved de tekniske Reserver. Her er derfor alle saadanne krigsstartede Selskaber, hvis Regnskabsangivelser af Administrationsomkostningerne har kunnet bringes paa samme Form, slaaet sammen i een Gruppe, medens de gamle Selskaber er samlede i en anden Gruppe til Sammenligning.

Det vil af Tabellen ses, at Administrationsprocenten for de ny Selskaber vel i de fire af de 6 i Undersøgelsen inddragne Aar har været en Del højere end de gamle Selskabers, men dog ikke saa meget som vel de fleste forsikringskyndige paa Forhaand vilde vente; i to af de seks Aar er de ny Selskabers Administrationsprocent endog lavere end de gamle Selskabers; dog er det kun det ene Aar 1917 — Begynderaaret — der

viser en virkelig betydende Forskel i de ny Selskabers Favør. Naar man husker paa, hvad der allerede foran er peget paa, nemlig at Sammensætningen af de gamle Selskabers Forsikringsbestand er en anden end de ny Selskabers og vel at mærke en saadan, som maa antages at virke i Retning af en forhøjet Administrationsudgift for de gamle Selskaber, og at der jo ogsaa blandt disse sidste var enkelte, som kom ind i den specielle Krigsforretning, stadfæster Tabellens Tal alligevel i det store Hele den almindelige Mening om, at de ny Selskaber gennemgaaende — man maa jo ogsaa huske, at der *her* findes Undtagelser — var alt for kostbart administrerede. Ingen, som af Erfaring kender noget nærmere til de enkelte ny Selskabers ofte ganske urimelige Flothed f. Eks. med Kontorindretninger og Lønninger, vil være i Tvivl herom, og naar Tallene ikke giver et endnu tydeligere Udtryk herfor, end Tilfældet er, skyldes det ganske utvivlsomt de mange foran omtalte Fejlkilder i Grundmaterialet i Aarsregnskaberne. Man lægger i øvrigt Mærke til, at Tabellen viser — for begge Selskabsgrupper — en meget betydelig Stigning i Administrationsprocenterne, hvilket naturligvis staar i Forbindelse med Dyrtiden, der bragte en væsentlig Forhøjelse af Omkostningerne uden at bringe en tilsvarende Forhøjelse af Præmierne.

Selvfølgelig maa Selskabernes *regnskabsmæssige Overskud* i høj Grad paavirkes baade af Reserveafsættelserne og af Administrationsomkostningerne. Det er ingenlunde givet, at et regnskabsmæssigt Overskud ogsaa er et faktisk Overskud, idet de tekniske Reserver, som foran fremhævet, kan være afsat med et alt for ringe Beløb. Naturligvis kan det ogsaa forekomme, at Reserverne afsættes med for rigelige Beløb,

og i saa Fald er det regnskabsmæssige Overskud solidt nok, og Selskabet har da, hvad man kalder „skjulte Reserver", men dette Forhold har i hvert Fald — som det tilstrækkelig tydeligt vil være fremgaaet af det foregaaende — ingen Aktualitet for de ny Selskabers Vedkommende, idet disse jo netop har været letsindige ved Bedømmelsen af de afsatte Reservers Tilstrækkelighed. Viser en nærmere Undersøgelse derfor, at de ny Selskaber er mødt frem med regnskabsmæssige Overskud, der nærmer sig til de gamle Selskabers, kan dette kun være sket, netop fordi Reserverne er blevet forsømte, og man har da en ny Bekræftelse paa, at dette sidste virkelig har været Tilfældet.

I al Fald har det sin Interesse at se lidt paa Overskudsforholdene i de ny Selskaber og at sammenligne disse med de gamle Selskabers tilsvarende Forhold. I Procent af Nettopræmieindtægterne udgjorde Overskudene i det neden for anførte Antal Selskaber i den betragtede Aarrække 1916–23:

Overskud i pCt. af Nettopræmieindtægterne

Aar	Krigsstartede Selskaber		Gamle Selskaber	
	Antal	Overskud i pCt. af Nettopræmie	Antal	Overskud i pCt. af Nettopræmie
1916	7	6,36	14	7,29
1917	24	6,67	14	7,46
1918	36	8,28	14	5,90
1919	41	5,96	14	5,67
1920	51	2,97	14	3,94
1921	35	2,39	14	4,06
1922	33	2,88	14	4,06
1923	30	4,97	14	5,07

Som det fremgaar af Opstillingen, har vel de ny Selskaber i de fleste af Aarene et regnskabsmæssigt Overskud, der maalt i pCt. af Nettopræmieindtægterne er noget mindre end de gamle Selskabers, men Forskellen er dog gennemgaaende ikke stor. Paa Forhaand er det sandsynligt, ja næsten sikkert, at de gamle Selskaber, velindarbejdede som de er, maa være i Stand til som Overskud paa Forretningen at realisere en langt større Procentdel af Præmieindtægten end de ny Selskaber med deres foran paapegede dyrere Administration — særlig da, naar det erindres, at Kravene til Konsolidering nødvendigvis maa være større i de ny Selskaber end i de gamle, hvor Konsolideringen i de fleste Tilfælde har fundet Sted gennem Aarrækkers Henlæggelser. Men det er jo ogsaa netop kun paa Bekostning af Konsolideringskravenes Opfyldelse, at de ny Selskaber har kunnet præstere saa forholdsvis høje Overskudsprocenter, som Tabellen viser. Ganske særlig Interesse har det at lægge Mærke til, at Overskudsprocenterne i de ny Selskaber for de to Aar 1918 og 1919 — Gründerbevægelsens og de dermed følgende uheldige Forholds Kulminationsaar — er ekstraordinært høje og vel at mærke betydeligt højere end de gamle Selskabers. At Overskudsprocenterne i de derefter følgende Aar er adskilligt lavere, er ikke overraskende; selv med en meget betydelig Negligeren af Kravene til de tekniske Reserver, maatte det dog, da den almindelige Krise kom, blive umuligt for de ny Selskaber vedblivende at konstruere det tidligere relativt høje regnskabsmæssige Overskud. For øvrigt ses det ogsaa af Tabellen, at selv de gamle Selskaber i Kriseaarene ikke kunde opretholde den tidligere Overskudsprocent, og dog har de selvfølgelig — ogsaa

uden at gaa Reserverne for nær — langt bedre kunnet gøre det end de ny Selskaber. I Betragtning af samtlige Forhold tør det hævdes, at de ny Selskaber gennemgaaende overhovedet ikke havde burdet møde frem med regnskabsmæssige Overskud, medens de dog tværtimod viste saadanne, som ikke var ret meget mindre end de gamle Selskabers og i de „vildeste" Aar endda større.

I. Overskudets Fordeling i de nystiftede Selskaber.

Aar	Aktionærerne	Tantiémer	Henlagt til Reservefonds	Overført til følgende Regnskabsaar
1916	47,2	17,2	20,5	3,7
1917	40,2	15,9	27,5	6,8
1918	33,7	14,8	34,5	7,0
1919	43,5	12,3	22,2	6,1
1920	39,7	10,7	16,0	3,8
1921	48,9	7,8	18,9	6,8
1922	45,2	10,7	18,6	12,6
1923	44,8	11,6	17,9	14,7

Det tør vel nok uden videre anses for givet, at det er Hensynet til Selskabernes Aktionærer — og til Selskabsledernes Tantiéme — der har forledet de ny Selskaber til at forsømme de tekniske Reserver for derved at faa Midler til at konstatere et regnskabsmæssigt „Overskud" paa Forretningen. Hensynet til Kundekredsen kan vel ogsaa i nogle Tilfælde have spillet en Rolle i saa Henseende. I hvert Fald har det sin Interesse at se paa, hvordan de regnskabsmæssige Overskud

er blevet anvendt — særlig hvor store Dele af Overskudet der er blevet udbetalt til Aktionærerne, tildelt Lederne som Tantiéme eller henlagt til Reservefonds (fri Reserver). I Procent af det samlede Overskud var Fordelingen som vist paa foregaaende Side.

Om den tilsvarende Fordeling af Overskudet i de gamle, d. v. s. før 1914 stiftede Selskaber giver nedenstaaende Opstilling Oplysning.

II. Overskudets Fordeling i de gamle Selskaber.

Aar	Aktionærerne	Tantiémer	Henlagt til Reservefonds	Overført til følgende Regnskabsaar
1916	36,2	13,6	11,9	19,4
1917	40,9	13,6	20,9	11,4
1918	43,4	8,3	20,4	14,8
1919	55,2	9,1	21,7	4,6
1920	49,9	10,4	15,2	5,6
1921	46,1	9,9	10,2	3,7
1922	26,4	7,5	10,6	5,7
1923	33,7	7,9	10,9	5,6

En Sammenligning mellem de to Opstillingers Procenttal viser, at Aktionærerne i de nystiftede Selskaber gennemgaaende har faaet tildelt lige saa stor en Del af de regnskabsmæssige Overskud som Aktionærerne i de gamle Selskaber — i Periodens første og tre sidste Aar endda en betydelig større Del; kun i Periodens fire midterste Aar er Forholdet det omvendte. Man lægger navnlig Mærke til de gamle Selskabers — i Sammenligning med de ny — lave Andelsprocenter i Peri-

odens tre sidste Aar, hvoraf man ser, at de gamle Selskaber i Modsætning til de ny straks har taget Konsekvensen af de nedadgaaende Konjunkturer ved at vise større Forsigtighed ved Dividendeudbetalingerne til Aktionærerne. Hvad Tantiémeudbetalingerne angaar, da udgør de, som det vil ses, i de ny Selskaber omtrent helt igennem — kun 1921 danner i saa Henseende en lille Undtagelse — adskilligt større Dele af Overskudet end i de gamle; et Forhold, der giver Udtryk for de ualmindeligt gunstige Kontrakter, de ny Selskabers Ledere i mange Tilfælde havde vidst at skaffe sig. Med Hensyn til Henlæggelserne til Reservefondene er det ganske vist de gamle Selskaber, der møder med de mindste procentvise Henlæggelser, men dette finder sin naturlige Forklaring i, at de gamle Selskaber allerede i tidligere Aar har foretaget betydelige Reserveafsætninger, og altsaa ikke nu behøver at styrke de frie Reserver i saa høj Grad som ellers nødvendigt, medens de ny Selskaber nu først skal til at danne saadanne fri Reserver.

Foruden de allerede nævnte kan af Aarsager, der i højere eller ringere Grad har været medvirkende til de krigsstartede Selskabers kranke Skæbne, endnu nævnes de Tab, som mange af Selskaberne led ved udenlandske Valutaers — særlig da Rigsmarkens — Sammenbrud, ved som Aktionærer at være interesseret i andre forulykkede Selskaber, ved deres egne Aktionærers svigtende Evne til at opfylde paatagne Forskrivningsforpligtelser, ved udvist svigagtigt Forhold fra betroede Funtionærers Side o. s. v., og endelig paaførtes der Selskaberne betydelige Tab ved andre Selskabers Sammenbrud. Den intime Forretningsforbindelse, der bestod mellem de krigsstartede Selskaber indbyrdes og mellem disse og udenlandske Selskaber

maatte naturligvis bidrage meget til en Forplantning fra det ene Selskab til det andet af Likvidationsbevægelsen, da denne først havde taget sin Begyndelse herhjemme og i Udlandet.

Det maa billigvis indrømmes, at de af de her nævnte Forhold bevirkede Tab for en Del har været uafvendelige og i tilsvarende Omfang ikke kan lægges de forulykkede Selskabers Ledelse til Last; men for en anden Dels Vedkommende maa de afgort siges at være Følger af en slet Administration, idet de utvivlsomt i betydeligt Omfang kunde have været undgaaet, hvis Lederne havde haft den fornødne Indsigt i og Overblik over Forholdene og ikke blot, som Tilfældet faktisk var, havde forsømt i Tide at træffe fornuftige Dispositioner, men tværtimod til det sidste vedblev med at disponere paa den letsindigste Maade.

6. AKTIONÆRERS OG KREDITORERS TAB VED LIKVIDATIONERNE

Det er allerede foran paavist, at den samlede investerede Kapital i samtlige de Selskaber, der i Efterkrigsaarene af en eller anden Grund har maattet opgive deres Virksomhed, var godt 114 Mill. Kr., der altsaa er det Beløb, hvormed den i dansk Forsikringsvirksomhed — for saa vidt denne har været drevet under Aktieselskabsform — investerede Kapital er blevet *formindsket* i den betragtede Likvidationsperiode. Med Hensyn til det af Aktionærerne i de sammenbrudte Selskaber lidte *faktiske* Tab er der nogen Forskel mellem de forskellige Selskaber — efter det Resultat, Likvidationerne har givet.

Hvad de Selskaber angaar, som under Likvidationens For-

løb har vist sig at være *insolvente* — og det er Hovedparten — er den i dem tegnede Aktie- og Garantikapital naturligvis helt tabt, hvad der dog ikke er ensbetydende med, at de paagældende Aktionærer og Garanter har betalt det fulde tilsvarende Beløb, da mange blandt dem var ude af Stand til i fuldt Omfang at opfylde deres Forpligtelser efter de afgivne Forskrivninger, idet de selv var blevet insolvente eller allerede, da de paatog sig Forpligtelserne, ikke var gode for det Beløb, for hvilket de forpligtede sig.

Der er imidlertid nogle af de likviderede Selskaber, der enten har givet deres Kreditorer fuld Dækning eller har faaet Akkord med dem om delvis Dækning, og blandt disse Selskaber findes der enkelte, som har faaet en mindre Del af Aktiekapitalen i Behold, hvad enten nu dette er sket, hvor Likvidationen er gennemført under Iagttagelse af Konkurslovens Bestemmelser, eller hvor den har været en saakaldt „stille Likvidation", d. v. s. en Likvidation, som ikke formelt er sket i Overensstemmelse med Konkurslovens Regler, men alligevel har faaet det Resultat, at i hvert Fald en Del af de paagældende Selskabers Kreditorer har foretrukket at give Saldokvittering mod straks at faa udbetalt en vis Brøkdel af deres Tilgodehavende fremfor at vente paa Udbetaling af en muligvis noget større Dividende ved Likvidationens endelige Afslutning.

De her berørte Forhold har naturligvis nogen Betydning for den helt korrekte Besvarelse af Spørgsmaalet om, hvor stort Aktionærernes samlede faktiske Tab har været. De fleste af de med Virksomheden ophørte Selskaber har nu tilendebragt deres Likvidation, og der foreligger da et

saa stort Antal endeligt afsluttede Boer, at det paa Grundlag af Erfaringerne herfra med stor Sikkerhed tør siges, at det Aktiebeløb, der er blevet i Behold i de ophørte, *ikke-insolvente* Selskaber, er anslaaet højt, naar det sættes til 10 Mill. Kr. Herefter skulde altsaa det samlede *nominelle* Tab for Aktionærerne være de allerede tidligere nævnte ca. 100 Mill. Kr. For at komme til det *faktiske* Tab maa der imidlertid fra disse 100 Mill. Kr. trækkes det Beløb, som *insolvente* Selskaber ikke har kunnet erholde hos deres Aktionærer paa Grund af disses svigtende Evne til at opfylde deres Forpligtelser.

Til Bestemmelse af dette Beløbs Størrelse gives der et godt Bidrag i en Undersøgelse af de økonomiske Følger af de likviderede Selskabers Virksomhed, som Landsretssagfører, cand. polit. *Axel Hjuler* har foretaget, og hvis Resultat han har meddelt i en Afhandling, „Likvidationer og Konkurser blandt danske Forsikringsselskaber i de senere Aar", i *Nordisk Forsikringstidsskrift* for 1. Januar 1927. Hjulers Undersøgelse beskæftiger sig med de faktisk insolvente af de indtil 1926 likviderede eller fallerede Selskaber og ikke med samtlige disse, men dog Hovedparten af dem, nemlig det Antal — 31 ialt, — for hvilket han har kunnet fremskaffe Regnskabsoplysninger, som skønnedes anvendelige for Undersøgelsens Formaal. Siden den omhandlede Undersøgelse foretoges, er der indtruffet enkelte ny Likvidationer, og som Følge heraf og af, at ikke alle de Selskaber, som paa Undersøgelsens Tidspunkt var under Afvikling, er medtaget i Undersøgelsen, maa Hjulers Tal vel helt igennem være noget for smaa til nu efter nogle Aars Forløb vedblivende at have fuld Gyldighed,

men specielt med Henblik paa det af de likviderede Selskaber ved betalingsudygtige Aktionærer lidte Tab er Forholdene dog næppe ændrede ret meget siden 1926.

De af Hjuler undersøgte 31 insolvente Selskaber havde en samlet nominel Aktie- og Garantikapital paa 88,88 Mill. Kr., hvoraf 39,43 Kr. *ikke* var indbetalt. Det vil allerede af disse Tals Størrelse fremgaa, at de allerfleste og de største af de insolvente Selskaber er kommet med i Undersøgelsen; den foran foretagne Opgørelse, der omfatter *samtlige* likviderede Selskaber, viste indtil 1926 en samlet forulykket Aktiekapital paa godt 100 Mill. Kr. Den Del af den ved de 31 Selskabers Sammenbrud ikke indbetalte Selskabskapital, som har været uerholdelig og derfor har maattet afskrives, var ca. 17,16 Mill. Kr. eller ca. 43,5 pCt. af den ikke indbetalte Kapital. I dette Forhold maa man, som Hjuler rigtig bemærker, se et Bevis paa den Uforsigtighed, hvormed Selskabernes Stiftere har akcepteret Aktionærer og Garanter. Han kunde have tilføjet, at denne Uforsigtighed i særlig udpræget Grad har været udvist i de mindre Selskaber; hans Tal viser nemlig, at Tabet paa den indkaldte Kapital i en Gruppe, som omfatter 13 Selskaber med Aktiekapital paa 1 Mill. Kr. og derunder, har været 63,1 pCt. af den ikke-indbetalte Del af Kapitalen og ca. 32 pCt. af den samlede nominelle Kapital, medens de tilsvarende Procenttal for en Gruppe paa 4 Selskaber med Selskabskapitaler over 4 Mill. Kr. var 36,4 pCt. og 12,8 pCt.

Aktionærernes og Garanternes samlede Tab i de 31 insolvente Selskaber bliver i Henhold til det foregaaende 88,88 Mill. Kr. ÷ 17,16 Mill. Kr. eller 71,72 Mill. Kr. At enkelte Selskaber har ligget inde med egne Aktier eller Aktier i andre

likviderede Selskaber, forrykker — paa Grund af det forholdsvis ringe Omfang, i hvilket saadant er forekommet — efter H.s Mening ikke Tabsforholdet væsentligt, saa lidt som den Omstændighed, at nogle af Aktierne i de forulykkede Selskaber har været paa udenlandske Hænder. Dette sidste mere end opvejes i hvert Fald derved, at danske har været i Besiddelse af Aktier i udenlandske, likviderede Selskaber. Det som Udtryk for Aktionærers og Garanters svigtende Betalingsevne konstaterede Beløb paa godt 17 Mill. Kr. maa da anses for fuldt paalideligt med Henblik paa Forholdene, da Opgørelsen fandt Sted.

De 17 Mill. Kr. maa imidlertid for at svare til Forholdene *nu* forhøjes noget dels med Henblik paa de enkelte insolvente Selskaber, Hjuler ikke har faaet med i sin Undersøgelse — H. mener, at det kun drejer sig om en 4 á 5 pCt. af den i samtlige insolvente Selskaber investerede Kapital — og dels med Henblik paa de Selskaber, der senere er traadt i Likvidation. Forhøjes under Hensyntagen til de her anførte Forhold de 17 Mill. Kr. til 20 Mill. Kr., vil man formentlig have regnet rigeligt, og det samlede paa Aktionærer og Garanter i *alle* likviderede Selskaber faldende *faktiske* Tab maa altsaa blive 80 á 85 Mill. Kr.

Medens der som nævnt ogsaa i andre likviderede Selskaber end de insolvente har været Tab for Aktionærer og Garanter, er det kun ved de insolvente Selskaber — og det er jo udelukkende dem, Hjulers Undersøgelser beskæftiger sig med, — at Selskabernes *Kreditorer* har lidt Tab. Paa dette Punkt har Undersøgelsen da særlig Interesse; men ogsaa her maa der dog af de foran nævnte Grunde foretages en mindre Forhøj-

else af Hjulers Tal for at bringe dem i fuld Overensstemmelse med den nuværende Situation.

For de undersøgte 31 Selskabers Vedkommende opgør Hjuler Kreditorernes samlede Tab til 75,83 Mill. Kr., idet de samlede Aktiver har udgjort 25,91 Mill. Kr. og de samlede Passiver 101,74 Mill. Kr. Herved maa dog bemærkes, at der for de Boer, der endnu ikke var afsluttede, da Undersøgelsen fandt Sted, ikke er taget Hensyn til, at Aktiverne vilde blive formindsket med Administrationsudgifter og Likvidationshonorarer, men da de paa den anden Side vilde blive forøget med Renteindtægten, kan denne forholdsvis ringe Usikkerhed næppe have nogen videre Betydning for Opgørelsens Rigtighed.

Af de ca. 76 Mill. Kr.s Kreditortab falder kun en forsvindende Brøkdel paa direkte Forsikringstagere, da de insolvente Selskaber overhovedet kun i ringe Omfang har drevet direkte Forsikringsvirksomhed, og da det som tidligere nævnt i de Tilfælde, hvor det likviderede Selskab har haft en direkte tegnet Portefølje, som Regel er lykkedes at faa denne overdraget til endnu bestaaende Selskaber, saa at de forsikrede ikke har lidt Tab. Den aldeles overvejende Del af de 76 Mill. Kr.s Tab falder paa Forsikringsselskaber. Paa Grund af den meget intime Forretningsforbindelse, der har bestaaet mellem Selskaberne indbyrdes, vil det samme Tab være gaaet igen i flere Selskaber og derfor flere Gange være talt med i det samlede Tab paa 76 Mill. Kr. For at korrigere den Fejl, der herved er begaaet, mener Hjuler ifølge en skønsmæssig Beregning, han har foretaget, at kunne slaa fast, at det samlede Tab paa 76 Mill. Kr. maa reduceres med ca. 40 pCt.; det samlede Tab, som de insolvente Selskaber har paaført

Omverdenen, bliver da ca. 45 Mill. Kr., der falder paa inden- og udenlandske Forsikringsselskaber, Mæglere, Agenter, Leverandører o. s. v. Der har i samtlige Tilfælde været Dækning til de privilegerede Kreditorer. Om den gennemsnitlige Dividende, de 31 Selskaber har givet, oplyses det, at den har været ca. 22,5 pCt., 7 af Selskaberne har givet indtil 10 pCt, 12 har givet fra 11 til 20 pCt., 8 fra 21 til 40 pCt. og 4 over 40 pCt.

Skønsmæssigt menes der at kunne regnes med, at omkring de to Trediedele af det samlede Tab paa 45 Mill. Kr. falder paa udenlandske og kun den ene Trediedel paa indenlandske Kreditorer.

Hjuler kommer da i sin Undersøgelse til det Slutresultat, at det Tab, som Likvidationer og Konkurser af danske Forsikringsselskaber har paaført det danske Samfund, andrager ca. 90 Mill. Kr., hvoraf ca. 72 Mill. Kr. er det Tab, som Aktionærer og Garanter har lidt.

Af de tidligere angivne Grunde kan de sidstnævnte Tab *nu* rigtigere beregnes at have været over 80 Mill. Kr., og af de samme Grunde maa det af Hjuler beregnede paa det danske Samfund faldende Kreditortab paa ca. 15 Mill. Kr. forhøjes en Del. Uden at komme altfor langt fra det rigtige vil man da nu kunne anslaa det danske Samfunds samlede Tab ved de sammenbrudte Forsikrings*aktieselskaber* til at have udgjort *omkring 100 Mill. Kr.*

Hermed er imidlertid ikke det hele Tab, som Danmark har lidt ved Efterkrigsaarenes Forsikringsmisére konstateret. Tabet i de likviderede gensidige Selskaber er saaledes ikke medregnet saa lidt som det Tab, de stadigt bestaaende danske

Forsikringsselskaber har lidt ved udenlandske Selskabers Insolvens. Begge Arter af Tab unddrager sig vel en nøjagtig Beregning, men helt urimeligt vil det næppe være, om man anslaar disse Tab til en halv Snes Mill. Kr. ialt, hvorved det danske Samfunds samlede Tab ved Forsikringsmiséren kommer op paa ca. 110 Mill. Kr.

Dette meget betydelige Tab, der svarer til et Beløb af ca. 32 Kr. pr. Indbygger, giver — særlig naar det erindres, at der ved en besindig Udnyttelse af den ved Krigsforholdene skabte særlige Forsikringssituation virkelig var gode Chancer for vor private Forsikringsvirksomhed — et afskrækkende Udtryk for hvilke store erhvervsmæssige Fejlgreb Usagkyndighed og Profitbegær i Forening kan afstedkomme paa et endda ret begrænset Erhvervsomraade, men hvad Tallet ikke giver noget Udtryk for, er den Sum af Ulykke, som Sammenbrudene har foranlediget for en Mængde Enkeltindivider, der enten som Aktionærer eller Funktionærer har været knyttet til de sammenbrudte Virksomheder, eller for den store Skade, Sammenbrudene alene ved deres Forekomst har tilføjet selve Forsikringstanken i Befolkningen, der jo har savnet Betingelserne for at kunne skelne mellem de forskellige Arter af Forsikring og derfor har været tilbøjelig til at kæmme al Forsikringsvirksomhed over een Kam.

7. RETSSAGER VEDRØRENDE NYSTIFTELSER OG LIKVIDATIONER

Rent bortset fra saadanne ogsaa under normale Forhold forekommende Retssager, der som Følge af en af selve Forretningsforholdet opstaaet Uenighed mellem de kontraherende Selskaber har været ført (før eller efter Likvidationers Indtræden) f. Eks. om Forstaaelsen af bestemte Kontraktspunkter, om Eksistensen eller Omfanget af fremsatte Krav o. s. v., — det er i øvrigt i Forsikringsvirksomheden overordentlig almindeligt, at Uenigheder mellem Kontraktsparterne afgøres ved Voldgift — er der i de mange Nystiftelsers og de senere Likvidationers Kølvand fulgt adskillige Retssager af mere speciel Natur.

Blandt disse kan først nævnes de — i øvrigt ikke særlig betydningsfulde — Sager, som har angaaet *Indregistrering af Firmanavn.* Da Startningsbevægelsen tog saa stærk Fart, at næsten hver Uge bragte en Nydannelse, blev det ikke helt let for de ny Selskaber at finde passende Navne, og undertiden hændte det, at Stifterne kom til at vælge Firmanavne, der laa lovlig nær op ad allerede bestaaende Selskabers — et Forhold, man for øvrigt ogsaa *før* Krigen havde set enkelte Eksempler paa, men ved hvilket i hvert Fald de paagældende ældre Selskabers velerhvervede Rettigheder krænkedes. Efter Aktieselskabsregistrets Oprettelse anholdes saadanne til Forveksling let ledende Firmanavne ved Indregistreringen, men tidligere førtes en Protest fra de krænkede Selskabers Side undertiden frem til Domstolenes Paakendelse. Det kan eksempelvis nævnes, at et i 1916 stiftet Selskab, der bl. a. drev Brand-

forsikring og til Handelsregistret i Aarhus havde anmeldt Firmanavnet „Danmarks Forsikringsanstalt A/S", ved en Højesteretsdom i 1921 blev kendt uberettiget til at bruge dette Firmanavn efter Paastand af „Det gensidige Forsikringsselskab Danmark", der siden 1861 havde drevet Brandforsikring, og med samme Begrundelse blev „Indbrudstyveriforsikringsselskabet Danmark" ved en Hof- og Stadsretsdom i 1917 kendt uberettiget til at benytte Firmanavnet „Danmark" for nogen Art af Brandforsikring. Endvidere udtalte en anden Hof- og Stadsretsdom i 1917, at da Navnet for et nystiftet Selskab „Genforsikrings-Aktieselskabet København" ikke tydeligt adskilte sig fra det tidligere anmeldte Firma „Aktieselskabet den københavnske Genforsikring", kunde det ikke anmeldes til Handelsregistret.

Dernæst kan anføres saadanne Sager, som paa en eller anden Maade har haft Spørgsmaal om *Aktionærers og Garanters Retsstilling* til Genstand. Den af Likvidationerne følgende Indkaldelse af den ikke indbetalte Del af Aktiekapitalerne ramte en Mængde af de likviderende Selskabers Aktionærer meget haardt, og det er derfor forstaaeligt, at Aktionærerne i flere Tilfælde forsøgte ved Domstolene at blive løst fra deres ved Forskrivningerne paatagne Forpligtelser, idet de — sikkert i nogle Tilfælde med stor moralsk Ret — paaberaabte sig, at de ved fejlagtige Oplysninger fra de paagældende Selskabsstifteres Side var blevet lokkede til Aktietegningen. Sagerne af denne Art gav dog ikke det af de paagældende Aktionærer ønskede Resultat; kun i et enkelt Tilfælde konstateredes det ved en Højesteretsdom i 1921, at der forelaa saa bevislig urigtige Forudsætninger for en Aktionærs — en norsk Kaptajns —

Beslutning om at tegne Aktier i et senere forulykket dansk Selskab, at han ikke alene maatte være fri for sin ved Forskrivning paatagne Forpligtelse til yderligere Indbetaling paa sine Aktier, men ogsaa havde Ret til at faa sin allerede indbetalte Kapital tilbagebetalt.

Endvidere kan nævnes Retssager, der har drejet sig om *Selskabsledelsers* — Bestyrelses- og Direktionsmedlemmers — *civilretlige Ansvar*, og de enkelte *kriminelle* Sager, der har været rejst mod Bestyrelsesmedlemmer og Direktører. De mest opsigtsvækkende af disse Sager var dem, der rejstes mod Bestyrelse og administrerende Direktør i det med et Underskud paa 11 Mill. Kr. i 1922 likviderede „Aktieselskabet Internationale Assurance-Compagni". Hvad Bestyrelsens civilretlige Ansvar angaar kan anføres, at en Aktionær, der i Anledning af Selskabets Likvidation havde maattet indbetale paa sine Forskrivninger, sagsøgte nogle af Bestyrelsens Medlemmer til at erstatte ham dette Tab som formentlig forvoldt ved deres Forsømmelse, men at de paagældende Bestyrelsesmedlemmer ved en Højesteretsdom i 1925 frifandtes, da det ikke kunde erkendes, at Sagsøgeren havde nogen selvstændig Klageret over for de sagsøgte, og da tilmed en mulig Erstatning først og fremmest maatte komme Selskabets Kreditorer til gode, hvortil kom, at Likvidatorerne allerede havde truffet Overenskomst med Bestyrelsen om at give denne Saldokvittering mod Erlæggelse af et Beløb paa 200,000 Kr. Ved en Østre Landsretsdom i 1924 var imidlertid Bestyrelsesmedlemmerne i det nævnte Selskab blevet anset med Bøder paa 3000 Kr. for at have udvist grov Uagtsomhed ved Vedtagelsen af Aarsregnskabet for 1920, hvis Statusopgørelse indeholdt væsent-

lige Urigtigheder, især vedrørende Værdiansættelsen af Selskabets Aktiver. Denne Dom appelleredes ikke, saa lidt som en ved Byretten i 1924 over Selskabets administrerende Direktør afsagt Dom, ved hvilken Direktøren straffedes med 18 Maaneders Forbedringshus. I en Sag, hvor en tidligere Direktør i et falleret Selskab var sat under Tiltale for ved Selskabets sidste Regnskabsaflæggelse at have ladet foretage forskellige vilkaarlige Omposteringer, der medførte, at Regnskabet fik et mere tilforladeligt Udseende, samt for i Regnskabet at have afsat de tekniske Reserver uden nøjagtigere Beregning, men blot med det Beløb, som blev tilovers, efter at der vilkaarligt var afsat et Beløb som Overskud, frifandtes derimod den paagældende Direktør ved en Østre Landsretsdom i 1927.

Yderligere gav Afslutningen — i Maj 1927 — af Likvidationen i „Internationale Assurance-Compagni" Anledning til, at Likvidatorernes Honorarkrav blev forelagt Domstolene til Paaakendelse. I Boet var bl. a. to Banker — Diskontobanken i Likvidation og Handelsbanken — interesserede som Kreditorer, og begge Bankerne protesterede mod Størrelsen af det samlede af Likvidatorerne beregnede Honorar paa 375,000 Kr. — foruden 41,000 Kr., der som særlige Forretningsførerhonorarer var udbetalt til to af Likvidatorerne. Protest mod Honorarernes Størrelse fremkom desuden fra en københavnsk Overretssagfører i hans Egenskab af Repræsentant for et amerikansk Forsikringsselskab, der var en af Likvidationsboets Hovedkreditorer.

Under den Retssag, som den paagældende Overretssagfører med Støtte af de to Banker derefter anlagde mod Likvidatorerne med Paastand om Nedsættelsen af disses Honorarer til

200,000 Kr., og som indlededes for Østre Landsret i Oktober 1927, blev der først fra Forsvarets Side stillet Forslag om til Rettens Vejledning at udmelde sagkyndige Skønsmænd, der skulde afgive Erklæring om, hvorvidt 416,000 Kr. maatte anses for at være et for højt Vederlag for det af Likvidatorerne præsterede Arbejde, samt om, hvad der i bekræftende Fald maatte anses for at være et passende Honorar. Parterne enedes med Retten om Valget af to Skønsmænd, og for at give disse Tid til at gennemgaa det for en Bedømmelse af Honorarkravet nødvendige, omfattende Materiale udsattes Sagens videre Behandling i nogen Tid. Efter at Skønsmændene havde afgivet deres Erklæring, genoptoges Proceduren, og den 3. April 1928 afsagde Landsretten Dom i Sagen. Denne Dom gav vel i Princippet Sagsøgeren Medhold i hans Paastand om Honorarets Nedsættelse, dog ikke til det foreslaaede Beløb af 200,000 Kr., men kun til 250,000 Kr., hvis Fordeling mellem de enkelte Likvidatorer efter Rettens Afgørelse skulde finde Sted paa en noget anden Maade end den af Likvidatorerne selv valgte. Sagsomkostningerne og Honorar til Skønsmændene skulde de sagsøgte Likvidatorer udrede. Dommen appelleredes ikke.

I et andet Tilfælde — ved „Skandinavisk Assurance A/S i Konkurs" — havde Kuratorerne i Boet ved dettes Afslutning i 1928 fremsat Krav om et samlet Honorar paa 230,000 Kr. Boets Kreditorudvalg vilde imidlertid ikke anerkende et saa stort Honorar som rimeligt, men mente, at 150,000 Kr. maatte være et passende Vederlag for det af Kuratorerne udførte Arbejde. Skifteretten gav ligesom Landsretten i Internationale-Sagen i Princippet de protesterende Ret og nedsatte Honoraret

til 165,000 Kr. Skifteretten udtalte for øvrigt, at det ikke kunde billiges, at den ene af Kuratorerne, en Jurist, havde — udover Likvidationshonoraret — faaet udbetalt ca. 15,600 Kr. for juridisk Assistance under Boets Afvikling. Sagen blev af Kuratorerne appelleret til Landsretten (Østre), hvis Afgørelse faldt den 28. Januar 1929 og gik ud paa, at Vederlaget til Kuratorerne ikke fandtes at kunne fastsættes højere end til 150,000 Kr. foruden de som Honorarer for Retssager udbetalte 15,600 Kr.

Endnu skal ganske kort omtales et tredjeHonorarspørgsmaal, som ganske vist ikke blev forelagt Domstolene til Afgørelse, men som i sin Tid gav Anledning til kraftige Protester i Dagspressen mod de paagældende Honorarberegninger. I „Danske Genforsikring"s Konkursbo, hvor Slutregnskabet i December 1927 fremlagdes i en Skiftesamling og her godkendtes uden Protest fra nogen Side, havde Boets Kuratorer modtaget et samlet Honorar paa ca. 400,000 Kr., hvoraf dog ca. Halvdelen var betalt for teknisk Medhjælp under Boets Afvikling. Som denne tekniske Medhjælp havde Kuratorerne imidlertid benyttet Medlemmer af Boets Kreditorudvalg, der bestod af udøvende Assurandører, og det var ikke mindst det Forhold, at Kreditorudvalget, der efter Konkursloven skal være ulønnet, tilsyneladende havde modtaget Honorarer, der gav Anledning til de omtalte Presseangreb.

Det hævdedes ganske vist fra Kreditorudvalgets Side, at det ikke *som Kreditorudvalg* havde modtaget noget Honorar, men at Udvalgets enkelte Medlemmer var privat antagne af Kuratorerne som disses tekniske Medhjælpere, og at det var for denne specielle Tjenesteydelse, at Udvalgets Medlemmer

havde modtaget Honorar. Her over for pegedes der i Pressen paa, at det ifølge Konkursloven er et Kreditorudvalgs Pligt at føre kritisk Kontrol med Kurators Bestyrelse af Boet, at Udvalgets Medlemmer derfor maa staa helt frit over for Kuratorerne, og at det stemte daarligt hermed, at Kreditorudvalgets Medlemmer havde ladet sig privat engagere og lønne af den Bobestyrelse, de var sat til at kontrollere. Kreditorudvalgets første Pligt var at varetage Kreditorernes Interesse, men ved samtidig at fungere som en Slags uofficielle Medlikvidatorer fik Medlemmerne af Udvalget, hævdedes det, en vis økonomisk Interesse i, at Kuratorernes Honorar, hvoraf jo ogsaa de privat antagne Medlikvidatorers Vederlag skulde udredes, ikke blev for lavt ansat, hvilket eventuelt kunde blive uheldigt for Boets Kreditorer.

Afvise den saaledes rejste Kritik som helt uberettiget kan man næppe. Gennem de afsagte Domme vedrørende Likvidationshonorarers Beregning er det nu i hvert Fald fastslaaet, at man ikke fremtidig kan fastholde den tidligere ret almindeligt herskende Forestilling om, at der skulde tilkomme Likvidatorer en bestemt Procentdel — 10 pCt. nævntes oftest som Normen — af Aktivmassen i det Bo, de likviderer. I „Internationale"-Sagen erklærede saaledes Retten det for *selvfølgeligt*, at en saadan fast Regel for Likvidationshonorarets Beregning ikke eksisterede. Denne Dom og hele det Røre, der har været om Likvidationshonorarerne, har forøvrigt ført med sig, at der ved de senere indtrufne Likvidationer i enkelte Tilfælde paa Forhaand er blevet truffet Aftale om, hvorledes Likvidationshonoraret vilde være at beregne.

Under Retssagen mod Likvidatorerne i „Internationale Assu-

rance Co." fremlagde de sagsøgte — som et formentlig godt Bevis paa, at deres Honorarkrav havde været moderat — nedenstaaende Beregning af de Procentdele af Boernes Nettoaktiver, som Administrationsudgifter og Likvidationshonorarer havde udgjort under de i Opstillingen nævnte Selskabers Likvidation:

	Administrationsudgifter	Likvidationshonorarer
Aurora	11,6 pCt.	11,4 pCt.
Dansk Union	15,5 „	9,8 „
Kongeriget Danmarks Genforsikring	9,7 „	17,4 „
Danske Viking	53,0 „	22,9 „
Skandinavisk Søforsikring	16,0 „	14,6 „
Axelstad	17,2 „	20,7 „
Dansk Assurance Co.	47,2 „	29,1 „
Nordeuropæisk Assurance	7,1 „	12,0 „
Nordisk Assurance Co.	19,1 „	12,5 „
Jutlandia	22,0 „	12,0 „
Internationale Assurance Co.	7,2 „	5,8 „

Opstillingen viser ganske vist, at Honorarkravet fra Likvidatorernes Side — saa vel som for øvrigt Administrationsudgifterne — i Forhold til Aktivmassen har været betydelig lavere i „Internationale" end i de andre likviderende Selskaber, og at Likvidationshonoraret saaledes virkelig har været „moderat", naar man gaar ud fra Reglen om Beregningen af Honoraret som en fast Procentdel af Aktivmassen, men det er jo netop denne Regel, hvis Rigtighed man bestrider, og som Bevis for, at det beregnede Honorar har været moderat i Forhold til det af Likvidatorerne udførte Arbejde, der bør

være Maalestokken for Honorarets Størrelse, er de anførte Procenttal ikke uden videre anvendelige, selv om dette Arbejde naturligvis staar i et vist — men ikke ligefremt — Forhold til Aktivmassen. At Likvidationshonorarerne i Boer med en ringe Aktivmasse maa komme til at udgøre en forholdsvis høj Procentdel af denne følger af sig selv, og af den Grund *alene* behøver ikke Honorarerne at have været absolut set for høje, og selv om de — som Regelen vel nok har været — ogsaa maalt efter Arbejdets Omfang har været høje, giver dette ikke nogen Begrundelse for procentvis lige saa høje Honorarer i Boer med meget betydeligere Aktivmasser.

Endnu kan det nævnes, at Likvidationen af „Nordisk Auto-Koncernen" ligeledes gav Anledning til en Protest mod Likvidatorernes Honorarberegning. De protesterende Kreditorers Repræsentanter enedes i dette Tilfælde med Likvidatorerne om at lade Honorarspørgsmaalet afgøre ved Voldgift (med en Landretsdommer som Opmand). Resultatet af Voldgiftskendelsen, der afsagdes den 13. December 1929, blev en Nedsættelse med 44,000 Kr. af det af Likvidatorerne beregnede Honorar paa 180,000 Kr.

Det lader sig næppe bestride, at de store Honorarkrav, der har været stillet af Likvidatorer og Kuratorer i de sammenbrudte Forsikringsselskaber, har bidraget sit til at forøge og vedligeholde den for Forsikringsvæsenet som Helhed skadelige Mistillid, som Krigs- og Efterkrigsaarenes Forsikringsforeteelser har vakt i vide Befolkningskredse, og det maa derfor beklages, at der ikke paa det omhandlede Punkt er vist en noget større Beherskelse.

Imidlertid har Likvidationssagerne — ikke blot i Forsik-

ringsvirksomheden, men ogsaa i anden Erhvervsvirksomhed — rejst en stærk offentlig Mening mod hele den Likvidationsordning, der hidtil har været gældende, og der blev fra forskellig Side fremsat Krav om Lovordning af Likvidationsinstitutet. Likvidationen af de mange insolvente Boer havde tydeligt vist, at der paa dette Omraade, hvor der hverken førtes Kontrol med Valget af Likvidatorer eller med deres Likvidationsarbejde, var et Hul i vor Lovgivning, som man i Kreditorernes Interesse maatte ønske udfyldt. Under den den 24. Oktober 1928 i Landstinget foretagne første Behandling af det da forelagte Forslag til Lov om Aktieselskaber, der indeholdt en Bestemmelse om, at Likvidator i visse Tilfælde skulde vælges af Handelsministeren, udtalte den socialdemokratiske Ordfører med Udgangspunkt i Internationale-Honorarerne, at der i Aktieselskabsloven burde indsættes en Bestemmelse om, at Likvidationshonorarerne — ikke blot i de Tilfælde, hvor Likvidator var valgt af Handelsministeren, men i alle Tilfælde — skulde *godkendes* af Handelsministeren, men i sin Svartale indtog den daværende Handelsminister det Standpunkt, at det, hvis der skulde lovgives om Likvidatorhonorarerne, vilde være det naturlige, at Spørgsmaalet blev løst i Tilknytning til Konkurslovgivningen og i al Almindelighed — og ikke i Forbindelse med Aktieselskabsloven for et begrænset Omraade.

I det af den nu siddende socialdemokratiske Regering i Folketinget den 9. November 1929 paa ny forelagte Forslag til Lov om Aktieselskaber, der umiddelbart før Rigsdagssamlingens Slutning i Begyndelsen af April 1930 blev endelig vedtaget af Rigsdagen, var der i Forslagets § 60 optaget en

Bestemmelse om, at Handelsministeren skulde godkende Likvidationshonorarerne, og ved 1. Behandling af Forslaget syntes der at være ret god Stemning for Vedtagelsen af denne eller en lignende Bestemmelse. I sin endelige Affattelse kom Loven i dens § 61 dog kun til at indeholde en saalydende Bestemmelse: „Ministeren fastsætter det Vederlag, det likviderede Selskab skal yde de af *ham* udnævnte Likvidatorer."

I det nærmest foregaaende har der kun været talt om Retssager vedrørende Aktieselskaber, men der har samtidig været ført talrige Sager vedrørende gensidige Selskaber. F. Eks. straffedes ved Højesteretsdom i 1927 nogle Personer for Bedrageri efter Straffeloven § 251 for at have stiftet og drevet et gensidigt Forsikringsforetagende til egen Fordel og uden noget reelt Grundlag. Da samtlige Forsikringsdomme nu findes samlede i Assurandør-Societetets Domssamling, er der imidlertid ingen Anledning til her at gaa nærmere ind paa denne og de mange andre Domme, som har Forhold vedrørende gensidige Selskaber eller Forsikringsselskaber overhovedet til Genstand.

8. UDVIKLINGEN EFTER KRIGSKONJUNKTURERNES OG VERDENSKRISENS OPHØR

De som direkte Virkninger af de specielle Krigskonjunkturer og af den senere følgende Verdenskrise fremkaldte Omskiftelser paa Forsikringsomraadet — i første Omgang Nystiftelserne, i anden Likvidationerne — er søgt belyst ved det foregaaende. Et helt skarpt Skel i Udviklingen sætter vel de egentlige Krigskonjunkturers Ophør og Afslutningen af Ver-

denskrisens første, akut virkende Del for saa vidt ikke, som de mere langsomt forløbende Virkninger af Krigs- og Kriseforhold endnu længe gjorde sig gældende — ja, endnu den Dag i Dag spores paa flere Maader. Men ny Momenter af saa voldsomt gennemgribende Betydning for Udviklingen som Krigskonjunkturer og Verdenskrise er dog ikke i de senere Aar kommet til, og det falder derfor alligevel naturligt at betragte Perioden siden Tyvernes Begyndelse for sig selv. Over den almindelige Udvikling i denne Periode skal der da i det følgende gives en Oversigt.

Paa Grundlag af Meddelelser fra Aktieselskabsregisteret har Det statistiske Departement siden 1921 foretaget forskellige Opgørelser vedrørende Aktieselskaber i al Almindelighed. Disse Opgørelser er aarligt blevet offentliggjort i „Statistisk

Til- og Afgang af registrerede Forsikringsaktieselskaber.
(Kapitalangivelserne i 1000 Kr.)

Aar	Registreret Tilgang		Registreret Afgang	
	Antal Selskaber	Indbetalt Kapital	Antal Selskaber	Indbetalt Kapital
1921	6	187	1	13
1922	2	225	6	2.610
1923	1	500	3	300
1924	1	15	6	1.038
1925	2	260	10	1.776
1926	0	0	10	4.042
1927	3	721	5	1.735
1928	3	87	7	3.165
1921-28	18	1.995	48	14.679

Aarbog", og et Uddrag af dem viser for Forsikringsaktieselskabernes Vedkommende de nederst paa Side 113 angivne Resultater.

Foruden den saaledes foregaaede Forandring i de indregistrerede nystiftede og udslettede Forsikringsaktieselskabers Antal — der er her en Nettoafgang paa 30 Selskaber — og indbetalte Kapitaler — Nettoafgang: ca. 12,7 Mill. Kr. — er der ogsaa foregaaet en Ændring i de bestaaende Selskabers indbetalte Kapitaler (ved Udvidelser el. ved Nedskrivning), men her er ikke angivet *Antallet* af Selskaber, der har haft saadanne Kapitalændringer; angivet er blot de samlede Beløb af Kapitalændringerne, der (i 1000 Kr.) har udgjort:

Aar	Kapitaludvidelsernes samlede Beløb	Kapitalnedskrivningernes samlede Beløb
1921	1.367	0
1922	2.124	3.626
1923	4.837	2.000
1924	2.838	471
1925	2.611	3.861
1926	1.341	2.050
1927	255	128
1928	3.886	2.475
1921-28	19.259	14.611

Den samlede Formindskelse eller Forøgelse (ved nystiftede eller udslettede Selskaber samt ved Kapitaludvidelser eller -nedskrivninger) i Selskabernes indbetalte Aktiekapitaler fordeler sig da ifølge det foranstaaende saaledes over Aarene (Kapitalen i 1000 Kr.):

Aar	Kapitalforøgelse	Kapitalformindskelse	Nettoforøgelse
1921	1.554	13	+ 1.541
1922	2.349	6.236	÷ 3.887
1923	5.337	2.300	+ 3.037
1924	2.853	1.509	+ 1.344
1925	2.871	5.637	÷ 2.766
1926	1.341	6.092	÷ 4.751
1927	976	1.863	÷ 887
1928	3.973	5.640	÷ 1.667
1921-28	21.254	29.290	÷ 8.036

Naar disse Tal for Nettoresultatet sammenlægges med de Tal, som i de paagældende Opgørelser angives for den indbetalte Kapital, der falder paa de i Konkurs- eller Likvidationsbehandling traadte Selskaber, der endnu ikke var slettede af Aktieselskabsregisteret, faas følgende Resultat (i 1000 Kr.):

Aar	Afgang ved Konkurs eller Likvidation	Anden Af- (÷) el. Tilgang (+) (se foran)	Netto-Afgang
1921	36.860	+ 1.541	+ 35.319
1922	9.274	÷ 3.887	+ 13.161
1923	4.204	+ 3.037	+ 1.167
1924	1.019	+ 1.344	÷ 0.325
1925	1.119	÷ 2.766	+ 3.885
1926	4.570	÷ 4.751	+ 9.321
1927	2.053	÷ 887	+ 2.940
1928	25	÷ 1.667	+ 1.692
1921-28	59.124	÷ 8.036	+ 67.160

Nettoafgangen indtil 1929 har saaledes været godt 67 Mill. Kr. Efter disse Bevægelser i Selskabernes Antal og indbetalte Kapitaler skulde de bestaaende Selskabers Antal og indbetalte Kapitaler efter Opgørelserne i Statistisk Aarbog være følgende:

Indregistrerede Forsikringsaktieselskaber.

Aar	Ialt		Heraf i København		Udenlandske
	Antal	Indbetalt Kap.	Antal	Indbetalt Kap.	Antal
pr. 1/1 1921	152	108.999	135	106.898	117
„ „ 1922	154	110.672	133	107.902	123
„ „ 1924	150	111.031	131	107.969	149
„ „ 1925	146	112.667	127	109.586	137
„ „ 1926	139	105.787	121	103.518	145
„ „ 1927	130	103.244	113	100.985	152
„ „ 1928	127	102.298	111	100.785	159
„ „ 1929	121	103.720	—	—	161

For øvrigt stillede Til- og Afgangen af registrerede eller af Aktieselskabsregisteret udslettede udenlandske Forsikringsselskaber sig som i Opstillingen øverst paa Side 117 vist, hvad Antallet angaar; om Kapitalen gives der her ingen Oplysninger.

Om de indregistrerede Forsikringsaktieselskabers Regnskabsforhold giver de omhandlede Opgørelser ogsaa en Del Meddelelser. Nogle af de indregistrerede Selskaber har dog ikke til Aktieselskabsregisteret indsendt Regnskaber, og for disse samt for de i Likvidation værende Selskaber savnes der da Regnskabsoplysninger. De øvrige Selskaber deles i Opgørel-

Udenlandske Forsikringsselskaber.

Aar	Tilgang	Afgang	Nettotilgang
1921	17	2	15
1922	14	5	9
1923	7	6	1
1924	9	5	4
1925	0	1	÷ 1
1926	7	0	7
1927	4	0	4
1928	2	0	2

serne i dem *med* Overskud og dem *uden* Overskud. De her nævnte Forhold belyses ved efterfølgende Opstilling:

Antal Selskaber.

	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Med Overskud . . .	73	69	49	58	53	54	63	63
Uden — . . .	24	31	35	24	28	22	14	9
I Likvidation . . .	–	17	31	35	32	34	29	32
Uden Regnskab . .	45	34	36	32	25	29	23	18
Ialt . .	142	151	151	149	138	139	129	122

Om den paa de forskellige Regnskabsgrupper faldende indbetalte Aktiekapitals Størrelse (i 1000 Kr.) meddeler Opgørelserne de i Tabellerne øverst Side 118 indeholdte Oplysninger.

Ved at sammenholde de sidste Tabeller med hinanden ses det let, at det navnlig er de smaa Selskaber — d. v. s. Selskaberne med den mindste gennemsnitlige Kapital — der

	1920	1921	1922	1923
Med Overskud	64.649	51.900	38.494	46.157
Uden —	30.566	18.229	24.697	12.865
I Likvidation	0	30.035	40.498	38.609
Uden Regnskab . . .	12.624	16.518	11.808	13.586
Tilsammen . . .	107.839	116.632	115.497	111.217

	1924	1925	1926	1927
Med Overskud	44.031	47.888	51.975	51.681
Uden —	15.391	13.482	6.930	4.753
I Likvidation	40.310	41.504	37.345	38.037
Uden Regnskab . . .	14.798	10.626	11.042	10.266
Tilsammen . . .	114.530	113.500	107.292	104.737

ikke har indsendt deres Regnskaber, og at det er Selskaberne med de største Gennemsnitskapitaler, der er traadt i Likvidation, og endelig at det er Selskaber af Gennemsnitsstørrelsen — med Hensyn til indbetalt Kapital — der har Overskud at opvise, medens de Selskaber, der ligger noget under Gennemsnittet af indbetalt Kapital, *ikke* har Overskud. Man kunde fristes til i dette Forhold at se et Fingerpeg om, at det i Almindelighed er af særlig Betydning for et Forsikringsselskab at arbejde med en middelstor Aktiekapital, men Forholdet skyldes dog maaske kun den Omstændighed, at de krigsstartede Selskaber, der jo fortrinsvis er dem, der er traadt i Likvidation, blev stiftet med forholdsvis store Kapitaler, fordi det paa Grund af den da herskende Pengerigelighed var sær-

lig let at skaffe Kapital; der er vel i hvert Fald næppe nogen Grund til at antage, at de likviderede Selskaber vilde have klaret sig stort bedre, selv om de havde haft en noget mindre Aktiekapital at betale Udbytte til.

Selskaber med Overskud.
(Alle Kapitalangivelser i 1000 Kr.)

Aar	Antal	Forskrivninger	Reservefond	Overskud	Gæld	Samlede Passiver
1920	73	107.935	23.685	9.717	473.797	679.783
1921	69	75.303	22.263	8.777	358.849	517.092
1922	49	69.964	24.830	9.629	215.675	358.592
1923	58	81.930	32.633	12.064	273.621	446.405
1924	53	67.537	29.569	13.126	283.924	438.177
1925	54	75.631	35.860	12.749	231.292	403.420
1926	63	80.810	38.215	13.705	236.148	420.852
1927	63	70.878	38.882	13.452	219.561	394.454

Selskaber uden Overskud.
(Alle Kapitalangivelser i 1000 Kr.)

Aar	Antal	Forskrivninger	Reservefond	Overskud	Gæld	Samlede Passiver
1920	24	23.720	890	÷ 46.426	92.080	147.256
1921	31	28.584	2.742	÷ 9.731	64.544	112.173
1922	35	34.817	6.468	÷ 25.962	103.601	165.080
1923	24	16.821	1.471	÷ 4.178	49.557	79.586
1924	28	25.463	1.100	÷ 2.655	52.797	94.463
1925	22	11.871	563	÷ 6.714	44.408	69.811
1926	14	8.790	—	÷ 2.354	9.381	25.101
1927	9	9.572	96	÷ 605	22.824	37.654

Om de Selskaber, for hvilke der foreligger Regnskabsoplysninger — saavel dem *med* som dem *uden* Overskud — kan om deres Antal, Størrelsen af deres ved Forskrivninger dækkede Aktiekapital, deres Reservefonds, Overskud (Underskud), Gæld og samlede Passiver gives de i Tabellerne Side 119 indeholdte Oplysninger.

Da det jo er stadigt skiftende Selskaber, der i forskelligt Antal falder paa hvert af Aarene i den betragtede Periode — nogle af de Selskaber, der i et Aar indgaar under Selskaberne *med* Overskud, falder maaske i det følgende Aar ind under Selskaberne *uden* Overskud, og omvendt — kan man desværre ikke slutte ret meget af de forskellige Talrækkers Svingninger fra Aar til Aar. Visse Ting fremgaar dog med stor Tydelighed af Tabellerne, f. Eks., at 1922 har været et særlig daarligt Aar for Selskaberne, idet der da er faa Selskaber *med* og mange *uden* Overskud. Man faar ogsaa af Tallene et tydeligt Indtryk af, hvor ubetydelige Reservefondene er i Selskaberne uden Overskud i Sammenligning med de ret anselige Reservefonds i Selskaberne med Overskud. Endelig ser man med Hensyn til Overskudet, at dette, naar man slaar begge Kategorier af Selskaber sammen, for hele den betragtede Periodes Vedkommende taget under eet faktisk har været negativt, idet det har stillet sig saaledes i Mill. Kr.:

	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Overskud:	÷ 36,7	÷ 1,0	÷ 16,3	+ 8,0	+ 10,5	+ 6,0	+ 11,4	+ 12,8

Det vil altsaa sige, at der paa de her betragtede Aktieselskabers Virksomhed i Perioden 1920–28 har været et samlet *Tab* af over 5 Mill. Kr. — og her er vel at mærke Tabet ved de likviderede Selskaber slet ikke taget i Betragtning.

Af de Aktieselskaber, hvis Virksomhed har givet Overskud, har dog ikke alle givet Aktionærerne Dividende. Om Antallet af de Selskaber, for hvilke Dividendeforholdene foreligger oplyst, og om den uddelte Dividendes absolutte Størrelse kan følgende anføres:

Aar	Antal Selskaber, der har givet Dividende	Dividendens samlede Beløb i 1000 Kr.
1920	59	6.860
1921	57	5.077
1922	38	3.634
1923	40	4.632
1924	38	4.602
1925	39	4.210
1926	45	4.457
1927	40	3.971

Det ses, at saavel Antallet af dividendegivende Selskaber som Dividendens absolutte Størrelse i Perioden som Helhed betragtet — om end med Svingninger for de enkelte Aar — har været

Aar	5 pCt.	5-10 pCt.	10-15 pCt.	15-20 pCt.	20-50 pCt.	50- pCt.	Ialt
1920	2	22	20	5	10	–	59
1921	6	26	11	7	5	2	57
1922	4	13	15	4	2	–	38
1923	3	17	11	–	8	1	40
1924	–	21	10	–	5	2	38
1925	1	21	9	4	3	1	39
1926	4	22	11	5	2	1	45
1927	6	17	11	3	2	1	40

aftagende, og at Udrensningens Kulminationsaar — 1922 — i begge Henseender viser de laveste Tal.

Efter Dividendeprocentens Størrelse fordeler de udbyttegivende Selskaber sig som nederst paa Side 121 angivet.

Opstillingen viser, hvor stærkt varierende Dividendeprocenterne er i de forholdsvis faa Forsikringsaktieselskaber, der overhovedet har givet Udbytte. Den absolut største Gruppe danner vel Selskaberne med de beskedne Udbytteprocenter mellem 5 og 10 pCt.; men samler man Grupperne med Udbytteprocenter paa 10 pCt. eller derover til een Gruppe, bliver denne dog omtrent lige saa stor som den paa samme Maade samlede Selskabsgruppe med Udbytteprocenter under 10 pCt. Et betydeligt Antal af Selskaberne har givet fra 10 til 20 pCt. Dividende, og det er ikke helt faa af Selskaberne, der har givet mellem 20 og 50 pCt. — ganske enkelte har endog givet 50 pCt. eller derover. Det ses da, at Kapitalanbringelse i Forsikringsaktier i nogle Tilfælde kan være særdeles lønnende, men naar Hensyn tages til de mange Selskaber, som slet intet Udbytte har givet, kan den ikke siges i den betragtede Periode at have været det i al Almindelighed.

Dette faar man et tydeligt Indtryk af, naar man ser paa Forsikringsaktieselskabernes Dividendeforhold under eet, idet man undersøger, hvilken Procentdel af Selskabernes samlede indbetalte Aktiekapital det samlede udbetalte Dividendebeløb udgør. Foretager man en saadan Beregning, faar man som Udtryk for den samlede Forsikringskapitals gennemsnitlige Forrentning i den betragtede Aarrække de i Tabellen øverst Side 123 anførte Tal.

Til Belysning af Forsikringsselskabernes forretningsmæssige

Aar	Samlet indbetalt Kapital i 1000 Kr.	Samlet udbetalt Dividende i 1000 Kr.	pCt.
1920	107.839	6.860	6,4
1921	116.682	5.077	4,3
1922	115.497	3.634	3,1
1923	111.217	4.632	4,2
1924	114.530	4.602	4,0
1925	113.500	4.210	3,7
1926	107.292	4.457	4,2
1927	104.737	3.971	3,8

Afkastning kan foruden foranstaaende endvidere anføres følgende Tal i 1000 Kr., der stammer fra Skattevæsenets Opgørelser over Selskabsbeskatningens Resultater:

Skatteydende Selskaber					Skattefri Selskaber		
Skatte-aar	Antal	Indbetalt Kapital	Ind-komst	Skatte-beløb	Antal	Indbetalt Kapital	Ind-komst
1920/21	99	72.133	20.002	3.636	25	10.113	23
1921/22	95	64.950	13.196	1.919	44	28.954	87
1922/23	56	61.565	7.655	436	85	71.561	1.188
1923/24	50	60.947	8.912	401	78	79.533	216
1924/25	59	81.406	13.018	542	72	50.536	460
1925/26	55	66.183	9.714	553	74	85.487	359
1926/27	43	41.823	7.241	457	87	99.311	941
1927/28	52	73.306	9.053	564	72	68.292	830

Den betydelige Uoverensstemmelse, der med Hensyn til Selskabernes Antal og indbetalte Kapital er mellem Skattevæsenets her meddelte Tal og Aktieselskabsregisterets tidligere anførte, finder delvis sin Forklaring i, at de to Opgørelser er

foretaget med helt forskellige Formaal for Øje — efter ganske forskellige Principper. Alligevel støtter de to forskellige Opgørelser for saa vidt hinanden, som de begge tydeligt nok viser, at de senere Aar ikke har været gunstige for Forsikringsvirksomheden som Forretning betragtet. Skattevæsenets Tal viser, at de skatteydende Selskabers Antal (og Indkomst) er aftaget stærkt, medens de skattefri Selskabers Antal er vokset. Bevægelsen er vel ikke jævn, men dog tydelig nok, og ogsaa her ses det, at Tiden omkring 1922 har været særlig uheldig.

Samler man de skatteydende og skattefri Selskaber i een Gruppe, faar man for denne følgende Tal:

Aar	Antal Selskaber	Indbetalt Kapital	Indkomst
1920/21	124	82.246	20.025
1921/22	139	93.904	13.283
1922/23	141	133.126	8.843
1923/24	128	140.480	9.128
1924/25	131	131.942	13.478
1925/26	129	151.670	10.073
1926/27	130	151.134	8.182
1927/28	124	141.598	9.883

Sætter man for at faa et klarere Billede af Afkastningsforholdet de samlede Indkomster i Forhold til de samlede indbetalte Kapitaler, faar man følgende Procenttal:

1920/21	1921/22	1922/23	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28
24,3 %	14,2 %	6,6 %	6,5 %	10,2 %	6,6 %	5,4 %	7,0 %

Som man ser, har Indkomsten maalt paa denne Maade — naar undtages Periodens to første Aar samt 1924-25 — ikke været mere, end hvad man egentlig maatte regne som en passende Forrentning af den indbetalte Aktiekapital, men hertil har den jo langtfra kunnet anvendes i sin Helhed.

Til yderligere Belysning af vor Forsikringsvirksomheds Omfang kan endvidere anføres de Opgørelser over de samlede Præmieindtægter, som Det statistiske Departement siden 1923 aarlig har foretaget, og som har givet følgende Resultater (Kapitalangivelserne i 1000 Kr.):

Aar	*Aktielskaber*			*Gensidige Selskaber*			*Ialt*		
	Antal	Brutto-præmie-indtægt	Præmie-indt. f. e. Regn.	Antal	Brutto-præmie-indtægt	Præmie-indt. f. e. Regn.	Antal	Brutto-præmie-indtægt	Præmie-indt. f. e. Regn.
1923	88	441.352	244.238	193	62.039	52.768	281	503.391	297.006
1924	90	467.713	291.516	191	61.711	53.009	281	529.424	344.525
1925	91	381.513	237.204	181	63.622	54.940	272	445.135	292.144
1926	86	335.328	205.549	188	62.246	54.237	274	397.574	259.786
1927	83	342.924	216.890	192	62.833	54.000	275	405.757	270.890
1928	85	353.952	226.070	192	60.821	52.350	277	414.773	278.420

Opstillingen viser saa godt som uforandrede Forhold for de gensidige Selskaber — dog til sidst med en lille Tendens til Nedgang — men for Aktieselskaberne en betydelig Tilbagegang, der dog i de sidste Aar atter er afløst af Fremgang.

Af Det statistiske Departements igennem Aarene foretagne Opgørelser af Danmarks Kapitalbalance over for Udlandet er uddraget de i efterfølgende Tabel over Forsikringsselskaber-

nes Tilgodehavender og Gæld opførte Tal, der i nogen Grad kan belyse vor Forsikringsvirksomheds Betydning for Omsætningen med Udlandet.

Danske Forsikringsselskabers Kapitalbalance over for Udlandet (i Mill. Kr.)

	Tilgodehavender	Gæld	Overskud
December 1920	182,4	60,8	121,6
— 1921	88,2	61,4	26,8
— 1922	69,4	72,8	÷ 3,4
— 1923	80,6	66,9	13,7
— 1924	91,3	37,3	54,0
— 1925	36,3	12,0	24,3
— 1926	31,5	10,3	21,2
— 1927	26,9	9,6	17,3
— 1928	32,4	9,9	22,5
— 1929	29,8	9,1	20,7

Det fremgaar tydeligt af disse Tal, at Forsikringsvirksomheden endnu i de første Aar efter Verdenskrigen spillede en ret betydelig Rolle for Danmarks økonomiske Mellemværende med Udlandet, men i de senere Aar i saa Henseende er traadt stærkt tilbage. Alligevel er der sikkert paa det her omhandlede Punkt en betydelig Fremgang sammenlignet med Forholdene før Krigen.

Endelig skal omtales Resultaterne af et Par statistiske Opgørelser, som Assurandør-Societetet har ladet foretage, og som hver paa sin Vis giver et Bidrag til Bedømmelsen af vor Forsikringsvirksomheds Omfang. Den første af disse Opgørel-

ser vedrører Forsikringsselskabernes Beholdninger af Værdipapirer og Kontanter og viser for de syv Aar 1922–28 følgende samlede Beholdninger:

pr. 31. Dec.	1922	ca. 706	Mill. Kr.
—	1923	„ 746	—
—	1924	„ 785	—
—	1925	„ 777	—
—	1926	„ 826	—
—	1927	„ 867	—
—	1928	„ 899	—

Den nærmere Fordeling af disse Beholdninger paa de forskellige Selskabskategorier viser den nedenstaaende Tabel for de tre sidst foretagne Opgørelsers Vedkommende:

Danske Forsikringsselskabers Beholdninger af Værdipapirer og Bank- og Kassemidler (i Mill. Kr.)

Selskabskategori	Pr. 31/12 1926			Pr. 31/12 1927			Pr. 31/12 1928		
	Værdipapirer	Bank og Kasse	Ialt	Værdipapirer	Bank og Kasse	Ialt	Værdipapirer	Bank og Kasse	Ialt
I. *Skadesforsikring.*									
1. Aktieselskaber	161	31	192	172	28	200	180	26	206
2. Gensidige Selskaber ..	75	27	102	84	23	107	89	20	109
Skadesforsikring tils.	236	58	294	256	51	307	269	46	315
II. *Livsforsikring*	521	11	532	544	16	560	569	15	584
Tilsammen I. og II.	757	69	826	800	67	867	838	61	899

De i Opgørelserne medtagne Selskaber havde ved den sidst foretagne af disse (for 1928) desuden faste Ejendomme til en bogført Værdi af ca. 38 Mill. Kr., medens Prioriteterne i disse Ejendomme kun var bogført med ca. 9,5 Mill. Kr. Selskaberne ejede saaledes foruden de i Tabellen opførte Værdier ved Udgangen af 1928 yderligere ca. 28,5 Mill. Kr.

Den anden af Societetets Opgørelser er foretaget for at belyse dansk Forsikringsvirksomheds rent *erhvervsmæssige* Betydning. Den gaar ud paa at optælle den danske „Forsikringsbefolkning" d. v. s. det samlede Antal af de ved Forsikringsvirksomhed her i Landet beskæftigede Personer plus de af disse Personer forsørgede. Optællingen, der foretoges i Begyndelsen af 1928, gav følgende Resultat:

	Direkte beskæftigede		Forsørgede
	Mænd	Kvinder	
Kontorpersonale ved Hovedkontorerne	2079	1775	2575
Hjælpepersonale ved Hovedkontorerne	210	290	317
Kontorpersonale ved Afdelingskontorer etc.	190	216	289
Faste Akkvisitører	1717	28	4106
Ialt...	4196	2309	7287

Antallet af de ved dansk Forsikringsvirksomhed direkte fast beskæftigede Personer skulde saaledes være ca. 6500, hvoraf ca. 4750 er indendørs og 1750 udendørs arbejdende Funktionærer, medens de forsørgedes Antal er ca. 7300.

Om Tællingen i Forhold til andre lignende, tidligere Tællinger hedder det i øvrigt i den Pjece, ved hvilken Societetet meddeler Tællingens Udfald:

„Ved den i 1925 herhjemme afholdte Erhvervstælling opgjordes det ved Forsikringsvirksomhed beskæftigede Personale (uden forsørgede) til ca. 6000 Personer, og der er saaledes særdeles god Overensstemmelse mellem Resultaterne af denne officielle Tælling og af den af Assurandør-Societetet foretagne, der er mere detailleret, giver mere udførlige Oplysninger om det optalte Personales Fordeling paa de forskellige Bestillinger. Denne Overensstemmelse styrker naturligvis Tilliden til de i det foregaaende meddelte Resultaters Paalidelighed.

Det er ganske interessant at lægge Mærke til, at det kvindelige Personale udgør noget over en Trediedel — nøjagtigere 35,5 pCt. — af Personalet, naar dette tages som Helhed, og henimod Halvdelen (ca. 48 pCt.), naar kun de indendørs Medarbejdere tages i Betragtning. I Tyskland, hvor der ligesom herhjemme i 1925 foretoges en almindelig Erhvervstælling, udgjorde i Forsikringsvirksomheden de kvindelige Funktionærer kun godt en Femtedel af den hele Funktionærstab. Den danske Forsikringsvirksomhed synes saaledes i højere Grad end den tyske at beskæftige Kvinder. I øvrigt stemmer det Resultat, der er opnaaet ved den danske foran kommenterede private Optælling, meget godt ogsaa med de Erfaringer, der vandtes gennem den tyske Erhvervstælling i 1925. Overfor de ca. 6500 danske Funktionærer staar nemlig ca. 96,700 tyske, og i Forhold til de to Landes Befolkningstal giver disse absolutte Tal henholdsvis 1,7 pro mille og 1,5 pro

mille, d. v. s., at relativt er der flest Forsikringsfunktionærer i Danmark, hvad man vel ogsaa paa Forhaand vilde antage i Betragtning af en formodet større tysk Arbejdsintensitet og en mere fremskreden Forretningskoncentration; det relativt større Antal kvindelige Funktionærer her i Landet spiller antagelig ogsaa i saa Henseende en Rolle.

Der er saaledes ikke nogen alvorlig Grund til at tvivle om, at man er ret nær ved at have ramt det rigtige, naar Optællingen har givet det Resultat, at den samlede danske „Forsikringsbefolkning" tæller omkring 14,000 Personer. Naturligvis har den Omstændighed, at enkelte adspurgte — delvis betydelige — Foretagender ikke har indsendt Oplysninger, og de Skøn, det som Følge heraf i enkelte Tilfælde har været nødvendigt at gøre, bevirket, at der klæber nogen Usikkerhed ved Slutresultatets Tal, men Usikkerheden er dog næppe større, end at man alligevel tør hævde, at Assurandør-Societetets Undersøgelse har givet forøget Viden om Forsikringsvirksomhedens rent erhvervsmæssige Betydning og for saa vidt er faldet heldigt ud.

Societetets Tællingsforsøg er saa vidt vides det første Forsøg, der overhovedet i noget Land er gjort paa at faa ikke blot selve Forsikringsfunktionærernes Antal, men ogsaa Antallet af de af dem forsørgede konstateret ved en direkte Tælling og ikke blot ved en paa mere eller mindre solide Hypotheser baseret Beregning. I den udenlandske Forsikringslitteratur og Fagpresse finder man hyppigt Vidnesbyrd om, at Beregninger — og naturligvis endnu mere rigtige Tællinger — vedrørende „Forsikringsbefolkningen" interesserer stærkt. Meget aktuelt gør saaledes den kendte tyske Forsik-

ringsforfatter, Professor *Alfred Manes*, i en Afhandling („Der Beruf des Versicherers") i den sidst udkomne Aargang af den østerrigske Forsikringsaarbog „Assekuranz-Jahrbuch" et nyt Forsøg paa at beregne den tyske Forsikringsbefolkning, og han kommer derved til det Resultat, at ialt 400,000 Personer (direkte beskæftigede + forsørgede) i Tyskland har deres økonomiske Underhold fra den private Forsikringsvirksomhed. Professor Manes siger imidlertid selv, at hans Overslag, der hviler paa et Skøn, ikke kan gøre Krav paa at blive betragtet som særlig paalidelig. Manes forsøger i øvrigt ikke at foretage nogen Fordeling af det samlede Antal Personer paa de forskellige Funktionærgrupper; kun de egentlige Driftlederes Antal anslaar han til rundt regnet 2000 Personer (uden Familie)."

Et lille Fingerpeg om den Vanskelighed, det ved de mange Sammenbrud af Forsikringsselskaber ledigblevne Kontorpersonale har ved at finde ny Beskæftigelse giver nogle gennem det af Assurandør-Societetet i 1922 indrettede Engageringsbureau indvundne Erfaringer. Bureauet har i den fra dets Oprettelse og indtil den 1. Januar 1930 forløbne Tid haft indskrevet 2106 Personer som pladssøgende. Af disse 2106 har kun 479 — 251 Kvinder og 228 Mænd — eller ca. 23 pCt. opnaaet Ansættelse. Det er jo en forholdsvis ringe Procentdel af Ansøgerne — for Kvinder og Mænd er Ansættelsesprocenten henholdsvis ca. 25 og ca. 21 — der har opnaaet den ønskede Ansættelse. Skyldes dette nu, at der er saa stor Arbejdsløshed inden for Kontorfaget, at Ansættelsesprocenten overhovedet ikke kan ventes sat væsentlig op, eller er Grunden den, at Forsikringsvirksomhederne ikke i særlig stort Omfang

benytter sig af Personalebureauets Bistand? Det kan i denne Forbindelse nævnes, at Bureauets Bistand er søgt til Besættelsen af 839 ledige Pladser, men at kun — som allerede nævnt — 479 Pladser, eller ca. 57 pCt. af de overhovedet ledige, er blevet besat gennem Bureauet. Men dette giver jo kun Oplysning om, hvormange af Forsikringsvirksomhedernes Henvendelser, der fører til et positivt Resultat, men oplyser intet om, i hvilket Omfang Virksomhederne ved forekommende Pladsledigheder henvender sig til Bureauet. Kunde det antages, at Henvendelser skete i alle Tilfælde af Pladsledighed, maatte de anførte Tal i hvert Fald være et Bevis paa, hvor vanskelige Forholdene er for Kontorfunktionærer — ikke mindst for de ældre.

Det fremgaar nemlig af efterfølgende skematiske Opstilling over de gennem Personalebureauet ansatte Personer efter Alder, at det kun er ganske faa Ansøgere over 30 Aar, der har opnaaet Ansættelse:

Alder:	14—20	21—25	26—30	Over 30	Ialt
Kvinder ..	133	89	21	8	251
Mænd	124	52	31	21	228
Ialt	257	141	52	29	479

Da samtlige Ansøgere fordeler sig paa de tilsvarende Aldersklasser, som følgende Opstilling viser:

Alder:	14—20	21—25	26—30	Over 30	Ialt
Kvinder ..	459	327	120	102	1008
Mænd	388	318	185	207	1098
Ialt	847	645	305	309	2106

vil det ses, at kun ca. 10 pCt. af de mandlige og ca. 8 pCt. af de kvindelige Ansøgere over 30 Aar har faaet Ansættelse, medens de tilsvarende Procenttal for Aldersklassen 14–20 Aar er henholdsvis ca. 29 pCt. og ca. 32 pCt. Vanskeligheden ved at faa Ansættelse stiger altsaa med Alderen; det er vel delvis Pensionsspørgsmaalet, der her gør sin Indflydelse gældende. At der er saa forholdsvis mange mandlige Ansøgere over 30 Aar, finder sin Forklaring i Efterkrigsaarenes talrige Likvidationer.

I øvrigt ses det, at de 2106 Ansøgere fordelte sig paa Mænd og Kvinder med henholdsvis 1098 og 1008. Skønt der altsaa var flest mandlige Ansøgere, var der dog flest Kvinder blandt de ansatte. Ansættelsesprocenten var som foran nævnt for Mænd og Kvinder henholdsvis ca. 21 pCt. og ca. 25 pCt.

9. FORSIKRINGSVIRKSOMHEDENS FAGLIGE ORGANISATIONER, OPLYSNINGS- OG UNDERVISNINGSARBEJDET, DET SKANDINAVISKE SAMARBEJDE etc.

Det var ikke blot paa Selskabsomraadet, at Krigsaarene var rige paa Nydannelser inden for Forsikringsvæsenets Rammer. Ogsaa de *faglige Organisationer* blev i disse Aar

stærkt forøgede i Antal og voksede i Betydning, hvilket vel var en naturlig Følge af de mange ny Selskabers Tilkomst, den i det hele taget stærkt forøgede Virksomhed og den samtidig skærpede Konkurrence, men tillige dels vidner om en i Almindelighed voksende Forstaaelse af det faglige Samarbejdes store Betydning og dels endelig for en enkelt ny Organisations Vedkommende var Resultatet af Brydninger inden for en allerede eksisterende Organisation.

Fra tidligere Tid bestod enkelte Organisationer. Ældst af disse var „Forsikringsforeningen i København", der var stiftet den 30/11 1883 med det Formaal: 1) at samle Medlemmerne til Meningsudvekslinger om Forsikringsspørgsmaal, 2) at virke for det for Forsikringsvæsenets Udvikling og Fremgang fornødne Samarbejde, 3) at afgive Udtalelser om Emner, der angaar Forsikringsvæsen, 4) at holde Medlemmerne underrettet om Forhold af mere almindelig Interesse paa Forsikringsvæsenets Omraade og 5) at arbejde for Oplysning i Danmark om Forsikringsforhold ved Udgivelse af dertil egnede Skrifter og Afhandlinger og eventuelt ved en Forsikringstidende.

I en lang Aarrække var Forsikringsforeningen at betragte som det samlede danske private Forsikringsvæsens *Centralorganisation*, til hvilken det maatte findes naturligt, at Myndighederne henvendte sig, naar de paa et eller andet Omraade — f. Eks. i Anledning af en paatænkt, Forsikringsvæsenet berørende Lovgivning — søgte Orientering om Privatforsikrernes Synsmaader eller havde administrative Meddelelser af Betydning for den private Forsikringsvirksomhed at give. Ligeledes maatte Forsikringsforeningens Bestyrelse betragtes som den

Instans, som private — Sagførere, Forretningsmænd eller forsikrede — naturligst søgte til, naar de ønskede autoritative Udtalelser (Responsa) vedrørende omtvistelige, eller i hvert Fald omtvistede, Forsikringsspørgsmaal. I Foreningens første Tid var det vel kun i meget ringe Omfang, at der paa de her nævnte Omraader blev lagt Beslag paa Foreningens Skøn, men i de første Krigsaar var man dog ved Bestyrelsens Energi naaet dertil, at Regeringen gerne henvendte sig til Foreningen med Anmodning om Afgivelse af Betænkning, naar der forelaa Forslag til Love af Interesse for den private Forsikring, eller naar anden Foranledning til Henvendelse gaves. Derimod blev Foreningens responderende Virksomhed ikke paa noget Tidspunkt af videre Betydning. De private, som havde Brug for Responsa i Forsikringsforhold, henvendte sig efter gammel Sædvane herom hyppigt til Grosserer-Societetets Komité.

Større Betydning end som Raadgiver for Myndighederne og Forretningsverdenen fik Foreningen for Samarbejdet og det kollegiale Forhold mellem Forsikringsvirksomhedens Udøvere og — navnlig senere — som den Institution, der fik de unge Forsikringsmænds teoretiske Uddannelse sat i System ved Afholdelse af Forelæsningsrækker — først i Universitetsannekset, senere paa Købmandsskolen — og oplysende Foredrag med Diskussioner i Foreningen, og ved Oprettelsen, i Samarbejde med Købmandsskolen, af faste Forsikringskursus for de helt unge og — senere — en Højskoleundervisning for de viderekomne; altsammen støttet ved Indretningen af et godt Forsikringsbibliotek og ved Udgivelsen — sammen med de andre nordiske Landes Forsikringsforeninger — af det fællesskandinaviske „Nordisk Forsikringstidsskrift". Hele Uddan-

nelsesspørgsmaalet blev ved den stærke Tilstrømning af Kontorfunktionærer til Forsikringsvirksomheden i Krigsaarene særlig aktuelt, og det maa erkendes, at Forsikringsforeningen har viet Spørgsmaalet megen Interesse og har haft sin Andel i, at det blev løst paa en saa forholdsvis tilfredsstillende Maade, som Tilfældet har været.

Oprindelig indskrænkede Forsikringsforeningens almindelige oplysende Virksomhed sig til Afholdelsen af belærende Foredrag for Medlemmerne — som Regel efterfulgt af Diskussioner — samt til Udgivelsen af det lille Tidsskrift „Fra Forsikringsverdenen", der om end med ret uregelmæssige Mellemrum vedblev at udkomme lige til 1913. Dreves end Foredragsvirksomheden periodevis med betydelig Energi — navnlig udmærkede de Perioder, i hvilke den kendte Forsikringsmand *Ludvig Bramsen* var Foreningens Formand, sig i saa Henseende — og indeholdt end det lille Tidsskrift ikke sjældent ret værdifulde Bidrag, som den Dag i Dag kan læses med Udbytte, saa var det dog aabenbart alt for lidt, der ad disse Veje kunde udrettes for de unge, og det blev efterhaanden særlig blandt disse sidste, men dog ogsaa blandt mange af de ældre Forsikringsmænd en ret almindelig Mening, at Foreningen stagnerede, at den ikke var virksom nok, og at dens Ledelse ikke var tilstrækkelig lydhør over for Tidens Krav. De ny Opgaver, der med den rask fremskridende Udvikling paa Forsikringsomraadet naturligt meldte sig for Foreningen, blev enten slet ikke eller kun med ringe Energi taget op til Løsning; en Reform af Foreningens Organisation mentes med andre Ord stærkt paakrævet.

Det var fra Brandforsikringskredse, at Initiativet til For-

sikringsforeningens Oprettelse i sin Tid var udgaaet, og det var derfor ganske naturligt denne Branches Mænd, der oprindelig dannede Kærnen i Foreningen og dennes Bestyrelse, selv om der ved de vedtagne Regler for denne sidstes Sammensætning var taget Hensyn til Repræsentation ogsaa for de andre Brancher, som efterhaanden i stigende Grad sluttede sig til Foreningen, hvilket naturligvis ogsaa var nødvendigt, hvis den skulde blive, hvad den var tænkt at skulle være: En Organisation, der kunde samle hele den danske Forsikringsvirksomhed inden for sine Rammer.

Brandforsikringens oprindelige og gennem en lang Aarrække vedvarende Overvægt i Foreningslivet lod imidlertid mange befrygte, at Foreningen i nogen Grad skulde faa Præget af at være en Brancheforening, og der fremkom derfor allerede i Begyndelsen af det ny Aarhundrede Forslag om Dannelsen af sideordnede Faggrupper inden for Foreningen og om en ændret Sammensætning af Bestyrelsen — foruden at der i øvrigt ogsaa allerede da fra flere Hold var Forslag fremme om at gøre et mere maalbevidst Arbejde for de unge Forsikringsmænds Uddannelse.

Det blev dog først i 1913, at man fik gennemført den foreslaaede Inddeling i Faggrupper — 5 ialt, nemlig Brand-, Livs-, Ulykkes- og Søforsikringsgrupperne, hvortil som den femte Gruppe kom den saakaldte „blandede Gruppe", der omfattede Genforsikringen og de talrige „Smaabrancher", hver Gruppe med sin særlige af Gruppen valgte Bestyrelse, bestaaende af en Repræsentant for et dansk Selskab, en Repræsentant for et udenlandsk her i Landet arbejdende Selskab og en Repræsentant for Gruppens Funktionærer. Foreningens Hovedbe-

styrelse kom derefter til at bestaa af samtlige Gruppebestyrelser og en af Foreningens samtlige Medlemmer valgt Formand, der ikke maatte være Medlem af nogen Gruppebestyrelse. Den „blandede Gruppe" er ophævet i Maj 1930.

Foreningens Medlemmer var oprindelig dels ordinære *med* og dels ekstraordinære *uden* Stemmeret, og denne Ordning vedblev at bestaa indtil 1917, da de sidstnævnte ved en Ændring i Foreningens Love i enhver Henseende blev ligeberettigede med de første. Denne Lovændring, der vedtoges mod en ikke ubetydelig Oppositions Ønsker, blev for saa vidt skæbnesvanger for Foreningen, som dens Konsekvens blev Dannelsen af en helt ny Forsikringsorganisation.

Oppositionen — væsentligst Direktører — mente nemlig, at Ophævelsen af Begrebet „ekstraordinære Medlemmer" og Gennemførelsen af samtlige Foreningsmedlemmers Ligestilling med Hensyn til Stemmeret vilde faa uheldige Følger for Foreningens Fremtid. *Udadtil* vilde den Omstændighed, at det overvejende Flertal af Foreningens Medlemmer var ganske unge Mennesker — delvis unge kvindelige Kontorfunktionærer — der alle var fuldt stemmeberettigede og derfor ved vigtigere Sagers Behandling fuldstændig kunde beherske eventuelle Afstemninger, kunne komme til at bevirke, at Foreningen mistede sin Autoritet saavel som raadgivende Institution for Regeringen og andre i faglige Spørgsmaal som i det hele taget i faglig Henseende. Vedtagelsen af den lige Stemmeret for alle Foreningens Medlemmer blev derfor Anledning til, at Oppositionen — efter at et Forsøg med Afholdelsen af særlige Direktørmøder inden for Forsikringsforeningen havde vist sig ikke at tilfredsstille den — besluttede Oprettelsen af

„Assurandør-Societetet", der stiftedes 25/11 1918 som en Sammenslutning af Direktører for danske Forsikringsselskaber og Generalagenter for her i Landet arbejdende udenlandske Forsikringsselskaber, og som havde til Formaal at virke for størst muligt Samarbejde mellem Medlemmerne til Varetagelse af fælles Interesser.

Helt uden Brydninger med Forsikringsforeningen gik Stiftelsen af den ny Organisation ikke af, idet begge Organisationerne foreløbig hver for sig vilde hævde Stillingen som den eneste virkelige Centralorganisation for det samlede danske private Forsikringsvæsen. Det var især Udøvelsen af den responderende Virksomhed, man ikke kunde enes om, men efter at de to Organisationer i et Par Aar hver for sig havde hævdet at være den rette Instans for Afgivelsen af Responsa, sluttedes der i 1921 en Overenskomst mellem dem, ifølge hvilken Opgaverne deltes saaledes mellem Foreningen og Societetet, at Foreningen vedblivende skulde varetage Oplysningsopgaverne — Foredragsvirksomheden, Undervisningsspørgsmaalene, Forsikringsbiblioteket, Tidsskriftet o. s. v. — medens „Assurandør-Societetet" bl. a. skulde have den responderende Virksomhed og lignende Opgaver som sit specielle Felt.

Efter den saaledes trufne Ordning har „Assurandør-Societetet" i Forholdet til Myndighederne og raadsøgende private faaet sin Stilling som autoritativ Centralinstans for det private Forsikringsvæsen stadig stærkere fastslaaet, saa at denne Stilling nu ikke mere kan anfægtes. Societetets responderende Virksomhed har faaet et meget betydeligt Omfang — der er ialt afgivet over 300 Responsa, der sammen med de senere Aars Domstolsafgørelser m. v. vedrørende Forsikringsforhold

er samlet i den af Societetet udgivne „Samling af Domme, Kendelser og Responsa vedrørende Forsikringsforhold", der hvert Aar suppleres med et nyt Hefte og saaledes ved stadig at blive ført á jour er blevet et meget nyttigt Hjælpemiddel for den praktiske Forsikringsmand. Ikke alene ved Udgivelsen af dette stort anlagte Værk har „Assurandør-Societetet" gavnet den private Forsikringsvirksomhed, men ogsaa ved Oprettelsen af forskellige Smaacentraler af praktisk Betydning for Forsikringsselskaberne; nævnes kan i denne Forbindelse Indretningen i „Assurandørernes Hus" af en Boksafdeling, ved hvilken Udveksling af Postsager mellem Forsikringsselskaberne indbyrdes finder Sted, og Oprettelsen af „Assurandør-Societetets Fælles-Oplysningskontor", der har til Opgave for samtlige Forsikringsbranchers Vedkommende at holde Øje med og give de til Kontorets Virksomhed sluttede Selskaber Oplysninger om Forsikringstagere og Akkvisitører, over for hvilke der ifølge tidligere gjorte Erfaringer maa udvises særlig Agtpaagivenhed i Forretningsforbindelse. Ogsaa paa mange andre Omraader, bl. a. ved udførlige Udtalelser til Regering og Rigsdag om den i de senere Aar behandlede Forsikringslovgivning — „Aftaleloven" og „Tilsynsloven" — og andre Love, som paa en eller anden Maade berører Forsikringsvirksomheden, har Assurandør-Societetet udfoldet en betydelig Virksomhed, ligesom det har oprettet et Engageringsbureau for Forsikringsfunktionærer — „Assurandør-Societetets Personalebureau". Nævnes kan ogsaa, at Societetets Komite siden 1929 udsender aarlige trykte Beretninger om Forsikringsvirksomhedens Forløb.

Forsikringsforeningens Betydning maatte naturligvis i no-

gen Grad svækkes ved „Assurandør-Societetet"'s Oprettelse og stigende Indflydelse, men som foran nævnt levnedes der dog Foreningen saa betydningsfulde Opgaver at varetage, at den i dem havde fornøden Basis for en fortsat Bestaaen og Virken. Vigtigst blandt disse Opgaver var den, der gik ud paa at finde en god Løsning af det stadig mere brændende Problem om en hensigtsmæssig Uddannelse af de unge Forsikringsmænd.

Allerede før Krigen havde som foran antydet interesserede Medlemmer af Forsikringsforeningens Bestyrelse arbejdet med Planer om at faa oprettet en Undervisning for Forsikringsfagets Medhjælpere; og omtrent samtidig arbejdede Købmandsskolen, som allerede havde ladet indrette en Skole for unge Bankmedhjælpere, med lignende Tanker. Ganske naturligt kom der da et Samarbejde i Stand mellem Købmandsskolen og et af Forsikringsforeningen nedsat Undervisningsudvalg paa tre Medlemmer, og Resultatet af dette Samarbejde blev, at der i September 1914 paa Købmandsskolen paabegyndtes en Undervisning for Forsikringsmedhjælpere. Da det var noget herhjemme helt nyt, man her var begyndt paa, var der ikke noget mærkeligt i, at man ikke straks fandt den Form for Undervisningen, der kunde ventes at blive den endelige. Efter en udbredt Opfattelse i praktiske Forsikringkredse lagdes der i de første Aar i Undervisningen lovlig stærk Vægt paa de teoretiske Fag, og allerede i 1916 — mere gennemgribende dog først i 1917 — gennemførtes der en Ændring i Læseplanen, hvorved Tyngdepunktet blev lagt over paa de praktiske Fag, samtidig med at det bestemtes, at Forsikringsskolens Undervisning skulde afsluttes med en Afgangsprøve, der derefter

afholdtes første Gang i 1919 og siden er afholdt hvert Aar i Maj Maaned.

I 1923 ændrede man paany Skolens Undervisningsplan paa Grundlag af de til da høstede Erfaringer. Hidtil havde Undervisningen været 2-aarig, nu blev den 3-aarig med 6 Timers ugentlig Undervisning i Fagene: Regning, Forsikringslære, Forsikringspraksis og Bogholderi — i de to sidstnævnte Fag var der Klassedeling efter Forsikringsbrancher — samt et enkelt fremmed Sprog efter frit Valg. Med denne Ordning, som antagelig vil være den blivende for en længere Aarrække, synes Forsikringsskolen at tilfredsstille Forsikringsselskabernes Krav; de sender i hvert Fald nu i betydeligt Omfang deres unge Mennesker til Skolen. Denne begyndte i 1914 med 26 Elever, men var allerede 4 Aar efter oppe paa et Elevantal af 137. I de senere Aar har Elevantallet uden større Udsving ligget omkring 150.

Foruden at have været medvirkende ved Forsikringsskolens Oprettelse og ved Udarbejdelsen af Læseplanen har Forsikringsforeningen stadig vist sin Interesse for Undervisningssagen paa andre Maader, bl. a. ved at yde økonomisk Støtte til Udarbejdelsen af passende Lærebøger, ved Uddeling af Diplomer og Foreningsemblemer i Sølv til de af Forsikringsskolens Elever, der har bestaaet Afgangsprøven med mindst ug ÷ som Gennemsnitskarakter o. s. v.

Den i det nærmest foregaaende skitserede Undervisning var anlagt paa at give Lærlinge og unge Medhjælpere paa Forsikringskontorerne en saadan Uddannelse, at de kunde gøre Fyldest i de underordnede Kontorstillinger som Assistenter o. l., men sigtede samtidig ogsaa paa at give de unge Mennesker

en saadan praktisk og teoretisk Uddannelse, at denne kunde tjene som et godt Grundlag for en eventuel ønsket videregaaende Uddannelse med Opnaaelsen af de mere overordnede Kontorstillinger for Øje.

Med Sigte paa viderekomne var der allerede tidligere — saaledes i Sæsonen 1917-18 i Universitetsannekset — lejlighedsvis blevet afholdt Forelæsninger, men Spørgsmaalet om den videregaaende Undervisning fandt dog først med Oprettelsen af *Forsikringshøjskolen* — ligesom den foran omtalte mere elementære Forsikringsskole fremgaaet af et Samarbejde mellem Købmandsskolen og Forsikringsforeningens Undervisningsudvalg — i 1923 en Løsning, der vel nok i Hovedtrækkene maa anses for den varige for den nærmeste Fremtid. Den ny Forsikringshøjskole er bragt i organisk Forbindelse med den elementære Forsikringsskole, hvis Afgangseksamen uden videre giver Adgang til Deltagelse i Undervisningen paa Forsikringshøjskolen. Den 3 à 4 aarige Uddannelse ved denne falder i to Dele, nemlig „Fællesstudiet" og „Specialstudiet". Fællesstudiet, der optages først og er ens for alle Brancher, omfatter Disciplinerne: Genforsikring, Forsikringsstatistik, Nationaløkonomi og Retslære; Specialstudiet deles særlig efter de fire Hovedbrancher: Livs-, Ulykkes-, Sø- og Brandforsikring, og de Fag, der undervises i, kan henføres til Hovedgrupperne Teknik, Jura og Praksis. Studiet ved Forsikringshøjskolen afsluttes med en Afgangsprøve, der dels er skriftlig og dels mundtlig. Denne Afgangsprøve afholdtes første Gang i Efteraaret 1926 og blev da bestaaet af 21 studerende. I 1927, 1928 og 1929 var Antallet af bestaaede henholdsvis 12, 7 og 5. Interessen for denne Prøve

synes saaledes at være aftagende blandt Forsikringsungdommen.

Med den her beskrevne Ordning af Forsikringsvæsenets faglige Undervisningsforhold maa Spørgsmaalet om de almindelige Forsikringsfunktionærers Uddannelse vistnok siges at have faaet en ret tilfredsstillende Løsning. Man tør vel nok hævde, at vi paa dette Omraade er naaet et lille Skridt længere frem end de andre nordiske Lande, og at vor Ordning ikke falder helt igennem ved Sammenligning med Ordningen i de store „Forsikrings"lande, hvor Forsikringsundervisningen tidligst blev organiseret og nu har en lang Aarrækkes Erfaringer at bygge paa.

I Forbindelse med Spørgsmaalet om de almindelige Kontorfunktionærers Uddannelse vil det være paa sin Plads kort at omtale den ved Københavns Universitet i 1915 paabegyndte specielle Undervisning for Livsforsikringens *Aktuarer*. Man havde i Livsforsikringskredse længe næret Ønsker om ved Universitetet at faa oprettet en særlig Lærestol i Forsikringsmatematik, der hidtil var blevet doceret af Professoren i Astronomi, og i Forbindelse hermed at faa indrettet en særlig Eksamen for Aktuarer. Man mente nemlig, at Aktuarerne, der væsentligst rekruteredes fra de almindelige Matematikeres Kreds, fik en altfor teoretisk Uddannelse, der ikke fyldestgjorde de Krav, som den praktiske Virksomhed stillede til dem. Det var for en Aktuar ikke nok at være en dygtig Matematiker; han maatte ogsaa have Indsigt i Nationaløkonomi, Jura, Forsikringsmedicin o. s. v.

Det første Skridt til at imødekomme de nævnte Ønsker blev gjort, da der i 1915 ved Universitetet oprettedes et Do-

centur i Forsikringsmatematik, der fra 1. Februar 1916 overdroges til daværende matematisk Direktør i Statsanstalten for Livsforsikring, Dr. phil. *Lars Iversen*, der i Forvejen som Privatdocent havde forelæst over Forsikringsmatematik. Og det næste Skridt — Indretningen af en særlig Aktuareksamen — toges ved en kgl. Anordning af 24. August 1917 „om Oprettelse af en Eksamen i Forsikringsvidenskab og Statistik under det rets- og statsvidenskabelige Fakultet, samt om en Ændring i Reglerne for statsvidenskabelig Eksamen."

I Henhold til denne Anordning bestaar Aktuar-Eksamen af to Dele, 1stê og 2den Del. 1ste Del omfatter Fagene: 1) Almindelig Matematik (Analytisk Plan- og Rumgeometri, Elementerne af Ligningernes Teori samt Differential- og Integralregning med analytiske og geometriske Anvendelser), 2) Interpolationsregning (herunder symbolsk Regning samt nummerisk Differentiation og Integration) og Iagttagelseslære (herunder saavel Sandsynlighedsregning som de forskellige Udjævningsmetoder), 3) Rentesregning (herunder offentlige Obligationslaan, alm. Pengeanbringelser o. l.) og 4) Dansk borgerlig Ret. I samtlige fire Fag prøves saavel skriftligt som mundtligt. 2den Del omfatter Fagene: 1) Forsikringsmatematik (Konstruktion og Udjævning af Dødelighedstavler, Beregning af Nettopræmier, Bruttopræmier, Præmiereserver og Genkøbsværdier for Forsikringer paa eet eller flere Liv, Invaliditetsforsikring, Risiko, Genforsikring, Regnskabsaflæggelse m. v.), 2) Nationaløkonomiens Teori og udvalgte Afsnit af Nationaløkonomiens Politik (Kreditforhold, Bankvæsen, Børsvæsen, Socialforsikring samt Finansvidenskab), 3) Statistik, omfattende udvalgte Afsnit af Danmarks Statistik samt Statistikkens Teori

og Udviklingshistorie, 4) Obligationsrettens almindelige Del og udvalgte Afsnit af dens specielle Del og 5) Forsikringsret, omfattende dansk Forsikringsret og de vigtigste fremmede Forsikringslovgivninger i Hovedtræk. Ogsaa til 2den Del prøves baade skriftligt og mundtligt.

Den saaledes indrettede forsikringsvidenskabelige Eksamens 2den Del — Afslutningsprøven — afholdtes første Gang i Jan. Md. 1922 og har siden været afholdt planmæssigt to Gange aarligt som de andre Universitetseksaminer. Indtil 1930 har ialt 16 Kandidater bestaaet Eksamen, der for øvrigt næppe har været saa paakrævet, som det fra enkelt Forsikringshold i sin Tid hævdedes. Det er jo kun et stærkt begrænset Antal Kandidater, der kan finde varig Beskæftigelse i Livsforsikringsselskabernes Beregnerier, og i de andre Forsikringsgrene synes man foreløbig ikke at ville gøre mere udstrakt Brug af de ny akademisk uddannede Forsikringskandidater.

Vedrørende Universitetsundervisningen for Aktuarer kan det endnu bemærkes, at Dr. L. Iversen, da han i 1919 var blevet Forretningsfører i Statsanstalten, ansøgte om — og fik — Fritagelse for sit Hverv som Docent i Forsikringsmatematik, og Docentposten besattes da med Dr. phil. *I. F. Steffensen*, der i 1923 udnævntes til Professor.

Medens den til Købmandsskolen knyttede Forsikringsundervisning om end ikke udelukkende saa dog for en væsentlig Del er kommet i Stand ved Forsikringsforeningens Interesse for de unge Forsikringsmænds Uddannelse, var det, hvad Ordningen af Aktuaruddannelsen angaar, ganske naturligt den siden 1901 bestaaende danske Aktuarforening — specielt enkelte af dens Mænd — der var Talsmænd for Forsikringsvæsenets

Synspunkter og Ønsker, men naturligvis fulgtes dog ogsaa Universitetets forøgede Interesse for Forsikringsvæsenet med Opmærksomhed i Forsikringsforeningen.

Om dennes Virksomhed paa andre Felter end den faglige Undervisnings kan der for øvrigt være Anledning til her at fremhæve dens Indsats i Arbejdet paa Udviklingen af et skandinavisk Samarbejde. Efter at Spørgsmaalet om et nøjere kulturelt og økonomisk Samarbejde mellem de nordiske Lande havde faaet ny Interesse ved Verdenskrigens Udbrud (jfr. Trekongemødet i Malmø) og var blevet taget op til fornyet Drøftelse paa flere andre Omraader og ogsaa havde givet sig praktiske Udslag — f. Eks. ved Dannelsen af Foreningen „Norden" — maatte det ganske naturligt blive Forsikringsforeningen, der paa Forsikringsomraadet for Danmarks Vedkommende tog Sagen op.

Forsikringsforeningens Interesse for et skandinavisk Samarbejde paa Forsikringsomraadet mødtes med tilsvarende Interesse hos de førende Forsikringsorganisationer i de andre nordiske Lande og førte hurtigt til, at Foreningerne udvekslede Foredragsholdere indbyrdes og — senere — at der regelmæssig afholdtes Møder — skiftevis i de fire Landes Hovedstæder — mellem Bestyrelserne for de nordiske Forsikringsforeninger. Initiativet til disse Møder udgik fra den svenske Forsikringsforening, hvis Bestyrelse i 1918 indbød Bestyrelserne for den danske, den finske og den norske Forsikringsforening samt Försäkringssällskapet i Gøteborg til et Møde i Stockholm for der at drøfte de nærmere Former, hvorunder et Samarbejde mellem Foreningerne kunde bringes i Stand.

Mødet i Stockholm afholdtes den 16. og 17. December 1918,

og de i Mødet deltagende Repræsentanter for Foreningsbestyrelserne enedes her om at foreslaa de forskellige Foreninger at vedtage en Udtalelse af omtrent følgende Indhold:

„1) Foreningen udtaler sin principielle Tilslutning til det planlagte, ordnede Samarbejde mellem Foreningerne, 2) Foreningen godkender følgende Plan for Samarbejdet: a) Med Fagbladene i hvert af de fire Lande søges Aftale om i hvert Nummer, paa særlig Plads og under særlig Rubrik at bringe almindelige Foreningsmeddelelser.... b) En regelmæssig Udveksling af Foredragsholdere mellem Foreningerne bør tilstræbes.... c) Inden for hver Forsikringsforening i de fire Lande bør snarest muligt nedsættes en Komité til Behandling af Spørgsmaal vedrørende Lovgivning om Forsikringsaftaler.... d) Under Samarbejdet mellem Foreningerne bør Opmærksomheden i størst mulig Udstrækning rettes paa Oplysningsvirksomhed blandt Almenheden saavel gennem Dagspressen som gennem Brochurer. Om muligt bør de samme Brochurer komme til Anvendelse i de forskellige Lande.... e) For Opretholdelsen af ønskelig Kontakt mellem de forskellige Foreningsbestyrelser bør Bestyrelsesmedlemmerne saa vidt muligt mødes en Gang aarlig....“

Efter de saaledes paa Mødet i Stockholm i 1918 foreslaaede og derefter af alle de paagældende Foreninger tiltraadte Grundlinier, udviklede det nordiske Samarbejde paa Forsikringsomraadet sig nu i de følgende Aar.

Det næste Møde mellem Foreningernes Hovedbestyrelse afholdtes i København i Dagene 1., 2. og 3. September 1919. Den danske Forsikringsforening havde paa Mødet i Stockholm faaet Opfordring til at fremkomme med Forslag til en Pris-

konkurrence om en almindelig til Uddeling i alle fire Lande egnet folkeoplysende Brochure om Forsikring, og havde derfor allerede forud for Mødet i København fremsat — og faaet godkendt af de øvrige Foreninger — et Forslag om Udskrivning af Konkurrencen efter følgende Proposition:

„1) Der udarbejdes en Brochure omhandlende alt Forsikringsvæsen i dets Helhed eller en eller flere af dets Hovedbrancher. 2) Brochuren skal være absolut almen og objektiv ..... 5) Bedømmelsen foretages af et af de 5 Foreninger nedsat Udvalg."

I Henhold hertil drøftedes paa Mødet i København i Septbr. 1919 først forskellige praktiske Forhold vedrørende den udskrevne Prisopgave, ligesom der valgtes et Udvalg til Bedømmelse af de eventuelt indkommende Besvarelser; det overdroges dernæst paa Mødet den danske Forenings Hovedbestyrelse at fremkomme med Forslag til Oprettelse af et fællesnordisk Forsikringstidsskrift, og man vedtog derpaa dels en Arbejdsplan for de af Foreningerne allerede i Henhold til Stockholmermødets Program nedsatte Komitéer, der skulde stille sig til Raadighed for den skandinaviske Kommission angaaende Lov om Forsikringsaftaler, og dels en Henvendelse til denne Kommission med Meddelelse om Komitéernes Eksistens og deres Beredvillighed til at yde Kommissionen Bistand med Oplysninger om Forsikringsverdenens Syn paa de mange forskellige Forsikringsforhold af Betydning for Kommissionens Arbejde.

Denne Henvendelse førte for øvrigt hurtigt til det ønskede Resultat, idet Formanden, Professor Dr. jur. *Carl Torp*, for den danske Sektion af den fællesskandinaviske Aftalelovkom-

mission meddelte Foreningerne, at „Komitéerne levende ønsker Samarbejde med Forsikringsverdenen og derfor med Glæde vil gøre Brug af den Lejlighed dertil, som det af Forsikringsforeningerne foretagne Valg af Repræsentanter giver ....“

Paa Mødet i København forhandlede man endelig om Ønskeligheden af i al Almindelighed at opnaa den størst mulige Ensartethed i de nordiske Landes Forsikringslovgivning, ligesom man drøftede Muligheden for fremtidigt internationalt Samarbejde. Sluttelig vedtoges det, at det næste Møde mellem Foreningernes Hovedbestyrelse skulde holdes det følgende Aar i Oslo.

Inden dette Møde fandt Sted, var man naaet frem til en Afgørelse — i positiv Retning — af Tidsskriftspørgsmaalet. Allerede paa det første Møde i Stockholm var Spørgsmaalet om Foreningernes Udgivelse i Fællesskab af et Forsikringstidsskrift af mere videnskabeligt Tilsnit — nærmest med det tyske „Zeitschrift für die gesamte Versicherungs-Wissenschaft“ som Forbillede — blevet bragt frem, og paa den danske Forenings Initiativ var Spørgsmaalet paa ny — som foran nævnt — blevet taget op, og et Forslag om snarest at realisere den ventilerede Plan modtoges med Velvilje. Det vedtoges at overdrage Udarbejdelsen af en detailleret Plan for Tidsskriftet til en Komité bestaaende af Medlemmer fra samtlige de interesserede Foreninger. Denne Komité fremsatte derefter i Marts 1920 sit Forslag, der i Hovedtrækkene gik ud paa: 1) At det af de fem Forsikringsforeninger i Fællesskab udgivne Tidsskrift skulde bære Navnet „Nordisk Forsikringstidsskrift“, 2) At Tidsskriftet skulde komme den 1ste i hvert Kvartal i Hæfter paa ca. 10 Trykark, 3) At der skulde være en Redak-

tør — valgt af de respektive Foreninger — for hvert af de fire Lande, 4) At Tidsskriftet skulde trykkes i Stockholm og 5) At det paa Foreningernes Bekostning skulde leveres til Foreningernes Medlemmer. Forslaget blev tilstillet hver af de fem Foreninger og godkendtes af disse i Sommerens Løb i uforandret Skikkelse, og da der omtrent samtidig var blevet valgt Redaktører for Tidsskriftet, stod man saaledes beredt til at udsende det 1ste Hæfte pr. 1. Januar 1921.

I Overensstemmelse med Vedtagelsen paa det andet Møde i København mødtes de samarbejdende Foreningers Hovedbestyrelser til deres *tredje* Møde i Oslo i Dagene den 14. og 15. September 1920. Der behandledes her forskellige Spørgsmaal vedrørende Ordningen af det etablerede Samarbejde mellem Foreningerne, og der redegjordes for Udfaldet af den af Foreningerne i Fællesskab arrangerede første Priskonkurrence, der havde fremkaldt seks Besvarelser. Det meget vigtige Spørgsmaal om Muligheden af at naa frem til en inden for de enkelte Forsikringsbrancher ensartet Regnskabsaflæggelse drøftedes indgaaende, og det besluttedes, at Foreningerne hver for sig gennem dertil nedsatte Udvalg skulde arbejde videre med Spørgsmaalet. Ligeledes vedtoges det, at Spørgsmaalet om Forsikringsselskabers Beskatning skulde gøres til Genstand for en — for hvert Land særskilt — Udredning ved dertil af Foreningerne hver for sig nedsatte Udvalg. Endelig drøftedes Foreningernes Oplysningsvirksomhed 1) blandt Kontorfunktionærerne, 2) blandt Akkvisitørerne og 3) i Almenheden, og i Forbindelse hermed gaves der Meddelelser om det ny Forsikringstidsskrift i Overensstemmelse med det herom foran meddelte. Sluttelig vedtoges det, at det

næste Møde mellem Hovedbestyrelserne skulde afholdes i Helsingfors i August Maaned det følgende Aar.

I Løbet af 1921 udskrev Foreningerne en ny Priskonkurrence, denne Gang om Udarbejdelsen af en Pjece — paa Foranledning for øvrigt af den norske Forsikringsforening — med Emnet: „Forholdet mellem det afgivende Selskab og Reassurandøren (Retrocessionæren) i Sø- og Brandforsikring". Sidste Frist for Indlevering af Besvarelser var sat til 1. Februar 1922.

Det til Afholdelse i Helsingfors bestemte *fjerde* Møde mellem Foreningernes Bestyrelser fandt Sted i Dagene 11. og 12. August 1921. Mange for Forsikringsvirksomheden vigtige Spørgsmaal kom her til Behandling. Man enedes bl. a. om en Udtalelse om de fremtidige Former for Samarbejdet, om Maaden, hvorpaa Foreningernes Samvirke med Kommissionen for Aftaleloven skulde ordnes og om Ønskeligheden af 1) den størst mulige Overensstemmelse mellem de nordiske Landes Tilsynslove, 2) Afholdelsen af nordiske Forsikringskongresser og Genoptagelsen af internationale Kongresser og 3) at Foreningerne arbejdede for Gennemførelsen af en rationel Statistik paa alle Forsikringsvirksomhedens Omraader. Mødet drøftede Spørgsmaalet om Grænserne mellem den moderne statslige Socialforsikring og Privatforsikringen med særligt Henblik paa, hvad denne sidste kunde gøre for at hævde sit naturlige Omraade ubeskaaret. Videre forelagde de i Henhold til Oslomødets Vedtagelse af Udvalg inden for de enkelte Foreninger udarbejdede Redegørelser for Forsikringsselskabernes Beskatning, og der nedsattes en Fælleskomité til at udarbejde en Programudtalelse vedrørende de almindelige

Principper for Beskatning af Forsikringsselskaber. Ligeledes forelagdes og behandledes under stor Tilslutning en af de dertil nedsatte Udvalg afgiven Betænkning med tilhørende Forslag til Fællesskema til Brug ved Aflæggelsen af Aarsregnskaber i Forsikringsselskaber, og det besluttedes i Tilknytning hertil, at Forsikringsforeningernes Bestyrelser — hver inden for sit Land — skulde over for derværende Tilsynsmyndigheder fremhæve Ønskeligheden af Brugen af fælles Regnskabsformularer for de fire nordiske Lande, og at nedsætte en Komité, bestaaende af et Medlem fra hvert Land, til paa Basis af det allerede gjorte Arbejde og Mødets Diskussionsindlæg at fremsætte en Programudtalelse vedrørende de Fordringer, der bør stilles til et Forsikringsselskabs for Aktionærer og Offentlighed bestemte Aarsberetning. Endnu en Række faglige Spørgsmaal, f. Eks. om Tyveririsikoen ved Varetransporter, om Kulance i Forsikringsforretningen, om Oplysningsvirksomheden etc. behandledes, ligesom der aflagdes Beretning om Tidsskriftets første Aar. Endelig bestemtes næste Møde til Afholdelse i Gøteborg i 1923; man havde altsaa allerede nu opgivet den oprindelige Bestemmelse om, at Møderne skulde holdes hvert Aar.

Gøteborgmødet — det *femte* i Rækken af Møder mellem de nordiske Forsikringsforeningers Bestyrelser — afholdtes i Dagene 16., 17. og 18. Juni 1923. Her redegjordes for Resultatet af den *anden* af Foreningerne i Fællesskab udskrevne Priskonkurrence, der havde fremkaldt to Besvarelser. Der vedtoges derefter et Forslag om, at Møderne fremtidig kun skulde afholdes hvert tredie Aar — dog skulde det næste Møde allerede afholdes i Stockholm i 1925, da den svenske

Forsikringsforening saa havde 50-Aars Jubilæum — og at de Spørgsmaal, der skulde kunne komme til Behandling paa Møderne, skulde dels være saadanne, som vedrørte Foreningernes egne Forhold, f. Eks. Uddannelsesspørgsmaal, Udveksling af Foredragsholdere, Prisopgaver, Tidsskriftet, Fællesudgifter etc., og dels saadanne, som angik *almindelige* Emner som Lovgivnings- og Beskatningsspørgsmaal, Samarbejde vedrørende Statistik og lignende Spørgsmaal, Forholdet mellem Privatforsikring og Socialforsikring o. s. v. Til Møderne skulde fremtidig kunne indbydes saavel Medlemmer af de fire Landes Responsaorganisationer som enkelte andre særlig sagkyndige efter derom fra en Forenings Bestyrelse fremkommet Forslag, saaledes at Mødernes Karakter af blot at være Fællesmøder mellem Foreningernes Bestyrelsesmedlemmer *alene* hermed ændredes noget. Forskellige andre Emner diskuteredes, f. Eks. Aftalelovens Anvendelse paa Søforsikringen, de fælles Regnskabsskemaer for Forsikringsselskaber, Tidsskriftets Økonomi m. m., og der vedtoges paa Direktør *P. Bergholms* Initiativ et Forslag om gennem Forsikringsforeningerne at organisere en Udveksling mellem de fire Lande af yngre Forsikringsmænd, som kunde ønske at studere praktisk Forsikringsvirksomhed uden for deres eget Land. Denne Vedtagelse er i de siden da forløbne Aar blevet flittigt benyttet af alle fire Landes yngre fremadstræbende Forsikringsmænd, der utvivlsomt har haft et godt Udbytte af den etablerede Bytten Gaarde.

Det *sjette* Møde mellem Forsikringsforeningernes Bestyrelse fandt Sted i Stockholm i Dagene omkring den 7. Februar 1925 i Forbindelse med de Festligheder, hvormed *Svenska Försäk-*

ringsföreningen fejrede 50 Aarsdagen for sin Oprettelse. Her aflagdes først Beretninger om, hvad der siden sidste Møde inden for de forskellige Foreninger var udrettet med Hensyn til Uddannelses- og Oplysningsformaalene, Udvekslingen af Forsikringsstipendiater o. s. v. Det vedtoges at udskrive en ny Priskonkurrence — denne Gang om en Brochure med Titlen: „Om Agentens Betydning for Forsikringsvirksomheden og Samfundet", og Spørgsmaalet om, hvad de nordiske Forsikringsforeninger kunde og burde gøre for en Genoptagelse af de universelt internationale Forsikringskongresser drøftedes indgaaende. Man enedes med Hensyn til denne Sag om Vedtagelsen af en saalydende Udtalelse: „Mødet, som er fast overbevist om Ønskeligheden af, at Forsikringsmændene inden for de forskellige Forsikringsbrancher saa snart ske kan atter træffer sammen til internationale Forhandlinger ligesom før Verdenskrigen, mener, at de saakaldte neutrale Landes Forsikringsmænd vilde have en betydningsfuld Opgave i at arbejde for Genoptagelsen af et saadant Samarbejde. Mødet udtaler derfor den Forhaabning, at de nordiske Forsikringsmænd, som er Medlemmer af internationale Sammenslutninger, inden for disse vil virke kraftigt for Genoptagelsen af det internationale Samarbejde."

I Forbindelse med denne Udtalelse kan det være paa sin Plads at nævne, at de internationale Livsforsikringskongresser nu atter er blevet genoptaget, idet der i Juni Maaned 1927 er afholdt en saadan Kongres i London, ligesom der er afholdt en ny Kongres af samme Art i Stockholm i Sommeren 1930. Ogsaa er der Grund til at nævne, at der — navnlig fra svensk Side (Direktør *A. Rinman*) — er arbejdet utrættelig

for at faa genoptaget det internationale Samarbejde paa Sø- og Transportforsikringens Omraade, og at Bestræbelserne i saa Henseende i hvert Fald delvis er blevet kronet med Held.

Paa Mødet i Stockholm forhandledes endvidere forskellige Forhold vedrørende Fællestidsskriftet, og der gaves Meddelelser om Forslaget til Lov om Forsikringsaftaler, der nu snart kunde ventes at foreligge i fuldført Skikkelse. Man diskuterede i Tilknytning hertil Spørgsmaalet om Forslagets yderligere Granskning fra Forsikringsverdenens Side. Sluttelig forhandledes der paa Mødet indgaaende om den responderende Virksomhed inden for hver af de fire forskellige Lande, og Mødet akcepterede endelig en Indbydelse til det næste Møde, der skulde holdes i København i September Maaned 1927.

Dette det *syvende* — og foreløbig sidste — af de her omhandlede Møder kom imidlertid ikke til Afholdelse til den oprindelig fastsatte Tid, men først i Dagene den 7. og 8. Juni 1928. Paa dette Møde fremsatte Direktør *Sven Palme* i et Foredrag om „Forsikringsvidenskabeligt Samarbejde i Norden" Forslag om, at Foreningerne gennem særlige Udvalg skulde undersøge, om der var tilstrækkelig Sympati for Tanken om at oprette et „Nordisk Institut for Forsikringsvidenskab", og hvis saadan Sympati var til Stede da at nedsætte en Fælleskomité til Drøftelse af de Former, hvorunder et saadant Institut kunde dannes. I øvrigt drøftedes som sædvanlig paa de fællesnordiske Bestyrelsesmøder en Række Spørgsmaal som f. Eks.: Undervisningsspørgsmaalet, Tidsskriftets Forhold, Konkurrencespørgsmaalet, Stipendiatudvekslingen, Oplysningsarbejdet i Pressen o. s. v. Rapporter vedrørende Stillingen i de for-

skellige Lande med Hensyn til Loven om Forsikringsaftaler aflagdes. Resultatet af Bedømmelsen af Prisopgaven om Agentens Betydning meddeltes, og Forslag til Emner for ny Prisopgaver fremsattes. Sluttelig drøftedes Spørgsmaalet om en Omorganisation af Samarbejdet mellem Foreningerne; man enedes imidlertid om at blive staaende ved den hidtil gældende Ordning, dog saaledes at det fastsloges, at Møderne som Regel skulde holdes hvert tredje Aar. Et staaende Udvalg med et Medlem, (Formanden), fra hver Forening mødes et Aar i Forvejen for at undersøge, om der foreligger Emner, der egner sig til Behandling i et Møde. Findes det ikke at være Tilfældet, henstilles det til Foreningerne at udsætte Mødet til et senere Tidspunkt. Foreløbig modtoges Indbydelse til Møde i Oslo i 1931.

Foruden Forsikringsforeningens foran skitserede Bidrag til Undervisningsspørgsmaalets Løsning og dens Indsats til Fremme af det nordiske — delvis det internationale — Samarbejde paa Forsikringsvæsenets Omraade er der med Hensyn til Foreningens Virksomhed — særlig i Aarene efter Krigens Udbrud — Anledning til endnu at omtale de fra Foreningen udgaaede og med godt Resultat kronede Bestræbelser for som et nødvendigt Hjælpemiddel i Arbejdet for de unges Uddannelse og til Støtte for oplysningssøgende Forsikringsmænd i det hele taget at faa dannet den fyldigst mulige Samling af Forsikringslitteratur. Der fandtes vel tidligt en i „Hafnia" installeret god Samling af *Livsforsikrings*litteratur — tilvejebragt paa Professor *Harald Westergaards* og Professor *T. N. Thieles* Initiativ og med økonomisk Støtte bl. a. fra Statsanstalten — men denne Samling, der for øvrigt senere indgik i „Forsikrings-

biblioteket", var for speciel til at kunne tilfredsstille de øvrige Forsikringsbranchers stigende Krav til almen faglig Oplysning.

Allerede den 18. December 1906 var der da ganske privat af interesserede Forsikringsmænd blevet stiftet „Forsikringsbiblioteket" med det Formaal 1) at tilvejebringe et godt Bibliotek i alle Forsikringsbrancher, 2) at udbrede Kendskab til Forsikringslitteratur og fremme Forstaaelsen af dennes Betydning, 3) at søge at erhverve egne faste Lokaler for Biblioteket med dertil hørende Læsestue, som daglig kan være aaben for Medlemmerne, 4) samt indtil den nødvendige Tilslutning og de nødvendige Midler er tilvejebragt for Opfyldelsen af Punkt 3, dernæst i en særlig Afdeling at oprette en Læsekreds for udenlandske (ikke skandinaviske) Forsikringstidsskrifter. Som ordinært Medlem i denne private Sammenslutning kunde mod et ringe Kontingent optages enhver, som var fast knyttet til Forsikringsvirksomhed.

Efter et Par Aars Forløb opnaaedes faste Lokaler, Vestervoldgade 89, og „Læsekredsen" blev derefter inddraget; senere flyttedes Biblioteket til Vestre Boulevard 5 — det sociale Sekretariats Lokaler — og fik nu daglig Udlaansekspedition. Her havde saa Biblioteket til Huse til 1915, da Forsikringsforeningen i rigtig Erkendelse af, at Bibliotekspørgsmaalet vanskeligt kunde løses paa helt tilfredsstillende Maade ad rent privat Vej, men naturligt burde tages op af Forsikringsvæsenets Centralorganisation, den 26. Marts vedtog Oprettelsen af „Forsikringsforeningens Bibliotek", der begyndte sin Virksomhed den 1. Juni s. A., efter at der var erhvervet Lokaler med Læsestuer i Holmens Kanal 5. I Sammenligning med

det tidligere Forsikringsbibliotek havde „Forsikringsforeningens Bibliotek" en noget udvidet Opgave. Det havde nemlig til Formaal ikke blot at tilvejebringe en god Bogsamling af Forsikringslitteratur, men ogsaa af Skønlitteratur, og med dette Formaal for Øje overtoges da ikke blot „Forsikringsbiblioteket"s hele Samling af Faglitteratur, men ogsaa den netop da til Salg udbudte, Studentersamfundet tilhørende Samling af æstetisk Litteratur, og disse to Samlinger kom altsaa til at danne Stammen i Forsikringsforeningens Bibliotek — siden regelmæssig forøget ved ny Anskaffelser til begge Afdelinger. De til Bibliotekets Drift nødvendige Midler skulde søges tilvejebragt ved Bidrag fra Institutioner, Selskaber og Agenturer inden for dansk Forsikringsvirksomhed.

Til Biblioteket blev der nu *gratis* Adgang for alle Forsikringsforeningens Medlemmer samt for Funktionærer, der var fast ansatte paa de bidragydende Selskabers Hovedkontorer eller ved de bidragydende Institutioners eller Agenturers Kontorer. Andre end de nævnte kunde faa Adgang til Bibliotekets *Forsikrings*litteratur mod et aarligt Kontingent af 4 Kr. Biblioteket skulde administreres af et af Forsikringsforeningens Bestyrelse valgt Udvalg. Fra sin Oprettelse og til 1922 havde Forsikringsforeningens Bibliotek nu til Huse i Holmens Kanal 5, men flyttedes da til „Assurandørernes Hus", Tordenskjoldsgade 10, hvor det stadig har Domicil.

Det kan ikke bestrides, at Forsikringsforeningen har indlagt sig betydelig Fortjeneste ved at tage Initiativet til den nuværende — og de fleste Fordringer tilfredsstillende — Ordning af det forsikringsfaglige Biblioteksvæsen; der er derigennem givet Forsikringsfolkene en udmærket og let Adgang

til, hvis den fornødne Interesse derfor er til Stede, at kunne følge med i Forsikringslitteraturen, og Biblioteket har da ogsaa i de senere Aar været benyttet i stigende Grad for begge Afdelingers Vedkommende — mest ganske vist for Skønlitteraturens, men dog ogsaa i betydeligt og voksende Omfang for den rent faglige Litteraturs Vedkommende.

I Forbindelse med Omtalen af Forsikringsforeningens Virksomhed i Krigs- og Efterkrigsaarene bør ogsaa nævnes „Forsikringsforeningens Understøttelsesselskab", der stiftedes i 1920. Dette Selskab, der har til Formaal ved Pengehjælp at understøtte værdige trængende, som er eller har været fast knyttet til Forsikringsvirksomhed, saavel som trængende Enker eller Børn af saadanne, er vel ikke stiftet paa Initiativ af Foreningen som saadan, men derimod paa nogle af dens Medlemmers Foranledning, og Selskabet har sin egen Administration ved en særlig Bestyrelse, men denne vælges af Forsikringsforeningens Generalforsamling, der ogsaa skal godkende Selskabets aarlige Regnskabsaflæggelser. Selskabet har faaet en Del større Donationer, og det har allerede i betydeligt Omfang uddelt Understøttelser. Fortrinsvis Ret til Understøttelse af Selskabets Midler har i øvrigt Personer og efterladte af Personer, der har været Medlemmer af Understøttelsesselskabet.

Sluttelig kan der i Tilknytning til den foran givne Fremstilling af Undervisnings- og Biblioteksforholdene være Anledning til at nævne „V. E. Gamborgs Mindefond", der gennem et til Forsikringsforeningen anonymt skænket Beløb paa ca. 12000 Kr. er grundlagt i 1930 med det af den anonyme Giver bestemte Formaal, at Fondets Renter skal anvendes „til For-

sikringsfagets Fremme, dels til Honorering af gode literære Arbejder — derunder ogsaa Eksamensafhandlinger — dels til Ekstrabidrag til Biblioteket, om saadant tiltrænges, til Bidrag til en uformuende Forsikringsmands Uddannelse eller andet Formaal." Fondet, der som Navnet antyder, er grundlagt for at ære Mindet om den i Februar 1929 afdøde Direktør *V. E. Gamborg*, der altid havde næret en levende Interesse for de mere idelle Sider af Forsikringsvirksomheden og ikke mindst for de unge Forsikringsmænds Dygtiggørelse, forøgedes allerede i April 1930 med ca. 2000 Kr., som Direktion og Personale i Nordisk Livsforsikringsselskab og Nordisk Ulykkesforsikringsselskab — de to Selskaber, hvis adm. Direktør V. E. Gamborg var — havde ønsket at skænke.

Af almindelige, alle Forsikringsbrancher omfattende og i de senere Aar stiftede Sammenslutninger bør maaske for Fuldstændighedens Skyld endnu nævnes „Dansk Forsikrings Samfund" og „Forsikringsklubben, forsikringsvidenskabelig Studieklub".

Den første af disse stiftedes den 5. August 1919. Stiftelsen stod i en vis Forbindelse med Assurandør-Societetets Oprettelse, idet det, som det vil være bekendt fra det foran meddelte, kun var Direktører og Indehavere af Assuranceforretninger, der kunde blive Medlemmer af Societetet — derimod ikke Underdirektører, Prokurister el. lign. overordnede Funktionærer i Forsikringsvirksomheder. De overordnede Funktionærer følte sig til en vis Grad tilsidesatte ved denne Ordning og stiftede da deres egen Organisation, der altsaa er at betragte som en ret eksklusiv Funktionærsammenslutning. Dennes Formaal er at fremme Medlemmernes forsikringstek-

niske Uddannelse, at virke for et godt kollegialt Forhold mellem Medlemmerne og for et Samarbejde med Standsfæller i Udlandet.

Den anden af de to Sammenslutninger — Forsikringsklubben — er stiftet den 23. April 1926 og staar i en vis Forbindelse med Undervisningen paa Købmandsskolen. Klubbens Formaal er i første Linie at fremme Interessen for teoretiske og praktiske Forsikringsspørgsmaal, og til Formaalets Opnaaelse skal der mindst een Gang maanedlig afholdes et Møde med Foredrag og Diskussion. Som Medlemmer af Klubben kan kun optages tidligere Elever paa Købmandsskolens Forsikringsskole samt studerende og tidligere Elever ved Forsikringshøjskolen og Lærere ved disse Skoler.

De to lige nævnte Sammenslutninger har, som det vil forstaas, ikke Karakter af egentlige Fagforeninger; de har ikke lønpolitiske Formaal paa deres Program. Hver paa sin Vis og hver inden for sin bestemt afgrænsede Funktionærkreds tager de fortrinsvis Sigte paa Funktionærernes faglige Dygtiggørelse og er at betragte som Organer, der paa Funktionærernes eget Initiativ er dannet til Supplering af de fra Forsikringsforeningen udgaaede Bestræbelser for at skabe de bedst mulige Betingelser for de unges Uddannelse. Der har imidlertid ogsaa blandt Forsikringsfunktionærerne i Almindelighed været rejst en Bevægelse for at faa dannet en virkelig Fagforening til Varetagelse af Funktionærernes økonomiske Interesser i Forholdet til deres Arbejdsgivere, og disse Bestræbelser har ogsaa ført til, at der inden for den almindelige faglige Organisation af Kontorfunktionærer er dannet en særlig Afdeling for Forsikringsfunktionærer.

Endnu en lang Række af mer eller mindre nær til Forsikringsvirksomheden knyttede Organisationer er dannet i Krigs- og Efterkrigsaarene. Straks efter Krigens Udbrud stiftedes saaledes

„Foreningen af danske Søassurandører" den 29/9 1914,

og yderligere kan her nævnes:

„Komitéen for mindregode Liv", dannet den 1/5 1916,

„Dansk Automobilforsikrings-Forbund", stiftet den 7/8 1916,

„Foreningen af anerkendte Ansvarsforsikringsselskaber for Motorkøretøjer", stiftet den 2/1 1919,

„Nordisk Søforsikrings Kongres", stiftet i Januar Maaned 1919,

„Den nordiske Pool for Luftfartforsikring", stiftet den 1/10 1919,

„Dansk Brandværns-Komité", stiftet den 30/1 1920,

„Tumultforsikrings-Forbundet", stiftet i Marts Maaned 1920,

„Dansk Ulykkesforsikrings Katastrofe-Forbund", stiftet den 3/8 1920,

„Centralkontoret for dansk Brandskadestatistik", oprettet den 21/12 1922, og

„Dansk Tyveriforsikrings Forening", stiftet den 29/6 1923.

Alle de her nævnte Organisationer m. fl. er i Modsætning til de tidligere behandlede ikke *almindelige* — d. v. s. alle Forsikringsgrene — men kun enkelte Brancher omfattende Organisationer, og for saa vidt en nærmere Omtale af dem findes paakrævet, vil den naturligst kunne gives i de særlige Afsnit af dette Skrift, hvor de enkelte Forsikringsgrenes Udvikling og specielle Forhold skal behandles.

10. LOVGIVNINGEN PAA FORSIKRINGS-VÆSENETS OMRAADE.

Med Hensyn til *Lovgivning* paa Forsikringsvæsenets Omraade i Krigs- og Efterkrigsaarene har der været overmaade meget nyt at notere paa den *sociale* Forsikrings Felter, som jo imidlertid falder helt uden for de for dette Skrift opstillede Rammer. Derimod er der, naar bortses fra den egentlige Krigsforsikringslovgivning, der vil blive nærmere omtalt under Søforsikringen, og fra Loven om Forsikringsaftaler, ikke kommet meget nyt til eller sket større Ændringer i den for den *private* Forsikringsvirksomhed i Almindelighed gældende Lovgivning. Men der har været foretaget betydelige Forberedelser til Gennemførelsen af saadan Lovgivning, specielt vedrørende Statstilsyn med Skadesforsikring samt angaaende Forsikringsaftaler — i sidste Tilfælde paa fællesnordisk Basis. I begge Tilfælde er Forarbejderne resulteret i Fremsættelsen af Udkast til fuldt færdige Lovforslag, men hidtil er det kun Aftaleloven, det er lykkedes at skaffe Lovgivningsmagtens Sanktion.

Delvis foranlediget af de mange Sammenbrud af krigsstartede Forsikringsselskaber, og idet det forudsattes, at adskillige af de nystartede Selskaber overhovedet ikke var blevet stiftet, og at der blandt de faktisk stiftede ikke vilde have været saa mange Sammenbrud, hvis man ved Krigens Begyndelse havde haft et lovordnet, permanent Statstilsyn med Skadesforsikringen, nedsatte Handelsministeriet den $^{20}/_{10}$ 1921 en Kommission med den Opgave at overveje Spørgsmaalet om en Lovgivning om Tilsyn med Forsikringsvirksomheder. Ganske vist

vilde en saadan Lovgivning nu ikke kunne raade Bod paa Krigsaarenes økonomiske Udskejelser, men den kunde ventelig forhindre fremtidige lignende.

Kommissionen, der fik Professor, Dr. jur. *K. Sindballe* til Formand, kom til at bestaa af 19 Medlemmer, hvoraf 5 var valgte af Handelsministeriet, 4 var som Repræsentanter for de politiske Partier udpeget af Rigsdagen, 3 var valgt af Assurandør-Societetet, og Resten var Repræsentanter for forskellige Erhvervsorganisationer. Kommissionen, der holdt sit første Møde den $^{26}/_{11}$ 1921, indstillede i Februar 1922 til Handelsministeriet, at der maatte blive fremsat et Lovforslag om, at samtlige her i Landet virkende Forsikringsselskaber, som ikke allerede var undergivet et offentligt Tilsyn, skulde gøre Anmeldelse til Handelsministeriet om deres Virksomhed, idet det blev anset for ønskeligt, at der blev forelagt Kommissionen saa fyldestgørende statistiske Oplysninger som muligt til Belysning af Forsikringsvirksomheden her i Landet. Denne Indstilling fra Kommissionen blev straks taget til Følge, og allerede den 12. Juni 1922 udfærdigedes en „Lov om Oplysningspligt for visse Forsikringsselskaber". De i Henhold til denne Lov indkomne Oplysninger blev bearbejdet af Det statistiske Departement og derefter forelagt Kommissionen.

Denne afsluttede efter ca. $1^1/_2$ Aars Forløb sit Arbejde med Afgivelsen af en Betænkning af $^{25}/_4$ 1923; til Betænkningen sluttedes et fuldt udarbejdet Udkast til Forslag til „Lov om Forsikringsvirksomhed". Betænkningen var ikke helt enstemmig, idet et enkelt Medlem af Kommissionen — Nationalbankdirektør *Green* — afgav en Særbetænkning. Flertallets Betænkning mundede som nævnt ud i et Lovforslag, ifølge

hvilket der af *Handelsministeriet* skulde føres Tilsyn med Forsikringsselskabers Stiftelse og Virksomhed; undtagne fra det foreslaaede Tilsyn skulde dog være: samtlige Livsforsikringsselskaber, de under Justitsministeriets Tilsyn hørende Brandforsikringsselskaber samt gensidige Forsikringsselskaber, hvis Omraade var snævert begrænset i faglig eller stedlig Henseende. Der skulde efter Forslaget oprettes et *Forsikringsregister*, der skulde føres af Overregistrator, og til hvilket alle efter Lovforslaget Tilsyn underkastede Forsikringsselskaber skulde anmeldes, og før Registrering — hvoraf Tilladelsen til Virksomhedens Paabegyndelse skulde være afhængig — kunde ske, maatte Selskabernes Vedtægter være stadfæstede af Handelsministeriet. I Lovforslaget gaves detaillerede Regler for Fremgangsmaaden ved Selskabernes Stiftelse — Antallet af Stiftere, Mindstekapital for Selskabet, Indbetaling paa Kapitalen o. s. v. — og med Hensyn til den foreslaaede Kontrol med selve Virksomheden gaves der en Række Bestemmelser om Regnskabsaflæggelse efter en bestemt af Handelsministeriet foreskreven Form, om Regnskabets Revision, om Overskudets Anvendelse, om aarlige Indberetninger om Virksomheden til Handelsministeriet, om dette Ministeriums Ret til at lade et Selskabs samlede Forhold undersøge o. s. v.

Green kunde — som Kommissionens Mindretal — ikke tiltræde Forslaget, da han mente, at der, før dette udarbejdedes, burde have været fremstillet en udførlig aktmæssig Redegørelse for samtlige de sammenbrudte Selskabers Forhold, da man først paa Grundlag af en saadan rigtig kunde bedømme, hvilke Punkter der særlig burde have Lovgivningens Opmærksomhed. Desuden mente han, at den foreslaaede Kon-

trol ikke var tilstrækkelig effektiv, og at navnlig Tilsynets Gennemførelse ved Handelsministeriet var uheldig; Tilsynsmyndigheden burde henlægges til et særlig sagkyndigt Organ.

Lovforslaget fremsattes — i det væsentligste i Flertallets Affattelse, dog med enkelte af Hensyn til den ventede Vedtagelse af en ny Aktielov foretagne Smaaændringer — i Rigsdagssamlingen 1923-24 i Landstinget den $^{19}/_{12}$ 1923 og kom her til 1ste Behandling den $^{1}/_{2}$ 1924. Behandlingen endte med Forslagets Henvisning til et Udvalg paa 15 Medlemmer, og videre naaede Forslaget saa ikke i denne Rigsdagssamling. Den 20. Marts 1925 — altsaa paa et ret sent Tidspunkt af Samlingen 1924-25 — fremsatte Regeringen paa ny Tilsynslovforslaget, ogsaa denne Gang i Landstinget, men Forslaget var nu ført tilbage i den af Kommissionen oprindelig foreslaaede Form, idet der dog var foretaget ganske enkelte Ændringer og Tilføjelser. F. Eks. skulde efter det nu forelagte Forslag Tilsynet ikke udøves direkte af Handelsministeriet, men henlægges til Forsikringsraadet og udøves af en særlig Afdeling af dette, bestaaende af Raadets Formand bistaaet af tre af Kongen udnævnte Medlemmer. Der var ogsaa foretaget enkelte Ændringer i Bestemmelserne om Overskudets Fordeling og i Deponeringsreglerne for udenlandske her i Landet arbejdende Selskaber. Heller ikke denne Gang kom der noget Resultat ud af Sagen, og for tredje Gang fremlagdes da Lovforslaget i væsentlig uforandret Skikkelse — dog var der foretaget nogle Ændringer for at bringe Overensstemmelse tilveje med det samtidig forelagte Forslag til Lov om Aktieselskaber — straks efter Aabningen af Rigsdagssamlingen 1925-26 den 7. Oktober 1925 i Landstinget. Første Behandling fandt Sted

den 14. s. Md., atter henvistes Forslaget til et Udvalg paa 15 Medlemmer, og atter sluttede Samlingen uden noget yderligere Resultat. Saa kom Valgene i 1926, og den af disse fremgaaede Venstreregering gjorde intet for Forslagets Genoptagelse. Sagen er jo nemlig den, at Landbopartiet væsentligst af Hensyn til de talrige Andelsforsikringsselskaber og gensidige til Landbruget knyttede Forsikringsselskaber overhovedet ikke ønsker gennemført noget Tilsyn med Forsikringsvirksomheden. Og selv om visse gensidige Selskaber, naar de er fagligt eller stedligt snævert begrænsede, efter Forslaget som foran nævnt udtrykkelig er undtaget fra at skulle falde ind under Tilsynet, er der dog saa mange andre gensidige Selskaber, der skal være Tilsyn underkastet, at Spørgsmaalet faar sin Betydning ogsaa for den til Andelsbevægelsen knyttede Forsikringsvirksomhed. Heller ikke den af Folketingsvalget i 1929 fremgaaede, nu siddende social-demokratiske Regering har hidtil fremsat Forslaget paa ny, men den bebudede ved sin Tiltrædelse, at den havde dette i Sinde.

Om den af et nordisk Samarbejde fremgaaede Lov om Forsikringsaftaler gælder det, at dens Forhistorie for saa vidt gaar helt tilbage til 1901, som der da paabegyndtes et Samarbejde paa Civillovgivningens Omraade mellem Danmark, Norge og Sverige. I Fortsættelse heraf afholdtes i November 1909 i Stockholm en Konference mellem delegerede fra de tre Lande for at faa fastlagt de Rammer, inden for hvilke det paabegyndte Samarbejde skulde fortsættes, og der var paa denne Konference Enighed om, at Forsikringsaftalerne frembød et Emne, der fortrinsvis var egnet til at gøres til Genstand for en ensartet Lovgivning i de tre Lande. I Overensstemmelse hermed

henvendte da den norske Regering sig i 1915 til Regeringerne i Danmark og Sverige med Forslag om nu at optage det nævnte Emne til en fælles Behandling, og da der fra dansk og svensk Side gaves Tilslutning til Forslaget, gik den norske Regering i Gang med et forberedende Arbejde, som tilendebragtes i Efteraaret 1918.

Fra dansk Side blev der derpaa af Regeringen den 6. Februar 1919 udnævnt fire Mænd til at være Medlemmer af den fælles Obligationsretskommissions danske Afdeling i Stedet for de fire tidligere Medlemmer, der dels var døde og dels ikke ønskede at modtage Genvalg. De fire nyvalgte Medlemmer var: Professor, Dr. jur. *Carl Torp*, Formand, Højesteretssagfører *N. H. Bache*, Direktør i „Kjøbenhavns Brandforsikring", cand. jur. *C. A. Iversen* og Direktør i „Nordisk Liv" og „Nordisk Ulykke", Dr. polit. *Jens Pedersen*. I Norge rekonstrueredes samtidig den der siddende Obligationsretskommission, i Sverige udnævntes en ny Kommission, og efter at der fra Finland, der nu havde opnaaet fuld Selvstændighed, var rettet Henvendelse til de andre Landes Regeringer om at faa Lejlighed til at deltage i det nordiske Samarbejde paa dette Omraade, nedsattes ligeledes i Begyndelsen af 1919 en finsk Kommission.

De fire saaledes nedsatte Kommissioner mødtes første Gang paa Voss i Norge i Marts–April 1919. Paa dette Møde og ved et i September s. A. afholdt nyt Plenarmøde paa Marienlyst ved Helsingør gennemgik man det fra norsk Side tilvejebragte Materiale og lagde en foreløbig Plan for det fremtidige Arbejde; der nedsattes et Redaktionsudvalg bestaaende af to delegerede fra hvert Land, og dette Udvalg, der i det følgende

Par Aar afholdt en Række Møder skiftevis i hvert af de fire Lande, udarbejdede et første Udkast, der forelagdes de samlede Kommissioner paa et Plenarmøde i Nynäs i Sverige i August–September 1921. Paa dette Møde udarbejdedes et foreløbigt Udkast til en Lov om Forsikringsaftaler, hvilket Udkast derefter i Slutningen af 1921 blev trykt og udsendt til Forsikringsforeningerne i de fire nordiske Lande og til en Del andre forsikringskyndige og -interesserede Personer og Institutioner med Anmodning om at fremkomme med Udtalelser om Udkastet.

Omtrent samtidig hermed afgjordes det, at Kommissionen, der hidtil ikke havde beskæftiget sig med Søforsikringen, ogsaa skulde udarbejde Lovbestemmelser om denne, og Kommissionerne udvidedes derfor i hvert af de fire Lande med et søforsikringskyndigt Medlem — for Danmarks Vedkommende med Direktør i „De private Assurandeurer", *Chr. Hvidt.* Der blev da nedsat et særlig søforsikringskyndigt Udvalg, som i Løbet af Vinteren og Foraaret 1922 afholdt et Par Møder, til hvilke der som særlig sagkyndige var tilkaldt nogle Dispachører. Paa disse Møder udarbejdede Søforsikringsudvalget et første Udkast til specielle Lovregler om Søforsikring, ligesom det tidligere udarbejdede Lovudkasts almindelige Del og de for Skadesforsikring i Almindelighed gældende Bestemmelser blev gennemgaaet og revideret med Henblik paa, at disse Dele af Lovudkastet nu ogsaa skulde være anvendelige paa Søforsikringen.

I Løbet af 1ste Halvdel af 1922 var der til Kommissionen fra flere Sider inden for samtlige fire Landes Forsikringsverden indgaaet meget omfattende Udtalelser vedrørende det

foreløbige Lovudkast, og det maatte herefter blive Kommissionens Opgave dels at indarbejde de af det særlige Søforsikringsudvalg opstillede Regler om Søforsikring i Lovudkastet og dels at gennemgaa de mange indkomne Udtalelser og derefter at foretage saadanne Ændringer i Udkastet, som maatte findes paakrævede i Henhold til de i Udtalelserne fremsatte Ønsker. Der blev da paa ny nedsat et Redaktionsudvalg bestaaende af to Medlemmer for hvert Land, og dette Udvalg holdt i September–Oktober 1922 Møde paa Grankulla ved Helsingfors og udarbejdede her et revideret Lovudkast med vidtgaaende Hensyntagen til de fra Forsikringsverdenen fremkomne Bemærkninger. Dette Udkast blev trykt og dannede Grundlaget for Forhandlingerne paa de to følgende Plenarmøder paa Tonsaasen i Norge i Januar–Februar 1923 og paa Brändø ved Helsingfors i Maj–Juni s. A. Herefter arbejdede Landskommissionerne hver for sig paa at bringe Forslaget i dets endelige Form og paa Betænkningen. I Juni 1924 afholdtes et kort Udvalgsmøde i Stockholm for saa vidt muligt at faa fjernet alle Uligheder — formelle og redaktionelle — mellem Udkastene for de enkelte Lande, og efter at det paa dette Møde opnaaede Resultat havde været gennemgaaet i de enkelte Landes Kommissioner, samledes hele Kommissionen i November 1924 til et afsluttende Plenarmøde i København, hvor man definitivt vedtog Udkastet, der derefter tryktes og udsendtes i April 1925.

Det saaledes gennem et langvarigt og grundigt Kommissionsarbejde endelig tilvejebragte Udkast til en Lov om Forsikringsaftaler blev først i Sverige ophøjet til Lov, der er traadt i Kraft den 1/1 1928. Her i Danmark blev „Forslag til

Lov om Forsikringsaftaler" — i det væsentligste i Overensstemmelse med Kommissionsudkastet — den 10. Oktober 1928 forelagt i Landstinget, hvor Forslaget den 20. s. M. kom til første Behandling. Denne resulterede i Forslagets Henvisning til videre Drøftelse i et 15 Mands Udvalg, men videre kom man saa ikke den Gang. Imidlertid forelagde den nu siddende Regering den 6. November 1929 paa ny Forslaget i omtrent uforandret Skikkelse i Landstinget, og nu lykkedes det at faa Forslaget gennemført. Umiddelbart før Rigsdagssamlingens Slutning i Begyndelsen af April 1930 forelaa Forslaget vedtaget i begge Rigsdagens Ting. Den ny Aftalelov træder i Kraft den 1. Januar 1932. I Norge og Finland er der endnu ikke blevet vedtaget tilsvarende Forslag.

Uden Indflydelse paa den Tøven med at vedtage Lovforslaget, der saaledes i hvert Fald delvis har kunnet spores, har det maaske ikke været, at der i enkelte Kredse inden for den nordiske Forsikringsverden er en Del Modvilje mod overhovedet at faa en Aftalelov og i hvert Fald mod det Omfang, denne skulde have efter det foreliggende Kommissionsudkast; særlig har Protesterne fra Søforsikringskredse været stærke; man har ønsket Søforsikringen undtaget fra at falde ind under Aftalelovens Bestemmelser. Imidlertid har Kommissionens Arbejde paa Forhaand — endnu før Forslagets Ophøjelse til Lov — haft Betydning for Kontraktsforholdenes Ordning her i Landet. Der var jo i Udkastet formuleret en Række Regler for, hvordan Kontraktsforholdet mellem de forsikrede og Forsikreren bør fortolkes, og det kan konstateres, at dette i flere Tilfælde har haft vejledende Betydning for den praktiske Forsikringsvirksomhed, idet

enkelte Selskaber, som har staaet over for Spørgsmaalet om Affattelsen af ny eller Revisionen af gamle Forsikringsbetingelser, har bestræbt sig for at bringe Overensstemmelse tilveje mellem Betingelserne og Kommissionsudkastets Regler — dels vel fordi man har ventet, at disse Regler snart vilde faa Lovkraft, og en Revision af Betingelserne da alligevel i flere Tilfælde maatte finde Sted, men dels sikkert ogsaa fordi man har fundet Udkastets Regler rigtige og derfor har ønsket at akceptere dem som Grundlag for Kontraktsforholdet til de forsikrede.

Medens Lovgivning med udelukkende Sigte paa Forsikringsvirksomheden i *al Almindelighed* altsaa kun i et enkelt Tilfælde har fundet Sted i den omhandlede Aarrække, er der derimod — ogsaa bortset fra Socialforsikringens Omraade — i nogle Tilfælde vedtaget ny Lovbestemmelser vedrørende *enkelte Forsikringsgrene* — hvad der vil blive Lejlighed til at komme nærmere tilbage til ved Behandlingen af de paagældende Forsikringsgrene — og i den i de omhandlede Aar gennemførte ny *almindelige Lovgivning* er der indeholdt adskillige Bestemmelser, som er af Betydning ogsaa for Forsikringsvirksomheden; dette gælder saaledes først og fremmest om de almindelige Skattelove og om Aktieloven, men ogsaa om andre Love, hvor man ikke paa Forhaand vilde vente det, f. Eks. den ny Ægteskabslov, Tinglysningsloven o. fl.

11. HOVEDLINIERNE I UDVIKLINGEN

Søger man paa Grundlag af et almindeligt Indtryk og af de foran meddelte Kendsgerninger af forskellig Art at finde Hovedlinierne i de sidste Decenniers Udvikling paa det private Forsikringsvæsens Omraade, opdager man snart, at der — ogsaa bortset fra de helt specielle og de delvis forbigaaende Virkninger af Verdenskrigen — er en afgjort Forskel paa de to Perioder: 1) Tiden fra omkring Aarhundredskiftet og til Verdenskrigens Udbrud og 2) Tiden efter 1914. Udviklingen har for hver af disse Perioder sine forskellige, meget karakteristiske Træk, som det ikke er vanskeligt at faa Øje paa.

Typisk for Tilstanden i det sidste Decennium før Verdenskrigens Udbrud er en *relativ Mangel paa privat Initiativ,* en vis Stagnation i hvert Fald paa Skadesforsikringens Omraade. Medens der i Aarene 1896–1905 var stiftet 17 ny Forsikringsselskaber med en Kapital af 42,4 Mill. Kr., stiftedes der i Aarene 1905–1914 kun 7 ny Selskaber med en Kapital af 8,6 Mill. Kr. De gamle hævdvundne Forsikringsgrene, Brandforsikringen og Søforsikringen, udøvede jævnt og støt deres Virksomhed, uden at denne gav Anledning til større Opmærksomhed, indgroet som den forlængst var i Publikums Bevidsthed. Der var naturligvis her den sædvanlige af Konjunkturernes Skiften bevirkede Svingning i Aarsresultaterne, men ellers var der kun ringe Bevægelse. Det var *Livs- og Ulykkesforsikringen,* der i denne Periode *var Centrum for Udviklingen,* og som i stærkest Grad fangede Offentlighedens Opmærksomhed. Der havde vel fra Slutningen af 90'erne

udviklet sig en dansk Genforsikringsvirksomhed, og der var ogsaa blevet taget enkelte ny Forsikringsgrene op — Automobilforsikringen tog saaledes sin Begyndelse i Tiaaret før Verdenskrigens Udbrud — men det var dog som sagt særlig paa Personforsikringens Omraade, at Livet rørte sig.

Ganske anderledes efter Krigens Udbrud. De af Krigsforholdene skabte særlige Forhold placerede som allerede flere Gange fremhævet *Genforsikringen og Krigsforsikringen i Udviklingens Centrum* og vakte ikke blot Pengeverdenens, men ogsaa et bredere Publikums Interesse for Forsikringsvirksomheden, skabte et hidtil ganske ukendt Røre om denne, og om end for en stor Del paa lidet smigrende Maade tiltrak Forsikringen sig i alle Befolkningslag en Opmærksomhed, som der ikke tidligere kan findes noget Sidestykke til. Hvad man end kan lægge Spekulationsperioden i Forsikringsvirksomheden til Last — og det er jo ikke lidt — saa har den i hvert Fald bevirket, at Forsikringen i alle dens forskellige Former i forøget Grad er blevet diskuteret i vide Befolkningskredse, og til syvende og sidst kan der gennem den derved formentlig af Befolkningen erhvervede større Fortrolighed med Forsikringsspørgsmaal maaske dog være vundet noget.

Over for de nævnte af Krigsforholdene til en Tid særlig begunstigede Forsikringsgrene traadte Livsforsikringen — og til en vis Grad ogsaa Ulykkesforsikringen — i Baggrunden, for saa vidt som man hørte mindre om dem. Personforsikringen er imidlertid i denne Udviklingens sidste Periode efterhaanden i det brede Publikums Bevidsthed kommet til at indtage en Stilling nogenlunde jævnbyrdig med den, de

ældre Forsikringsgrene allerede indtog; endnu kan der dog ikke ventes Tilgang uden ydre Tilskyndelse i samme Omfang som i Sø- og Brandforsikringen, og det er vel et Spørgsmaal, om dette nogen Sinde naas. Der er imidlertid inden for Livsforsikringen i den her omhandlede Periode gjort et betydeligt Saneringsarbejde, og de fleste af de nu bestaaende Selskaber har efterhaanden arbejdet sig frem til en saadan Størrelse, at deres Virksomhed ikke af et blot og bart Eksistenshensyn behøver at være saa hæsblæsende i Tempoet som i tidligere Tider. *Personforsikringen* er kort sagt i Perioden efter 1914 — i hvilken bl. a. Pensionsforsikringen er traadt mere i Forgrunden — naaet ud over sin Sturm- og Drangperiode, og dens Udvikling kan nu med nogen Ret sammenlignes med en jævnt henglidende Flod, hvis Overflades Ro vel nu og da kan brydes, naar særlig indgribende Forhold fremkalder en Flodbølge. Konjunktursvingninger vil jo altid for en Tid kunne virke hæmmende eller fremmende paa Udviklingen, der f. Eks. ogsaa ved Lovudvidelser paa Ulykkesforsikringsomraadet kan faa et stærkt Stød fremad, men i det store Hele er Udviklingen paa Personforsikringens Omraade kommet ind i et roligere Spor.

Karakteristisk for Perioden efter 1914, hvor Initiativet har rørt sig langt stærkere end i Perioden før 1914, er den stærkt *forøgede Interesse*, som Forsikringsselskaberne har vist for *de saakaldte Smaabrancher*, og de *talrige ny Forsikringsformer*, der er dukket op. Hyppigt er disse ny Former kun Kombinationer af allerede tidligere kendte og benyttede (Universalforsikringer, kombinerede Grundejerforsikringer o. s. v.).

Særlig kendetegnes Udviklingen i den nyeste Tid ved — og dette er ikke blot et dansk, men et internationalt Karaktertræk — at saavel nystiftede Selskaber som de allerede bestaaende, der oprindelig er stiftede med Driften af een bestemt Forsikringsbranche for Øje, søger deres *Virksomhed udvidet til at omfatte de flest mulige Brancher.* Driften af flere Forsikringsgrene ved det samme Selskab er vel ingenlunde noget helt nyt Fænomen, men bortset fra Livs- og Bygningsbrandforsikringen er *Reglen* efterhaanden blevet den, at Selskaberne samtidig driver flere Forsikringsgrene, medens Selskabet med den enkelte Branche er ved at blive en Sjældenhed — vel at mærke for Aktieselskabernes Vedkommende, thi blandt de gensidige Selskaber er det endnu almindeligt, at Virksomheden indskrænkes til en enkelt Forsikringsgren. Denne Bevægelse i Retning af den mest muligt omfattende Virksomhed indskrænker sig for øvrigt ikke alene til den direkte Forretning, idet det ogsaa er blevet ret almindeligt, at de *direkte tegnende Selskaber tillige overtager Genforsikring* i de Brancher, de driver; de overlader med andre Ord ikke i samme Omfang som tidligere Genforsikringen til de Selskaber, som er oprettede med Driften af denne specielle Forsikringsgren for Øje. De direkte tegnende Selskaber benytter deres Genforsikringsafgivelser til gennem Udveksling med andre Selskaber at skaffe sig forøget Forretning. Udviklingen af *dette Reciprocitetssystem*, der ogsaa er et af de Træk, der *karakteriserer Perioden efter 1914*, har ikke været til Gavn for den „rene" Genforsikringsvirksomhed, der let risikerer at faa overladt den daarligste Forretning, og der har da ogsaa fra de „rene" Genforsikringsselskabers Side

hævet sig stærke Røster mod Systemet, som vil blive nærmere omtalt i dette Skrifts Afsnit om Genforsikringen.

Aarsagerne til den her paapegede Udvikling i Retning af det enkelte Selskabs stadig mere omfattende Virksomhed maa søges dels i Forsikringens almindelige Akkvisitionsforhold og dels i specielle Konkurrenceforhold. Først kan der peges paa den gennem det sidste Decenniums talrige nyoprettede Selskabers Optræden paa Forsikringsmarkedet indtraadte Forringelse af dette — med mindre Forretning til det enkelte Selskab, uden at dette samtidig har været i Stand til i tilsvarende Omfang at nedsætte sine Omkostninger. Selskaber, der til Driften af deres oprindelige — eneste — Branche var nødt til at opretholde en omfattende Agentorganisation, er da for bedre at kunne udnytte denne — hyppigt ogsaa for at imødekomme Agenternes egne Ønsker om at kunne give deres „Kunder" blandt de forsikringssøgende Tilbud i flere Forsikringsarter og derved skaffe sig større Fortjenstmuligheder — ganske naturligt blevet drevet til at optage Arbejdet i andre Forsikringsgrene end deres egen oprindelige. Foruden dette og den almindelige ved Markedets Overfyldning med Selskaber fremkaldte Forretningshunger hos disse har tillige Tanken om paa denne Maade at kunne opnaa en vis Udjævning af Regnskabsaarenes — og Branchernes — vekslende økonomiske Resultater utvivlsomt spillet en Rolle: Er et Aar nemlig daarligt for en bestemt Forsikringsgren, er det maaske samtidig godt — eller i hvert Fald mindre daarligt — for en anden. De forskellige Branchers økonomiske Afkastning er jo overhovedet ikke ens, saa Flerbranchesystemet kan saaledes paa Forhaand med nogen Ret ventes

at ville faa en regulerende Indflydelse paa et hidtil enkeltbranchet Selskabs Økonomi — saafremt de rigtige Brancher vælges. Men Selskabernes Ønske om at opretholde deres Præmieindtægter i saa nær muligt samme Omfang *efter* Krigskonjunkturernes Ophør som *under* disse har dog nok været Hovedaarsagen til Flerbranchesystemets Gennembrud. Det kan dog heller ikke lades ude af Betragtning, at flere Forsikringsgrene egner sig godt til samtidig Drift ved eet Selskab, enten fordi deres Teknik er beslægtet, eller fordi de henvender sig til samme Personkreds, der kan bearbejdes af samme Akkvisitørstab.

Det er muligt, at den beskrevne Udvikling virkelig har imødekommet tilstedeværende Ønsker hos selve det forsikringssøgende Publikum om at kunne dække flere forskellige Forsikringsbehov i samme Selskab; det maa jo siges at være bekvemmere for den forsikrede kun at have med eet Selskab at gøre frem for at skulle forhandle med en Række Selskaber, om end det tillige rummer en vis Fare at betro samtlige sine Forsikringer til eet enkelt Selskab. Det er dog ogsaa muligt, at saadanne Ønsker først er fremkaldt (i hvert Fald er de nok blevet forstærket) ved Bevægelsen. Hvordan det nu end forholder sig hermed, saa er Ønskerne i alt Fald nu til Stede i ikke ringe Omfang, og da Bevægelsen først var indledet af enkelte Selskaber, fulgte andre af specielle konkurrencemæssige Grunde snart efter. Optog f. Eks. et Brandforsikringsselskab Ulykkesforsikring, førte dette ofte til, at et eller flere Ulykkesforsikringsselskaber som en Slags Retorsion optog Brandforsikring o. s. v.

Det maa utvivlsomt indrømmes, at denne Udvikling ved

sin Tendens til at udligne Forretningschancerne ved deres Fordeling paa det størst mulige Antal Forsikringsgrene — altsaa ved Forsøget paa at udelukke Tilfældighedernes afgørende Indflydelse paa Aarsresultaterne — er i god Overensstemmelse med de til Grund for al Forsikring liggende Principper, men det kan ikke bestrides, at Udviklingen har bidraget meget til at skærpe en i Forvejen haard Konkurrence og derfor næppe foreløbig har gavnet Forsikringserhvervet som Helhed betragtet — dens økonomisk gunstige Virkninger i det enkelte Tilfælde i øvrigt ganske ufortalt. Man kan maaske ogsaa med nogen Ret mod Spredningstendensen indvende, at Specialisering og Koncentration plejer at give de bedste Resultater, og at der med Samlingen af mange, højst forskelligartede Risikoer hos samme Selskab er forbundet en vis Fare. Heller ikke bliver det nogen let Sag for Akkvisitørerne, der skal vejlede Publikum, at erhverve sig den hertil fornødne Indsigt, naar det drejer sig om mange forskellige Brancher. Erfaringen har vist, at det kan være vanskeligt nok for Akkvisitøren at beherske en enkelt Branche paa tilstrækkelig overlegen Maade. Hele Bevægelsen, der til syvende og sidst gaar ud paa at hævde Forsikringsselskabets alsidige Forbindelse med en bestemt Kundekreds, og som paa en Maade forvandler Selskabet til et Slags Stormagasin i Forsikringsvarer, der — som Sidestykkerne paa Handelsomraadet — kan levere Kunderne „alt til Faget henhørende", er maaske netop af den Grund mindre rationel paa Forsikringsvæsenets end paa Handelens Omraade, at Forsikringsakkvisitørerne ikke i samme Grad som Tilfældet er med Handelsfolkene for deres Varers Vedkommende kan have den fornødne

Indsigt i de mangeartede Forhold vedrørende de „Varer", de skal afsætte.

En Tilbagevenden til tidligere Tiders mere enkle Forhold savner da heller ikke Fortalere blandt Forsikringsmænd, uden at der dog derfor er nogen som helst Udsigt til en forestaaende Ændring i Udviklingsretningen paa det her omhandlede Omraade. Tværtimod gaar man stadig videre i den engang indslaaede Retning, og jo længere Systemet faar Lov at virke, des vanskeligere bliver det at faa det ændret. Mod den Overfyldning af Markedet, den Overproduktion af Selskaber, der faktisk endnu eksisterer trods al Udrensning, er Bevægelsen maaske ogsaa det i Øjeblikket mest velegnede Middel. Det bliver antagelig ad den Vej, at den økonomiske Udvikling vil fortrænge — lidt efter lidt og ganske stilfærdigt — de Forsikringsforetagender, som endnu er overflødige for Forsikringsbehovets Tilfredsstillelse, og som ikke frivillig har villet vige Pladsen, men af rent privatøkonomiske Grunde stadig stritter imod Tilintetgørelsen. Bl. a. ved Flerbranchedriftens Hjælp vil de gamle solide Selskaber antagelig skaffe sig en stadig større Del af den eksisterende Forretning.

Til Belysning af Flerbranchesystemets nuværende Omfang kan anføres, at af 85 i 1929 virkende Forsikringsaktieselskaber drev ikke mindre end 55 flere Brancher — ofte 10–12 forskellige. Af de resterende 30 Selskaber, som kun arbejdede i een Branche, var 7 Livs- og Pensions- og 7 rene Genforsikringsselskaber, og Resten var Smaaselskaber, der væsentlig drev de saakaldte „Smaabrancher". 42 af de 55 flerbranchede Selskaber drev Indbrudstyveriforsikring, 42 Brandforsikring, 31 Genforsikring, 34 Ansvarsforsikring, 30 Syge- og Ulykkes-

forsikring, 25 Glasforsikring, 20 Automobilforsikring, 21 Vandskadeforsikring, 22 Driftstabsforsikring, 15 Sø- og Transportforsikring o. s. v. Hvis man fortsætter denne Opgørelse til Bunds og forudsætter et Selskab for hvert enkelt Tilfælde af en Branches Drift, vil man naa til et Antal af over 350 Selskaber. Da der faktisk kun er 55 flerbranchede Selskaber, vil man altsaa se, at hvert af disse gennemsnitlig driver 6 à 7 Brancher. For de gensidige Selskabers Vedkommende er Forholdet som allerede foran sagt, helt anderledes. Her drev af 130 større Selskaber de 106 kun een Branche — hovedsagelig Brandforsikring og lovpligtig Ulykkesforsikring.

Et Forhold, der ogsaa har karakteriseret Udviklingen i de senere Aar, er for Forsikringsaktieselskabernes Vedkommende en *stigende Tilbøjelighed til at komme bort fra* det hidtil anvendte System med Afgivelse af *Aktionærforskrivninger* for en Del af Selskabskapitalen og at gaa over til Systemet med Kapitalens fulde kontante Indbetaling.

Systemet med den kun delvise kontante Indbetaling af Aktiekapitalen og Afgivelse af Forskrivninger for Resten, der hidtil har været almindelig anvendt inden for Forsikringsvirksomheden, fandt sin naturlige Begrundelse i den Betragtning, at der i Almindelighed i Forsikringsaktieselskaber ikke stilles saa store Krav til Anlægs- og Driftskapital som f. Eks. i Handels- og Industriselskaber, hvor Kapitalens fulde Indbetaling er Reglen. I Forsikringsselskaber har Selskabskapitalen først og fremmest Betydning som Garantikapital, og en Garanti kan være udmærket god uden netop at bestaa i Kontanter; desuden vil en unødig stor kontant indbetalt Kapital kun betyde Virksomhedens Belastning med en over-

flødig Udgift til Aktionærdividende, for saa vidt denne overstiger den Rente, der kan opnaas ved almindeligt Kapitalanlæg. Derfor dækkes en Del af Aktiekapitalen i Forsikringsselskaber ved Forskrivninger fra Aktionærerne, der ved disse Forskrivninger forpligter sig til efter vedtægtsmæssig Paakrav fra Selskabsbestyrelsen til enhver Tid at gøre yderligere kontante Indbetalinger paa det nominelle Aktiebeløb, de har tegnet sig for. Af Aktionærer, hvis økonomiske Forhold ikke er Selskabsledelsen bekendt som ubetinget gode, kræves der undertiden — især i Livsforsikringsselskaber — at de som Sikkerhed for deres Evne til i paakommende Tilfælde at kunne opfylde deres Indbetalingsforpligtelser skal deponere Værdipapirer eller Kontanter, men almindeligvis kræves ingen saadan særlig Sikkerhedsstillelse. Efter vor nugældende Aktielov forlanges der for Forsikringsaktieselskabers Vedkommende en kontant Indbetaling af mindst 25 pCt. af hver Akties Beløb. I adskillige Selskaber er der dog indbetalt mere end de paabudte 25 pCt. — enkelte Selskaber har endog hele deres Aktiekapital kontant indbetalt.

Saa længe Aktionærerne er virkelig solvente og til enhver Tid i Stand til paa Anfordring at kunne præstere Indbetalinger efter Forskrivningerne, er den omhandlede Ordning af Kapitalforholdene god nok, men Ordningen rummer blandt andre Farer, at Aktionærer, der oprindelig var solide nok, i Aarenes Løb bliver insolvente, saa de slet ikke kan præstere yderligere Indbetalinger, og at lidet formuende Personer fristes til at tegne sig for større Aktiebeløb end rimeligt efter deres økonomiske Forhold. Da der jo som foran sagt i Almindelighed ikke kræves nogen særlig Sikkerheds-

stillelse for den ikke indbetalte Del af Kapitalen, men kun Afgivelsen af et skriftligt Løfte om fremtidig eventuel Betaling, kan selv lidet formuende Personer, blot de er i Besiddelse af en beskeden, kontant Kapital, og Selskabsledelsen ikke er særlig forsigtig, paatage sig Forpligtelser for selv meget betydelige nominelle Aktiebeløb, hvad navnlig kan være en Fristelse i Tider med stærke Spekulationstendenser, og da rummer en betydelig Fare for den kun ved Forskrivninger dækkede Aktiekapitals Værdi som Garanti over for de forsikrede og Selskabets Kreditorer. Man har da ogsaa fra den nylig gennemlevede Likvidationsperiode haft mangfoldige Eksempler paa, at Aktionærerne i de krigsstartede, sammenbrudte Selskaber ikke har kunnet opfylde deres Forpligtelser efter de af dem afgivne Forskrivninger. Havde man ikke ved Selskabernes Stiftelse almindelig anvendt Systemet med den delvise Indbetaling, men havde krævet fuld Indbetaling, var Selskaberne maaske i flere Tilfælde slet ikke blevet stiftede — i hvert Fald var Startningsbevægelsen sikkert blevet noget hæmmet.

En fortløbende Kontrol fra Selskabsledelsens Side med Aktionærernes økonomiske Stilling lader sig næppe gennemføre; det vilde blive et uoverkommeligt Arbejde, og en saadan Kontrol vilde ogsaa blive mødt med den største Uvilje af Aktionærerne — særlig da af dem, det blev befundet nødvendigt at kræve Sikkerhedsstillelse af. End ikke ved Aktiernes Overdragelse til helt nye Personer lader det sig godt gøre at stille strenge Krav om Sikkerhedsstillelse, da dette naturligt vil føre en formindsket Efterspørgsel efter Aktierne med sig og derigennem bevirke en Nedgang i deres Kurs,

hvilket paa flere Maader kan faa ubehagelige Følger for det paagældende Selskab.

Kravet om Indbetalinger kan selv for fuldt solvente Aktionærer komme yderst ubelejligt, da disse som Regel — med Erfaringerne fra Forholdene før Krigen for Øje (og i Henhold eventuelt til kapitalhvervende Agenters Forsikringer) — har vænnet sig til ikke at regne med Muligheden af, at Forpligtelsen til Indbetaling virkelig skulde blive effektiv. Naar den alligevel bliver det, har de paagældende maaske ingen disponible Midler og tvinges da til at frigøre Kapital, som daarligt kan unddrages sin tidligere Anvendelse, eller som maaske ikke kan frigøres uden Tab.

Disse forskellige Forhold er det, som i de senere Aar har rejst en Stemning for at komme bort fra Forskrivningssystemet og naa til, at Aktiekapitalens fulde Indbetaling bliver Reglen ogsaa i Forsikringsaktieselskaber. Stadig flere Selskaber har gjort Skridt i den Retning ved at anvende en Del af det Aarsoverskud, som maaske ellers vilde være blevet udbetalt til Aktionærerne, til Afskrivning paa Aktionærforskrivningerne, og andre Selskaber har sonderet Stemningen hos deres Aktionærer for at træffe Forholdsregler med samme Maal for Øje.

Følgen af den mere almindelige Gennemførelse af Princippet: fuld Indbetaling, der kan ventes fremtidig at finde Sted, vil nok blive, at Selskabernes Aktiekapital gennemsnitlig bliver mindre end tidligere, hvilket — specielt for de Selskabers Vedkommende, som driver omfattende udenlandsk Forretning — maaske kan have sine Betænkeligheder, men for Aktionærerne vil det blive en stor Lettelse at være fri for

den altid truende Fare for at skulle blive nødt til at gøre Indbetalinger paa ubelejlige Tidspunkter, og Selskabernes Kreditorer vil i hvert Fald faa større Klarhed over den reelle Garanti, der bydes dem; de skal ikke mere kunne vurdere Aktionærforskrivningernes Værdi. Endelig vil Kapitalens fulde Indbetaling og en deraf eventuelt følgende Udstedelse af Ihændehaveraktier bevirke en grundig Forandring i Aktiernes Omsættelighed, der nu kun er relativt ringe, da en ny Aktieejer jo skal godkendes af Selskabsledelsen; der vilde i mange Tilfælde kunne opnaas en ordinær Børsnotering af Aktierne, og derved vilde man faa et Fingerpeg om, hvordan det eller de paagældende Selskabers Soliditet, som Publikum nu er ganske ude af Stand til at bedømme, vurderes i forretningskyndige Kredse. I et vist Omfang finder der ganske vist allerede nu en uofficiel Notering af Forsikringsaktier Sted, men denne Notering tilfredsstiller næppe helt alle berettigede Ønsker. Paa den anden Side vilde den fulde Aktieindbetaling kunne give Anledning til et Børsjobberi med Aktierne, som man under den nuværende Ordning er saa nogenlunde forskaanet for i Forsikringsvirksomheden.

Et yderligere for Udviklingen efter 1914 meget karakteristisk Træk er *Periodens mange nystiftede Forsikringsorganisationer.* Som det allerede af den tidligere givne Oversigt over de ældre Forsikringsorganisationers Stiftelseshistorie og faglige Opgaver vil være fremgaaet, eksisterede der vel før 1914 enkelte Organisationer, væsentligst knyttede til Livsforsikrings- og Brandforsikringsvirksomheden — en enkelt dog til Ulykkesforsikringen — men det er faktisk først efter 1914, at Organisationstendensen er blevet særlig fremtrædende. Rent

bortset fra adskillige Funktionærorganisationer og Diskussionsklubber og fra flere Forsikringssammenslutninger med statistiske, forebyggende eller helt almene Formaal — det er jo nemlig ingenlunde blot paa det rent forretningsmæssige, men ogsaa paa det forsikringskulturelle Omraade, at det for den nyere Tid karakteristiske Samarbejde har fundet Sted — er der i Perioden stiftet i hvert Fald en halv Snes Foreninger med rent faglig erhvervsmæssigt Formaal; saa godt som alle Brancher af nogen Betydning har nu deres særlige Organisationer med fastere eller løsere Rammer.

Denne Udvikling er ganske naturligt fremkaldt af den i Perioden stigende Interesse, som Forsikringsselskaberne har vist for talrige af de Brancher, som før 1914 kun agtedes lidet, og naturligvis har den deraf følgende stærkt øgede Konkurrence i høj Grad bidraget til at vække Forstaaelse af Samarbejdets Betydning. Frygtede Statsindgreb i Forsikringsvirksomhedens fri Udøvelse kan vel ogsaa have bidraget til, at man — for i paakommende Tilfælde at staa samlet i Varetagelsen af fælles Interesser — har sluttet sig sammen i Foreninger. Derimod har de af Forsikringsfunktionærerne i Perioden til Varetagelse af deres økonomiske Interesser stiftede Organisationer næppe haft nogen paaviselig Indflydelse paa Stiftelsen af Brancheforeningerne, der ikke almindeligvis optræder som Arbejdsgiverforeninger — de omfatter langt fra altid samtlige Arbejdsgivere i de paagældende Brancher — men derfor kan det vel tænkes, at Foreningerne ogsaa kan komme til at fungere som Arbejdsgiverforeninger, i hvert Fald blive Grundlaget for Dannelsen af saadanne, om der i Fremtiden skulde opstaa Lønkonflikter eller andre Konflikter, hvis

Bilæggelse maatte kræve begge Parters — Funktionærernes og Selskabernes — Organisering.

Naar Forsikringsselskaberne gennem Brancheforeninger og Overenskomster af mer eller mindre vidtgaaende Natur søger at øve Indflydelse paa Konkurrenceforholdene, følger de herved blot en Bevægelse, som genfindes paa talrige andre Erhvervsomraader og maa siges at være et for den nuværende Tid i al Almindelighed betegnende Træk. I Modsætning til, hvad Tilfældet var i tidligere Tider, da de liberale økonomiske Ideer helt beherskede Sindene i de praktiske Erhvervs ledende Kredse, er det nu almindeligt, at selv liberalt farvede Driftsledere, der med Hænder og Fødder vilde sætte sig imod ethvert regulerende statsligt Indgreb i Virksomheden, dog betragter den ganske ubundne fri Konkurrence som noget naturstridigt, som — vel at mærke — Virksomhedens Udøvere selv maa søge at regulere. Naar Konkurrencen har naaet et vist Punkt i Retning af Anvendelse af haardhændede Midler, er selv liberale Driftsherrer enige om at betegne den som „Smudskonkurrence", hvis Bekæmpelse bliver en for Faget smuk Fællesopgave, og her melder sig da Overenskomster mellem Konkurrenterne som det bedst egnede Middel — Overenskomster, der i Forsikringsvirksomheden hyppigst vil være rettede paa Gennemførelsen af Minimaltariffer.

Der kan maaske tvistes om, hvad der fra et nationaløkonomisk Synspunkt er det bedste, enten at lade Konkurrencen rase uhindret, hvorved man hurtigt vilde naa det Resultat, der dog til syvende og sidst maa blive det endelige: at de overflødige og mindst livskraftige Virksomheder fortrænges, eller om man gennem Konkurrencebegrænsningen skal trække

Udrensningsprocessen i Langdrag. Ved Præmieoverenskomster kan det jo antages, at de overflødige Virksomheders Levetid forlænges alene derved, at de nu tvinges til at holde rimelige Præmier. Sagen er imidlertid, at en ganske ureguleret Konkurrence „paa Kniven", selv om den blev forholdsvis kortvarig, koster saa meget, at den kan blive farlig ogsaa for de til Markedets Tilfredsstillelse nødvendige og solidt funderede Selskabers Eksistens. I dette Forhold maa man for øvrigt søge den samfundsmæssige Berettigelse af Overenskomsterne, der — for saa vidt de gennem Konkurrencebegrænsningen gaar ud paa at holde Forsikringspræmierne oppe — paa en vis Maade gaar ud over Publikum, der maa betale disse Præmier; og det er, i hvert Fald delvis, ingen Luksusartikel, hvis Forbrug man kan unddrage sig, men en Nødvendighedsartikel, det her drejer sig om. Det er imidlertid utvivlsomt ogsaa i Publikums sande Interesse, at de nødvendige og solide Selskaber kan vedblive at bestaa og at være solide i Stedet for at ødelægges i den uhæmmede Konkurrence. Publikum kan heller ikke med Rette rejse Indsigelse mod at betale de Præmier, der faktisk er nødvendige til Forsikringens solide Gennemførelse; kun hvis Overenskomsterne kommer til at betyde en Udbytning af Publikum gennem for høje Præmier, kan der rejses Indvendinger mod dem. Nogen berettiget Grund til Beklagelse kan Publikum ikke finde alene i den Omstændighed, at det hindres i at nyde godt af Præmier, der af Konkurrencegrunde er tvunget ned under det forsikringsteknisk forsvarlige Niveau.

Hvad man nu end vil mene om Forsvarligheden af de gennem Brancheforeningerne opnaaede Overenskomster — og der

kan som antydet siges adskilligt baade for og imod dem — saa er det en ubestridelig Kendsgerning, at den Bevægelse bort fra den tidligere almindeligt herskende ganske ubundne Konkurrence henimod et rationelt Samarbejde mellem Konkurrenterne, som er typiske for den nyere Tids Handel og Industri, ogsaa træder særdeles tydeligt frem paa Forsikringens Omraade; den er et Faktum, der maa regnes med og tages Stilling til. Skal Bevægelsen da fremmes eller hæmmes — i sidste Fald eventuelt ved Statsmagtens Indgreb? Hertil er at svare, at de gennem de danske faglige Forsikringssammenslutninger opnaaede Overenskomster med Konkurrenceregulering som Formaal næppe giver Statsmagten nogen Anledning til i de forsikredes Interesse at gennemføre nogen Kontrol med Overenskomsterne, idet disse formentlig som allerede foran antydet maa siges snarere at være i de forsikredes egen velforstaaede Interesse end at tjene de sammensluttede Selskabers Udbytningsformaal. Man kan da formentlig kun ønske Brancheforeningernes Overenskomster endnu større Tilslutning, end de hidtil har faaet. Foreløbig rummer de næppe nogen Fare for en Udbytning af de forsikrede.

De bestaaende danske branchemæssigt oprettede Forsikringsforeninger har nemlig kun i et meget ringe Omfang de egentlige Trusters eller Kartellers Karakter. De betinger ikke nogen Deling af Markedet mellem Foreningens Medlemmer, der som før arbejder overalt, de gennemfører ikke nogen Produktionsbegrænsning — hvad i Følge Forsikringens Natur ogsaa er saa godt som udelukket — og endnu mindre er Samarbejdet mellem Foreningernes Medlemmer af en saa inderlig Art, at der eksisterer en Fællesledelse af de sammensluttede Virksom-

heder. Foreningerne har som Regel kun til Formaal at sikre sine Medlemmer visse Minimalpræmier — endda ofte kun for nogle af de paagældende Branchers Risikoklasser, medens Medlemmerne over for andre Risikokategorier staar ganske frit; og i Almindelighed er det ingenlunde alle Virksomheder inden for en bestemt Branche, der er Medlemmer af Branchens Forening eller har tiltraadt dennes Overenskomster, saa disse udelukker paa ingen Maade, at Publikum kan nyde de Fordele, der med Rimelighed kan forlanges af Frikonkurrencen. For øvrigt finder Konkurrencen ogsaa Midler til at omgaa indgaaede Overenskomster, hvad dog naturligvis fra ethvert Synspunkt set er forkasteligt, men ofte gøres paa en saadan Maade, at man ikke kan rejse Anklage for Tarifbrud mod Konkurrenten. Det kan saaledes forekomme, at et Medlem af en given Brancheforening vel overholder sin Forenings Tarif, men for at hverve en Kunde i paagældende Branche tilbyder Kunden Forsikringer til særlig lav Præmie i andre Brancher, af hvis Foreninger Forsikreren ikke er Medlem, og hvis Tarif han derfor ikke er pligtig at overholde. For at komme Praktiseringen af denne ny Konkurrencemetode til Livs, har der for øvrigt været stillet Forslag om, at en Forsikrer, der vil være Medlem af en bestemt Brancheforening, samtidig bør være Medlem af Brancheforeningerne i alle de andre Brancher, paagældende Forsikrer driver. Som det vil forstaas, har det stadig mere udbredte Flerbranchesystem ogsaa faaet Betydning for det her omhandlede Forhold.

Foruden den her omtalte paa Brancherne som Helhed sigtende Organisationsbevægelse, der i saa høj Grad har kendetegnet Udviklingen efter 1914, er Perioden — navnlig dens

senere Aar — i nogen Grad mærket af mere begrænsede, ikke branchemæssigt, men færre Selskaber omfattende Sammenslutninger, som dog samtidig er af mere trustlignende Art. Under Indflydelse bl. a. af den moderne Tids *Krav om større Koncentration* har *visse Selskaber samlet sig i Grupper* — Koncerner — til gensidig Støtte; som Regel har et stort Selskab om sig samlet en Række mindre Selskaber, i hvis Bestyrelse det har skaffet sig Indflydelse ved enten at have medvirket ved Oprettelsen eller senere at have overtaget en Del af Aktiekapitalen eller ved endelig paa anden Maade at have ydet Støtte.

Denne Koncentrationstendens, der undertiden har ført ikke blot til et vist Fællesskab i Bestyrelserne, men ogsaa til fælles Udnyttelse af Agentorganisationer o. s. v., har i flere europæiske Lande — og ganske særlig i Tyskland — efter Krigen givet sig meget stærke Udslag. Herhjemme kan der vel langtfra — selv ikke under Hensyntagen til vore mindre Forhold i det hele taget — opvises noget Sidestykke, hverken i Størrelse eller hvad Forbindelsens Inderlighed angaar, til de mægtige tyske Forsikringskoncerner, som de senere Aar har set opstaa, men i vor hjemlige Forsikringsverden finder vi dog flere Eksempler paa Koncerndannelser. Mange af de krigsstartede Selskaber dannede Koncerner, som nu er helt forsvundne — der kan saaledes mindes om „Danske Gen"-Koncernen, „Nordisk Auto"-Koncernen, „Internationale"-Koncernen o. s. v. — men ogsaa omkring de gamle førende Selskaber har der dannet sig Koncerner, som stadig bestaar, som f. Eks. „Skandinavia"-, „Nordisk Gjenforsikring"-, „Nye danske"- og „Haand i Haand"-Koncernerne. Forbindelsen mellem de enkelte Koncernsel-

skaber er dog undertiden ret løs. I disse mer eller mindre nøje Sammenslutninger, der i hvert Fald har gensidig Støtte — bl. a. ved Udveksling af Genforsikringsforretning — til Formaal har man et nyt for Udviklingen efter 1914 meget karakteristisk Træk.

Særlig i de allersidste Aar har Koncentrationsbevægelsen givet sig enkelte bemærkelsesværdige Udslag herhjemme, bl. a. ved Dannelsen 1929 af „Haand i Haand"-Koncernen, der foruden det ledende Selskab, „Haand i Haand", omfatter Selskaberne „National", „Danebroge" og „Terra", og ved Forsikringsaktieselskabet „Danske Lloyd"s Optagelse i „Nordisk Gjenforsikring"s-Koncernen.

Naar Koncentrationsbevægelsen netop i de seneste Aar har taget Fart ogsaa herhjemme, kan man ikke finde Grunden hertil i een enkelt ganske bestemt Aarsag, der særlig i de senere Aar har gjort sig gældende. Det er, som i Assurandør-Societetets Aarsberetning for 1929 fremhævet, Kombinationen af samtlige Krigs- og Efterkrigsaarenes unormale Forhold og den hele gennem disse Forholds Virkninger opstaaede spændte Situation i det hjemlige Forsikringserhverv, der har fremkaldt eller i hvert Fald forstærket Koncentrationstendenserne. Bevægelsen maa forstaas som en naturlig Reaktion mod de forudgaaende Aars stærkt overdrevne Nystartningsbevægelse med alle dens uheldige Følger — bl. a. i Form af en ofte ud over det forsvarlige drevet Konkurrence med delvis deraf flydende forøgede Omkostninger for det i Forvejen stærkt omkostningsbelastede Forsikringserhverv. Selv efter Likvidationsperiodens foran nærmere omtalte Udrensning har de uheldige Eftervirkninger af Startningsbevægelsens Ekscesser været stærkt

følelige, og et Middel til endelig at faa disse uheldige Virkninger bragt til Ophør har man da ment at finde bl. a. i Virksomhedernes Koncentration.

Grundigere Erfaringer med Hensyn til Virkningerne af den moderne Koncentrationsbevægelse i Forsikringsvirksomheden har man vel ikke endnu indvundet — selv ikke i Udlandet og end mindre herhjemme — men paa Forhaand maa det antages, at de enkelte Forsikringsvirksomheders Koncentration i Koncerner maa være et godt Middel til Opnaaelse i hvert Fald af den Besparelse i Driftsomkostninger, som i første Linie maa betragtes som Koncentrationens Formaal. Det vil ikke kunne bestrides, at Driftsomkostningerne under eet for en Sammenslutning af en Række Selskaber *kan* blive mindre end Summen af de tilsvarende Omkostninger i de enkelte sammensluttede Selskaber, hvis disse vedblivende skulde arbejde helt uafhængige af hverandre. Utvivlsomt er der tillige Mulighed for, at der gennem Selskabssammenslutninger af den her omhandlede Art ikke blot kan skabes en forenklet og billigere, men ogsaa en kraftigere virkende Driftsorganisation, og især — naar Sammenslutningen omfatter flere direkte tegnende Selskaber — et Akkvisitionsapparat med forøget Anskaffelsesevne. Paa flere Maader — bl. a. ved at foretage et passende Udvalg af de dygtigste af de samarbejdende Selskabers Agenter og ved den nu mulige mere rationelle Udnyttelse af den enkelte Agent etc. — vil der kunne naas til større Effektivitet i Anskaffelsesarbejdet. Alene den Omstændighed, at Agenterne nu kommer til at arbejde for en stor Koncern med mangesidet Forsikringsdrift i Stedet for som hidtil for mindre og maaske

enkeltbranchede Selskaber, vil kunne lette dem Arbejdet og give dem bedre Resultater af dette.

I det hele taget vil den *Rationalisering* af Driften, som i den nyere Tids økonomiske Diskussioner — ikke mindst med amerikanske Forbilleder for Øje — atter og atter og ikke uberettiget er blevet fremhævet som et af de Maal, der under de herskende Konkurrenceforhold nødvendigvis maatte søges naaet, lettere kunne realiseres i de store Koncerner end i de mindre Selskaber, og dette gælder naturligvis ikke blot som foran paapeget Akkvisitionsorganisationen, men maaske endda i højere Grad den indre Kontoradministration, hvis et vist Fællesskab ogsaa paa dette Omraade er blevet etableret ved Koncernens Dannelse. En vidtstrakt Arbejdsdelings Fordele vil i saa Tilfælde kunne opnaas, og moderne Bureaumaskiner og Standardisering af Forretningsmetoder kan med Fordel finde udstrakt Anvendelse. At alt dette paa den anden Side kan rumme en vis Fare for, at en Mekanisering af Bedriften tager Overhaand, og at Sammenslutningens Forretningsgang kan blive præget af en vis Bureaukratisme, kan vel ikke nægtes. For Forsikringsfunktionærerne er Koncentrations- og Rationaliseringsbestræbelserne i øvrigt ikke uden visse uheldige Konsekvenser. For de allerede uddannede Funktionærers Vedkommende kan de nævnte Bestræbelser, om de lykkes, føre til Pladsledighed, hvilket er særdeles beklageligt, naar man ser Sagen udelukkende fra et socialt Synspunkt, men dog maa bedømmes anderledes ud fra et rent erhvervsmæssigt Synspunkt, idet Forholdet kun er en uundgaaelig Følge af Forsikringserhvervets rosværdige Bestræbelser for at gennemføre en forenklet og dermed for Publikum billigere Admi-

nistration. Hvad endelig de ganske unge endnu ikke fuldt uddannede Funktionærer angaar, byder de store Sammenslutninger — Stordriften i det hele taget — dem ringere Muligheder for en alsidig praktisk Uddannelse, end de mindre Selskaber gør; de bliver under Stordriftsforhold i stigende Grad henvist til stadig at udføre et enkelt ganske bestemt Arbejde, idet Fordelen ved Stordrift jo netop bl. a. beror herpaa, og det kan derfor befrygtes, at de ikke opnaar den Alsidighed, det Overblik, som til sin Tid skulde gøre dem skikkede til at overtage ledende Stillinger; men netop de store Forsikringssammenslutninger kræver overlegne Ledere. Det kan derfor ikke nægtes, at der bestaar et vist Misforhold mellem den i de senere Aar faktisk foregaaende Udvikling og de Krav, netop denne Udvikling — om den fortsættes — senere vil stille.

Som allerede foran antydet har bl. a. de vanskelige Konkurrenceforhold været medvirkende til, at Koncentrationsbevægelsen har haft særlig stærk Fremgang i den nyeste Tid. Selv om Formaalet med Koncentrationerne imidlertid bl. a. har været at hidføre en Bedring i Konkurrenceforholdene, og dette Maal virkelig naas, er der dog paa den anden Side ingen alvorlig Grund til at frygte, at Konkurrencen mellem de af Koncentrationerne fremgaaende mere eller mindre intimt samarbejdende Selskabsgrupper skulde blive saa stærkt afsvækket i Sammenligning med den Konkurrence, der bestod mellem de tidligere splittet arbejdende Selskaber, at det kunde komme til at gaa ud over det forsikringssøgende Publikums Interesser — disse forstaaet paa rette Maade. Noget berettiget Krav paa at faa Forsikring til Præmier, der ligger under det forsikringsteknisk forsvarlige, har de forsikrede,

som allerede ved Omtalen af Brancheorganisationerne nævnt, absolut ikke. Har de tidligere under de ganske uregulerede Konkurrenceforhold undertiden kunnet opnaa saadanne uforsvarligt lave Præmier, har de, hvis dette nu hindres gennem Koncentrationerne, ikke af den Grund noget at klage over. Og længere end til at hindre den uforsvarlige Præmieunderbyden vil Enigheden mellem Koncernerne næppe kunne strække; hver Selskabsgruppe for sig vil naturligvis stræbe at faa saa stor en Del af den tilstedeværende Forsikringsforretning som muligt og vil derfor tvinges til at holde de lavest mulige Præmier, men Enighed om ikke at gaa under det rigtige Præmieniveau vil lettere kunne opnaas mellem faa Selskabsgrupper end mellem talrige mindre Selskaber. Den større Lethed ved at opnaa Enighed giver i det hele taget god Udsigt til, at Konkurrencen kan udvikle sig under mere tiltalende Former end hidtil, at den mere kan nærme sig det Ideal for fri Konkurrence, der sikrer Publikum alle berettigede Fordele af Konkurrencen, uden at dette gaar ud over Forsikringsdriftens Forsvarlighed. Til syvende og sidst ligger de forsikredes Hovedinteresse dog i Forsikringsvirksomhedens ubetingede Soliditet. Der kan i øvrigt næppe være Tvivl om, at en større Koncern med centraliseret Organisation gennem sin Alsidighed og sin mere rationelle Drift vil være i Stand til at betjene de forsikrede bedre, end de mindre Virksomheder kan det.

Nogle af disse mindre Virksomheder vil ikke kunne bestaa i Konkurrencen med de af Koncentrationerne fremgaaede større Sammenslutninger; men dette kan vel næppe samfundsmæssig set betragtes som nogen Ulykke. Allerede i

Følge sin Natur gennemføres Forsikringsdriften bedst som Stordrift, og det ganske lille Foretagende har derfor ikke megen samfundsmæssig Betydning i Forsikringserhvervet, naar bortses fra de mange mest til Landbruget knyttede Forsikringskasser o. l., som bedst organiseres rent lokalt.

Det skal endnu bemærkes, at det nære Samarbejde mellem en Række Selskaber *kan* muliggøre en bedre Risikoudligning, ikke blot inden for den enkelte Forsikringsbranche — i Parentes bemærket vil dog naturligvis Anvendelsen af en rationel Genforsikringspolitik altid være det absolut nødvendige Middel til Opnaaelsen af en fuldt tilstrækkelig Risikofordeling — men ogsaa mellem de af Koncernselskaberne drevne forskellige Brancher indbyrdes. En større Koncern med alsidig Virksomhed vil lettere kunne bære Følgerne af katastrofale Forsikringstilfældes Indtræden end et enkeltbranchet Selskab, hvis hele Eksistens kan blive ødelagt ved en eventuelt indtræffende Katastrofe med dens Krav til store Erstatningsydelser. En Forudsætning for, at en tilstrækkelig Risikoudligning mellem de enkelte Brancher kan finde Sted, er imidlertid, at Koncernledelsen viser Paapasselighed med, at de enkelte Forsikringsgrenes Forretningsomfang inden for Koncernens Rammer kommer til at staa i et passende Forhold til hverandre — navnlig maa der selvfølgelig vises Forsigtighed med de særlig risikable Brancher. Hvis dette ikke iagttages, kan det — som især nyere udenlandske Erfaringer lærer det — let blive skæbnesvangert for Koncernen.

Endelig kan det nævnes, at Koncernen, hvis den deltager i Konkurrencen paa Verdensmarkedet netop paa Grund af sin stærkere Stilling i Hjemlandet, sin nøjere Tilknytning til

dettes betydende Erhvervskredse utvivlsomt har større Udsigt til at gøre sig gældende og vinde Udlandets Tillid, end det enkelte mindre Forsikringsselskab har. Dette Forhold faar selvfølgelig først og fremmest Betydning for de paa international Udveksling af Genforsikringsforretning baserede Selskaber. De Reciprocitetskrav, der i nyere Tid stilles i denne Forretning, gør det nødvendigt for de Genforsikringsselskaber, der vil sikre sig gode Forretningsandele fra Udlandet, at kunne raade over en tilsvarende god indenlandsk Forretning til Udveksling. For sikkert at kunne regne med at have en stadig Strøm af saadan Forretning til Raadighed, drives Genforsikringsselskaberne ofte til at erhverve sig Kontrol med direkte tegnende Selskaber i deres Hjemland. Man ser derfor ogsaa — særligt hyppigt i Udlandet og i enkelte Tilfælde tillige herhjemme — Genforsikringsselskaber i Spidsen for betydelige Koncerner, omfattende direkte tegnende Selskaber i de for den internationale Forretningsudveksling vigtigste Forsikringsgrene.

Alt taget i Betragtning maa det vistnok siges, at den nyere Tids Koncentrationsbevægelse har flere Lys- end Skyggesider, og at man derfor maa ønske den fortsat, hvad der ogsaa er Udsigt til, at den vil blive. Koncentration er vel ingenlunde et Universalmiddel mod alle Forsikringsvirksomhedens nuværende Skavanker, men den *kan*, som det foran er søgt paavist, utvivlsomt i nogle Tilfælde bidrage til en ikke uvæsentlig Bedring af Forholdene. Man maatte imidlertid ønske, at de sammensluttede Selskabers indbyrdes Forhold ikke, som det ofte er Tilfældet, er saa overordentlig vanskelige for Offentligheden at vinde rigtig Indsigt i. Er det allerede svært

for Lægmanden at bedømme det enkelte Forsikringsselskabs Stilling, bliver Vanskelighederne i høj Grad forøgede, naar Talen er om en Bedømmelse af en omfattende Koncerns forretningsmæssige Situation. Naar det drejer sig om en Selskabssammenslutning, hvor eet eller flere Selskaber er Storaktionær i de andre, kan det for det almindelige Publikum være vanskeligt nok rent umiddelbart at naa til Klarhed over selv en saa forholdsvis officiel Ting som Koncernens Aktiekapitalforhold, og helt umulig er det for Lægmanden — undertiden endda tillige for Fagmanden — at bedømme rent forsikringstekniske Forhold som f. Eks. Spørgsmaalet om de afsatte tekniske Reservers Tilstrækkelighed. Saaledes som Regnskabsforholdene nu engang ligger, er det for den udenforstaaende umuligt at konstatere, hvor stor en Del af en Koncerns Genforsikringsforretning, der stammer fra Koncernselskaberne selv, og hvor stor en Del, der er virkelig fremmed Forretning, men bl. a. den rigtige Udredning af et Forhold som dette har dog sin ikke ringe Betydning for en korrekt Bedømmelse af Koncernens Stilling.

Som et Koncentrationen ledsagende Fænomen — i hvert Fald som et Tegn paa et vist Interessefællesskab mellem Selskaberne — maa nævnes det i nyere Tid stærkt fremtrædende Forhold, at et Selskab faar een eller flere af sine ledende Mænd anbragt i Bestyrelsen for et andet Selskab, at der dannes, hvad man ved Oversættelse af det engelske „interlocking directorates" har kaldt „forbundne Bestyrelser". Til Belysning af, i hvilket Omfang saadanne forbundne Bestyrelser forekommer i Forsikringsvirksomheden, har Redaktør, cand. polit. *K. Enevold Sørensen* givet et Bidrag i en Afhandling:

„Forbundne Bestyrelser i dansk Erhvervsliv" i Socialøkonomisk Samfunds Festskrift 1926. Redaktør Sørensens Undersøgelse omfatter kun Aktieselskaber med over 1/2 Million Kr. indbetalt Kapital. Af Forsikringsselskaber har han medtaget 42 med en Kapital af tilsammen 152,3 Mill. Kr. Af disse var 19 med 82 Mill. Kr. gennem Bestyrelsesmedlemmer forbundet i een stor Gruppe. Kun 9 Selskaber med 25,3 Mill. Kr. stod isoleret, og Resten var fordelt i smaa Grupper, saaledes som følgende Opstilling viser:

Enkeltstaaende	9	Selskaber	med	25,3	Mill. Kr.
Gruppe I	19	„	„	82,0	„ „
„ II	2	„	„	19,0	„ „
„ III	6	„	„	12,5	„ „
„ IV	2	„	„	8,0	„ „
„ V	2	„	„	3,5	„ „
„ VI	2	„	„	2,0	„ „
Ialt	42	Selskaber	med	152,3	Mill. Kr.

Som i nogen Grad karakteristisk for den nyere Tids Udvikling paa Forsikringsomraadet bør vel ogsaa nævnes den voksende Tendens hos forskellige Erhverv (Fag, Stand) eller faglige Sammenslutninger til at oprette deres „eget Forsikringsselskab". Dannelsen af saadanne fagligt begrænsede Forsikringsinstitutioner kan vel i adskillige Tilfælde, f. Eks. hvor det drejer sig om Overtagelse af lovpligtige Forsikringer, have deres fulde Berettigelse — for den lovpligtige Ulykkesforsikrings Vedkommende er „Forsikringsforbund" ved selve Loven sidestillet med de almindelige private Forsikringsselskaber som Forsikringens Bærere — men i de mange Til-

fælde, hvor der ved Oprettelsen af „eget Selskab" tilstræbes Dækning af det samlede, mangesidede Forsikringsbehov hos de paagældende Erhvervs eller faglige Organisationers Medlemmer, kan man næppe betragte de separatistiske Bestræbelser som samfundsmæssigt heldige — stridende som de er mod Principperne for en fornuftig Arbejdsdeling og en tilstrækkelig Risikoudligning.

Udgangspunktet for „eget Selskab"'s-Propagandaen tages almindeligvis i Paastanden om, at Medlemmernes Forsikring i deres eget Selskab vil kunne opnaas til en lavere Præmie end hos de bestaaende Forsikringsselskaber. Da nu Risikoforholdene ikke forandrer sig, blot fordi Forsikringerne tegnes i de forsikredes eget Selskab, kan de paastaaede lavere Præmier i hvert Fald kun opnaas gennem Administrationsbesparelser. Særlig gaar man ud fra, at Forsikringstagerne i deres Forenings Interesse vil melde sig selv med deres Begæringer om Forsikring, og at Agentprovision derfor skulde kunne spares. Selv om det imidlertid kraftigt indprentes Fagets Medlemmer, at Forsikringens „Overskud" kommer dem selv alene til gode, og at de derfor ikke blot selv bør melde sig med deres Forsikringer, men ogsaa bør agitere kraftigt for, at deres Kolleger gør det samme, vil dog saa mange Forhold — tidligere knyttede Forsikringsforbindelser, Ulyst til i Længden vederlagsfrit at optræde som Agenter o. s. v. — træde hindrende i Vejen for, at vederlagsfri Tilslutning til Forsikringsselskabet opnaas i fornødent Omfang. Til Slut maa man da bekvemme sig til at antage lønnede Agenter, og den forventede Besparelse paa Provisionskontoen udebliver. Og paa den indre Administration er der — selv om denne delvis

skulde blive ydet vederlagsfrit af Fagets egne Mænd — ikke heller megen Udsigt til at opnaa Besparelser. Det vil vel nok tværtimod som Regel vise sig, at de fagligt organiserede Selskaber, hvis de ledes af Fagenes egne i Forsikringssager usagkyndige Mænd, vil blive baade dyrere og daarligere administrerede end det almindelige Forsikringsselskab med fuldt sagkyndig og rutineret Ledelse. Slutresultatet vil da formentlig blive Erkendelsen af, at man havde staaet sig bedst ved som tidligere at lade Fagfællerne dække deres Forsikringsbehov i Selskaber, der har saadan Dækning som eneste Opgave og derfor ogsaa maa antages at være i Stand til at løse Opgaven paa den mest rationelle Maade. Men inden man naar saa vidt, har de forsikrede maaske maattet gøre meget uheldige Erfaringer med deres „eget Selskab". Bedst for alle Parter var det sikkert, at den her omhandlede Isoleringsbevægelse hørte op.

Sluttelig kan det bemærkes, at dansk Forsikringsvirksomhed i Perioden efter 1914 har faaet et mere internationalt Præg. Den har utvivlsomt i større Omfang end tidligere faaet Del i Udlandets Forsikringsforretning, en livligere international Udveksling af Forretning har fundet Sted; dansk Forsikring er i øget Grad indgaaet som et Led i det internationale Forsikringssystem. I første Række maa dette tilskrives den voksende Betydning, Genforsikringen som Formaal for dansk Forretningsdrift har faaet i denne Periode, men der er dog samtidig adskillige Eksempler paa, at vore større Forsikringsselskaber har udvidet deres Virksomhed til ogsaa at omfatte *direkte* Forsikringstegning i Udlandet. Paa den anden Side har Udlandet ogsaa i den direkte Forretning, naar bortses

fra Livsforsikringen, hvor de udenlandske Selskaber spiller en stadig mindre Rolle, vedblivende viet det øvrige danske Forsikringsmarked, der ligger helt aaben for udenlandske Selskabers Invasion, stor Interesse. Antallet af udenlandske i Danmark arbejdende Selskaber, der konkurrerer indbyrdes og med de danske Selskaber er nu meget stort — ca. 120 — de fleste vil mene *for* stort i Forhold til vort Forsikringsmarkeds beskedne Omfang, der kun rummer Mulighed for en meget ringe Forretningsandel til hvert enkelt Selskab. Navnlig har den i de senere Aar stedfundne Udvikling gjort Misforholdet mellem Markedets Omfang og de udenlandske Generalagenturers Antal føleligt, og det har ikke manglet paa højlydte Klager herover. Formentlig vil den almindelige Tilsynslov, der vel kan ventes gennemført i den nærmeste Fremtid, gennem dens formodede Krav om, at de udenlandske Selskaber skal stille et vist Depositum for at faa Tilladelse til at arbejde her i Landet, i nogen Grad kunne raade Bod paa det paapegede Misforhold. Helt prohibitive Depotbestemmelser vil der af Reciprocitetshensyn næppe blive Tale om at vedtage, og de vilde i øvrigt heller ikke være ønskelige, da der faktisk — navnlig i Brandforsikringen — i et vist Omfang er god Brug for de udenlandske Selskabers Bistand til Deltagelse i de saakaldte Co-Assurancer; derimod synes det naturligt, at Danmark stiller Depotkrav, der svarer til dem, der stilles af flere andre Lande.

I ikke ringe Udstrækning er Udviklingen i de senere Aar herhjemme forløbet parallelt med Efterkrigstidens Udvikling i Udlandet; i det store og hele genspejler de store Landes økonomiske Foreteelser om end i stærk Formindskelse sig i

vor hjemlige Virksomhed. De fleste af de Strukturforandringer i Forsikringsvirksomheden ved Koncentration, Driftskombination, Forsikringsnydannelser o. s. v., som foran er fremhævede som karakteristiske for Perioden efter 1914, er vel for saa vidt i Hovedsagen direkte Følger af Verdenskrigen, som de logisk forklares gennem Rækkefølgen: Krigskonjunkturerne — overdreven Startningsbevægelse — Krise og haard Konkurrence, men i øvrigt synes den økonomiske Nyorientering, den fuldstændigt ny Indstilling over for alle Forhold, som har været saa stærkt fremhævet som en ventelig Konsekvens af de ved Krigen foranledigede Omvæltninger, ikke at have givet sig særlig tydelige Udslag herhjemme. Der er ikke blevet gjort noget Forsøg paa at „socialisere" Forsikringsvirksomheden, hvor man vel næppe heller for Alvor har tænkt sig Indførelsen af „Bedriftsraad" eller at foretage andre lignende sociale Eksperimenter. Tanken om Socialisering i den begrænsede Forstand, at der paa en eller anden Maade gaves de forsikrede en vis Indflydelse paa Selskabets Ledelse — ogsaa i Aktieselskaberne — har i øvrigt noget tiltalende ved sig; men praktisk gennemførlig er den næppe. Derimod er det ikke usandsynligt, at det Overskudsfordelings-System, ifølge hvilket der gives de forsikrede en vis Andel i Overskudet, og som længe har været Reglen i Livsforsikringsvirksomheden, ogsaa vil faa almindeligere Anvendelse i andre Forsikringsgrene, hvor det allerede i et vist Omfang er akcepteret.

II.

UDVIKLINGEN I DE ENKELTE FORSIKRINGSGRENE

A. SØ- OG TRANSPORTFORSIKRINGEN

1. UDVIKLINGEN 1900-1914

Omkring Aarhundredskiftet 1900 var dansk Søforsikringsvirksomhed omtrent ensbetydende med den Virksomhed, der dreves af de i København hjemmehørende fem egentlige Søforsikringsselskaber — de saakaldte „fire gamle", mellem hvilke der bestod om ikke just noget videregaaende Samarbejde saa dog en Slags „entente cordiale", og „Danske Lloyd", der var stiftet et Par Aar i Forvejen. Krav paa at nævnes her har dog maaske ogsaa den i 1889 stiftede i Hovedstaden domicilerede „Forsikringen af danske Fiskefartøjer — gensidig". Til Overtagelse af Kaskoforsikringer paa Provinsens Sejlskibsflaader fandtes der vel uden for København nogle mindre, gensidige Selskaber, men disses Virkeomraade var som Regel stærkt lokalt begrænset. Disse lokale, gensidige Kaskoforsikringers Virksomhed dreves ikke i den Forstand forretningsmæssigt, at der tilstræbtes et Udbytte for Deltagerne, og om Omfanget af Foreningernes Virksomhed, der i Sammenligning

med de københavnske Selskabers ikke var betydelig, tilflød der ikke Offentligheden nærmere Oplysninger. Heller ikke om den Søforsikringsvirksomhed, der herhjemme udfoldedes af herværende Generalagenturer for udenlandske Søforsikringsselskaber — af saadanne var ca. 25 repræsenterede her i Landet omkring 1900 — fandtes der tilgængelige Oplysninger.

Af de fem københavnske Selskaber var det for øvrigt kun det ældste, „Det kgl. oktr. Sø-Assurance-Kompagni", og det yngste, „Danske Lloyd" — begge organiserede som Aktieselskaber — der i almindelig Regnskabsform gav Offentligheden Meddelelser om de paa Virksomheden opnaaede Resultater; de øvrige tre Selskaber, „De private Assurandeurer", „Den kjøbenhavnske Sø-Assurance-Forening" og „Fjerde Søforsikringsselskab", der efter det kendte Lloydske Forbillede alle var organiseret som saakaldte „limiterede" Selskaber og derfor snarere var at betragte som Korporationer af Enkeltforsikrere end som egentlige Forsikringsselskaber, nøjedes derimod med i Grosserer-Societetets aarlige Beretninger at meddele Offentligheden enkelte Tal vedrørende deres Virksomheds Omfang og Regnskabsresultater. Disse Tal kan dog uden Vanskelighed sammenarbejdes med Tallene for de to paa almindelig Maade regnskabsaflæggende Selskaber, og man kan derigennem faa et Talmateriale, som kan tjene til at give et Indtryk af dansk Søforsikrings Omfang omkring 1900 og dens Vækst i Aarene indtil Verdenskrigens Udbrud. Om disse Tal nærmere i det følgende.

I de nævnte Forhold, der altsaa bevirker, at der, naar der i det følgende tales om dansk Søforsikringsvirksomhed, først og fremmest tænkes paa de fem københavnske Selskabers

Virksomhed, skete der ingen Forandring i Perioden indtil 1914. I al Almindelighed kan det om dansk Søforsikringsvirksomhed i disse Aar siges, at den — bortset fra de uundgaaelige Smaasvingninger fra Aar til Aar, foranlediget ved de almindelige Konjunkturers Vekslen, ved flere (større) eller færre (mindre) Skader, mere eller mindre følelig Konkurrence fra Udlandets Side o. l. — uden større Spring og inden for ret begrænsede Rammer udviklede sig jævnt og nogenlunde tilfredsstillende.

Om den almindelige økonomiske Udvikling i det første Par Aar af det ny Aarhundrede gælder det, at der herskede en udpræget Depression, og dette indvirkede naturligvis gennem den formindskede Omsætning ogsaa paa Søforsikringen, hvis Resultater i disse Aar snarest var under „middel". Omkring 1903–04 sporedes en begyndende Bedring, der navnlig efter den japansk-russiske Krigs Afslutning i 1905 traadte tydeligt frem, holdt sig i et Par Aar og derefter afløstes af en ny Depressionsperiode paa et andet Par Aar. 1909–10 indlededes en ny Opgangsperiode, der kulminerede i 1912 med et Prisniveau, der laa højere end i noget andet Aar siden 1881; endelig indtraadte en ny Vending i 1913. I Overensstemmelse med disse forskellige Konjunktursvingninger svingede saavel Mængden af som Prisen paa de Varepartier, der blev at transportere fra Land til Land, og foranledigede tilsvarende Svingninger i Søforsikringsselskabernes *Vare*forsikringer.

Dampskibsrederierne, der spiller en saa stor Rolle for Søforsikringsselskabernes *Kasko*forsikringsforretning, havde, hvad Trampfarten angaar, i det meste af en halv Snes Aar efter 1900, der havde været et usædvanligt godt Aar, kun daarlige Kaar; navnlig omkring 1908 var det slette Fragttider, og

Damperne blev derfor i stort Antal lagt op, hvad der gav Anledning til betydelig Ristorno for Søforsikringsselskaberne. Endnu Aaret 1910 var kun ret middelmaadigt for Trampfarten, men allerede 1911 blev et særdeles heldigt Aar for Dampskibsrederierne, og 1912 oversteg alle Forventninger, dels som Følge af den allerede foran antydede udprægede Højkonjunktur i Verdenshandelen, og dels fordi først Krigen mellem Italien og Tyrkiet og senere Krigen mellem Balkanstaterne og Tyrkiet lagde Beslag paa en Mængde Transportdampere, og der i de daarlige Aar før 1910 ganske naturligt kun var sket en meget ringe Forøgelse af Dampertonnagen. De gunstige Forhold for Skibsfarten holdt sig til omkring August 1913, da Fragterne begyndte at gaa tilbage, og Aarets sidste Del skuffede overalt de ved de foregaaende Aars gode Resultater højt opstemte Forventninger.

Alle disse almindelige Konjunkturforhold og specielle Fragtforhold paavirkede selvfølgelig hver paa sin Vis — snart hæmmende, snart fremmende — Søforsikringsvirksomheden, men denne led desuden i Aarhundredets første Tiaar, navnlig under Indflydelse af den engelske Konkurrence — senere gjordes der ogsaa fra tysk Side energiske Forsøg paa at erobre den danske Kaskoforretning — under et særlig lavt Præmieniveau, navnlig hvad Kaskoforsikringen angik. I 1906 gik saaledes f. Eks. hele Forsikringen af det forenede Dampskibs-Selskabs Flaade over paa udenlandske Hænder, da de danske Søforsikringsselskaber ikke mente at kunne forsvare at gaa ned til de foreliggende Præmietilbud. Den stærke Konkurrence paa Præmierne bevirkede, at Overskudet paa Forretningen, trods dennes tiltagende Omfang, i nogle Aar gik tilbage eller

i gunstigste Fald holdt sig uforandret, og naar Forretningen alligevel i andre Aar blev ganske tilfredsstillende, beroede dette nærmest paa Heldet — at man var blevet forskaanet for større Skader. Omkring 1909–10 sporede man en svag Bedring i Præmieforholdene, hidrørende fra en da indtraadt Stramning i Noteringerne paa det engelske Søforsikringsmarked, og man haabede da i de hjemlige Søforsikringskredse paa yderligere Forhøjelser fra engelsk Side med deraf følgende gunstige Virkninger paa det danske Marked. Haabet skuffedes vel i første Omgang, men „Titanic"-Katastrofen og talrige betydelige Skader paa andre 1ste Klasses Risikoer i 1912, der ogsaa for den danske Søforsikring var et ret svært Aar, bevirkede endelig en rimelig Forhøjelse af Kaskopræmierne i Udlandet — og derefter herhjemme. Skibenes stigende Værdier paa Grund af de gode Fragttider, stigende Priser paa Reparationer o. s. v. virkede ligeledes med til en Forhøjelse af Præmierne. En Bedring sporedes da ogsaa snart som en delvis Følge af disse Forholdsregler: 1913 blev et gunstigt Aar for dansk Søforsik-

	Nettopræmier Kr.	Nettoskader Kr.	Omkostninger & Ristorno Kr.	Overskud incl. Renter Kr.
1900	3.456.076	2.546.624	460.304	464.725
1905	3.888.616	2.763.146	381.028	844.060
1910	4.205.684	3.527.408	410.754	688.102
1911	4.448.924	3.371.126	391.084	720.180
1912	4.907.370	4.170.193	438.372	426.608
1913	5.684.483	4.178.700	461.429	695.370
1914	6.428.275	4.178.357	512.973	952.923

ring. Præmieindtægten og Aarsoverskudet gik godt frem, og man forskaanedes for større Tab paa Dampskibsflaader.

Udviklingen i Perioden 1900–1914 fremgaar i øvrigt af de nederst paa Side 210 anførte Tal vedrørende de fem københavnske Selskabers samlede Forretning.

2. UDVIKLINGEN EFTER 1914

Om selve det følgesvangre Aar 1914 gælder det, at Søforsikringsforretningens Forløb indtil Udgangen af Juli Maaned var ganske normalt; men straks ved Krigens Udbrud indtraadte der en fuldstændig om end kortvarig Standsning i Skibsfarten, hvad der for Søforsikringsselskaberne kom til at betyde Ristornering i betydeligt Omfang af Damperes Kaskoforsikringer.

Under de foreliggende vanskelige Forhold maatte Regeringen i særlig Grad have sin Opmærksomhed henvendt paa at sikre Landet de nødvendige Tilførsler særlig af Kul og Kokes, Brødkorn til Befolkningen og Foderstoffer til Husdyrbestanden. Straks efter Krigsudbrudet var Kulpriserne af Importørerne sat saa højt i Vejret, at de oversteg det dobbelte af de hidtil gældende Priser; Begrundelsen var den, at Indførselen var blevet i høj Grad vanskeliggjort ved Regeringsforbud, Mineudlægninger, Strejke paa Kulskibene o. s. v., og at det derfor gjaldt om at holde godt Hus med de herværende ret knappe Lagre. I første Linie maatte Bestræbelserne da gaa ud paa at faa Kulskibene i Fart igen, men dette kunde kun ske, hvis Skibene og deres Ladninger kunde opnaa Forsikring, hvad Søforsikringsselskaberne ikke *alene* turde ind-

lade sig paa at yde, og hvis de eksisterende Konflikter med Skibsmandskaberne bragtes ud af Verden.

Efter at den under 8. August nedsatte overordentlige Kommission — „Prisreguleringskommissionen" — havde skaffet sig Vished for, at den britiske Regering ønskede, at Eksporten af Kul og Kokes vedblivende skulde foregaa saa frit som muligt, løstes Forsikringsspørgsmaalet foreløbigt paa den Maade, at der ordnedes en midlertidig Søforsikring for Krigsrisiko ved Kultransporterne fra Østengland og -skotland til danske Havne, saaledes at de fire danske private Søforsikringsselskaber, som deltog i Ordningen, overtog 1/4 og Staten 3/4 af Risikoen.

Den saaledes trufne Forsikringsordning *kunde* for øvrigt ogsaa foruden Kulfarten omfatte andre vigtige Ruter og Varer (som f. Eks. Salttransporter fra Spanien eller England), men den gjaldt *ikke* for Korn- og Foderstoftransporter fra oversøiske Pladser. Da Forsikring af disse sidstnævnte Transporter imidlertid var absolut nødvendig, traf Indenrigsministeriet ved en Bekendtgørelse af 4. September 1914 den Ordning, at Staten foreløbig overtog denne særlige Forsikring mod en passende Præmie.

Sømandsstrejken paa Kultransportskibene ordnedes den 14. August ved et af Forligsmanden stillet Mæglingsforslag, der skulde være gældende, saa længe Krigstilstanden varede, og som væsentlig forhøjede Mandskabets Lønninger — delvis til det dobbelte — samt ordnede Mandskabets Ulykkesforsikring paa mere tilfredsstillende Maade end efter de hidtil gældende Regler. Ogsaa nogle andre mindre Konflikter mellem Redere og Søfolk resp. Havnearbejdere i Provinsen

ordnedes omtrent samtidig, og Kultransporten kom herefter atter i Gang med det Resultat, at Kulpriserne snart atter nærmede sig det normale.

Det første lille Forsøg paa Gennemførelsen af en egentlig Søkrigsforsikring gennemførtes for øvrigt med et for de deltagende Selskaber heldigt Resultat, idet der, saa længe Ordningen gjaldt, ikke forefaldt et eneste Totalforlis, men Udbyttet var dog ikke større, end at Resultatet for Selskaberne vilde være blevet negativt, hvis blot et enkelt middelstort Skib var totalforlist.

Der maatte imidlertid skabes en mere generel Løsning af Krigsforsikringsspørgsmaalet, da det vedblivende maatte forudsættes, at de private Søforsikringsselskaber enten slet ikke — eller i bedste Fald kun mod overordentlig høje Præmier — turde paatage sig Dækningen af den specielle Krigsrisiko, og da det for Handelens og Skibsfartens for Landets Forsyninger saa nødvendige Fortsættelse var en Livsbetingelse, at saadan Dækning kunde faas. Det besluttedes da herhjemme — som for øvrigt i andre Lande — at yde Statens Hjælp til en *almindelig* for Krigsperioden gældende Løsning af Krigssøforsikringen saavel af Varer som af Skibe. Det var i Virkeligheden ikke nogen i vor Historie hidtil ganske ukendt Forholdsregel, man traf ved at lade Staten træde hjælpende til ved Ordningen af en Krigssøforsikring. Allerede under Krigen med England havde den danske Stat i 1807 — efter først at have forespurgt „det kgl. oktr. Sø-Assurance-Kompagni", om det vilde og kunde overtage Krigsrisikoforsikringer og faaet et benægtende Svar — ikke mindst under Hensyn til Norges „Providering" selv indrettet en Krigssøforsikring,

og fra andre Landes Historie kender man meget tidligt Eksempler paa, at Statsmagten er traadt hjælpende til med Forsikring i vanskelige Krigsperioder.

Resultatet af Overvejelserne om, paa hvilken Maade Staten skulde yde sin Hjælp i den foreliggende Situation, blev det, at der allerede i September Maaned 1914 vedtoges Love om 1) danske Skibes Forsikring mod Krigsfare, 2) Forsikring af Varer mod Krigsfare 3) Bemyndigelse for Regeringen til at yde Tilskud til danske Fiskefartøjers Forsikring mod Krigsfare. Gangen i dette Lovgivningsarbejde var følgende: Først udstedtes den 10. September en midlertidig Lov om Krigskaskoforsikring og den 12. September en kgl. Anordning om Statutterne for denne Forsikring og Bekendtgørelse om Tidspunktet (11. og 12. Septbr.) for dens Ikrafttræden; dernæst vedtoges paa samme Maade henholdsvis den 24. og 25. Septbr. midlertidige Love om Krigsvareforsikringen og om Tilskud til Fiskefartøjers Krigsforsikring, og den 29. September kom Bekendtgørelse om Tidspunktet (28. September) for Ikrafttræden af § 2 (Instituttet og dets Bestyrelse) i Loven om Vareforsikring, idet Tidspunktet (7. Oktbr.) for Lovens Ikrafttræden i sin Helhed bestemtes ved Bekendtgørelse af 7. Oktbr., efter at Statutterne for Vareforsikringen var fastsat ved Anordning af 30. Septbr.

I Henhold til disse Love dannedes der for det første til Kaskoforsikringen af Skibe mod Krigsfare et *gensidigt* Forsikringsinstitut, „Krigsforsikringen for danske Skibe", med Støtte af Staten og under Medvirkning af Forsikringsselskaber, som Staten sluttede Overenskomst med desangaaende. Samtlige registreringspligtige danske Skibe var *pligtige* til at ind-

træde i Instituttet, dog med flere Undtagelser, saaledes f. Eks. Statens egne Skibe, Fiskefartøjer, for hvilke der jo paa anden Maade var sørget for Støtte, Skibe, som var oplagt i sikker Havn, eller som overhovedet ikke holdtes kaskoforsikrede, Skibe, som allerede var privat forsikrede mod Krigsfare ved særlig Police, dog kun saa længe denne Forsikring vedvarede o. s. v. Intet forsikringspligtigt Skib kunde forsikres for et højere Beløb end 750,000 Kr. Forsikringstageren kunde, om han ønskede det, selv bære Risikoen for indtil 25 pCt. af Forsikringsværdien. Enhver Forsikringstager udredede en Præmie, der fastsattes af Instituttets Bestyrelse for hver enkelt Rejse, eventuelt som en Aarspræmie, idet der dog i sidste Fald ikke gaves nogen Garanti for Præmiens Uforanderlighed i hele Forsikringstiden. 5 pCt. af Præmiebeløbene tilfaldt Staten og 15 pCt. de i Forsikringen deltagende Selskaber. Forsikringen dækkede al *Skade*, som godtgjordes at være en Følge af Krig eller af Statsmagters Forholdsregler i Anledning af Krig, og som ikke omfattedes af den almindelige Kaskoforsikring, og *Tab*, som forvoldtes ved, at et Skib for en Tid unddroges Rederens Disposition ved Opbringelse, Beslaglæggelse o. l. Erstatningerne udrededes *under Statens Garanti* af Instituttet med 85 pCt. og af de deltagende Forsikringsselskaber med 15 pCt. Det Over- og Underskud, som den endelige Opgørelse efter Krigsforsikringens Ophør maatte udvise, skulde udlignes paa de forsikrede Skibe i Forhold til de for disse erlagte Præmier, dog saaledes, at 35 pCt af det eventuelle Underskud udrededes af Staten og 15 pCt. af de deltagende Selskaber, idet Maksimum for disses Risiko dog var 750,000 Kr. Denne Risikobegrænsning fik ganske vist

ingen Betydning, men den var givet som en Sikkerhedsventil, der værnede Selskaberne mod Følgerne af et helt katastrofalt Forløb af Forsikringen, og den bidrog meget til at faa Selskaberne med til Forsikringen.

Som Sidestykke til Kaskoforsikringsinstituttet blev — ligeledes med Støtte af Staten og under Medvirkning af danske Forsikringsselskaber og et i Anledningen dannet Konsortium — oprettet et Institut, „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer", til Forsikring mod Krigsfare af Varer, der forsendtes med *danske* Skibe saavel til Indland som til Udland eller fra Udlandet til Danmark. Under særlige Omstændigheder skulde Vareforsendelser med *neutrale* Magters Skibe ogsaa kunne indgaa under Forsikringen. Ladningen forsikredes for den Værdi, der som Takst var fastsat for dens almindelige Søforsikring, dog ikke ud over Fakturaværdien med Tillæg af 5 pCt. og aldrig over 1 Mill. Kr. for en enkelt Ladning. Præmierne fastsattes af Instituttets Bestyrelse for hver enkelt Rejse — der opstilledes dog i Aarenes Løb flere Tarifer med en vis begrænset Gyldighedsfrist — og de tilfaldt Staten, Forsikringsselskaberne og Konsortiet med henholdsvis 35 pCt., 20 pCt. og 45 pCt.; Erstatningerne skulde — under Statens Garanti — udredes af de i Forsikringen deltagende Parter med de netop nævnte Procentdele. Forsikringen omfattede kun Skade paa Varer og kun saadanne Skader, som godtgjordes at være en Følge af Krig, og som ikke omfattedes af den almindelige Søforsikring.

Endelig blev, som foran nævnt, Regeringen bemyndiget til for de Fiskefartøjers Vedkommende, som ikke var pligtige til, men desuagtet ønskede at indtræde i Kaskoforsikrings-

instituttet, af Statskassen at yde et Tilskud paa indtil Halvdelen af det Beløb, der skulde erlægges i Præmie. I det Overeller Underskud, der maatte blive at udligne paa de forsikrede Fiskefartøjer, skulde Statskassen være Deltager i Forhold til de af den erlagte Præmietilskud.

De saaledes af Statsmagten i Søfartens og Handelens Interesse trufne Hjælpeforanstaltninger viste sig at være overmaade effektive. Takket være dem kom Skibsfarten snart i Gang igen og holdtes — om end med en enkelt kortvarig Afbrydelse i 1917 saa nogenlunde i Gang gennem hele Krigsperioden. De to Krigsforsikringsinstitutters Virksomhed skal i øvrigt i det følgende betragtes nærmere hver for sig.

a. Krigsforsikringen for danske Skibe

Som allerede foran nævnt var principielt samtlige registreringspligtige danske Skibe (dog med enkelte Undtagelser) efter Loven pligtige til at indtræde i det gensidige Forsikringsinstitut, „Krigsforsikringen for danske Skibe", og der blev i Henhold hertil straks af Instituttets Bestyrelse rettet Henvendelse til Rederne med Paalæg om paa dertil af Instituttet udarbejdede og samtidig fremsendte Blanketter, hvis fuldstændige Udfyldelse indebar Begæring om Forsikring for de anmeldte Skibes forestaaende eller paabegyndte Rejse, at indgive Anmeldelse — inden den 26. September 1914 — om deres registreringspligtige Skibes Optagelse i Forsikringsinstituttet. Overtrædelse af denne Anmeldelsespligt straffedes med Bøder fra 50 Øre til 1 Kr. pr. Brutto-Register Ton af hvert Skib, Overtrædelsen omfattede — dog ikke under 20 Kr. Efter

Anmeldelsernes Modtagelse gav Instituttets Bestyrelse saa Rederne Meddelelse om, hvilke af de anmeldte Skibe, der omfattedes af Forsikringspligten, og hvilke, der var undtagne fra denne. For hver senere Rejses Vedkommende fik Rederne tilsendt ny Blanketter til Anmeldelse af (Begæring om) Forsikring.

Om Instituttets saaledes paabegyndte Virksomhed gælder det naturligvis, at den i Krigsaarenes Løb var underkastet meget vekslende Kaar — alt eftersom Krigsforanstaltningerne skiftede. Instituttet maatte jo stadig tillæmpe sine Forsikringsvilkaar efter de skiftende Betingelser for Søfartens Gennemførelse. I Aarenes Løb udsendte Instituttets Bestyrelse, efterhaanden som indtrufne Forandringer i Søfartsforholdene gjorde det paakrævet, til de forsikrede en Mængde Cirkulærer med Meddelelser f. Eks. om, hvilke Varer de forskellige krigsførende Magter betragtede som Kontrabande, om Slukning af Fyr og Inddragning af Sømærker snart her og snart der, om den sukcessivt stigende Udlægning af Miner i Farvandene, om de for Skibene paa visse Rejser foreskrevne Ruter, om Skibenes Anløben af visse Havne for der at faa deres Papirer verificerede og derved undgaa Undersøgelse og Opbringelse til Søs, om Nationalitetsmærkning af Skibene o. s. v.

Der kan ikke her være Tale om at give detaillerede Oplysninger om samtlige de af Instituttet udsendte Cirkulærer og de tilsvarende ny Klausuler i Policerne. Mange af Cirkulærerne var for øvrigt ogsaa af ganske ensartet Indhold — handlede f. Eks. blot om ny Farezoner eller om ny Kontrabandeerklæringer — men som Eksempel skal enkelte af Cirkulærernes Indhold og enkelte ny Policeklausuler anføres.

Allerede ved et Cirkulære af 5/11 1914 meddelte Instituttet, at det efter en fra det engelske Admiralitet modtagen Meddelelse vilde være forbunden med de alvorligste Farer at besejle Nordsøen uden for nogle af Admiralitetet nærmere angivne Ruter, og at Instituttet derfor indtil videre ikke tegnede Forsikringer for Rejser til eller fra Nordsøhavne i Tyskland, Holland og Belgien. Instituttet indskærpede samtidig, at al Sejlads mellem Østersø- og Kattegathavnene og Havne i Storbritanien, ved Kanalen, den vestlige Atlanterhavskyst samt Middelhavet og oversøiske Pladser indtil videre skulde foregaa ad Ruten fra Skagen til Lindesnæs og derfra efter engelske Krigsskibes og Autoriteters Anvisning til Farn Islands og videre langs Englands Østkyst gennem Kanalen, eller omvendt. Disse Bestemmelser for Sejladsen skulde træde i Stedet for de i Policerne angivne, og lignende Direktiver for Rejseruterne gaves senere hyppigt, naar Forholdene paakrævede det.

Et andet Cirkulære af 24/6 1915 indskærpede, at Policernes Gyldighed var afhængig af, at de i Policerne fastsatte Ruter fulgtes, med mindre Kaptajnen af Myndighederne i Afgangshavnen eller Havn, som blev anløbet paa Vejen, eller af Krigsskibe eller Patrouillebaade fik anvist en anden Rute, som da maatte følges. Saafremt de i Policerne opgivne Ruter blev fraveget, skulde der tilføres Skibsjournalen en Bemærkning derom med Tilføjelse af, hvilken anden Rute Skibet vilde følge, samt af hvem denne Rute var anvist. Under 24/8 1915 indskærpede Krigsforsikringen — foranlediget af, at den britiske Regering havde henvist til forskellige Tilfælde, hvor danske Skibe var blevet antruffet paa forbudte Arealer — atter ind-

trængende Overholdelsen af de gældende Besejlingsforskrifter, der til Underretning for Skibenes Førere offentliggjordes i „Efterretninger for Søfarende". Endelig kan anføres, at Instituttet under 15/1 1916 henledte Opmærksomheden paa følgende saavel i „Notice to Mariners" som i „Efterretninger for Søfarende" offentliggjorte *Advarsel:* „Undladelse af nøje at overholde de udstedte Bestemmelser for Besejling, Lodsning m. m. ved de britiske Havne, Floder og Farvande, vil blive betragtet som en Overtrædelse. Enhver, der er skyldig i saadan Overtrædelse, vil blive straffet saavel med Fængsel som med Bøder. Enhver, der tilskynder til eller hjælper til en saadan Overtrædelse, vil selv blive betragtet som skyldig i en saadan Overtrædelse. Opmærksomheden henledes paa, at ethvert Brud paa Bestemmelserne kan medføre Tilbageholdelse af Skib eller Fartøj".

Allerede af det foran meddelte vil det ses, hvordan Besejlingsforholdene stadig forværredes, men navnlig efter Udstedelsen af den tyske Erklæring af 1. Februar 1917 om den udvidede U-Baadskrig blev der stadig udsendt ny Cirkulærer om Farezonernes Grænser og givet ny Direktiver for de Ruter, Skibene skulde følge.

Med Hensyn til andre Bestemmelser end dem, der vedrørte Rejseruterne, og af hvilke nogle er nævnt i det nærmest foregaaende, kan anføres, at Instituttet ved et Cirkulære af 9/3 1915 meddelte, at der fremtidig paa Policer for Skibe paa Rejse til Danmark vilde blive tilføjet følgende Klausul: „For Import til Danmark gælder følgende Bestemmelse: Det er en Forudsætning ved Forsikringens Tegning, at Skibet med Rederiets Vidende alene transporterer Varer, der forsendes til en i Be-

stemmelseslandet boende, særlig nævnt Modtager.“ Denne Bestemmelse skulde ogsaa gælde for alle Rejser til Danmark, som foretoges af Skibe, der var forsikret paa Aarspolice.

Endvidere, at et Cirkulære af $^{26}/_{4}$ 1916 henledte Opmærksomheden paa, at „alle Konnossementer, saalænge Krigen varer, skal udstedes til navngivent Firma eller Personer i Henhold til Bestemmelserne i Konventionens § 70 samt de af de krigsførende Magter bekendtgjorte Regler for Fremgangsmaaden ved Priseretterne. Dog kan Konnossementer ogsaa udstedes til saadanne Institutioner som *Nederlandsche Overzee Trust* og lignende. Derimod maa intet Konnossement udstedes „til Ordre“.“

Og endelig, at der henimod Krigens Slutning, nemlig under $^{11}/_{10}$ 1918 udsendtes Cirkulære om, at Krigsforsikringens Policer fremtidig vilde faa følgende Paategning: „Det forsikrede Skib skal føre det danske Flag saavel Dag som Nat, undtagen i de Tilfælde, hvor der af de krigsførende Magters Krigsskibe eller Myndigheder gives modstaaende Forskrifter.“ Denne Bestemmelse skulde gælde ogsaa for Skibe, som var forsikret aarsvis, og for hvilke der ikke udstedtes særskilt Police for de enkelte Rejser.

Det sidste Cirkulære — af $^{2}/_{10}$ 1919 — Instituttet udsendte, vedrørte „Krigsforsikringen for danske Skibe“s Likvidation, om hvilken der var blevet truffet Bestemmelse ved en kgl. Anordning af $^{22}/_{9}$ 1919. Efter denne var Rederne fremtidig frit stillet med Hensyn til, om de vilde forsikre deres Skibe i Krigsforsikringen eller ikke, medens de stadig var berettiget til — indtil den $^{31}/_{12}$ 1919 — at tegne Forsikring for enkelte Rejser eller paa Tidspolice, dog ikke for et Tidsrum ud over

$^{31}/_{3}$ 1920, og kun for Skibe, som før den $^{22}/_{9}$ 1919 havde været indmeldt i Krigsforsikringen. Fra og med den $^{1}/_{1}$ 1920 skulde Instituttet helt ophøre med at tegne Forsikringer. For saa vidt Skibe, som forsikredes inden Aarets Udgang, endnu befandt sig paa Rejse den $^{31}/_{3}$ 1920, skulde Policen forblive i Kraft, indtil Skibet var udlosset paa Bestemmelsesstedet, dog ikke ud over 15 Dage efter Ankomst. Var Skibet i Ballast, ophørte Policen at være gyldig 24 Timer efter Ankomsten til Bestemmelsesstedet. Forsikringer, der var tegnet før $^{22}/_{9}$ 1919, paavirkedes ikke af de anførte Bestemmelser.

Det er en Selvfølge, at de Præmier, der betaltes for Skibenes Forsikring i Instituttet, og som efter Statutterne principielt fastsattes særskilt for hver Rejse, men dog, naar Omstændighederne talte derfor, kunde fastsættes som Aarspræmie, var yderst forskellige til forskellige Tider og efter de forskellige Rejseruter. Disse frembød jo en meget forskellig Risiko, der vekslede med de krigsførende Magters skiftende Foranstaltninger og delvis ogsaa med Skibsfartens vanemæssige Tilpasning efter disse Foranstaltninger. En skematisk Oversigt over de stærkt varierende Præmiesatser i pCt. af Værdierne, Instituttet i sin Levetid noterede, findes hosstaaende.

Præmier i pCt. af Skibenes Værdi.

For Rejser til Danmark.

	1/10 1914	6/1 1915	21/5 1915	19/10 1915	25/4 1916	8/12 1916	11/1 1917	31/1 1917	12/3 1917	9/5 1917	19/7 1917	14/12 1917	19/1 1918	22/5 1918	22/7 1918	7/11 1918	26/11 1918
Fra svenske Bottenhavne...	1/2	1/2	1/2	1/2	3/8	3/8	3/8	5/8	5/8	5/8	5/8	5/8	5/8	5/8	3/8	3/8	3/16
Vest-Norge nord for Bergen	3/16	1/4	1/4	3/16	3/16	1/4	1/4	3/8	3/8	3/8	3/8	3/8	5/16	5/16	3/16	1/4	1/16
Østskotland ...	1/4	5/16	7/16	3/8	7/16	7/16	7/16	—	8	12	Kul: 6	6	4)	Alle Rejser			
Østengland	3/8	1/2	5/8	1/2	9/16	9/16	9/16	—	8	12	Andel: 9	7	6)	4	2 1/2	1/2	1/4
Kanalhavne ...	3/8	1/2	11/16	9/16	3/4	3/4	1	—	10	13	7 à 10	7 à 8	5 à 7	5	3 1/2	1/2	1/4
Vestfrankrig...	3/8	5/8	13/16	11/16	13/16	5/8	1 3/8	—			12	10	9	7	4	5/8	3/8
Vestspanien, Portugal og Øerne	3/4	3/4	13/16	11/16	13/16	13/16	1 3/8	—	4	4	4	4	4	3 1/2	2 1/2	3/4	3/8
Spansk Middelhav.....	1	7/8	1 1/8	15/16	1 1/8	1 1/8	1 3/4	—	5	5	5	5	4 1/2	4 1/2	3	7/8	1/2
Krigsførende Middelhav	1	7/8	1 1/8	15/16	1 1/8	1 1/8	1 3/4	—	—	7 à 10	7 à 10	7 à 10	7 à 10	7 à 10	8	1	1/2
Amerikas Østkyst	1/2	5/8	3/4	13/16	15/16	15/16	1	—		3	3	3	3	3	2	5/8	1/2

Til Belysning af den Fordyrelse af en meget vigtig Del af Vareomsætningen, som Krigsforsikringspræmierne betød, skal i det følgende — efter Opgivelse fra Instituttets Ledelse — endvidere meddeles følgende om Præmieforholdene for Kul- og Kornfarten under Krigen.

Med Hensyn til den specielle Kulfart var Forholdet før Krigen det, at en betydelig Del af vor Handelsflaade gik i temmelig regelmæssig Fart mellem Danmark og England, sædvanligvis i den Orden, at Skibene i Trælastsæsonen gik til England eller Nordfrankrig med Trælast fra de nordiske Lande og Rusland og derefter returnerede til Danmark eller Sverige med Kul. Saaledes vedblev ogsaa efter Krigen Forholdet delvis at være indtil den skæbnesvangre tyske Spærrezoneerklæring af 1/2 1917, idet der dog forinden var indtraadt adskillige Hindringer for Trælastfarten. Der var saaledes først blevet lukket helt for Trælastafskibninger fra Finland og Rusland, dermed var ogsaa Afskibninger af denne Art fra Norge blevet hindret, og endelig var den for Trælastfarten vigtige Artikel „Props" blevet erklæret for absolut Kontrabande og derfor gaaet helt ud af Betragtning som Fragtgenstand. Efterhaanden var det da kun Trælastafskibninger fra Sverige, der vedblivende spillede en Rolle i den her omhandlede Fragtfart. Følgen heraf var, at adskillige Skibe i Kulfarten ofte maatte gaa ballastede til England, ligesom de undertiden maatte gøre Rejser fra England til Nordfrankrig med Kul, før de fik Tilladelse til at vende tilbage til Danmark med Kulladninger. Alt i alt var dog Farten for de Baade, der fortrinsvis anvendtes i Kulfarten, ret regelmæssig indtil Februar 1917.

For *Rundrejser* af den ovennævnte Art — d. v. s. Kulrejser

fra England kombineret med dels Ballastrejser, dels Rejser fra Sverige eller Norge med Træ eller andre fri Varer — betaltes der i Aarene 1914, 1915 og 1916 som Præmie for Skibenes Krigsforsikring følgende Procentsatser af Skibenes hele Værdi:

ved	8	udførte	Rundrejser	i	10	Mdr.	ca.	16	pCt. p. a.
„	15	„	—	„	2	Aar	„	15	„ „
„	9	„	—	„	$1^1/_2$	„	„	14	„ „
„	22	„	—	„	2	„	„	15	„ „

Efter Spærrezoneerklæringens Fremkomst var Tegningen af Krigsforsikringer i Spærrezonen helt indstillet i Tiden $^1/_2$ 1917 — $^{12}/_3$ 1917; derefter tegnedes Forsikring igen, men kun for en Præmie af 8 pCt. pr. Enkeltrejse (16 pCt. for en Rundrejse: Ballast - Kul); denne Præmie forhøjedes en kortere Tid til 12 pCt. for Enkeltrejse, men nedsattes hurtigt til 9 pCt. og senere til 6, 4 og $2^1/_2$ pCt. pr. Rejse.

Trods alle Hindringer gennemførtes dog Kulfarten ogsaa i Aarene 1917, 1918 og 1919 nogenlunde regelmæssig, men naturligvis var i Begyndelsen Præmierne til Krigsforsikring meget høje. Af en Statistik, Krigsforsikringsinstituttet har udarbejdet, og som omfatter forskellige Grupper af Rundrejser, kan for de nævnte Aars Vedkommende anføres følgende Præmier:

1. Vedrørende 25 i Løbet af 2 Aar og 5 Mdr. udførte Rundrejser.

Præmie	i	1917:	60 pCt.	i	7 Mdr.
„	-	1918:	$64^1/_2$ „	-	12 „
„	-	1919:	$2^1/_2$ „	-	10 „

2. Vedrørende 24 i Løbet af 2 Aar og 3 Mdr. udførte Rundrejser.

Præmie	i	1917:	65 pCt.	i	7 Mdr.
„	-	1918:	$60^1/_2$ „	-	12 „
„	-	1919:	$2^1/_2$ „	-	8 „

Hvad Korn- og Foderstoffarten mellem Danmark og Amerika angaar, foregik den nogenlunde regelmæssig i Krigens første Aar, og for Skibe i denne Fart har Instituttet for Aarene 1914, 1915 og 1916 opstillet en Statistik, der for diverse undersøgte Rundrejsegrupper viser følgende Præmier:

For 7 fra Oktober 1914 til Januar 1917 udførte Rundrejser: Præmie 17 pCt. i $2^1/_4$ Aar.

For 7 fra Oktober 1914 til Oktober 1916 udførte Rundrejser: Præmie ca. 13 pCt. i 2 Aar.

For 6 fra 1. Januar 1915 til 15. Juni 1916 udførte Rejser: Præmie ca. $7^1/_2$ pCt. i $1^1/_2$ Aar.

For 7 fra Marts 1915 til April 1917 udførte Rejser: Præmie ca. 13 pCt. i 2 Aar.

Efter Spærrezoneerklæringen krævede England, at de her omhandlede Skibe for at faa Tilladelse til at føre en Kornladning til Danmark skulde udføre en eller flere Rejser til England eller et af de allierede Lande, og dermed blev Kornfarten paa Amerika saa uregelmæssig, at Instituttet ikke for Aarene 1917–1919 med blot tilnærmelsesvis Sikkerhed har kunnet angive en Enhedspræmie pr. Aar for et i denne Fart indsat Skib. Selve Kornrejsen Amerika–Danmark kostede i Forsikringspræmie kun ca. $1^1/_2$ pCt. for Farten nord om Farezonen, men da denne Del af Rundrejsen kun varede en à to Maaneder, medens de tvungne Rejser, som stedse gik inden for Farezonerne, ofte varede flere Maaneder med Passage ofte gennem Farvande, for hvilke stærkt varierende — ikke sjældent de allerhøjeste — Præmiesatser noteredes, var Præmierne for disse Skibe uhyre variable.

Efter at „Krigsforsikringen for danske Skibe“ fra September 1919 havde ophørt at tegne Forsikringer, blev den Krigsforsikringspræmie for Korn- og Foderstoffarten paa Amerika, som de private Selskaber krævede, ansat til $^1/_2$ pCt. p. a., der fra September 1920 nedsattes til $^3/_8$ pCt. p. a. og fra September 1921 til $^1/_4$ à $^3/_{16}$ pCt. p. a.

Om Instituttets Virksomhed gives i øvrigt Oplysning i efterfølgende Statistik, som er opgjort af Instituttets egen Ledelse, og i hvilken saavel Præmier som betalte Skader stadig er angivet med de samlede Beløb siden Virksomhedens Paabegyndelse:

	Nettopræmier Kr.	Betalte Skader Kr.	Reserver Kr.
pr. $^{31}/_{12}$ 1914.....	2.928.133	111.917	1.300.000
„ „ 1915.....	15.834.959	3.997.583	3.400.000
„ „ 1916.....	31.421.120	14.619.593	12.337.000
„ „ 1917.....	98.591.263	60.972.195	11.855.000
„ „ 1918.....	135.016.817	78.154.444	7.405.000
„ „ 1919.....	138.365.423	83.743.997	1.920.000
ved Afslutningen.....	138.289.794	85.631.311	—
Heraf Reassurandørernes Andel 15 pCt...	20.743.469	12.844.697	—
Krigsforsikringen Netto	117.546.325	72.786.614	—

Af de af Instituttet for egen Regning betalte Skader faldt 61.349.733 Kr. paa Dampskibe og 11.436.881 Kr. paa Sejlskibe, og af de betalte Brutto-Skader var ca. 72,1 Mill. for Dampere og ca. 13,5 Mill. Kr. for Sejlere; de til disse sidstnævnte Skadestal svarende Præmiebeløb var henholdsvis for Dampere

og for Sejlere ca. 131,4 og ca. 7,1 Mill. Kr. Til det i Opstillingen angivne samlede Beløb for betalte Skader — 85,6 Mill. Kr. — maa der, for at komme til det samlede Tab paa de i Instituttet indtegnede Skibe, lægges et Beløb af 5,5 Mill. Kr., som de krigsførende Magter har betalt i Erstatning for 19 Skibe, hvoraf 13 var Damp- og 6 Sejlskibe. Ialt er der saaledes gennem Instituttet udbetalt Erstatninger paa ca. 91 Mill. Kr. til danske Redere. I øvrigt var den danske Handelsflaades samlede Tab ved Krigsforlis ca. 264 Skibe (m. omkring 170.000 R. T.), der dog ikke alle var forsikrede i Instituttet.

Ved at fordele de i den nærmest foregaaende Opstilling anførte, stadigt opsummerede Tal for Præmier og Skader paa de enkelte Aar faar man et mere overskueligt Billede af Virksomhedens Udvikling gennem Aarene. En saadan Fordeling giver følgende Resultat:

	Nettopræmier Kr.	Betalte Skader Kr.	Reservetilvækst Kr.
Til ultimo 1914.....	2.928.133	111.917	1.300.000
i 1915.....	12.906.826	3.885.666	2.100.000
- 1916.....	15.586.161	10.622.010	8.937.000
- 1917.....	67.170.143	46.352.602	÷ 482.000
- 1918.....	36.425.554	17.182.249	÷4.450.000
- 1919.....	3.348.606	5.589.553	÷5.485.000
Efter 1919.....	÷ 75.629	1.887.314	÷1.920.000
Ved Afslutningen ialt .	138.289.794	85.631.311	—

I disse Tal giver saavel de høje Præmier som de stadig flere og større Skader i de sidste Krigsaar sig et tydeligt Udtryk.

Hvad Skadesaarsagerne angaar kan anføres, at Hovedparten af Skader naturligvis skyldtes Minesprængninger (og Bombardement) og Torpederinger (og Sænkninger samt Brand). De Beløb, der af Instituttet var udbetalt i Erstatninger for Skader forvoldte af de nævnte Aarsager, var følgende:

	For Minesprængninger og Bombardement Kr.	For Torpederinger, Sænkninger og Brand Kr.
Pr. $^{31}/_{12}$ 1915	1.791.941	1.040.159
„ „ 1916	3.308.168	9.202.391
„ „ 1917	5.608.052	50.195.384
„ „ 1918	7.239.753	61.919.322
Ved Afslutningen	8.695.908	59.963.907

Af de øvrige Skadesaarsager var det Tabet ved det af Opbringelser foranledigede Ophold i de krigsførende Magters Havne samt Strandinger og Kollision (Totalforlis), der gav Anledning til Udbetaling af de største Erstatningsbeløb. Af de her nævnte Aarsager var saaledes udbetalt:

	Opbringelser, Ophold Kr.	Stranding og Kollision Kr.
Pr. $^{31}/_{12}$ 1915	700.501	505.959
„ „ 1916	1.475.672	535.162
„ „ 1917	2.863.226	1.285.178
„ „ 1918	5.530.756	1.652.253
Ved Afslutningen	9.089.883	—

Endelig kan bemærkes, at der ved Afslutningen af Instituttets Virksomhed var betalt ialt for „andre Skader“: 2.177.912 Kr., for prisedømte Skibe: 1.513.957 Kr. og for *borteblevne* Skibe: 2.537.486 Kr. Ved Erstatningen for de borteblevne Skibe havde Instituttets Bestyrelse besluttet at følge den Regel, at der betaltes 50 pCt. af de i Krigsforsikringsinstituttet forsikrede Beløb, dog ikke over 50 pCt. af de ved den almindelige Søforsikring dækkede Beløb. Paa denne Maade betaltes der Erstatning for ialt 30 Skibe, hvoraf de 6 var Damp- og de 24 Sejlskibe.

Om Instituttets Virksomhed kan sluttelig anføres, at 15 pCt. af dets Forretning overtoges i Genforsikring af følgende ni private Selskaber: „Det kgl. oktr. Sø-Assurance-Kompagni“, „De private Assurandeurer“, „Den kjøbenhavnske Sø-Assurance-Forening“, „Fjerde Søforsikringsselskab“, „Danske Lloyd Sø- og Transportforsikrings-Aktieselskab“, „Genforsikrings-Aktieselskabet Skandinavia“, „Forsikringsaktieselskabet National“, „Forsikrings-Aktieselskabet Absalon“ og „Rederiforeningens gensidige Kasko-Assurance Afdeling“ — i lige Dele, idet hver overtog $^1/_9$ af de nævnte 15 pCt.

Afviklingen af Kaskokrigsforsikringen var helt tilendebragt den 1. Juli 1923 og gav det økonomiske Resultat, at Overskudet paa Virksomheden blev det anselige Beløb af ca. 54,5 Mill. Kr., hvoraf Rederne fik ca. 33,4 Mill. Kr., og Staten fik godt 21 Mill. Kr. Det nærmere fremgaar i øvrigt af hosstaaende Gengivelse af Instituttets afsluttende Regnskab:

Krigsforsikringen for danske Skibe i Likvidation.

Regnskab for Tiden 10. Septbr. 1914 til 1. Juli 1923.

INDTÆGT		
Præmier	141.568.158,10	
÷ Ristorno	3.278.363,85	138.289.794,25
Renter		11.090.418,83
Overskud, som ikke har kunnet udbetales, da Medlemmernes Bopæl ikke kan findes		1.628,81
	Kr.	149.381.841,89
UDGIFT		
Skader		72.786.614,71
Reassurance Præmier	21.235.211,16	
÷ Reassurandørernes Andel i Ristorno	491.741,92	20.743.469,24
Bestyrelsens Lønninger	108.150,00	
÷ heraf belastet Statskassen 50 % ifølge Lovens Par. 3	54.075,00	54.075,00
Personalets Lønninger		818.531,80
Omkostninger		455.287,45
Overskud, der er fordelt saaledes:		
Statskassen	20.920.146,63	
Landbrugsministeriet	128.969,99	
Rederierne	33.441.512,68	54.490.629,30
Restoverskud		31.585,58
Ikke udbetalt Overskud (se modstaaende Post)		1.628,81
	Kr.	149.381.841.89

Den af det foranstaaende fremgaaende Fordeling af Kaskokrigsforsikringens Overskud fandt i øvrigt ikke Sted efter de

ved Instituttets Oprettelse forudsatte Fordelingsregler. Regeringen hævdede nemlig, at det store Overskud kun var opnaaet gennem de meget høje Præmier, Instituttet havde noteret, og da disse Præmier til syvende og sidst var betalt af Forbrugerne gennem de bl. a. med Præmiebeløbet opskruede Varepriser, var det kun rimeligt, at en Del af Overskudet atter kom Forbrugerne til gode — in casu gennem Statskassen. Ved mindelig Overenskomst mellem Regeringen og Rederne bestemtes da Statskassens Andel til de foran nævnte godt 21 Mill. Kr., og samtidig blev der for øvrigt truffet den Ordning, at „Krigsforsikringen" skulde overtage 25 Mill. Kr. af Statslaanet af 1/4 1919, der derfor ogsaa undertiden betegnes som „Rederlaanet". Det var nu ikke blot ved den saaledes trufne Ordning — og gennem Varekrigsforsikringen, hvor Staten fik 7 Mill. Kr. — at Statskassen fik en betydelig Indtægt af sin Deltagelse i Krigsforsikringen; ogsaa gennem den saakaldte „Statens Excedent-Krigsforsikring af Skibe" tog Statskassen en stor Gevinst — ca. 11 1/2 Mill. Kr. — ind. Denne Gevinst stammede fra, at Staten, naar et i Kaskokrigsforsikringen forsikret Skib ønskedes krigsforsikret til højere Beløb end 750.000 Kr., Instituttets Maksimum pr. Skib, overtog Risikoen for et Beløb indtil 375.000 Kr. for enkelt Skib mod herfor at faa den samme Præmiesats som den, Kaskokrigsforsikringen fik. Til denne Ordning havde Handelsministeriet under 19/3 1917 erklæret sig villig paa Betingelse af, at en lige saa stor Andel som Statens Excedent overtoges af et eventuelt dertil dannet gensidigt Selskab. Det blev imidlertid „Rederiforeningens gensidige Kasko-Assurance Afdeling", der kom til at overtage de til Statens Excedenter svarende Risikobeløb.

I Tilknytning til Omtalen af „Krigsforsikringen for danske Skibe" kan der være Anledning til at nævne, at der i nogle Tilfælde hos Rederselskaber, der havde haft Totalforlis af Skibe, i de første Krigsaar havde ytret sig en under de givne Forhold forstaaelig Tendens til, naar de havde faaet de dem tilkommende Erstatningsbeløb udbetalt, at likvidere og fordele Forsikringsbeløbene blandt Aktionærerne. Da Regeringen mente, at en saadan Fremgangsmaade, hvis den blev almindelig, kunde befrygtes at føre til en lidet ønskelig, varig Formindskelse af den danske Handelsflaade, paabødes det ved en Lov af 18/5 1917, at de Erstatningsbeløb, Rederne fik udbetalt for Totalforlis, skulde enten anvendes til Indkøb af andre Skibe i Stedet for de forliste eller baandlægges. Kort efter udstedtes i øvrigt tillige Forbud mod uden Handelsministeriets Samtykke at afhænde danske — eller paa dansk Værft under Bygning værende — Skibe til Udlandet.

Da Krigen var endt, ophævedes ved en Lov af 4/10 1919 den foran nævnte Bestemmelse om Forsikringsbeløbenes Baandlæggelse straks, for saa vidt angaar Totalforlis, der fandt Sted efter sidst nævnte Lovs Datum, medens Baandlæggelsesbestemmelsen foreløbig opretholdtes for de tidligere indtrufne Totalforlis' Vedkommende. Rederne var naturligvis interesserede i at faa ogsaa disse tidligere baandlagte Erstatningsbeløb — det drejede sig om ca. 33½ Mill. Kr. — givet fri, og i Henhold hertil forelagde Handelsministeren Rigsdagen Forslag om saadan Frigivelse, som der dog ikke straks kunde opnaas Enighed om at vedtage. Først efter længere Forhandlinger vedtoges den ved en Lov af 12/6 1922, efter at det var blevet nærmere paavist, at den danske Handelsflaade nu var

større, end den var før Krigen, og at der saaledes ikke mere forelaa tilstrækkelig Begrundelse for Opretholdelsen af Bestemmelserne om Erstatningsbeløbenes Baandlæggelse.

Sluttelig skal endnu anføres, at paa det Tidspunkt, da „Krigsforsikringen for danske Skibe" aflagde sit foran gengivne Slutregnskab og dermed helt ophørte med sin Virksomhed og overdrog Afviklingen af enkelte endnu resterende mindre Forsikringssager til Handelsministeriet, henstod nogle Erstatningsspørgsmaal helt i det uvisse med Hensyn til deres endelige Afgørelse. Det drejede sig bl. a. om, hvorvidt den tyske Regering sluttelig vilde anerkende sin Forpligtelse til at yde Erstatning for nogle uberettiget torpederede eller opbragte, i Instituttet forsikrede Skibe. I de følgende Aar indgik da til Handelsministeriet forskellige større eller mindre Beløb vedrørende de ved Instituttets Ophør endnu ikke endelig afgjorte Sager, og disse Beløb med paaløbne Renter udgjorde, da man i Sommeren 1929 var naaet helt til Ende med Afviklingen, tilsammen 1 1/3 Mill. Kr., der nu skulde fordeles mellem de i Krigsforsikringen deltagende Parter. Under Forberedelserne til Beløbets Fordeling opdagedes det, at den Kontorchef, der i Handelsministeriet havde været betroet med Administrationen af Krigsforsikringens Penge, havde tilvendt sig ca. 1/4 Mill. af disse. Den endelige Fordeling og Udbetaling af de 1 1/3 Mill. Kr. fandt Sted i Begyndelsen af 1930 og gav Staten 440.000 Kr. — d. v. s. ca. 200.000 Kr., naar Hensyn tages til det ved Kontorchefens Bedragerier lidte Tab — Rederne ca. 660.000 Kr. og Assurandørerne ca. 190.000 Kr.

b. Dansk Krigs-Søforsikring for Varer

Det Konsortium, der sammen med Staten og en Række Forsikringsselskaber ifølge Loven var Medstiftere af og Deltagere i „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer" bestod af de tre københavnske Storbanker: 1) Landmandsbanken, 2) Privatbanken og 3) Handelsbanken samt 4) det østasiatiske Kompagni og en Række Dampskibsselskaber, nemlig 5) det forenede Dampskibsselskab, 6) C. K. Hansens, 7) P. de Nully Browns, 8) L. H. Carls og A. O. Andersens Dampskibsselskaber, 9) Dampskibsselskabet „Hejmdal", 10) det dansk-russiske Dampskibsselskab og 11) Dampskibsselskabet „Vesterhavet". Tilsammen talte Konsortiet altsaa 11 Deltagere.

Mellem dette Konsortium paa den ene Side og Staten og Varekrigsforsikringsinstituttet paa den anden Side oprettedes en Overenskomst, da det vel i Loven om Instituttets Oprettelse var fastslaaet, at Konsortiet skulde bære Ansvaret (og naturligvis modtage tilsvarende Andel i Instituttets Præmier) for 45 pCt. af hver af de i Instituttet tegnede Krigsforsikringer, men det ikke dér var fastslaaet, hvordan de 45 pCt. skulde deles mellem de enkelte Konsortiedeltagere, der ikke alle skulde hæfte for samme Andel, ligesom der ogsaa maatte tiltrænges andre nærmere præciserende Bestemmelser af Lovens Hovedregler. I den nævnte Overenskomst fastsloges det da, at de 3 Banker, „Ø. K." og „det forenede" *hver* skulde participere — dog udelukkende som Reassurandører, idet alene Instituttet traadte i direkte Forhold til de forsikrede — i Instituttets Forretninger med $^1/_6$ (altsaa tilsammen $^5/_6$) af de 45 pCt., medens de øvrige Konsortiedeltagere i den foran an-

givne Rækkefølge skulde participere i den resterende Sjettedel af de 45 pCt. med følgende Brøkdele: $^{330}/_{6000}$, $^{245}/_{6000}$, $^{175}/_{6000}$, $^{70}/_{6000}$, $^{90}/_{6000}$ og $^{90}/_{6000}$. Konsortiet skulde naturligvis svare fuldt ud for de 45 pCt., for hvilke det modtog tilsvarende Præmieandel, men dets Medansvar herudover for Instituttets Forretninger som Helhed begrænsedes ved Overenskomsten til et samlet Beløb af 6 Mill. Kr., for hvilke Konsortiedeltagerne hæftede i det samme Forhold, hvori de hæftede for de 45 pCt. Denne yderligere Hæftelse, der aldrig blev effektiv, var altsaa 1 Mill. Kr. for *hver* af de tre Banker, for „Ø. K." og for „de forenede", medens den for samtlige de øvrige Konsortiedeltagere *tilsammen* var 1 Mill. Kr. med Participering efter de foran nævnte Forholdstal.

Overenskomsten, der var uopsigelig, men skulde ophøre, naar Instituttets Likvidation var sluttet, indeholdt yderligere en Række Bestemmelser om Konsortiedeltagernes Ret til at faa tilstillet Meddelelser om de i Instituttet sukcessive indtegnede Forsikringer, om Opgørelsen af Mellemværender mellem Konsortiedeltagerne og Instituttet, hvis Bestyrelse skulde foretage Opgørelse af Skader med absolut bindende Virkning for Konsortiets Deltagere o. s. v.

En tilsvarende Overenskomst oprettedes mellem Staten og Instituttet paa den ene Side og de i Instituttets Forsikringer som Reassurandører deltagende Forsikringsselskaber paa den anden Side. Disse Selskaber — ialt 10 — var følgende:

1) Det kgl. oktr. Sø-Assurance-Kompagni,
2) De private Assurandeurer,
3) Den kjøbenhavnske Sø-Assurance-Forening,
4) Fjerde Søforsikringsselskab,

5) Danske Lloyd Sø- og Transportforsikrings-Aktieselskab,
6) Nordisk Gjenforsikrings Selskab,
7) Genforsikrings-Aktieselskabet Skandinavia,
8) Forsikringsaktieselskabet National,
9) Forsikrings-Aktieselskabet Absalon og
10) Danske Genforsikring Aktieselskab.

Ved den her omhandlede Overenskomst forpligtede Instituttet sig til at afgive 20 pCt. af hver af sine Forsikringer som ren Reassurancekvote til de 10 Selskaber, som paa deres Side var ubetinget forpligtede til at overtage denne Kvote i Genforsikring, og herfor modtog 20 pCt. af den i hvert enkelt Tilfælde fastsatte Bruttopræmie med Fradrag af Ristorno og Tegningsprovision. Forholdet til Forsikringsselskaberne var altsaa som til Konsortiedeltagerne et rent Genforsikringsforhold; alene Instituttet traadte i direkte Forhold til de forsikrede. Hvert af de 10 Selskaber participerede — uden solidarisk Ansvar af nogen Art — med 1/10 i de 20 pCt. saavel af Præmier som af Skader og Instituttets Administrationsomkostninger. Naar Instituttet havde tegnet Forsikring til sit eget Maksimumsbeløb paa enkelt Kjøl — 1 Mill. Kr. — var det Selskaberne tilladt for eventuelt overskydende Forsikringsbeløb at udstede Policer i eget Navn, men de var da forpligtede til at benytte samme Policeformular og samme Krigsklausul, som anvendtes af Instituttet, og de skulde tillige som Minimumspræmie regne med den af Instituttet for paagældende Risiko fastsatte Præmie.

Bestemmelsen om Overenskomstens Varighed var den samme, som var optaget i Overenskomsten med Konsortiet, og som i denne sidste var der ogsaa i Kontrakten med Sel-

skaberne en Række Bestemmelser om Instituttets Forpligtelser til at give Selskaberne Meddelelser vedrørende indgaaede Præmier og indtrufne Skader og om Afregningsforhold etc. Da Selskaberne foruden som Reassurandører tillige fungerede som Repræsentanter for Instituttet, havde de i et vist Omfang Ret til paa dettes Vegne direkte at tegne Forsikringer og udstede Policer.

Ogsaa andre end de saaledes som Reassurandører for Instituttet virkende Forsikringsselskaber blev Repræsentanter for Instituttet — dette gjaldt f. Eks. om en Del Generalagenturer for udenlandske Forsikringsselskaber — og skulde altsaa tilføre det Forsikringer. Med disse som Repræsentanter virkende Selskaber og Generalagenturer oprettede Institutet særlige Agentoverenskomster, der „indtil videre" gav de paagældende Repræsentanter Bemyndigelse til at tegne Krigsforsikringer for Instituttet — paa de i dettes Statutter, Policer og Forsikringsbegæringer indeholdte Vilkaar og til de af Instituttet fastsatte Præmier — samt til med fuldt forbindende Virkning at udstede Policer i Instituttets Navn, idet der dog ikke uden særlig dertil given Tilladelse maatte udstedes Policer for større Beløb end 50.000 Kr. pr. enkelt Kjøl. Paa *ubetinget* Krigskontrabandevarer maatte Agenterne selvfølgelig overhovedet ikke tegne Krigsforsikringer, og paa de Varer, der faldt ind under Kategorien *betinget* Krigskontrabande, maatte de kun efter særlig Bemyndigelse fra Instituttet akceptere Krigsforsikring. Instituttet forpligtede sig til at holde Agenterne underrettede om, hvad der til enhver Tid var at betragte som ubetinget eller betinget Krigskontrabande. Som Provision fik Agenterne ifølge Overenskomsten 10 pCt. af Bruttopræ-

mierne for de gennem deres Agentur tegnede Forsikringer, idet der dog gjordes Fradrag for eventuel Ristorno. Overenskomsten indeholdt endelig et absolut Forbud mod, at Agenterne under nogen som helst Form ydede de forsikrede Rabat eller Returkommission.

Med Hensyn til de Præmier, „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer" beregnede sig, kan bemærkes, at der vel straks efter Instituttets Oprettelse udarbejdedes en Præmietarif, men denne — og dens senere Afløsere — var dog for adskillige af Positionernes Vedkommende nærmest kun at opfatte som en Vejledning for Forsikringstagerne og ikke som uden videre forbindende for Instituttet. For mange Positioners Vedkommende maatte Forsikringstagerne nemlig, til Trods for at Tarifen noterede en Præmie for dem, alligevel paa Forhaand rette Forespørgsel til Instituttet eller dets Repræsentanter om, hvilke Præmier der noteredes, og om samtlige Instituttets Præmienoteringer gjaldt det som en almindelig Regel, at de ikke var bindende, hvis den forsikrede Varesendings Afsejling ikke fandt Sted senest 8 Dage efter Forsikringens Tegning. Selvfølgelig ændredes selv de saaledes som en første Vejledning udarbejdede Tarifer gentagne Gange, eftersom særlige Krigsforanstaltninger eller i det hele taget Krigens Gang nødvendiggjorde det. I det hele udarbejdede Instituttet i sin Levetid 11 forskellige Præmietarifer. Disses Præmiesatser var selvfølgelig stærkt varierende efter de forskellige Rejseruter, idet den Krigsrisiko, der var forbunden med Sejladsen, var meget forskellig efter Ruten.

Der kan ikke her være Tale om nogen fuldstændig Gennemgang af samtlige de i Instituttets Virketid som Normalen suk-

cessivt opstillede Præmietarifer — en saadan nøjagtig Gennemgang vilde næppe heller være af almindelig Interesse — men der skal dog anføres enkelte saadanne Præmiesatser, der giver Udtryk dels for Forskelligheden mellem de forskellige Rejseruters formodede Krigsrisiko og dels for den Forskel, Krigens forskellige Faser gav Anledning til, idet det altsaa maa erindres, at disse Præmier vel var opført i Tariferne, men alligevel kun bindende med den foran antydede Begrænsning og derfor ikke altid var identiske med de Præmier, Instituttet i Virkeligheden fik, om end ikke meget afvigende fra disse.

I den første Tarif, der betegnedes som Tarif for Damp-, Dieselmotor- og Sejlskibe, noteredes — som naturligt var — de *laveste* Præmier, 1/4 à 1/2 pCt., for Rejser mellem danske Havne inden for Skagen (og 1/4 pCt. for Rejser mellem danske og svenske Sundhavne), og disse Noteringer vedblev at gaa igen i alle de sukcessivt opstillede Tarifer indtil Juli 1918, da der for disse Rejseruter kun noteredes 1/8 pCt., som endelig ved Instituttets sidste Tarif — Februar 1919 — nedsattes til 1/16 pCt. Som Modsætning hertil kan nævnes, at den første Tarifs *højeste* Præmier, 3 à 3 1/2 pCt., noteredes for Rejser mellem Esbjerg og Havne paa Themsen — for Sejlskibe endda med 50 pCt. Tillæg — medens der for Rejser mellem andre danske Havne og Themsens Havne noteredes 2 1/2 à 3 pCt. Allerede i November Maaned 1914 nedsattes Tarifpræmierne gennemgaaende noget, f. Eks. for Rejser mellem danske Havne og Havne paa Themsen til 1 3/4 pCt. De højeste Præmier, 3 1/2 pCt., noteredes nu for Rejser mellem danske Havne og Havne i Adriaterhavet, og de næsthøjeste, 3 pCt., for Rejser til Amerikas Vestkyst via Cap Horn. Paa finske Havne i den

botniske og den finske Bugt og paa Petrograd og russiske Østersøhavne noteredes oprindelig indtil 2 pCt., men fra November 1914 og fremdeles indtil Juli 1918 har Tariferne ingen Noteringer for disse Rejseruter. Paa sidstnævnte Tidspunkt noteredes der for Rejser paa Finland 1 pCt. for Dampere og 2 pCt. for Sejlere og for Rejser paa Petrograd henholdsvis $2^1/_2$ pCt. og $3^1/_2$ pCt., og i November 1918 nedsattes disse Noteringer for Finlandsrejsers Vedkommende til $^3/_4$ pCt. og for Petrogradrejser til 1 pCt. for endelig i Slutningen af samme Maaned at gaa ned til henholdsvis $^1/_2$ pCt. og $^3/_4$ pCt. For Farten paa tyske Nordsøhavne og paa hollandske og belgiske Havne var Noteringen af Tarifpræmier hurtigt blevet opgivet.

De Tarifer, der opstilledes i Maj og i September 1915, viste i øvrigt ikke store Forandringer fra de nærmest foregaaende. Efter en senere følgende Tarif fra November 1915 noteredes for Rejser paa en Række nærmere angivne Havne i de fremmede Verdensdele forskellige Præmier for udgaaende og hjemgaaende Rejser, saaledes at Noteringen for de sidste var fra $^1/_2$ til $1^1/_2$ pCt. højere end for de første. Indtil den skærpede U-Baadskrig tog sin Begyndelse, forblev Præmienoteringerne nu i det væsentligste uforandret, men derefter blev det for en Tid umuligt at foretage en blot i nogen Grad vejledende Præmieansættelse — denne maatte ske efter bedste Skøn for hvert enkelt Tilfælde særskilt — og derfor forløb hele Aaret 1917 og første Halvdel af 1918, uden at der udarbejdedes nogen ny Tarif.

Den 13. Februar 1917 suspenderede Varekrigsforsikringens Bestyrelse de da gældende Præmietarifer under Hensyn til den af den tyske Regering udsendte Erklæring af 1ste Februar

(om Skærpelse af U-Baadskrigen og om Spærrezonen), og det bestemtes samtidig, at Præmien indtil videre skulde fastsættes fra Fald til Fald. I de nærmest følgende Uger blev der ikke Lejlighed til at tage Stilling til Præmiespørgsmaalet, da Skibsfarten næsten helt var indstillet. Først omkring den 1. Marts fastsattes Præmien for Forsendelser gennem Spærrezonen af visse for vort Land særlig vigtige Varer. For Forsendelser mellem England og Danmark ansattes Præmien saaledes til 12 pCt., og for Forsendelser fra Amerika til Danmark til 15 pCt., i sidstnævnte Tilfælde med en Tilbagebetaling af 10 pCt., saafremt Tilladelse til Visitation i en Havn uden for Spærrezonen kunde opnaas. Den 1. Maj s. A. ansattes Præmien for Forsendelser med *Sejlskibe* fra Danmark til England og Amerika og vice versa til 15 pCt. resp. 20 pCt., idet der dog for sidstnævnte Rejsers Vedkommende tilbagebetaltes 13 pCt., saafremt Sejleren opnaaede Tilladelse til Visitation uden for Spærrezonen. Fra 22. August 1917 reduceredes Præmien for *Dampskibs*forsendelser fra Danmark til England og vice versa til 9 pCt., og denne Præmiesats nedsattes atter den 27. November 1917 og igen den 15. December 1917 til henholdsvis 7 pCt. og 5 pCt. Endelig blev Præmien for Dampskibsforsendelser i Farten paa England den 23. Maj 1918 nedsat til 3 pCt.

En ny Tarif udsendtes først igen i Slutningen af Juli 1918, og fra den kan anføres følgende interessante Noteringer:

	Damper	Sejler
	pCt.	
Fra Danmark til Island og Færøerne og vice versa, med Tilladelse til Visitation uden for Spærrezonen eller med Tilladelse af den engelske Regering til at sejle direkte	1½	5
Uden Tilladelse	6	20

	Damper	Sejler
	pCt.	
Fra Danmark til Spanien og Portugal og vice versa:		
Med Tilladelse	4	7
Uden Tilladelse	8	20
Fra Island og Færøerne til Spanien og Portugal og vice versa:		
Med Tilladelse	3	5
Uden Tilladelse	8	20
Fra Danmark til Nord- og Sydamerika, Afrika, Asien og Australien og vice versa:		
Med Tilladelse	3	7
Uden Tilladelse	6	20
Fra Island og Færøerne til Nordamerika og vice versa:		
Med Tilladelse	2	5
Uden Tilladelse	6	20

For Rejser paa franske Atlanterhavshavne og franske Middelhavshavne noterede den samme Tarif henholdsvis 6 pCt. og 8 pCt. for Dampere, medens Sejlere paa disse Ruter ikke noteredes, og for Rejser paa Italien noteredes for Dampere og Sejlere henholdsvis 8 pCt. og 30 pCt. Endelig var Noteringen for Rejser paa England $2^1/_2$ pCt. og 15 pCt. henholdvis for Dampere og Sejlere. Man faar gennem disse høje Noteringer, der dog er Udtryk for nu atter indtraadte nogenlunde overskuelige Risikoforhold — de faktisk betalte Præmier havde i den nærmest forudgaaende Tid været endnu højere — et stærkt Indtryk af de Vanskeligheder, Vareomsætningen havde at kæmpe med i Krigsperiodens sidste Afsnit.

Men nu var ogsaa Bedringen nær. Straks ved Krigens Afslutning opstillede Instituttet i Begyndelsen af November 1918 en ny

Tarif, hvis højeste Præmiesats, for Rejser mellem danske Havne, Island, Færøerne og krigsførende Middelhavshavne, var — baade for Dampere og Sejlere — 2¼ pCt., der ved en ny Tarif i Slutningen af samme Maaned nedsattes til 1 pCt., der herefter var den højeste Notering, som ogsaa gjaldt for Rejser paa franske, spanske og portugisiske Atlanterhavshavne og paa neutrale Middelhavshavne, og nu væsentligst var Udtryk for den stadig tilstedeværende store Minefare. I Instituttets sidste Tarif — fra medio Februar 1919 — findes endelig ingen Noteringer over ¼ pCt.

Før Forsikringer kunde tegnes i „Instituttet", maatte Forsikringstageren indgive Begæring herom — og afgive Erklæring om at være bekendt med Forsikringsbetingelserne — paa dertil særlig indrettede trykte Begæringsblanketter, der var forskellige, eftersom det drejede sig om Forsikring af i hvert enkelt Tilfælde særlig angivne Forsendelser eller om Generaldækninger, og inden for disse to Hovedforsikringsformer igen forskellige, eftersom Forsikringen begæredes for Import- eller Eksportforsendelser. Der var saaledes fire forskellige Begæringsformularer. Ved sin Underskrift paa Begæringen bekræftede Forsikringstageren, at han var bekendt med, at Forsikringen tegnedes i Henhold til Bestemmelserne i „Instituttet"s Statutter og i øvrigt i Henhold til de almindelige Regler i Konventionen af 2. April 1850, for saa vidt disse kunde finde Anvendelse, og desuden paa de i Begæringen angivne særlige Betingelser, af hvilke nogle var fælles for alle Forsikringer, medens andre var forskellige, eftersom det drejede sig om Forsikring af Import eller Eksport.

De for alle Forsikringer fælles, særlige Betingelser var op-

rindelig — eller blev i Tidens Løb — 1) „Policen kan ikke transporteres uden forud indhentet Godkendelse hos „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer"", 2) „I Tilfælde af Varernes Opbringelse, Tilbageholdelse, Beslaglæggelse eller lignende, skal Forsikrede straks lade herom modtagne Meddelelser gaa videre til „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer"" og 3) „Forsikringen er underkastet eventuelle Præmieforandringer, for saa vidt Afsejling ikke har fundet Sted senest 8 Dage efter disses Ikrafttræden." Desuden var det — hvad Forsikringstageren altsaa ved sin Underskrift paa Begæringen erklærede sig bekendt med — for *alle* Forsikringers Vedkommende en Forudsætning for Forsikringens Gyldighed, „at de forsikrede Varer ere i dansk Eje."

For Eksportforsikringens Vedkommende var det en Forsikringstageren paa samme Maade indprentet Forudsætning for Forsikringens Gyldighed, „at Varerne ikke befordres til Brug for nogen af de krigsførende Staters væbnede Magt eller Administration", og for Importforsikringens Gyldighed blev den tilsvarende Forudsætning i Tidens Løb, „at Danmark er Varens endelige Bestemmelsessted." For Forsendelser til neutrale Lande var Policens Gyldighed paa samme Maade betinget af, „at det neutrale Bestemmelsesland er Varernes endelige Bestemmelsessted."

Begge disse sidstnævnte Klausuler fik den angivne Formulering medio Januar 1915, men allerede i Slutningen af samme Maaned ændredes de to Klausuler saaledes, at Policens Gyldighed nu ikke blot blev betinget af, at Danmark — henholdsvis det neutrale Bestemmelsesland — var Varernes endelige Bestemmelsessted, men at Varerne ogsaa forsendtes til

en særlig nævnt i Danmark — eller det neutrale Bestemmelsesland — bosat Modtager.

Efter at den paa tidligere Sted i dette Skrift omtalte Handelsoverenskomst af 19/11 1915 var afsluttet, vedtoges fra 11/1 1916 en Policeklausul — for Importpolicer paa Poster fra oversøiske samt sydeuropæiske Pladser — af følgende Indhold: „Det er en Forudsætning for Policens Gyldighed, at Forsikrede, efter at have afgivet den af Grosserer-Societetet eller Industriraadet formulerede forpligtende Erklæring angaaende denne Varesending, opnaar, at Grosserer-Societetet henholdsvis Industriraadet afgiver den i Handelsoverenskomsten af 19. November 1915 vedtagne Garanti-Erklæring overfor den britiske Regering. Garanti-Erklæringens Nummer skal, saavidt det er muligt, paaføres Skibets Manifest." Under 6/3 1916 fik denne Klausul Tilføjelsen: „Den forpligtende Erklæring skal være afgivet ved Forsikringens Tegning", men under 11/12 1916 faldt denne Tilføjelse atter bort, saa at Klausulen nu atter gjaldt i sin første Affattelse.

Om Ristorno og Tillægspræmie gjaldt fra 10/5 1916 for Dampere følgende Bestemmelser: „Saafremt Damperen gaar nord om Skotland, ristorneres 1/4 pCt., dog ikke for saadanne Varers Vedkommende, som give Anledning til Reklamation," og „Saafremt Damperen gaar gennem Kanalen, eller Varerne give Anledning til Reklamation, betales 1/4 pCt. Tillægspræmie". Endvidere: „Saafremt Damperen gaar nord om Skotland med fuld Ladning af Korn og Foderstoffer eller Gødningsstoffer, og Varerne ikke give Anledning til Reklamation, ristorneres 3/4 pCt.", og „Saafremt Damperen gaar gennem Kanalen, eller Varerne give Anledning til Reklamation, betales 3/4 pCt. Tillægspræmie".

I de særlige — men for alle Importforsikringer gældende Betingelser — hed det endvidere: „Forsikrede forpligter sig til at underkaste sig de Fordringer med Hensyn til Bankgaranti og Kontrol, som — i Tilfælde af Varernes Beslaglæggelse — stilles som Betingelse for Varernes Frigivelse, og erkender, at „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer" er uden Ansvar for de med denne Ordning forbundne Omkostninger heri indbefattet Gebyrer til Grosserer-Societetet og Industriraadet". For Generalforsikringer i Importforretningen var der desuden den særlige Betingelse: „Naar Konnossementet ikke lyder paa Forsikrede, skal dette Forhold godkendes af „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer"", og endelig anførtes det i de for Enkeltforsendelser i Import bestemte Begæringsformularer som særlig Betingelse: „Ved Udløbet af de i Konventionens § 168, 2. Stk., nævnte Frister, kan „Institutet" forespørge den Forsikrede, om han vil abandonnere eller ej, og den Forsikrede har da en Frist af en Maaned til at afgøre dette. Afgiver han ikke inden denne Maaneds Udløb nogen endelig Abandonerklæring, betragtes Retten til at abandonnere som bortfaldet, og den Forsikrede maa da efter Konventionens § 205 paa sædvanlig Maade bevise sit Tab."

Om Instituttets Policer, der i Henhold til Lov af $^{24}/_{9}$ 1914 var stempelfri, gælder det i øvrigt i Almindelighed, at de indeholdt et Aftryk af Instituttets Statutter og en Gentagelse af de for Forsikringen gældende særlige Betingelser, med hvilke Forsikringstageren var gjort bekendt ved sin Akcept paa Begæringen.

Paa det i det foregaaende skildrede Grundlag udfoldede „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer" sin betydningsfulde Virk-

somhed, om hvis store Omfang og økonomiske Resultater efterfølgende af Instituttets Ledelse meddelte Tal giver Oplysning:

Omfanget af Forsikringstegningerne i „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer" 1914–1919.

	Antal Forsikringer	Risikosum Kr.	Bruttopræmie Kr.	Provision Kr.	Nettopræmie Kr.
Aar 1914					
Sidste Kvart.	8273	141.057.854	1.964.043	187.348	1.776.695
Aar 1915					
JanuarKvart.	9399	172.624.667	2.687.631	259.707	2.427.924
April „	8431	125.057.060	2.038.996	200.064	1.838.931
Juli „	8957	124.754.662	2.228.869	217.713	2.011.156
Oktbr. „	9967	132.092.550	2.167.266	215.532	1.951.735
Aar 1916					
JanuarKvart.	8037	120.315.296	2.010.447	199.378	1.811.069
April „	8008	101.926.702	1.552.249	153.507	1.398.742
Juli „	7687	119.135.082	1.965.109	194.685	1.770.424
Oktbr. „	7769	133.580.457	2.093.257	206.690	1.886.567
Aar 1917					
JanuarKvart.	4770	120.339.858	2.410.150	222.833	2.187.317
April „	4721	129.016.331	7.960.040	639.539	7.320.501
Juli „	4683	108.324.496	7.319.031	600.353	6.718.678
Oktbr. „	3808	86.923.644	4.133.120	414.560	3.718.560
Aar 1918					
JanuarKvart.	2459	67.511.201	2.519.918	251.444	2.268.474
April „	2736	82.122.429	2.572.417	258.028	2.314.389
Juli „	2352	77.600.552	1.834.429	183.211	1.651.218
Oktbr. „	2907	104.156.753	1.160.657	116.318	1.044.339
Aar 1919					
JanuarKvart.	2345	88.386.228	356.441	35.622	320.819

Officielt ophørte „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer“ vel først fra 1. Oktbr. 1919, der betragtes som det Tidspunkt, fra hvilket Instituttets officielle Likvidation tog sin Begyndelse, med at tegne ny Forsikringer, men faktisk standsede Nytegningen allerede medio Februar 1919, idet de private Søforsikringsselskaber nu atter alene kunde magte Opgaven at yde Dækning for den vel stadig i ikke helt ringe Omfang tilstedeværende, men dog stærkt formindskede specielle Krigsrisiko (Minefare). Fra 1ste Kvartal 1919, og indtil Instituttets Likvidation var tilendebragt, bestod Varekrigsforsikringens Virksomhed da væsentligst i en Afvikling af de tidligere tegnede Forsikringer. Reguleringen af Erstatninger blev Hovedopgaven.

Til Belysning af de af Instituttet i Aarenes Løb udbetalte Erstatninger kan de i Opstillingen øverst Side 250 af Instituttets Ledelse meddelte Tal tjene.

I Opstillingen er af de samlede i Kvartalerne faktisk udbetalte Erstatninger som særlig Post udskilt de Erstatningsbetalinger, der fandt Sted som Følge af Torpederinger og Minesprængninger. Resten af Udbetalingerne er for den allerstørste Dels Vedkommende sket til Erstatning af saadanne i England eller Tyskland beslaglagte Varer, for hvilke der ikke inden 6 Maaneder, regnet fra den Dag, da Beslaglæggelsen anmeldtes til Instituttet, havde kunnet opnaas Erstatning fra de paagældende Lande eller Frigivelse af Varerne. Udbetalingsbeløbene i de enkelte Kvartaler er *Netto*beløb, da der ofte fra Bruttoudbetalingerne er fradraget Provenuer, indgaaet ved Salg for Instituttets Regning af saadanne Varer, der af det beslaglæggende Land var blevet

	Udbetalte Erstatninger Kr.	Heraf som Følge af Miner og Torpedoer Kr.	Uafgjorte Erstatninger Kr.
Til 1/1 1915	188	—	1.553.095
1915: Januar Kvartal	354.938	342.000	1.600.000
April „	607.420	106.490	3.872.250
Juli „	199.858	160.000	4.409.575
Oktober „	2.453.416	830.742	4.385.099
1916: Januar „	675.916	39.774	4.894.993
April „	1.743.952	656.869	3.787.946
Juli „	836.743	393.906	3.048.528
Oktober „	÷ 202.376	—	2.772.804
1917: Januar „	1.902.661	1.794.997	4.209.162
April „	6.973.679	6.630.085	6.002.767
Juli „	6.013.384	5.662.180	2.848.906
Oktober „	3.268.318	1.597.913	1.255.778
1918: Januar „	182.002	136.890	663.799
April „	295.225	260.480	1.932.669
Juli „	310.447	373.534	755.650
Oktober „	318.130	410.777	727.550
1919: Januar „	340.632	261.900	1.616.490

frigivet, men for hvilke Instituttet i tidligere Kvartaler havde udbetalt Totalerstatning. I Udbetalingsbeløbene for Torpederinger er paa samme Maade fradraget saadanne Erstatningsbeløb, som den tyske Regering har erkendt at være pligtig til at udrede, fordi en Torpedering senere er blevet erkendt at have været uberettiget; af Billighedshensyn indgik saaledes

den tyske Regering paa at yde Erstatning for et af en tysk Undervandsbaad i Marts 1917 sænket Skib paa Rejse fra La Plata til Odense med en Ladning Hvede, fordi Skibet ikke havde været bekendt med Proklamationen om Spærrezonen og derfor fulgte den sædvanlige Rute, og senere hændte det flere Gange, at den tyske Regering betalte Erstatninger for uberettiget sænkede eller beslaglagte Vareladninger. De i Opstillingens tredje Kolonne angivne Tal viser de Beløb, som anmeldte, men endnu ikke regulerede Skader ansloges til ved Udgangen af de paagældende Kvartaler. I Slutningen af Instituttets Likvidationsperiode figurerede disse Erstatningsreserver med negative Tal i Instituttets Opgørelser, idet der nemlig ikke da var flere uerstattede Skader, men derimod nogen Mulighed for Tilbagebetaling af enkelte tidligere udbetalte Erstatningsbeløb.

I August 1921 var Likvidationen saa vidt fremskredet, at Instituttet kunde give Handelsministeriet følgende Opstilling pr. $^{31}/_{12}$ 1920 — der mentes kun ubetydeligt at ville afvige fra den endelige — over sin samlede Virksomhed:

Nettobeløbet af tegnede Forsikringer	Kr.	2.030.687.776
Nettobeløbet af Præmier ÷ betalte Provisioner	„	44.321.580
Nettobeløbet af betalte Skader med Tillæg af Reserve for endnu uregulerede Skader	„	24.050.844
Samlede Administrationsomkostninger eksklusive Skat	„	604.455

Til Belysning af Instituttets Virksomhed kan det endelig have sin Interesse at se, hvordan Præmieindtægten fordelte sig paa de Selskaber, der for deres Kunder i den almindelige

Søforsikring tegnede Forsikring for den specielle Krigsrisiko i Instituttet. Fra Instituttets Oprettelse og indtil 31. December 1918 fordeltes Instituttets samlede Netto-Præmieindtægt paa følgende Selskaber med de vedføjede Beløb:

De private Assurandeurer	Kr.	9.585.184
Skandinavia	„	7.153.943
Den kjøbenh. Sø-Ass.-Forening	„	6.439.108
Det kgl. oktr. Sø-Ass.-Komp.	„	4.524.380
Hovedkontoret	„	3.792.695
Assurance-Comp. Baltica	„	3.537.317
Danske Lloyd	„	2.716.898
National	„	2.593.257
Fjerde Søforsikringsselskab	„	2.004.544
Absalon	„	988.383
Danske Genforsikring	„	761.011

Til Instituttets endelige Overskud bidrog den af Selskaberne i deres Egenskab af Agenter for Instituttet anviste Forretning med følgende Beløb:

De private Assurandeurer	ca.	Kr.	3.948.648
Skandinavia	„	„	81.367
Den kjøbenh. Sø-Ass.-Forening	„	„	1.688.314
Det kgl. oktr. Sø-Ass.-Komp.	„	„	2.499.568
Hovedkontoret	„	„	3.341.532
Assurance-Comp. Baltica	„	„	2.541.688
Danske Lloyd	„	„	2.111.465
National	„	„	1.847.178
Fjerde Søforsikringsselskab	„	„	1.141.898
Absalon	„	„	243.229
Danske Genforsikring	„	„	273.070

Den 10. Oktober 1919 udstedtes Anordning om Likvidation af „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer". Det hed i Anordningen: „Den 15. Oktbr. d. A. træder „Dansk Krigs-Søforsikring for Varer" i Likvidation. Likvidationen foretages af Institutets nuværende Bestyrelse som Likvidationskomité."

INDTÆGTER			
Præmier		48.868.343,79	
÷ Genforsikringens Andel		31.764.423,48	17.103.920,31
Renter af Bankbeholdninger			772.310,70
Agio			122.296,24
		Kr.	17.998.527,25
UDGIFTER			
Provisioner	4.546.763,23		
÷ Genfors. Andel	2.955.396,09	1.591.367,14	
Erstatninger	24.026.715,78		
÷ Genfors. Andel	15.617.365,26	8.409.350,52	
Administrationsudgifter:			
Forretningsførerens og Personalets Lønninger, Honorarer og Gratialer	356.187,99		
Lønninger ved London-Kontoret	116.902,97		
Bestyrelsens Honorar	143.550,00		
Revision, Husleje, Telefon, Porto, Telegrammer, og Kontorudgifter etc.	118.391,07		
	735.032,03		
÷ Genfors. Andel	477.770,83	257.261,20	
Erhvervsskat til Københ.s Kommune		695.901,97	10.953.880,83
		Overskud: Kr.	7.044.646,42

Afviklingen skred derefter rask frem, og i Begyndelsen af 1922 indsendtes til Handelsministeriet det Side 253 aftrykte, afsluttende Regnskab pr. $^{31}/_{12}$ 1921. Overskudet tilfaldt Staten for dens Andel i Varekrigsforsikringens Virksomhed.

I den Tid, der laa mellem Verdenskrigens Udbrud og det Tidspunkt, da de under Statens Medvirken organiserede Krigsforsikringsinstitutter kunde paabegynde deres Virksomhed, havde man i øvrigt allerede paa nogle af vort Erhvervslivs mest betydende Omraader gennem privat Initiativ gjort Skridt til Gennemførelsen af den for Omsætningens fortsatte Gang saa nødvendige Krigsforsikring. Saaledes havde nogle af vore store Andelsorganisationer besluttet at hjælpe sig selv ved Oprettelsen af gensidige Foreninger til Overtagelse af Krigsrisikoen. *Andelsslagterierne* vedtog straks ved Krigens Udbrud at være deres egen Assurandør med Hensyn til de egentlige Krigsforsikringer, og da de herved straks havde Held med sig, og da Præmierne for den almindelige Søforsikring, som Slagterierne havde løbende i et udenlandsk Selskab, blev stærkt forhøjede, sammenkaldte Bestyrelsen for Andelsslagteriernes Fællesudvalg i Septbr. 1914 Slagteriernes Repræsentanter til et Møde i København, hvor det blev vedtaget, at Slagterierne ogsaa skulde være deres egen Assurandør for den almindelige Søforsikrings Vedkommende. Paa lignende Maade — og omtrent samtidig — dannede de *Andelsmejerier*, der stod som Medlemmer af de danske Mejeriforeninger, deres egen Forsikringsforening mod Krigsskade, i hvilken Forening senere ogsaa Fællesmejerier fik Adgang til at blive Deltagere paa visse nærmere angivne Betingelser. Disse af Andelsorganisa-

tionerne oprettede Forsikringsforeninger vedblev — for øvrigt med Held — at virke under hele Krigen, men da denne — ved Tysklands Spærreerklæring i Februar 1917 — indtraadte i sin farligste Fase, saa Foreningerne sig foranledigede til, delvis med Krigsforsikringsinstituttet for Varer som Mellemmand, at afdække en betydelig Del af deres Risiko i engelske Selskaber, hvilket i Tidens Løb viste sig at være en overmaade fornuftig Foranstaltning.

c. Den almindelige Søforsikrings Udvikling efter 1914

Som i det nærmest forudgaaende beskrevet var altsaa Spørgsmaalet om den egentlige Krigsrisikos Dækning under alle interesserede Parters Medvirken blevet ordnet paa tilfredsstillende Maade, men det var jo ikke blot paa dette specielle Risikoomraade, at Krigen havde haft indgribende Virkninger — ogsaa *den almindelige Søforsikringsforretning* maatte ifølge Sagens Natur i højere Grad end nogen anden Forsikringsgren paavirkes af den herskende Krigstilstand.

Efter den første voldsomme Forskrækkelse, der medførte en midlertidig Lammelse af Skibsfart og Handel og dermed ogsaa en Indskrænkning i Søforsikringsforretningen, havde sat sig noget, blev man — allerede fra Slutningen af 1914, men navnlig i de følgende Aar — Vidne til en hidtil ganske ukendt Fremgang i Omfanget af dansk Søforsikringsvirksomhed. Allerede i 1915 omtrent fordobledes (i Forhold til 1914) de 5 gamle københavnske Søforsikringsselskabers Præmieindtægt — afgjort som en Følge af Krigens Virkninger, men uden at det kan afgøres, hvor meget af Forøgelsen der skyldes Krigsforsikringen, og hvor meget den almindelige Søforsikring.

De stærkt øgede Forretningsmuligheder foranledigede en Del Selskaber, der hidtil væsentligst havde beskæftiget sig med Genforsikring, til ogsaa at optage direkte Tegning — specielt af Krigsforsikringer, Interesseforsikringer o. l. — i Søforsikringsbranchen. Hele denne stærkt udvidede Virksomhed — der tegnedes desuden ikke helt lidt ogsaa af Generalagenturer for udenlandske Selskaber — forløb i det første Aar, trods en Del Totalforlis, særdeles tilfredsstillende rent forretningsmæssigt set, saa at Overskudet, hvor dette — som for de gamle københavnske Selskabers Vedkommende — kan konstateres, blev adskilligt højere end i de foregaaende Aar; navnlig gav de egentlige Krigsforsikringer et godt Overskud — som det vil være fremgaaet bl. a. af det foran om de statslige Krigsforsikringsinstitutters Resultater meddelte.

Men for øvrigt maatte Søforsikringsselskaberne regne med adskillige for dem ubehagelige Forhold; navnlig var det ofte vanskeligt at afgøre, om en lidt Skade med dertil hørende Erstatningsbetaling skulde betragtes som egentlig Krigsskade og saaledes henføres til Krigsforsikringsinstitutterne, eller om den skulde falde den almindelige Søforsikring til Last. Var der imidlertid Tvivl, blev det som oftest den sidste, altsaa de private Søforsikringsselskaber, der maatte holde for.

Krigstilstanden gav jo Anledning til, at de krigsførende Lande med Vilje besværliggjorde Navigationen ved at slukke Fyrene rundt om paa deres Kyster, og at de yderligere søgte at værne deres Kystterritorier ved at fylde Havene omkring dem med Drivminer. At disse Forhold maatte give Anledning til mange Havarier og Totalforlis siger sig selv, men det var ingenlunde altid, at saadanne Skader, saaledes som man paa

Forhaand skulde tro det, faldt Krigsforsikringen til Last. Ogsaa i normale Fredstider hænder det, at Skibe forsvinder sporløst, men naar saadanne Tilfælde nu indtraadte hyppigere end tidligere, maatte der være meget stærk Formodning for, at Aarsagen var Sammenstød med Miner eller Torpedering — at der altsaa forelaa en ubetinget Krigsskade. Dette lod sig dog ikke altid sandsynliggøre med tilstrækkelig Styrke, endsige klart bevise, og i Mangel af saadan Sandsynliggørelse eller Bevis statuerede først Sø- og Handelsretten og derefter Højesteret allerede i 1915, at Erstatningen for et bestemt borteblevet Skib skulde dækkes af den almindelige Søforsikring og ikke af Krigsforsikringen. Endvidere statuerede Højesteret i nogle Tilfælde, hvor Strandinger mentes at have fundet Sted, *fordi* et Fyr var slukket, at saadanne Skader maatte bæres af den almindelige Søforsikring, da den Omstændighed, at nogle Fyr slukkedes, ikke var væsensforskellig fra Forholdsregler, der ogsaa kunde træffes i Fredstid.

Totalforlisrisikoen var altsaa blevet i ikke ringe Grad forøget for den almindelige Søforsikring, der desuden for de partielle Skibsskaders Vedkommende maatte regne med stærkt forhøjede Udgifter til Reparationer, da Priserne for disse hurtigt var steget stærkt saavel herhjemme som i Udlandet. Det kunde under Hensyn til disse Forhold være tvivlsomt, om de hidtil beregnede Præmier, der vel paa Grund af den voldsomme Stigning i Skibsværdierne gav en betydelig forøget Indtægt pr. Risiko, men ikke endnu havde faaet nogen Forhøjelse siden Krigsudbrudet, ogsaa virkelig i Længden vilde være tilstrækkelige til at dække den paa saa mange Maader forøgede Risiko.

Den stærke Vækst i Søforsikringens forretningsmæssige Omfang fortsattes i endnu mere udpræget Grad i 1916, der for de fem københavnske Søforsikringsselskabers Vedkommende viste en samlet Præmieindtægt, der var mere end dobbelt saa stor som den tilsvarende Indtægt Aaret forud; og en lignende Vækst i Forretningsomfanget havde formentlig ogsaa de Selskaber, der for nylig havde optaget Tegning — direkte eller indirekte — af de forskellige Søforsikringsformer. Fremgangen, der i 1915 væsentlig skyldtes den da meget livlige Vareforsikringsforretning, fandt i 1916 hovedsagelig Sted paa Kasko- og Interesseforsikringens Omraade, idet den stigende Vanskelighed ved at skaffe Varer til Landet bevirkede, at Vareforsikringsforretningens Omfang i Aarets Løb gradvis formindskedes. Naturligvis lokkede de voksende Forretningsmuligheder — og navnlig da den med Rette som særlig lukrativ ansete Krigsforsikringsforretning — stadig flere Selskaber, baade helt nyoprettede og allerede bestaaende, f. Eks. ogsaa nogle Brandforsikringsselskaber, til at kaste sig over Søforsikringen, hvor Markedet derfor mere end i nogen anden direkte Forsikringsbranche blev overfyldt med konkurrerende Foretagender. For største Parten af de Selskaber, der drev Søforsikringsforretning, forløb Aaret imidlertid utvivlsomt godt — trods den stærkt forøgede Konkurrence, trods den risikable Forretning, hvorom de mange torpederede og minesprængte Skibe talte deres tydelige Sprog, og til Trods for at det omkring Aarets Slutning kunde konstateres, at Præmierne — om end kun for visse Ruters Vedkommende — ikke længere var tilstrækkelige til at dække Risikoerne. Som et Eksempel paa Forretningens gunstige Forløb kan an-

føres, at de fem gamle københavnske Søforsikringsselskaber for 1916 mødte frem med et samlet regnskabsmæssigt Overskud, der var 1 Mill. Kr. større end i det foregaaende Aar.

For saa vidt er dog de regnskabsmæssigt konstaterede Overskud ikke noget afgørende Bevis for Aarets tilfredsstillende Forløb for den almindelige Søforsikringsforretning, som Masser af de i Aaret indtrufne Skibsskader først blev reparerede — og endeligt erstatningsregulerede — i senere Aar og da i adskillige Tilfælde til Priser, der laa langt over, hvad man oprindelig havde regnet med. De forsigtige Søassurandører saa da ogsaa — til Trods for de tilsyneladende udmærkede forretningsmæssige Resultater — med megen Skepsis paa Forholdenes Udvikling og mente, at Præmieforhøjelser vilde blive nødvendige, hvis ikke man vilde udsætte sig for store fremtidige Skuffelser. Disse Skeptikere henviste bl. a. ogsaa til, at de Forskydninger paa det internationale Forsikringsmarked, som havde fundet Sted til de neutrale Landes Fordel, kun delvis kunde antages at være af blivende Varighed, idet de store, udenlandske Selskaber, som midlertidig var tvungne i Baggrunden, nok skulde forstaa at trække Forretningen til sig igen, naar Krigstilstanden atter ophørte. De advarende Røster, der saaledes allerede nu lod sig høre, talte dog for døve Ører; den ubestridelige Fart, der var i Søforsikringsforretningen, lokkede stadig flere til at søge at faa Del i de øjeblikkelige Fortjenester uden mange hæmmende Tanker paa et muligt fremtidigt Bagslag.

Aaret 1917 forløb, hvad Søforsikringsselskabernes rent akkvisitoriske Resultater angaar, omtrent som de to nærmest foregaaende Aar. Præmieindtægten viste for de gamle Selskabers

Vedkommende endog en Stigning paa et Par Mill. Kr. i Forhold til 1916; men Skaderne var i 1917, hvor Søkrigens Voldsomhed kulminerede, langt større end i det foregaaende Aar, og Omkostningerne var ligeledes stærkt stigende paa Grund af Dyrtiden. Til Trods herfor viste de gamle Selskaber dog et regnskabsmæssigt Overskud, der var en lille Smule større end i 1916. For de øvrige Selskaber, der drev Søforsikringsforretning, viste Præmieindtægten af denne en meget stærk Fremgang, nemlig fra 59,6 Mill. Kr. til 82,9 Mill. Kr. (Brutto); ogsaa her var det regnskabsmæssige Overskud i Stigning.

Aarets alt andet overskyggende Begivenhed var den tyske Spærreerklæring af 1. Februar 1917, hvis eventuelle Fremkomst vel havde været drøftet som en truende Mulighed, men som alligevel nu kom ret uventet og traf Søassurandørerne ganske uforberedte. Indtil dette Tidspunkt havde Krigsforsikringspræmierne holdt sig paa et ret moderat Niveau, men nu steg de paa helt panikagtig Maade. Mange Skibe var paa deres Rejser allerede naaet ind i den farlige Spærrezone eller var undervejs fra fjerne Havnepladser, uden at der var nogen Mulighed for, at de kunde blive underrettet om den truende ny Fare, og som Følge af disse Forhold led Assurandørerne i den første Tid efter Spærreerklæringens Udstedelse betydelige Tab. Efterhaanden lærte man dog saa nogenlunde at vurdere Rækkevidden af de forøgede Vanskeligheder og at indrette sig herefter, og i den sidste Del af Aaret forløb da Krigsforsikringsforretningen atter nogenlunde normalt. Paa Grund af den store Rolle Heldet spillede i denne Forbindelse, var Resultatet dog meget forskelligt for de forskellige Selskaber.

Hvad den almindelige Søforsikringsforretning angaar, maatte

Vareforsikringsforretningen ganske naturligt gaa tilbage under Indflydelse af de stadig større Hindringer, der mødte vor Im- og Eksport; vore Tilførsler udefra rationeredes som bekendt i stigende Grad. Den Tilbagegang i Præmieindtægten, som maatte blive Følgen af de ringere Varemængder, der kom til Transport, udlignedes dog for en stor Del af den Præmieforøgelse, de stigende Varepriser og Fragter foranledigede. I Kaskoforsikringsforretningen led man under de stedse stigende Reparationsomkostninger, der i enkelte Tilfælde endog gav Anledning til, at Assurandører foretrak ved partielt Havari at udbetale hele Forsikringssummen for det havarerede Skib, da Udgifterne ved Havariets Reparation vilde overstige Skibets forsikrede Værdi. Assurandørerne maatte desuden paa mange andre Maader regne med betydelige Risikoforøgelser. Efterhaanden som Handelsflaaderne paa Grund af de mange Torpederinger og Rekvisitioner af Skibe fra de krigsførende Magters Side formindskedes, blev det for at tilfredsstille Efterspørgselen paa Fragtmarkedet almindeligt, at ogsaa gamle og daarlige Skibe, som under normale Forhold vilde være udgaaede af den effektive Flaade, sattes ind i Fragtfarten, og at en Mængde Skibe, som i og for sig var gode nok for den Rutefart, for hvilken de oprindelig var bestemt, sattes ind i Farten paa Ruter, som var for farlige for dem. Ogsaa den Omstændighed, at Skibenes Kapacitet i al Almindelighed udnyttedes til det yderste — f. Eks. benyttedes *Dækslast* ofte i fareforøgende Omfang — og at alle ikke absolut nødvendige Reparationer opsattes længst muligt, bidrog i ikke ringe Grad til at forøge Assurandørernes Risiko.

Det er klart, at det under alle disse særdeles vanskelige

Forhold maatte blive af den største Betydning for Selskabernes Fremtid, at der ved Aarsregnskabernes Afslutning vistes særlig stor Forsigtighed med Hensyn til Afsættelsen af Skadesreserver og ved Konstateringen af Aarsoverskudet, og at man ikke overalt viste tilstrækkelig stor Forsigtighed i saa Henseende skulde senere vise sig.

Naturligvis kunde det, da saa mange ny Selskaber havde optaget Søforsikringsforretningen, ikke undgaas, at Konkurrencen allerede nu blev følelig. Ikke mindst paa den saakaldte „Interesse"-Forsikrings Omraade mærkedes denne Konkurrence. Der havde efterhaanden udviklet sig den — af mange som særdeles uheldigt ansete — Praksis, at Skibe efter Redernes Ønske derom blev kaskoforsikrede til Takster, der laa langt under Skibenes virkelige Værdi, og at det saa samtidig tillodes Rederne ved særlig Forsikring til en meget lav Præmie at dække *Totalforlis*risikoen af det den kaskoforsikrede Værdi overstigende Beløb som „Interesse" i næsten ubegrænset Omfang. Paa dette Punkt var navnlig de mange ny Selskaber villige til at imødekomme alle Krav fra Redernes Side. Paa Krigsforsikringens Omraade havde for øvrigt den i Slutningen af 1914 stiftede „Forening af danske Søassurandører" faaet gennemført en Overenskomst mellem Selskaberne, saaledes at en ødelæggende Konkurrence om denne særlig hazardiøse Forretning blev undgaaet, men netop denne Omstændighed kunde paa en Maade — da der savnedes en Overenskomst vedrørende den almindelige Søforsikring — siges at forøge Konkurrencen om de normale Forsikringer, med Hensyn til hvilke man, netop fordi Krigsforsikringstarifen var fastlagt, blev i Stand til at konkurrere paa Præmierne.

Selvfølgelig maatte Krigens Ophør i 1918 føles som en stor Lettelse for Søforsikringen. U-Baadskrigens Indstilling betød et ekstra Fald i Krigsforsikringspræmierne, der allerede i den nærmest forudgaaende Tid havde været jævnt nedadgaaende, efterhaanden som de allierede Magter havde fundet stadig mere effektive Midler til Bekæmpelse af den fra Undervandsbaade og Miner truende Fare. Omkring Slutningen af Aaret var Krigsforsikringspræmierne da blevet ret moderate, men trods Præmiesænkningerne, havde Krigsforsikringsforretningen i 1918 givet et godt Udbytte. I den almindelige Søforsikringsforretning havde de kvantitativt stærkt formindskede Varetransporter vel stadig haft en formindskende Indvirkning paa Præmieindtægten, men gennem de højere Værdier for de transporterede ringere Varemængder opnaaedes der dog nogen Erstatning herfor. For Kaskoforsikringen betød Ententens Rekvisition af Skibe stadig en ret følelig Afgang. I det store og hele maa det imidlertid siges, at Aaret, naar samtlige de vanskelige Omstændigheder tages i Betragtning, forløb tilfredsstillende og gav et godt Udbytte til Søforsikringsselskaberne.

Der var dog Forhold nok, der var egnet til at virke dæmpende paa en altfor optimistisk Stemning, og som rummede betydelige Farer for en fremtidig gunstig Udvikling. De tidligere omtalte uheldige Forhold med Hensyn til de saakaldte Interesseforsikringer bestod stadig uforandret, og Reparationspriserne, der netop i denne Forbindelse spillede en saa stor Rolle, var vedblivende meget høje. Den Fare, der en Tid truede, for at Reparationer paa Grund af Materialemangel overhovedet ikke skulde kunne blive udførte, var vel med Krigens Ophør forsvundet, men noget snarligt Fald i

Reparationspriserne kunde ikke ventes, thi selv om Materialepriserne skulde falde noget, vilde dog den høje Arbejdsløn, som ikke kunde ventes nedsat, gøre sin i denne Forbindelse overvejende Indflydelse gældende. Hertil kom, at Risikoen i Vareforsikringsforretningen siden Krigens Udbrud paa mange Maader stadig havde været i Stigning, navnlig da paa Grund af de tiltagende Tyverier og Rapserier, som nu fandt Sted overalt i Verden og i Krigens sidste Aar naaede et Omfang, som man hidtil aldrig havde kendt Mage til. Endelig maatte det nu, naar Krigsforsikringsforretningen efterhaanden faldt bort, forudsættes, at de mange bestaaende Selskaber vilde faa Vanskeligheder ved at eksistere, hvis de skulde være henviste til den lokale Forretning alene, og ud fra Overvejelser i den Retning havde Selskaberne da begyndt at slutte sig sammen i Grupper for i Fællesskab at forsøge en Udnyttelse af de foreliggende internationale Chancer.

Som Illustration til det foran sagte om Søforsikringens Udvikling siden Krigsudbrudet meddeles følgende Tal vedrørende de 5 ældre københavnske Selskabers forretningsmæssige Resultater i Krigsaarene:

Aar	Brutto-Præmier Kr.	Brutto-Skader Kr.	Netto-Præmier Kr.	Netto-Skader Kr.	Omkostninger incl. Ristorni Kr.	Overskud incl. Renter Kr.
1914	11.945.220	7.617.243	6.428.275	4.178.357	512.972	952.922
1915	21.806.061	11.157.380	10.662.074	5.031.962	961.314	1.683.531
1916	45.459.862	21.748.685	19.172.857	12.253.458	1.535.694	2.660.063
1917	47.740.550	39.282.586	19.298.592	17.209.644	2.374.423	2.666.911
1918	44.806.706	27.833.781	20.061.598	12.835.085	2.401.375	3.532.326

Til Forklaring af de stigende Præmieindtægter og de efter Krigens Gang vekslende Skader er der sagt tilstrækkeligt i det foregaaende. Med Hensyn til Omkostningerne, hvori ganske vist Ristorni er indbefattet, og Overskud incl. Renter viser disse Poster en uafbrudt Stigning absolut taget; sætter man — for at faa et klarere Sammenligningsgrundlag — disse Poster i Forhold til Nettopræmieindtægterne, faar man følgende Procenttal:

Aar	Omkostninger incl. Ristorno	Overskud incl. Renter
1914	7,98 pCt.	14,83 pCt.
1915	9,02 „	15,80 „
1916	8,01 „	13,88 „
1917	12,29 „	13,81 „
1918	11,97 „	17,61 „

Det ses, at Omkostningerne ogsaa relativt har været stigende; det stærke Spring op ad i 1917 kan vel tildels skyldes, at der — som allerede foran nævnt — blev ristorneret særlig meget i dette Aar, men der er dog ikke Tvivl om, at Dyrtiden er Hovedaarsagen til de to sidste Aars høje Omkostningsprocent. De relative Overskudstal viser ikke store Svingninger i de første 4 Aar, men udpræget er Opgangen i 1918. Aaret var som tidligere omtalt godt, men havde man kunnet forudse den fremtidige Udvikling, er det dog sandsynligt, at der ikke var blevet konstateret saa store Overskud, som det Procenttallet giver Udtryk for.

I øvrigt giver de foran meddelte Tal jo kun Oplysninger om en stærk begrænset Del af den samlede danske Søforsikringsvirksomhed; for de mange yngre og helt nystiftede Selskaber samt for Generalagenturerne har man enten slet ingen eller i hvert Fald ingen brugbar Statistik vedrørende den af dem drevne Søforsikringsforretning. Det kan dog lige nævnes, at „Foreningen af danske Søassurandører", af hvilken de fleste Selskaber og Generalagenturer, som har Søforsikringsforretning, er Medlemmer, siden 1917 foretager aarlige Opgørelser af Medlemmernes Nettopræmieindtægter til Brug ved Fordelingen af Foreningens Omkostninger paa Medlemmerne. Disse Opgørelser, der altsaa med et vist mindre Tillæg for de enkelte Selskabers Vedkommende, som staar uden for Foreningen, skulde give Tal, der er meget nær ved det rigtige, for den samlede Nettopræmieindtægt i dansk Søforsikring, viser for de to Aar 1917 og 1918 følgende Beløb:

1917	59,25	Mill. Kr.
1918	80,54	„ „

Til Trods for at Aaret 1919 gik til Ende, uden at Freden endnu var blevet endelig traktatmæssig beseglet, og Handel og Søfart derfor vedblivende hæmmedes noget af forskellige stadig bestaaende Indskrænkninger og Forbud, gav Krigens Afslutning ved Vaabenstilstanden i Efteraaret 1918 dog Anledning til en i 1919 sukcessivt stærk forøget Vareomsætning, og dermed til voksende Forretning for Søforsikringsvirksomheden. Efter Krigen stod man i stor Udstrækning med tomme Varelagre, som helst skulde fyldes saa hurtigt som muligt, for at man kunde drage Fordel af de gunstige Konjunkturer,

og i samme Omfang, som Importen kom i Gang igen, blev der større Varemængder at forsikre, og dette saavel som de vedblivende høje Varepriser bidrog naturligvis til en Forøgelse af Selskabernes Præmieindtægter. Fragterne var stadig høje, og Skibspriserne holdtes derfor ogsaa foreløbig oppe, hvad ligeledes bidrog til en forøget Præmieindtægt i den almindelige Søforsikringsforretning. I modsat Retning paavirkedes Selskabernes Præmieindtægt derimod af de faldende Krigsforsikringspræmier, der ved Aarets Udgang var kommet saa langt ned, at de efter nogles Mening ikke mere gav virkelig Dækning for Overtagelsen af den stadig tilstedeværende, ikke ringe Risiko, som paa Grund af Minefaren var forbunden med Skibsfarten. Naar da alligevel den specielle Krigsrisiko trods de lave Præmier afløb saa tilfredsstillende for dansk Søforsikring — i Modsætning til, hvad der var Tilfældet i flere andre Lande — at den maatte betragtes som en Støtte for den almindelige Søforsikring, skyldtes dette udelukkende Heldet. Det forøgede Liv paa Omsætningens Omraade i Forbindelse med Held gjorde, at Aaret som Helhed betragtet fik et godt Forløb for de dygtigt ledede Selskaber, skønt Søforsikringen maatte kæmpe med Vanskeligheder i Mængde.

Stigende Omkostninger og forøgede Skattebyrder tyngede stærkt paa Virksomheden. Den sociale Uro, der fulgte i Krigens Fodspor, gav sig Udslag i Havnestrejker, der hæmmede Godsekspeditionen og forøgede Varigheden af Assurandørernes Ansvar; Tyverier fra de forsikrede Varemængder hørte til Dagens Orden; de Varer, der efterhaanden ophobedes i Havnene, fik en slet Behandling; for de hurtigt efter hverandre ankommende Dampere kom der under disse Forhold til at

mangle Kajplads, og alle Slags kostbare Importvarer lossedes da hulter til bulter i Lægtere, hvor de ofte længe var udsat for Indflydelsen af daarligt Vejr og for anden Molest; undertiden dirigeredes Skibene til Provinshavne for der at losse deres Varer, som saa atter førtes til København i Lægtere. Alt dette forøgede i høj Grad Assurandørernes Risiko og paaførte dem betydelige Tab. Nogen Bedring i de daarlige Havneforhold indtraadte dog henimod Aarets Slutning.

Det var ikke blot Havneforholdene, der var ugunstige for Assurandørerne. Mange af de i Krigsaarene nybyggede Skibe — navnlig da de af de forenede Staters *shipping board* administrerede — var daarlige Søforsikringsobjekter i Sammenligning med de europæiske Ruteliniers Baade, og dette gjaldt ikke blot med Hensyn til selve Kaskoforsikringen, men vel i endnu højere Grad med Hensyn til Forsikringen af de Varer, der transporteredes med dem, idet disse Varer paa flere Maader udsattes for en langt betydeligere Risiko i de amerikanske Baade end i de europæiske Oceanbaade. For Forsikringen af Skibene selv kom det daarlige Materiale, hvoraf de var byggede, det ringere Arbejde, der var anvendt paa dem, Mangelen paa fuldt uddannede Søfolk — navnlig paa gode Navigatører — og endelig den betydeligt forøgede Varighed (i Forhold til andre Oceandampere) af Oceanrejserne i Betragtning, og for Vareforsikringernes Vedkommende var foruden de af selve Transportmidlets Mindregodhed og af den længere Rejsevarighed følgende risikoforøgede Forhold tillige den som Regel daarlige Stuvning af Godset et tabbringende Moment.

Under disse vanskelige Forhold var der mange, der til Trods

for den tilsyneladende blomstrende Forretning saa ret mørkt paa Søforsikringens Fremtid, og det manglede ikke paa Advarsler mod en optimistisk Opgørelse af Aarsresultaterne og paa Formaninger — navnlig til de yngre i Søforsikringsforretningen ret uerfarne Selskaber — om med Henblik paa en Konsolidering af Fremtiden at være meget forsigtig ved Afsættelsen af Skadesreserver. Under Hensyn til den stigende Konkurrence manglede det heller ikke paa Forslag om Samarbejde mellem Selskaberne, om Fællestarifer o. l., men Diskussionen herom førte dog ikke til noget positivt Resultat.

Med Verdenskrisen i 1920 brød de allerede lidet gunstige Forholds Omslag til det afgjort daarlige helt igennem, og der fulgte en Række Aar, hvor der saavel af inden- som af udenlandske Aarsager mødte Sø- og Transportforsikringen store Vanskeligheder; endnu omkring 1930 kan man ikke med Rette betegne denne vigtige Forsikringsgrens Arbejdskaar som blide, selv om der vel nok i de allersidste Aar har vist sig svage Tegn paa en begyndende Bedring.

De første Aar af 1920-Decenniet, der som Helhed taget maa karakteriseres som trangt for dansk Søforsikringsvirksomhed, var i særlig Grad ulykkebringende. Den almindelige Stilstand paa Handels- og Søfartsomraadet, som kendetegnede disse Aar, medførte en formindsket Vareomsætning og en ret omfattende Oplægning af Tonnage, og begge Dele betød naturligvis en tilsvarende Nedgang i Præmieindtægterne. Værre var det imidlertid, at Skaderne samtidig voksede saavel i Antal som i Størrelse, og navnlig gav amerikansk og anden oversøisk Forretning, som adskillige Selskaber var stærkt engageret i, kraftigt Bagslag. I disse første Aar af 1920'erne

ligefrem væltede Ulykkerne ind over Søforsikringen, først og fremmest vel som antydet over de Selskaber, der havde engageret sig i større Omfang i den udenlandske Transportgenforsikringsforretning, men ogsaa over de blot eller dog fortrinsvis i den hjemlige direkte Forsikringsforretning arbejdende Selskaber. Stormfulde Efteraar og ret strænge Isvintre (saavel 1921–22 som 1923–24) bragte Selskaberne en Række svære Totalforlis og usædvanligt talrige partielle Skader, der paa Grund af de meget høje Reparationsomkostninger tyngede stærkt paa Regnskabernes Udgiftsside. Herved spillede de stadig vanskeligere Valutaforhold, der i Parentes bemærket ogsaa rent bogholderimæssigt voldte stort Besvær, en ikke ringe Rolle, idet Forholdet ofte var det, at Selskaberne modtog Præmierne i danske Kroner, medens de hyppigt maatte betale de gennem de voksende Arbejdslønninger og Materialepriser allerede i væsentlig Grad stegne Reparationsomkostninger ved partielle Skibsskader i de højere Valutaer: Engelske Pund og amerikanske Dollars. Ogsaa de høje indenlandske Omkostninger til Administration og Akkvisition hvilede haardt paa Virksomheden.

I al Almindelighed bidrog endvidere de mange Selskabssammenbrud, som fulgte i Verdenskrisens Kølvand, og som i mange Tilfælde netop skyldtes de paagældende Selskabers for omfattende og for kritikløse Deltagelse i den internationale Transportforsikringsforretning til, at der dannede sig en Atmosfære af Mistillid og deprimeret Stemning, som ikke var gunstig for Virksomhedens Trivsel. Hertil kom, at der trods de talrige Likvidationer stadig var for mange Selskaber om Forretningen, og at Konkurrencen derfor var meget haard —

for øvrigt ikke blot mellem de danske Selskaber indbyrdes, men ogsaa mellem disse og de udenlandske Selskaber; navnlig førtes Konkurrencen fra engelske Assurandørers Side paa meget haardhændet Maade.

Under Presset af samtlige disse trykkende Forhold blev Spørgsmaalet om et konkurrenceregulerende Samarbejde Selskaberne imellem ganske naturligt særlig paatrængende, og der udfoldedes fra flere Sider Bestræbelser for at faa et saadant Samarbejde bragt i Stand. Det var imidlertid — og synes vedblivende at være — særlig svært i Søforsikringskredse at naa frem til en almindelig Forstaaelse af Samarbejdets Betydning; i hvert Fald har Enighed kun i enkelte Tilfælde kunnet opnaas. Foreningen af danske Søassurandører, der, som allerede i det foregaaende nævnt, var blevet oprettet i 1914 og med Held havde løst sin første Opgave: Undgaaelsen af en ødelæggende Konkurrence om de egentlige Krigsforsikringer, tog ogsaa nu Affære, og det lykkedes Foreningen i 1922 vedrørende Korn- og Foderstoffarten paa Amerika, Trælast fra Østersøen og Kul- og Kokesladninger at faa vedtaget obligatoriske Tarifer for Foreningens Medlemmer. Senere er Bestræbelserne for at naa videre ad Overenskomstvejen fortsatte og har ogsaa f. Eks. i 1928 (Korn- og Foderstoffer fra Sortehavet og Donau) givet enkelte Resultater for lignende specielle Omraader som de foran nævnte, men mere omfattende obligatoriske Minimumstarifer er det hidtil ikke lykkedes at opnaa Enighed om. I den allersidste Tid er Udsigterne til et udvidet Samarbejde med nødvendige Præmieforhøjelser for Øje dog blevet noget lysere.

Omkring Midten af 1920'erne syntes der at skulle indtræde

en Bedring i Søforsikringsforholdene — 1925 var et forholdvis taaleligt Aar — men de nærede Forhaabninger skuffedes; Bedringen viste sig at være rent forbigaaende. Nye Vanskeligheder fulgte med den danske Kronestigning; den stærke Kreditindskrænkning virkede stærkt hæmmende paa Erhvervslivet, der vedblivende havde trange Kaar; dette indvirkede selvfølgelig paa Søforsikringsforretningens Omfang, og Konkurrencen om den stadig lille Forretning tvang Præmierne ned.

Medens 1926 var et Aar, der prægedes stærkt af Søforsikringsforretningens Tilpasning efter de ved Kronestigningen ændrede Forhold, og 1927 for de fleste Søforsikringsselskabers Vedkommende viste ret ugunstige Overskudsforhold, sporedes der i 1928 atter en begyndende Bedring for Søforsikringsvirksomheden. I Kaskoforretningen var Skadesforløbet ret gunstigt; der var kun enkelte større Totalforlis at beklage, og de partielle Skader oversteg ikke Normalen. Heller ikke i Vareforretningen var Skaderne unormalt store, og selv om Præmieniveauet gennemgaaende var presset langt ned, var der, i hvert Fald naar bortses fra enkelte som særlig problematisk ansete Forsikringsobjekter som f. Eks. „Træ" og „Kokes", dog Muligheder for en Gevinst. I Forhold til det foregaaende Aar viste Overskudsforholdene da ogsaa en betydelig Bedring.

I Slutningen af 1928 forelagdes i Landstinget et Forslag til „Lov om Ændringer i Søloven", indeholdende Bestemmelser om Begrænsning af Rederansvaret. Forslaget, der hurtigt vedtoges i Rigsdagen, traadte medio April 1929 i Kraft som Lov. Foranlediget af den ny Lovbestemmelse vedtog Sø-Assurandørerne en ny Policeklausul, den saakaldte „10 Procents Klausul", som har følgende Ordlyd:

„For en særlig Forsikringssum af Kr..... udgørende 10 Procent af Skibets Værdi i god Stand, der i denne Henseende takseres til Kr. ..... dækker denne Police tillige den Risiko, at Rederiets Erstatningsansvar overfor Tredjemand for Materialskade ved Sammenstød samt Omkostninger ved Proces, Voldgift eller mindelig Overenskomst i denne Anledning, paa Grund af Bestemmelserne i Sølovens § 71 Nr. 1 i Forbindelse med § 73 Nr. 1 (Brysseler-Konventionen af 25. August 1924) eller tilsvarende Regler i fremmed Ret, ikke fuldtud dækkes ved en Fordeling foretaget i Henhold til de herom i Policerne for Kasko-, Interesse- og Fragt indeholdte Regler."

Endvidere vedtog Sø-Assurandørerne samtidig følgende Ændring i den hidtil gældende Kasko-Police's Kollisionsklausul:

„..... efter Sammenstødet, beregnet i Overensstemmelse med de i Sølovens § 72 Nr. 1 givne Regler med Tillæg af de i Sølovens § 73 Nr. 2 nævnte Beløb, og Bruttofragten."

Aaret 1929 synes ikke at ville indfri de Løfter, som 1928 efter manges Mening gav om en fortsat Bedring i Søforsikringsforretningen. Ganske vist foreligger paa det Tidspunkt, da dette skrives, endnu ikke alle Regnskaberne for 1929 offentliggjorte, men de hidtil fremkomne viser daarlige Forhold. Noget helt bestemt kan vel derfor ikke siges om Aarets forretningsmæssige Resultater i Søforsikringsbranchen som Helhed, men saa meget er givet, at Aaret har haft mange og delvis store Søskader. Allerede den første Del af Aaret var paa Grund af den da herskende strenge Isvinter rig paa Søskader,

og endnu haardere tynges Søforsikringsvirksomheden sikkert af de mange Forlis og Strandinger, som indtraf i Aarets sidste Del. De ugunstige, men mere tilfældige Skadeforhold vil naturligvis i høj Grad faa Indflydelse paa det samlede Regnskabsresultat, men de behøver i og for sig ikke at betyde, at den Konjunkturbedring, man har gjort sig Haab om, helt skulde være en Illusion.

Den haarde Isvinter med dens mange Skader gav i øvrigt Anledning til, at Sø-Assurandørerne i Forhandling med Rederne fik gennemført en „Isklausul", der nyregulerer Grænserne for Søforsikringens Erstatningspligt med Hensyn til Isskader. Et i mange Aar omdebatteret Spørgsmaal har dermed fundet sin foreløbige Afgørelse.

Gennem den i 1920'ernes sidste Aar indtrufne Bedring i de almindelige økonomiske Konjunkturer tør der vel ventes en Smule Bedring ogsaa i Søforsikringsvirksomheden. Om denne gælder det vel for øvrigt i al Almindelighed, at den i alle de her omhandlede Aar har været noget bedre for Vareforsikringens Vedkommende end for Kaskoforsikringens, men det samlede Resultat har, som det vil forstaas, ikke været videre godt. Dette fremgaar ogsaa ret tydeligt af følgende Tal, som viser Søforsikringsforretningens Omfang dels for de fem ældre københavnske Selskabers Vedkommende alene og dels for samtlige Selskaber under eet. For disse sidste tillader Tallene, som er uddraget af Dansk Forsikrings Aarbogs Statistik, dog næppe paalidelige Slutninger.

I. De fem ældre københavnske Søforsikringsselskaber efter 1920.

Aar	Bruttopræmie Kr.	Nettopræmie Kr.	Betalte Nettoskader Kr.	Overskud incl. Renter Kr.
1920	54.946.556	22.753.027	13.561.506	1.997.947
1921	33.829.304	9.952.929	13.146.565	758.573
1922	30.606.188	11.754.721	11.759.532	÷1.875.150
1923	27.880.330	9.719.908	10.666.293	452.573
1924	28.547.497	10.952.630	10.636.351	754.726
1925	22.280.591	8.422.328	7.723.555	936.509
1926	21.278.539	8.276.396	7.292.183	846.541
1927	22.308.394	8.988.740	8.493.923	160.732
1928	22.307.476	9.017.623	7.941.327	445.106

II. Samtlige danske Selskabers Forretning i Søforsikring.

Aar	Nettopræmier Kr.	Betalte Nettoskader Kr.
1920	163.586·996	126.261.017
1921	85.719.619	96.037.208
1922	46.905.103	56.185.792
1923	58.313.571	54.972.607
1924	64.739.462	61.199.921
1925	44.325.969	42.978.514
1926	35.517.319	35.511.103
1927	34.888.789	34.759.202
1928	35.893.411	33.543.661

Til Belysning af Sø- og Transportforsikringsvirksomhedens Omfang i Aarene 1923–28 giver de af Det statistiske Departement for disse Aar foretagne Præmieopgørelser for øvrigt et Bidrag, som gengives i det følgende for de *Aktieselskabers* Vedkommende, der driver den omhandlede Forsikringsbranche.

Danske Forsikringsaktieselskabers Præmieindtægt af Sø- og Transportforsikring.

Aar	*I direkte Forretning*		*I indirekte Forretning*
	Antal tegnende Selskaber	Bruttopræmiebeløb (i 1000 Kr.)	Bruttopræmiebeløb (i 1000 Kr.)
1923	15	25.610	113.231
1924	17	29.172	124.998
1925	18	26.100	95.800
1926	18	21.370	76.754
1927	19	19.477	69.562
1928	17	19.025	68.260

Som det af denne Opstilling fremgaar, har der siden 1924 været en stadig Tilbagegang i Sø- og Transportforsikringens Bruttopræmieindtægter saavel i den direkte som — ganske særligt — i den indirekte Forretning. De for denne sidste anførte Præmiebeløb falder for en væsentlig Del paa Genforsikringsselskaberne.

Af Departementets Opgørelser fremgaar det endvidere, at de indenlandske Forsikringsselskabers Præmieindtægt for Sø- og Transportforsikringen har udgjort følgende Procenter af Bruttopræmieindtægterne.

Aar	I den direkte Forretning	I Genforsikringsforretningen	I den direkte Forretning og Genforsikringsforretningen ialt
1923	23,3 pCt.	44,7 pCt.	44,9 pCt.
1924	29,1 „	54,6 „	49,7 „
1925	37,4 „	50,7 „	47,6 „
1926	30,5 „	46,4 „	42,4 „
1927	42,4 „	47,1 „	46,5 „
1928	46,5 „	46,4 „	46,4 „

Det ses af Tallene, at Selskaberne har vist Tilbøjelighed til for egen Regning at beholde en stigende Procentdel af Bruttopræmieindtægterne i den direkte Forretning — samtidig med at disse Bruttopræmieindtægter som foran paavist har været i stadig Aftagen.

B. BRANDFORSIKRINGEN

1. UDVIKLINGEN 1900–1914

En *national* og teknisk forsvarlig Brandforsikring gennemførtes her i Landet som bekendt først for Bygningsforsikringens Vedkommende ved Oprettelsen af „Kjøbenhavns Brandforsikring" i 1731 og senere for Løsøreforsikringens Vedkommende ved Stiftelsen af „Det kgl. octr. kjøbenhavnske Brand Assurance Compagni for Varer og Effekter" i 1778. De to Hovedformer af Brandforsikring har saaledes nu været Genstand for dansk-nationalt Initiativ i henholdsvis 200 og godt 150 Aar. Sætter vi os tilbage til Tiden omkring indeværende Aarhundredes Begyndelse, finder vi, at dansk Brandforsikringsvirksomhed havde været praktiseret i en saa lang Aarrække og havde haft saa god Tid til at faa sine Metoder saa grundigt prøvede og tilpassede efter de praktiske Krav, at man nok tør sige, at Virksomheden allerede da forlængst i det væsentlige havde fundet sit faste Leje, hvad Praksis og Teknik angaar.

Naturligvis var dog den *tekniske* Udvikling ikke afsluttet paa saa ubetinget Vis, at der slet ikke mere skulde være noget at forbedre: en saadan — ved Opnaaelsen af helt ideelle Forhold — endelig afsluttet Udvikling naas vel overhovedet aldrig. Her som paa andre Omraader skaber ny Tider ny Opgaver;

der vil altid være Smaareformer at gennemføre af Hensyn til Forsikringens stedse nøjere Tilpasning til de forsikredes Tarv; og for at opnaa denne Tilpasning vil bl. a. Tilvejebringelsen af et stadigt bedre statistisk Grundlag for Virksomheden være blandt de Maal, der tilstræbes. Men i det store Hele har Udviklingen siden det 20. Aarhundredes Begyndelse paa Brandforsikringens — og vel navnlig da paa Bygningsforsikringens — Omraade ligesom paa andre Omraader, hvor en Institution gennem en mangeaarig Udviklingsgang med stadige Reformer er naaet frem til det i teknisk Henseende relativt tilfredsstillende, væsentlig været af rent *økonomisk* Natur. Det har været den *kvantitative* Udvikling, som er nøje knyttet til Befolkningens Vækst, Erhvervsvirksomhedens samtidige Udvidelser og Konjunkturernes Skiften, der har været mest iøjnefaldende.

I ingen anden Forsikringsgren er Nødvendigheden af frivillig at tegne Forsikring gaaet Befolkningen saa stærkt i Blodet som netop i Brandforsikringen. Der findes i vore Dage næppe mange fast bosiddende Personer, som ikke har deres Indboværdier brandforsikrede, og kun rent undtagelsesvis vil man kunne finde en — i saa Fald *uprioriteret* — Ejendom, paa hvis Bygning der ikke er tegnet Brandforsikring. Man kunde da mene, at de samlede Værdier, der er beskyttede ved Brandforsikring, ikke vilde være underkastet andre Forandringer fra Aar til Aar end dem, der er Følger af Befolkningens Vækst og Erhvervsvirksomhedens Udvidelse. Der bliver jo stadig bygget ny Huse, stiftet ny Hjem med ny Indboværdier, ligesom ny Foretagender i Handel og Industri betyder ny Varelagre og Fabriksanlæg at forsikre; samtidig

foregaar der ganske vist en stadig Opløsning af gamle Hjem, ligesom tidligere blomstrende Erhvervsvirksomheder ophører at eksistere, men de til Brandforsikringens Beskyttelse trængende Værdier gaar ikke i samme Omfang til Grunde; de gaar gennem den antydede Opløsningsproces almindeligvis blot over paa andre Hænder. Slutresultatet af den samlede Proces i opbyggende og opløsende Retning vil da i Almindelighed blive en Tilvækst i de samlede Forsikringssummer. Til denne Tilvækst kunde man som sagt tænke sig, at de rent kvantitative Forandringer i de brandforsikrede Summer indskrænkede sig, men stærkere end den normale Tilvækst vil dog her sikkert de Værdiforandringer, der er Følger af specielle Varegruppers Prissvingninger eller særligt af Pengenes almindeligt virkende Værdisvingninger, gøre sig gældende gennem de Omvurderinger med paafølgende Forhøjelse eller Nedsættelse af Forsikringssummer, som de giver Anledning til.

Naar der da i danske Brandforsikringsselskaber omkring 1900 efter foreliggende — dog ikke helt nøjagtige eller fuldstændige — Oplysninger var tegnet Forsikringssummer til et samlet Beløb af ca. 6 Milliarder Kr., der i to omtrent lige store Dele delte sig mellem Bygningsforsikringen og Løsøreforsikringen, og dette samlede Forsikringsbeløb omkring 1914 var steget til ca. 9 Milliarder Kr., hvoraf noget under de 5 faldt paa Bygninger og noget over de 4 paa Løsøre, medens det almindelige Prisniveau i samme Tidsrum var steget fra ca. 75 til 100, maatte man som Følge af denne almindelige Prisstigning for Perioden 1900–14 have ventet en Forøgelse af det samlede Forsikringsbeløb med $33^1/_3$ pCt. — altsaa med 2 Milliarder. Af den virkelig stedfundne Forøgelse paa 3

Milliarder kan da kun den ene antages at skyldes reel Tilvækst som Følge af Samfundets Vækst og den dermed forbundne Tilgang af ny Forsikringsobjekter. Maaske er den reelle Tilvækst endda ikke saa stor, idet den Forøgelse, der skyldes Stigningen i Prisniveauet, godt kan have været mere end de to Milliarder; det er jo nemlig ikke udelukket, at Værdistigningen for flere af de Varegrupper, der har spillet den største Rolle som Brandforsikringsobjekter i Perioden, kan have ligget betydeligt over de gennemsnitlige 33⅓ pCt., hvormed hele Prisniveauet er steget; ganske vist *kan* Forholdet ogsaa have været det modsatte. Men selv om altsaa den Procentdel af Stigningen i Forsikringsbeløbene, der skyldes Prisniveauets Stigning, ikke nøjagtig kan fastslaas, er det dog givet, at en meget stor Del af Forsikringsbeløbenes Tilvækst blot skyldes det ændrede Prisniveau.

Med Hensyn til dansk Brandforsikringsvirksomheds *kvalitative* Resultater i Perioden 1900–14 var der i øvrigt en væsentlig Forskel mellem de rent forretningsmæssigt drevne Selskaber — nærmest ensbetydende med Løsøreforsikrings-Aktieselskaberne — og de gensidige, halvoffentlige Bygningsforsikringsselskaber, blandt hvilke sidste der atter var en meget betydelig Forskel mellem dem, der havde Byerne til Virkeomraade, og dem, der arbejdede paa Landet.

Det kan om *Løsøreforsikringen,* betragtet som Helhed, siges, at den forretningsmæssig set klarede sig jævnt godt gennem Perioden, men naturligvis forløb Virksomheden dog ikke lige tilfredsstillende i alle Periodens Aar. Under Indflydelse af modgaaende Konjunkturer og lejlighedsvis indtræffende svære Brande bragte enkelte af Aarene Selskaberne betydelige Tab.

Saaledes paavirkede den store San Francisko Katastrofe i høj Grad Resultaterne af Aarsregnskaberne for 1906, men gennemgaaende var den kvalitative Udvikling som sagt tilfredsstillende. Hertil medvirkede utvivlsomt i betydelig Grad de konkurrenceregulerende Forholdsregler, der — efter at „Dansk Tarifforening" var blevet stiftet i Slutningen af 1896 — allerede før 1900 var blevet truffet og i Aarene derefter yderligere udvikledes og fæstnedes, saa at Løsøreforsikringsselskabernes indbyrdes Konkurrence ikke blev saa ødelæggende, som den tidligere havde været. Der er næppe Tvivl om, at et af de for Udviklingen i Perioden 1900–14 mest betydende Forhold netop maa søges i Tariforganisationens Virkning, der forhindrede, at dansk Løsøreforsikring brød sammen under Trykket af utilstrækkelige Præmier og under Mangelen af fornøden Kontrol med de forsikrede Virksomheder. Og det tør vistnok hævdes, at denne Fordel opnaaedes, uden at der samtidig fandt nogen Udbytning af de forsikrede Sted; herpaa tyder i hvert Fald de ret beskedne Overskud, der i Perioden gennemgaaende realiseredes af Løsøreforsikringsselskaberne, og som, naar Renteindtægterne lades ude af Betragtning, selv i de gunstigste Aar maales med meget lave Forholdstal.

Medens Løsøreforsikringen saaledes bl. a. under Indflydelse af Tariforganisationens heldige Virkninger ikke havde nogen virkelig Grund til Klage, gælder det om *Bygningsforsikringen*, at Perioden fra Aarhundredets Begyndelse og til Verdenskrigens Udbrud var ret ugunstig for den, naar Virksomheden betragtes under eet; men dette skyldtes som allerede antydet udelukkende Forsikringerne paa Landet, medens Byselskaberne — og da navnlig Kjøbenhavns Brandforsikring — stadig

havde gode Aar uden unormalt høje Brandskader; dog dannede 1912 i saa Henseende en Undtagelse.

Til Belysning af Udviklingen af Bygningsbrandforsikringen *paa Landet* i Perioden 1900–14 kan bl. a. anføres, at selve Antallet af Bygningsforsikringer ved Periodens Begyndelse var ca. 290.000, ved dens Slutning derimod ca. 355.000, medens de tilsvarende samlede Forsikringssummer var ca. 1630 Mill. Kr. og ca. 2771 Mill. Kr., og den gennemsnitlige Forsikringssum pr. Ejendom i Perioden var steget fra godt 5600 til ca. 7800 Kr. Hvad Beløbene for de samtidig indtrufne Skader angaar, udgjorde de i pro mille af Forsikringssummerne, naar man deler Perioden i tre Femaarsafsnit, 1,93 pro mille i det første, 2,11 pro mille i det andet og 2,20 pro mille i det tredje Afsnit. Der var altsaa en meget betydelig Stigning i Skadekvotienten. Ogsaa vedrørende Løsøreforsikringen paa Landet foreligger der en Del Talmateriale, som, selv om det lider af forskellige Mangler, dog meget godt illustrerer Udviklingens Retning. Den samlede Forsikringssum for Løsøre anslaas til ca. 1752 Mill. Kr. i 1900 og til ca. 2913 Mill. Kr. i 1914, medens Skadernes Beløb i pro mille af Forsikringssummerne for Periodens tre Femaarsafsnit var henholdsvis 1,12, 1,25 og 1,36. Disse Skadekvotienter var vel helt igennem lavere end de tilsvarende for Bygningsforsikringens Vedkommende, men de viser, at der ogsaa for Løsøreforsikringens Vedkommende var en tydelig Stigning i Skadebeløbene. Baade absolut og relativt stod Bygningsforsikringen daarligst med Hensyn til Skadeforløbet. Det samlede Tab i Perioden 1900–14 anslaas til ca. 110 Mill. Kr., hvoraf ca. 61 pCt. faldt paa Bygninger og kun ca. 39 pCt. paa Løsøre.

Det ugunstige Forløb af Landforretningen med deraf — for de gensidige Selskabers Vedkommende — følgende Ekstraopkrævninger hos de forsikrede, hvis forudbetalte ordinære Præmier var saa lave, at de ikke kunde dække Skader og Administration, skyldtes vel flere forskellige sammenstødende Forhold, men det var dog efterhaanden blevet en ikke ualmindelig Opfattelse, at de for en væsentlig Del fandt deres Forklaring i en formodet almindeligt foreliggende Overforsikring, der mentes ikke blot at svække de forsikredes naturlige Trang til at vise fornøden Forsigtighed med Hensyn til Undgaaelsen af Brandskader, men vel endog i enkelte Tilfælde direkte at føre til forsætlig Ildpaasættelse. Hele Forholdet trængte i hvert Fald til en nærmere Undersøgelse, og paa Justitsministeriets Foranledning og med Overretsassessor *V. J. Rønnenkamp-Holst* som af Ministeriet udnævnt Formand nedsattes da i 1911 et Brandforsikringsudvalg med den Opgave at søge tilvejebragt: 1) saadanne ensartede Principper for Vurdering af faste Ejendomme til Assurance, at Forsikringssummernes Størrelse ikke frister Ejerne til forsætlig Ildspaasættelse eller dog til mindre Paapasselighed i Retning af Forebyggelse af Ildsvaader, og 2) at der paa tilsvarende Maade søges fastslaaet ensartede og for de brandlidte ikke uforholdsmæssig gunstige Vurderinger af den ved en Brand indtrufne Skade.

Vel var det Brandforsikringsforholdene paa Landet og specielt Bygningsforsikringen, der var Anledningen til Udvalgets Nedsættelse, og først og fremmest skulde Udvalget derfor ogsaa bestaa af Repræsentanter for Landbygningernes alm. Brandforsikring og de i Medfør af Lov af $^{12}/_{4}$ 1889 aner-

kendte Brandforsikringsforeninger, men det bestemtes alligevel, at Kjøbenhavns og Købstædernes Brandforsikring skulde have delegerede i Udvalget, der desuden skulde rumme tre Repræsentanter for de Løsøreforsikringsselskaber, der var Medlemmer af Foreningen af gensidige, danske Brandforsikringsselskaber.

Med Hensyn til Nystiftelser paa Brandforsikringens Omraade i Perioden 1900–14 var deres Antal ikke stort. Der stiftedes overhovedet ikke noget nyt Brandforsikringsaktieselskab, men derimod fire gensidige Selskaber, nemlig i 1904 i Randers *„Vermund", dansk Brandforsikringsselskab af 1904, gensidigt,* i 1907 i København, men med Stationsbyerne som specielt Virkeomraade, *„Danske Grundejeres Brandforsikring, gensidigt"*, og i 1908 i København *„Husmandsbrandkassen for Danmark, gensidigt"*, — alle tre var de vel væsentligst stiftede med Overtagelsen af Bygningsforsikringer for Øje, men optog dog enten straks fra Begyndelsen eller fra et noget senere Tidspunkt tillige Løsøreforsikringen — samt endelig i 1913 med Udflytterejendomme som specielt Virkefelt, *„Bygningsbrandforsikringen Himmerland, gensidig"*, der nu foruden Bygningsforsikringer ogsaa overtager Løsøreforsikringer. Sluttelig kan nævnes, at den danske Stat ved Lov af 6. April 1906 oprettede sit eget Brandforsikringsfond.

Hvad Brandforsikringens rent ydre Omfang angaar, var Stillingen omkring 1914 da den, at der eksisterede 10 gensidige Bygningsforsikringsselskaber (6 „rene", 4 tillige Løsøre) med en samlet indtegnet Forsikringssum af ca. 5 Milliarder Kr. (for Bygninger alene), 10 større Løsøreforsikringsselskaber (3 Aktieselskaber og 7 gensidige Selskaber) med en samlet

indtegnet Forsikringssum af ca. 2,5 Milliarder Kr. (godt 1 Milliard i Aktieselskaberne og knap 1,5 Milliard i de gensidige Selskaber), samt ca. 82 mindre gensidige Løsøreforsikringsselskaber i Provinserne med en samlet Forsikringssum af ca. 2 Milliarder Kr. Endvidere var der i de ca. 50 udenlandske Brandforsikringsselskaber, der arbejdede her i Landet, indtegnet danske Forsikringer til et Beløb af ca. 1250 Millioner Kr., og endelig var der i Stats-Brandforsikringsfondet indtegnet Statsejendele til en samlet Værdi af henimod 410 Millioner Kr. Alt i alt skulde herefter Værdier til et Beløb af over 11 Milliarder Kr. omkring 1914 have været under Brandforsikringens Beskyttelse.

2. UDVIKLINGEN EFTER 1914

Paa Brandforsikringens Omraade gav Krigens Udbrud i 1914 ikke *direkte* Anledning til nogen øjeblikkelig Ændring i de bestaaende Forhold. Den specielle Krigsrisiko dækkes som bekendt ikke af Brandforsikringen, selv ikke mod Erlæggelse af en Tillægspræmie, og for øvrigt vilde der i denne Forsikringsbranches direkte indenlandske Forretning overhovedet vanskeligt kunne opstaa noget Behov for egentlige Krigsforsikringer, hvis Danmark holdtes uden for Krigen. Men *indirekte* — gennem de paa mange Maader efterhaanden indtrædende Forandringer i de privat- og samfundsøkonomiske Forhold — fik Krigen paa lignende Maade som i de andre Forsikringsgrene en ikke ringe Indflydelse paa Brandforsikringens Udvikling.

De hurtigt stigende Priser gav saaledes Anledning til en langt ud over det hidtil normale gaaende Tilvækst i de indtegnede Forsikringssummers Beløb — og til en tilsvarende Forøgelse i Præmieindtægterne — saavel i Bygnings- som i Løsøreforsikringen, men medens den i Krigens første Aar stærkt forøgede Import af Varer virkede i samme Retning for Løsøreforsikringens Vedkommende, virkede den paa Grund af den stærke Stigning i Byggeomkostningerne snart indtrædende ringere Byggerivirksomhed (særlig i Byerne) i modsat Retning for Bygningsforsikringens Vedkommende; her blev det da de sukcessivt stedfindende Omvurderinger af bestaaende Forsikringer, der i særlig Grad medførte Forøgelsen i Risikosummerne. For Selskabernes Finansforvaltning fik selvfølgelig de med Konjunkturernes Svingninger følgende Kursændringer i Selskabernes Beholdninger af Værdipapirer en ikke ringe Betydning i Aarenes Løb. Adskillige af Krigen fremkaldte ny industrielle Foretagender, den efterhaanden indtrædende Mangel paa visse for diverse tekniske Installationer nødvendige Varer og de paa Grund af de store Omkostninger ofte alt for længe udsatte, haardt tiltrængte Reparationer af forskellige Anlæg fik naturligvis ogsaa deres Indflydelse paa Brandforsikringens Forløb i Krigs- og Efterkrigsaarene, og hertil kom saa den subjektive Risiko, der, hvis dens ofte fremhævede Sammenspil med Konjunkturforholdene virkelig maa betragtes som en Kendsgerning, maatte antages at give sig særlig stærke Udslag — i en for Forsikringsselskaberne snart gunstig og snart ugunstig Retning — i en Tid med saa kraftige Konjunktursvingninger som Krigs- og Efterkrigsaarene. Endelig kan blandt de mere perifere Virkninger af Krigsfor-

holdene nævnes, at Indkaldelserne til Sikringsstyrken midlertidig berøvede Selskaberne en Del af deres Funktionærer, hvorved Arbejdet saavel paa Hovedkontorerne som ude i Akkvisitionen straks hæmmedes en Del. Selvfølgelig paavirkedes ogsaa Konkurrenceforholdene i Brandforsikringen — i hvert Fald i Løsøreforsikringen — i høj Grad af den ved Krigsforholdene fremkaldte Startningsbevægelses Resultater og af den i Aarenes Løb om sig gribende Tendens til at lade de bestaaende Forsikringsselskaber optage Driften af alle mulige Forsikringsbrancher. Der var saaledes Forhold nok, hvor Krigens *indirekte* Virkninger kunde spores.

I en Aftale, der i Krigens første Aar blev truffet mellem skandinaviske Brandforsikringsselskaber, finder man Tilløbet til et skandinavisk Samarbejde af særlig Art. De svenske Myndigheder havde til de svenske Brandforsikringsselskaber rettet en Forespørgsel om, hvorvidt Selskaberne mente sig i Stand til at overtage saadanne Forsikringer, som vilde blive „nødlidende", hvis Sverige blev tvunget ind i Krigen, og de Forsikringsselskaber, som var hjemmehørende i de „fjendtlige" Lande, som Følge heraf maatte ophøre med deres Virksomhed i Sverige og suspendere deres Forpligtelser efter de af dem indgaaede Forsikringskontrakter. De Overvejelser, som denne Forespørgsel gav Selskaberne Anledning til, resulterede sluttelig i en Overenskomst mellem danske, norske og svenske Brandforsikringsselskaber gaaende ud paa, at Selskaberne i Tilfælde af, at et af Landene blev tvunget til at slutte sig til en af de kæmpende Magtgrupper, skulde hjælpe hverandre med at dække saadanne Risikoer, hvis samlede Forsikringssum ikke helt kunde overtages af det paagældende Lands egne

Brandforsikringsselskaber. Overenskomsten fik heldigvis ikke nogen praktisk Betydning, men den er et Vidnesbyrd blandt flere om det venskabelige Forhold, der bestaar mellem de skandinaviske Forsikringsselskaber.

Vil man have et rigtigt Indtryk af de Kaar, hvorunder Brandforsikringen har arbejdet i de sidste Aartier, er der imidlertid mangfoldige andre Forhold end de foran nævnte af Krigen indirekte fremkaldte, der maa tages i Betragtning. I første Linie maa der peges paa den stærke rent tekniske Udvikling, der har fundet Sted: Byggemaaderne er undergaaet forskellige Ændringer, der anvendes delvis andre Byggematerialer, tekniske Installationer af de mest forskellige Arter er blevet almindelige næsten overalt, Brandværnsarbejdet er blevet organiseret, og Brandvæsenet har udviklet sig betydeligt til det bedre, særlig paa Landet o. s. v. Virkningerne af alle disse forskellige Forandringer i Risikoforholdene har vel ikke altid været udelukkende til Gunst for Brandforsikringen paa den haandgribelige Maade, at Brandskaderne er blevet færre — tværtimod har flere af den nyere Tids Installationer været fareforøgende — men intet af de nævnte Forhold har været uden Betydning for Brandforsikringens Forløb. Det maa vel endvidere antages, at Befolkningens Forstaaelse af den samfundsøkonomiske Betydning af, at Brandskader i størst mulig Udstrækning undgaas, har været voksende, og endelig kan Brandforsikringens Udvikling være blevet paavirket gennem Lovgivningen (jfr. Brandpolitiloven).

Ønsker man at belyse den efter Krigsudbrudet stedfundne Udvikling statistisk, mødes man af store og med Aarene desværre stigende Vanskeligheder. Med de relativt faa Selskaber,

der bestod før 1914, var Forholdene saa nogenlunde let overskuelige, da disse Selskaber næsten udelukkende drev Brandforsikring — ofte dog med Tyveriforsikring som Bibranche. Den nyere Tids Udvikling med Optagelsen af aktiv Genforsikring i betydeligt Omfang, med Forretningens Udvidelse til Udlandet og med Driften af alle mulige Brancher samtidig, har været følgesvanger i flere Henseender, og i hvert Fald ganske tilintetgørende for Fremskaffelsen af en nogenlunde brugbar Statistik. I deres Aarsberetninger giver Selskaberne kun sparsomme Regnskabsmeddelelser og disse i temmelig summarisk Form. Der skelnes hyppigt ikke mellem direkte og indirekte Foretning eller mellem inden- og udenlandsk Forretning, og selv de forskellige Brancher slaas undertiden regnskabsmæssigt sammen. Alt dette gælder dog væsentligst Løsøreforsikringen. Bygningsforsikringsselskaberne er jo „rene", og de statistiske Oplysninger derfor her bedre. De to forskellige Selskabskategorier maa da, som det gøres i det følgende, behandles hver for sig.

a. Bygningsbrandforsikringen

Om Væksten i Forsikringssummer, Præmier, Erstatninger og Formuer i *Bygningsbrandforsikringen* i Aarene efter 1914 giver Tabellen Side 291 Oplysning.

Som det vil ses af Tabellen, er der gennem alle den betragtede Periodes Aar indtil 1922–23 en betydelig Stigning i de indtegnede Forsikringssummers samlede Beløb saavel for By- som for Landforsikringernes Vedkommende. I Periodens første Aar er Væksten i de samlede Forsikringsbeløb kun

Bygningsbrandforsikringens Udvikling efter 1914.
(Alle Talangivelserne i 1000 Kr.)

Aar	*Byforsikringer*				*Landforsikringer*			
	Indtegnet Forsikringssum	Præmier	Erstatninger	Formue v. Aarets Udgang	Indtegnet Forsikringssum	Præmier	Erstatninger	Formue v. Aarets Udgang
1913/14	1.335.490	1.294	838	13.190	3.654.563	6.518	6.035	2.901
1914/15	1.376.269	1.339	1.136	13.543	3.783.013	7.210	6.288	3.115
1915/16	1.413.959	1.422	882	14.145	3.905.116	6.762	5.667	3.707
1916/17	1.636.635	1.555	522	14.960	4.188.951	6.359	4.725	4.906
1917/18	1.844.273	1.935	448	16.292	4.885.025	8.167	5.811	6.264
1918/19	2.094.233	2.216	1.861	16.041	5.900.239	10.489	6.226	9.368
1919/20	2.910.237	2.957	4.193	14.432	7.465.667	13.639	9.091	11.980
1920/21	3.397.592	4.065	1.798	16.259	9.057.144	18.049	9.707	18.171
1921/22	3.398.037	4.400	2.903	17.484	*9.419.867	19.368	18.550	19.270
1922/23	3.302.974	4.123	1.963	18.701	9.265.210	16.774	10.674	23.820
1923/24	3.305.731	3.903	1.211	19.886	9.430.520	15.616	9.137	26.655
1924/25	3.357.119	4.075	1.481	21.540	9.686.945	15.503	9.763	30.135
1925/26	3.397.239	3.732	2.128	22.946	9.992.083	15.134	13.475	31.790
1926/27	3.447.873	3.701	1.763	23.819	9.874.873	15.086	15.633	31.499
1927/28	3.480.816	3.397	1.184	25.988	9.904.327	15.218	14.945	32.179

*) Fra 1921—22 at regne er der tilkommet 5 Landselskaber i det sydlige Jylland.

relativt ringe — vel næppe stort større end den Tilvækst, der maatte ventes fra nytilkommende Forsikringsobjekter — men i Aarene 1917–21 er den som en Følge af, at det stærkt stegne Prisniveau efterhaanden har gjort Omvurderinger i stort Omfang nødvendige, meget kraftig; i 1922–23 indtræder der en Tilbagegang i de samlede Forsikringsbeløb, men allerede Aaret efter afløses denne Tilbagegang af ny Fremgang, der derefter fortsættes uafbrudt for Byforsikringernes Vedkommende, men for Landforsikringernes med en lille Nedgang i de sidste Aar. Disse forskellige Svingninger, der med den lige nævnte Undtagelse er ganske ensrettede for Byernes og Landets Vedkommende, staar naturligvis i nøjeste Sammenhæng med det svingende Prisniveaus Indflydelse paa de ny tilkomne Forsikringsobjekters Vurderingssummer og paa Omvurderingerne af de gamle allerede forsikrede Bygninger.

Regnskabsaarene, for hvilke Tabellens Tal gælder, falder ikke sammen med Kalenderaarene. Tager man imidlertid Gennemsnittet af Tallene for Forsikringsbestandene i Regnskabsaarene 1913–14 og 1914–15, og saaledes fremdeles stadig for to paa hinanden følgende Regnskabsaar, faar man som tilnærmelsesvis rigtigt Udtryk for de virkelig indtegnede Forsikringssummer ved Udgangen af Kalenderaarene 1914, 1915 o. s. v. de i de to Side 293 og 294 aftrykte Opstillingers (henholdsvis for Byerne og Landet) anden Kolonne angivne Tal. Ved Benyttelse af Det statistiske Departements Pristal (Gennemsnit af Pristallene for Juli og Januar Maaneder) for de tilsvarende Aar faar man gennem en simpel Forholdsberegning de i Opstillingernes tredje Kolonne opførte Tal som Udtryk for den Størrelse, Forsikringsbestandene vilde have haft, hvis

de udelukkende var stegne eller faldne i Forhold til Prisniveauets Svingninger. Endelig er i Opstillingernes fjerde Kolonne angivet Forskellen mellem de to foranstaaende Kolonners Tal.

Byerne.

Aar	(Pristal)	Den faktisk indtegnede Forsikringssum	Den til Prisniveauet svarende beregnede Forsikringssum	Mere (+) eller mindre (÷) indtegnet end svarende til Prisniveauet
1914	(100)	1356 Mill. Kr.	—	—
1915	(120)	1395 „ „	1627 Mill. Kr.	÷ 232 Mill. Kr.
1916	(141)	1526 „ „	1639 „ „	÷ 113 „ „
1917	(161)	1740 „ „	1742 „ „	÷ 2 „ „
1918	(186)	1969 „ „	2010 „ „	÷ 41 „ „
1919	(227)	2502 „ „	2403 „ „	+ 99 „ „
1920	(263)	3154 „ „	2899 „ „	+ 255 „ „
1921	(225)	3398 „ „	2698 „ „	+ 700 „ „
1922	(199)	3350 „ „	3005 „ „	+ 345 „ „
1923	(207)	3305 „ „	3485 „ „	÷ 180 „ „
1924	(218)	3332 „ „	3481 „ „	÷ 149 „ „
1925	(207)	3377 „ „	3164 „ „	+ 213 „ „
1926	(183)	3422 „ „	2985 „ „	+ 437 „ „
1927	(177)	3464 „ „	3309 „ „	+ 155 „ „

Opstillingernes Tal kan vel ikke give nogen nøjagtig Oplysning om, hvor meget af de enkelte Aars Tilvækst i Forsikringssum, der skyldes reel Nytegning, og hvor meget Omvurderinger for at bringe Forsikringssummerne i Overensstemmelse med det svingende Prisniveau, men de viser i hvert Fald Tendensen til at følge Prisniveauet; Stigning eller Fald i Prisniveauet

følges vel ikke øjeblikkeligt, men først efter nogen Tids Forløb af tilsvarende Bevægelser i Forsikringssummerne, men Tendensen er dog som nævnt tydelig nok.

Da der ikke er — og naturligvis ikke kan være — absolut

Landet.

Aar	(Pristal)	Den faktisk indtegnede Forsikringssum	Den til Prisniveauet svarende beregnede Forsikringssum	Mere (+) eller mindre (÷) indtegnet end svarende til Prisniveauet
1914	(100)	3719 Mill. Kr.	—	—
1915	(120)	3844 „ „	4463 Mill. Kr.	÷ 619 Mill. Kr.
1916	(141)	4047 „ „	4517 „ „	÷ 470 „ „
1917	(161)	4537 „ „	4621 „ „	÷ 84 „ „
1918	(186)	5392 „ „	5242 „ „	+ 150 „ „
1919	(227)	6683 „ „	6581 „ „	+ 102 „ „
1920	(263)	8261 „ „	7743 „ „	+ 518 „ „
1921	(225)	9238 „ „	7067 „ „	+2171 „ „
1922	(199)	9342 „ „	8170 „ „	+1172 „ „
1923	(207)	9348 „ „	9718 „ „	÷ 370 „ „
1924	(218)	9559 „ „	9845 „ „	÷ 286 „ „
1925	(207)	9839 „ „	8618 „ „	+1221 „ „
1926	(183)	9934 „ „	8698 „ „	+1236 „ „
1927	(177)	9890 „ „	9608 „ „	+ 282 „ „

Samtidighed i Prisniveauets og Forsikringssummernes Bevægelser, men de sidstes Tilpasning efter det første foregaar lidt efter lidt, maa der nødvendigvis i nogle Aar komme til at foreligge Overforsikring i større eller mindre Omfang, medens det modsatte i andre Aar kan have været Tilfældet. Tallene i Opstillingerne tyder da ogsaa paa en meget betyde-

lig Overforsikring i enkelte Aar — særlig 1921, 1922, 1925 og 1926 — og en, dog adskilligt mindre, Underforsikring i Periodens første Aar. Omtrentlig Tilpasning mellem Prisniveau og Forsikringssummer synes der at have været i Aarene 1917–19, 1923–24 og 1927 og herefter formentlig fremdeles. I øvrigt fremgaar det af de to Opstillingers Tal, at Bevægelserne i Forsikringsbestandene har været saa nogenlunde ensartede for Byernes og for Landets Vedkommende. Endnu tydeligere end af de foranstaaende Tal ses dette af efterfølgende Talrækker, der henholdsvis for Byerne og Landet viser, hvilke Procentdele Forskellene mellem de faktisk indtegnede

Aar	*Byerne*	*Landet*
1915	÷ 16,6 pCt.	÷ 16,1 pCt.
1916	÷ 7,3 „	÷ 11,6 „
1917	÷ 0,1 „	÷ 1,9 „
1918	÷ 2,1 „	+ 2,8 „
1919	+ 4,0 „	+ 1,5 „
1920	+ 8,1 „	+ 6,3 „
1921	+ 20,6 „	+ 23,5 „
1922	+ 10,3 „	+ 12,5 „
1923	÷ 5,4 „	÷ 3,9 „
1924	÷ 4,5 „	÷ 3,0 „
1925	+ 6,3 „	+ 12,4 „
1926	+ 12,8 „	+ 12,5 „
1927	+ 4,5 „	+ 2,8 „

Forsikringssummer og de til Prisniveauets Svingninger svarende udgør af de førstnævnte.

Hvis man — vel nok mere i Overensstemmelse med sædvanlig Fremgangsmaade — ved Beregningen af de til Prisniveauet svarende Forsikringssummer tager 1914's Forsikringssum til Udgangspunkt ved Beregningen af de efterfølgende Aars Sum — og *ikke*, saaledes som det foran er gjort, stadig tager det nærmest forudgaaende Aars faktisk indtegnede Sum til Udgangspunkt for Beregningen af det følgende Aars Sum — faar man som Forskel (i Mill. Kr.) mellem de faktisk indtegnede og de Summer, Forsikringsbestanden fra 1914 efterhaanden vilde repræsentere, hvis Bestanden nøje havde holdt sig i Overensstemmelse med Prisniveauet, følgende Tal:

Aar	*Byerne*	*Landet*
1915	÷ 232	÷ 619
1916	÷ 386	÷ 1197
1917	÷ 543	÷ 1450
1918	÷ 553	÷ 1525
1919	÷ 576	÷ 1759
1920	÷ 412	÷ 1520
1921	+ 347	+ 870
1922	+ 652	+ 1941
1923	+ 498	+ 1650
1924	+ 376	+ 1452
1925	+ 570	+ 2141
1926	+ 741	+ 3128
1927	+ 1064	+ 3307

Af disse Tal tør man i hvert Fald slutte, at der — saavel for Byernes som for Landets Vedkommende — har foreligget

en meget betydelig Underforsikring indtil 1921, idet Forsikringsstokken fra 1914 + Tilgangen af ny Forsikringer i disse Aar ikke engang er naaet op til de Beløb, Forsikringsstokken *alene* skulde udgøre, hvis den havde svinget nøje sammen med Prisniveauet. Man kan vel ikke af de positive Forholdstal efter 1921 lige saa sikkert slutte, at der i Aarene efter 1921 har foreligget Overforsikring — da man ikke kender Nytilgangen — men Størrelsen af Tallene for de sidste Aar kunde nok tyde derpaa.

En Beregning af de faktisk indtegnede Forsikringssummers Størrelse pr. Hoved af Befolkningen — henholdsvis i By og paa Land — og en derpaa efter den foran fulgte Fremgangsmaade foretagen Reduktion af disse Tal i Forhold til Prisniveauet har ikke givet Resultater, der afviger væsentlig fra de tidligere meddelte.

Det bedste Udtryk for Prissvingningernes Indvirkning paa Forsikringssummerne vilde man i øvrigt formentlig faa, hvis man ved Beregninger som de foran foretagne havde kunnet anvende Pristal for *Byggeomkostninger alene* og ikke — som det er gjort — Pristal for de almindelige Leveomkostninger. Man har imidlertid ikke for hele Perioden efter 1914 Pristal for de skiftende Byggeomkostninger, men Det statistiske Departement har dog fra og med Aaret 1920 udarbejdet saadanne Pristal, der vel kun refererer sig til Omkostningerne for et Husmandsbrug, men dog maa betragtes som nogenlunde anvendelige i Almindelighed — i hvert Fald for Landbygninger. Rækken af de saaledes af Departementet beregnede Pristal for Byggeomkostninger afviger — særlig for de første Aars

Vedkommende — ikke saa lidt fra de almindelige Pristal og ser i øvrigt saaledes ud (1914 som sædvanlig 100):

1. Jan.:	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
	312	365	256	225	232	242	231	199	187

Pristallene er beregnede pr. 1. Jan. i de angivne Aar (helt korrekt i December det foregaaende Aar), tager man da et Gennemsnit (338) af Pristallene pr. 1. Januar 1920 og pr. 1. Jan. 1921 og saaledes fremdeles for hver to paa hinanden følgende Aar, faar man som tilnærmelsesvis rigtigt Udtryk for Prisniveauet (for Byggeomkostninger alene) i Aarækken 1920–27:

1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
338	310	240	228	237	236	215	193

Benytter man nu disse Pristal til en Beregning — ganske paa samme Maade som tidligere for de almindelige Pristal angivet — af de Forsikringssummer, man maatte have haft i Periodens forskellige Aar, hvis de virkelig indtegnede Forsikringssummer blot havde fulgt med Svingningerne i Pristallene, kommer man til det i Opstillingen Side 299 indeholdte Resultat henholdsvis for Byernes og for Landets Vedkommende.

Det Billede, som denne Opstilling giver af Forholdet mellem de virkelig indtegnede Forsikringssummer og de efter Prisniveauet beregnede, er i det væsentlige det samme, som fremkom gennem de tidligere foretagne Sammenstillinger — dog synes de her meddelte Tal i højere Grad end de tidligere behandlede at tale om Overforsikring. I pCt. af de faktisk

Aar	*Byerne*			*Landet*		
	Virkelig indtegnet Forsikringssum	Efter Prisniveauet beregnet Forsikringssum	Forskel	Virkelig indtegnet Forsikringssum	Efter Prisniveauet beregnet Forsikringssum	Forskel
1920	3154 Mill. Kr.	—	—	8261 Mill. Kr.	—	—
1921	3398 „ „	2893 Mill. Kr.	+505	9238 „ „	7577 Mill. Kr.	+1661
1922	3350 „ „	2631 „ „	+719	9342 „ „	7152 „ „	+2190
1923	3305 „ „	3181 „ „	+124	9348 „ „	8875 „ „	+ 473
1924	3332 „ „	3436 „ „	÷104	9559 „ „	9717 „ „	÷ 158
1925	3377 „ „	3318 „ „	+ 59	9839 „ „	9519 „ „	+ 320
1926	3422 „ „	3077 „ „	+345	9934 „ „	8963 „ „	+ 971
1927	3464 „ „	3072 „ „	+392	9890 „ „	8917 „ „	+ 973

indtegnede Forsikringssummer var Forskellen — henholdsvis „Overforsikring“ (+) og „Underforsikring“ (÷) — mellem virkelig og beregnet (blot med Prisniveauet steget) Forsikringssum:

	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Byerne	+14,9	+21,5	+3,8	÷3,1	+1,7	+10,1	+11,3
Landet	+18,0	+23,4	+5,1	÷1,7	+3,3	+9,8	+9,8

Som det vil ses, har „Overforsikringen“ med Undtagelse af det sidste Par Aar været større paa Landet end i Byerne.

Til Belysning af det ofte fremhævede Forhold mellem Brandskadernes Antal og de økonomiske Konjunkturer kan en Sammenstilling af Pristallene med de udbetalte Skadeserstatninger (beregnet i pro mille af Forsikringssummerne) i nogen Grad tjene. En saadan Sammenstilling er foretaget i den følgende Tabel.

Udbetalte Skadeserstatninger i ‰ af Forsikringssummer.

Aar	Byerne	Landet	Det alm. Pristal	Pristal for Byggeomkostn.
1913/14	0,63 ‰	1,65 ‰		
1914/15	0,82 „	1,66 „	100	—
1915/16	0,62 „	1,45 „	120	—
1916/17	0,32 „	1,13 „	141	—
1917/18	0,24 „	1,19 „	161	—
1918/19	0,89 „	1,05 „	186	—
1919/20	1,44 „	1,22 „	227	—
1920/21	0,53 „	1,07 „	263	338
1921/22	0,85 „	1,97 „	225	310
1922/23	0,59 „	1,15 „	199	240
1923/24	0,37 „	0,97 „	207	228
1924/25	0,45 „	1,01 „	218	237
1925/26	0,63 „	1,35 „	207	236
1926/27	0,51 „	1,58 „	183	215
1927/28	0,34 „	1,51 „	177	193

Navnlig for Landets Vedkommende synes Sammenstillingen at bekræfte, at den formodede Forbindelse mellem Konjunkturs-vingningerne og Brandskaderne virkelig er til Stede. Helt regelmæssig gennem alle den betragtede Periodes Aar er vel de modsatte Svingninger i Brandskadepromillen og Pristallene ikke, men særlig Periodens første Aar med det stadig stigende Prisniveau er Erstatningspromillen ret regelmæssigt faldende, og omvendt er i Periodens sidste Aar, hvor Prisniveauet er jævnt synkende, Erstatningspromillerne stigende.

I den Beretning, som det foran nævnte i 1911 nedsatte

Brandforsikringsudvalg afgav i 1917, var Skadesbeløbene i pro mille af Forsikringssummerne for Bygningerne paa Landet i Aarene 1900–13 efter en foretagen Beregning følgende:

1900/01	1901/02	1902/03	1903/04	1904/05	1905/06	1906/07
2,32	1,96	1,67	1,78	1,94	1,72	2,45

1907/08	1908/09	1909/10	1910/11	1911/12	1912/13
1,64	2,75	1,97	2,38	2,36	2,12

Som man vil bemærke, er disse Skadespromiller gennemgaaende betydeligt højere end de foran for Perioden 1913–28 beregnede, men en umiddelbar Sammenligning er ikke tilladelig, da de i Brandforsikringsudvalgets Beretning angivne Skadeskvotienter maa antages at være beregnede blot for virkelige Landbygninger, medens de for Perioden efter 1913 foran for Landet anførte Kvotienter vedrører de samlede Forsikringsbestande i alle Bygningsbrandforsikringsselskaber med Undtagelse af Københavns og Købstædernes Brandforsikring, men i de benyttede Forsikringsbestande indgaar ikke blot Landbygninger, men ogsaa en Del Købstadejendomme, der bidrager til at sætte Skadekvotienterne ned.

Spørgsmaalet om, hvad der kan gøres for at begrænse det unormalt store Antal Ildebrande, der særlig hærger paa Landet, og som menes, i hvert Fald delvis, at finde deres Forklaring i foreliggende Overvurderinger af Forsikringsobjekterne, har i en Aarrække atter og atter været drøftet i Brandforsikringskredse, uden at det dog hidtil har været muligt at faa effektive Forholdsregler gennemført.

Det staar vel nok alle sagkyndige klart, at man i første Række maa rette Opmærksomheden paa at faa gennemført

Reformer saavel med Hensyn til Vurderingerne til Forsikring, som til Vurderingerne til Erstatning, naar man vil sikre sig mod de uheldige Virkninger af den subjektive Risiko, og det i 1911 nedsatte Brandforsikringsudvalgs Opgave var jo bl. a. netop at søge tilvejebragt hensigtsmæssige, ensartede Regler for disse Vurderinger. Udvalget fremsatte ogsaa i sin Beretning Forslag til saadanne ensartede Regler, men i Praksis er Reglerne ikke blevet gennemført.

Trangen til en Forandring i de stadig anvendte Vurderingsprincipper er imidlertid ikke blevet mindre med Aarene. Under det i de senere Aar faldende Prisniveau er — som det til en vis Grad ogsaa synes at fremgaa af de foran meddelte Tal — Forsikringssummerne næppe ved Nedsættelse blevet bragt aldeles i Overensstemmelse med Prisniveauet for Byggeomkostninger, saaledes at Overforsikring igen — efter en Periode, hvor det paa Grund af de hurtigt paa hinanden følgende Prissvingninger i modsat Retning faktisk var umuligt til enhver Tid at holde Forsikringssummerne i det rigtige Niveau — maa antages at foreligge i et vist mindre Omfang, og en Del af de senere Aars talrige Ildebrande tilskrives af mange dette Forhold. Interessen for forebyggende Forholdsregler er da atter stor.

I Juni Maaned 1928 tog saaledes Dansk Brandværns Komité Initiativet til Afholdelsen af et Møde til Drøftelse af mulige effektive Foranstaltninger til Ildebrandenes Begrænsning. Noget egentlig Nyt bragte disse Drøftelser dog ikke; de paa Mødet fremsatte Udtalelser var i Hovedsagen Gentagelser af, hvad Brandforsikringsudvalget i sin Beretning havde fremhævet. Sagen er heller ikke saa lige til, som man ved

første Blik kunde være tilbøjelig til at mene; thi selv om det er indlysende, at Overforsikring medfører en forøget Fristelse til Ildspaasættelser, og man tør gaa ud fra, at en Del af de overforsikrede Bygningers Ejere falder for Fristelsen, og at Tilvejebringelse af Overensstemmelse mellem Forsikringssummer og Prisniveau altsaa maa betragtes som det bedste Middel til at nedbringe de tvivlsomme Ildebrandes Antal, saa er Opnaaelsen af en saadan Overensstemmelse dog ingenlunde let.

Det tør vel ikke betvivles, at Flertallet af Forsikringsselskaberne gennemgaaende selv bestræber sig for at holde Forsikringssummerne nede, selv om Konkurrencen mellem Selskaberne — som ogsaa fremhævet i Brandforsikringsudvalgets Beretning — virker i modsat Retning, men der findes hos de forsikrede visse indgroede Forestillinger, som virker i høj Grad hæmmende paa Selskabernes Bestræbelser. Det er saaledes blandt de forsikrede en almindelig Opfattelse, at det for at opnaa det højest mulige Kreditforeningslaan i den forsikrede Ejendom er hensigtsmæssigt, at den paagældende Ejendoms Bygninger vurderes højt til Forsikring. Man kunde mene, at en for høj Vurdering til Forsikring ikke spiller nogen større Rolle, da det i Ildebrandstilfælde, i hvert Fald teoretisk, er de enkelte Forsikringsobjekters Værdi umiddelbart før og efter Branden, der sammenlignes og vurderes og bliver Grundlaget for Erstatningens Udmaaling, men det maa alligevel anses for meget sandsynligt, at en høj Forsikringssum — selv om den ikke som i Almindelighed i Bygningsforsikringen direkte lægges til Grund for Erstatningens Beregning — altid i nogen Grad paavirker Resultatet af Skadesopgørelsen.

At Vurderingerne i Brandforsikringen hyppigt bliver særlig gunstige for de forsikrede finder vel for en Del sin Forklaring i, at de ofte foretages af lokale Vurderingsmænd, som gennem Paavirkning af personlige Bekendtskaber, af forskellige forretningsmæssige Hensyn eller af ren Lokalpatriotisme interesserer sig stærkt for at fremskaffe de for de forsikrede gunstigst mulige Vurderinger. Som Regel skabes der jo ved en større Brand Arbejde og Muligheder for Fortjeneste af forskellig Art, hvad ikke er uden Betydning for Hjemegnens lokale Økonomi.

En vis Kontrol fra Samfundets Side — f. Eks. gennem statsautoriserede Vurderingsmænd — med Vurderingerne saavel til Forsikring som til Erstatning synes det af Hensyn til de store Værdier, det som Helhed drejer sig om, ikke urimeligt at gennemføre, men let vil det næppe blive at faa en lovmæssig Ordning i den Retning, da de mange mindre gensidige Forsikringsforeninger sikkert kraftigt vil modsætte sig en saadan Ordning, der jo til en vis Grad vilde betyde et Indgreb i deres Selvstyre, som de altid er rede til at værne mod alle Angreb.

At Løsøreforsikringer tegnes helt uden Forhaandsvurdering af Forsikringsobjekterne, hvis Værdi altsaa ansættes af den forsikringssøgende selv, har utvivlsomt sin Betydning ogsaa for Bygningsforsikringen; det kan saaledes i adskillige Tilfælde konstateres, at f. Eks. Tyende paa Landet, som har faaet deres faa Ejendele altfor højt forsikret, derigennem er blevet forledet til Ildspaasættelse, ved hvilken da deres Husbondes Ejendomme — i det hele taget store Værdier tilhørende andre — samtidig er gaaet til Grunde. Lignende Tilfælde kan

naturligvis overforsikrede Lagre af Handels- og Industrivarer have givet Anledning til. Paa Løsøreforsikringens Omraade er det dog næppe muligt at gennemføre gode Forhaandsvurderinger, og her maa man da søge de uheldige Forhold bekæmpet ved andre Midler. F. Eks. vilde det — ikke blot for Løsøreforsikringen, men for Brandforsikringen i Almindelighed — sikkert være godt, om Politi og Domstole tog kraftigere fat paa de grovere Tilfælde af Uagtsomhed, end Tilfældet hidtil har været. For øvrigt har Ministeriet for nylig (17/8 1928) indskærpet de paagældende Myndigheder at gaa grundigt til Værks ved Undersøgelsen af Brandtilfælde.

Medens Brandforsikringsudvalgets Betænkning ikke hidtil har bevirket Gennemførelsen af de ønskelige ensartede Vurderingsregler, fik den en betydelig Indflydelse paa Indholdet af den nyvedtagne (1927) Lov om Brandpolitiet paa Landet, der paa flere Maader har virket heldigt for Brandforsikringen. Dette har ligeledes været Tilfældet med en mellem de paa Landet virkende Bygningsbrandforsikringsselskaber i 1929 afsluttet Overenskomst, der begrænser Konkurrencen mellem Selskaberne.

b. Løsørebrandforsikringen

Om *Løsørebrandforsikringen* gælder det, at den i selve Krigsaarene — og navnlig da i de første af disse — i enhver Henseende forløb paa tilfredsstillende Maade. I Krigens sidste Aar sporedes imidlertid en nedadgaaende Tendens, der i 1919 gav sig tydeligt Udslag og gjorde Aaret til et mindre godt Aar for Løsøreselskaberne.

Aarsagerne til den antydede Udvikling er det ikke vanske-

ligt at faa Øje paa. I Krigsaarene var de tilstedeværende Lagre af mange for Produktion og Forbrug uundværlige Varer kun smaa og kunde under de herskende Tilførselsforhold slet ikke, eller kun meget vanskeligt suppleres. Dette opfordrede naturligvis stærkt til at vise den yderste Forsigtighed med, at intet af de kostbare Beholdninger gik til Spilde — at de bl. a. ogsaa med særlig Omhu værnedes mod Ødelæggelse ved Ild. Den saaledes stærkt skærpede Agtpaagivenhed hos de forsikrede betød direkte en lavere Skadeprocent i Brandforsikringen og dermed færre — og mindre — Erstatningsudbetalinger for Selskaberne, hvis Præmieindtægter var stigende, efterhaanden som den almindelige Værdistigning gav sig Udslag i Forsikringssummernes Forhøjelse. Og selv om Selskabernes Driftsomkostninger ogsaa var stigende, fulgte de dog foreløbig — i hvert Fald for de personlige Lønningers Vedkommende — kun med en vis Træghed efter det i øvrigt stigende Prisniveau. De første Krigsaar maatte da ganske naturligt blive gunstige for Løsørebrandforsikringen.

Da imidlertid Vanskelighederne ved en Supplering af Varebeholdningerne forsvandt ved Krigens Afslutning, blev ogsaa den hidtil raadende særlig udprægede Agtpaagivenhed fra de forsikredes Side slappet, og dette mærkedes straks, saa at allerede 1919 bragte Selskaberne betydelig større Tab paa Vareforsikringer og industrielle Risikoer end det i de foregaaende Aar tilvante; hertil kom saa de nu meget stærkt stegne Driftsomkostninger, der efterhaanden kom til at hvile tungt paa Selskaberne. Ganske vist var, som allerede nævnt, Forsikringssummerne ogsaa i Løsøreforsikringen steget meget betydeligt som Følge af den almindelige Værdistigning, og i samme For-

hold var naturligvis de absolutte Præmieindtægter stegne, men ved Skadesopgørelserne viste det sig dog endnu hyppigt, at de stedfundne Forhøjelser af Forsikringssummerne ikke havde været tilstrækkelige til helt at dække Værdistigningerne, og særlig maa der lægges Mærke til, at de anvendte Præmiesatser — trods den overalt ellers, f. Fks. ogsaa hvad Driftsomkostningerne angaar, indtraadte Prisstigning — vedblivende var ganske de samme, som anvendtes før Krigen. Dette sidste Forhold maatte anses for uholdbart i Længden, og Tarifselskaberne enedes derfor endelig i Slutningen af 1920 om en Præmieforhøjelse. Denne fastsloges dog ikke straks som en permanent Forhøjelse af Præmiesatserne, men som et Dyrtidstillæg af 15 pCt. til Præmierne. Man fulgte herved — endda i moderat Omfang — kun et Eksempel, som Brandforsikringsselskaberne i vore Nabolande havde givet, idet disse Selskaber allerede da havde vedtaget at beregne sig Præmietillæg af indtil 30 pCt.

Endnu i 1920 vedvarede den Fremgang i Præmieindtægterne, der havde været det almindelige i de forudgaaende Aar, og som foruden i den almindelige Værdistigning havde sin Aarsag i Selskabernes udvidede Deltagelse i Genforsikringsforretningen samt i den Oplagring af store Varepartier, der fandt Sted efter Krigens Ophør, og som vel for en stor Del kun betød en naturlig Supplering af de tømte Lagre, men dog ogsaa delvis skyldtes en — som det siden skulde vise sig — mislykket Spekulation i visse Varers lønnende Anbringelse paa et som særlig aftagningsdygtigt anset østersøisk Marked. Til Fremgangen i Præmieindtægterne bidrog nu ogsaa i ikke ringe Grad den Udvidelse af Brandforsikringsforretningen,

der fulgte af Nordslesvigs Genforening med Danmark. Gennem en energisk Agitation lykkedes det meget hurtigt de danske Brandforsikringsselskaber at faa overført til sig Hovedparten af de Brandforsikringer i Nordslesvig, der tidligere havde været tegnet i tyske Selskaber.

Til en Forøgelse i Forretningens Omfang kan ogsaa i nogen Grad den Omstændighed have bidraget, at „Dansk Tarifforening" i 1920 gennemførte en ny Form for *Driftstabsforsikring*. Hos de almindelige Brandforsikringsselskaber havde man vel længe kunnet tegne Driftstabsforsikring, men denne specielle Forsikringsart havde ikke hidtil rigtigt kunnet vinde Terræn ud over den snævre Kreds af større Fabriksvirksomheder, og dette tilskrev man den Form, hvorunder Forsikringen hidtil var blevet drevet. Den nyudarbejdede Form skulde nu bidrage til at gøre Driftstabsforsikringen populær som en naturlig Udvidelse af den almindelige Brandforsikring og gøre den tillokkende ikke blot for Fabrikker, men ogsaa for Haandværks- og Handelsvirksomheder, og saaledes give Selskaberne en forøget Forretning. For øvrigt var der allerede i 1919 blevet oprettet et Selskab, „Dansk Driftstabsforsikrings-A/S", med det specielle Formaal at tegne Driftstabsforsikringer; der var saaledes begyndt en ret kraftig Agitation for denne Forsikringsart.

Med 1921 indtraadte der for saa vidt et Omslag i Forholdene, som Præmieindtægterne viste en Tilbagegang, der fortsattes — delvis i forstærket Grad — i de følgende Aar. Den internationale Genforsikringsforretning, den egentlige Krigsforretning, som ogsaa flere Brandforsikringsselskaber havde deltaget i, afvikledes efterhaanden, adskillige danske Selskaber, som ogsaa Brandforsikringsselskaberne havde faaet Forretning fra,

likviderede eller fallerede, og den almindelige økonomiske Depression bevirkede en betydelig Afgang af Forsikringer. Mange Industri- og Handelsforetagender enten ophørte helt at bestaa eller standsede midlertidig deres Virksomhed, og for de Foretagenders Vedkommende, som stadig var i Drift, var Lagre og andre Løsøreværdier stærkt dalende i Pris. Endelig kan nævnes, at de usikre Valutaforhold hæmmede Handelsomsætningen noget, og at den strængere Kreditpolitik, der efterhaanden førtes fra Bankernes Side, besværliggjorde Køb til Lager. Alle disse Ting virkede i Forening til en Formindskelse af de Løsøreværdier, der søgte Brandforsikring. Kronestigningen i 1925 og 1926, der endte med Parikronens Sikring ved Gennemførelsen af Guldindløseligheden (Barreindløsning) fra 1. Jan. 1927 virkede i samme Retning.

Med Hensyn til den senere Udvikling er det i øvrigt bemærkelsesværdigt, at Aaret 1928, hvad saavel Antal som Størrelse af de i Landforsikringsforretningen indtrufne Skader angaar, bragte en Nedgang, der aabenbart har holdt sig i 1929 (jfr. den i Landbygningernes alm. Brandforsikring i Juni 1930 aflagte Beretning). Tilstrækkelig Forklaring paa denne Nedgang kan man formentlig finde i de i de senere Aar meget forbedrede Brandslukningsforhold paa Landet, men i Henhold til den foran flere Gange nævnte Teori om Skadesforløbets Afhængighed af Konjunkturerne, har man ogsaa villet forklare Nedgangen som en Følge af de gode Konjunkturer, Landbruget netop i de to Aar har kunnet glæde sig over. Ogsaa fra Købstædernes Brandforsikring foreligger der Oplysninger om færre Brandskader i 1929.

Paa ganske modsat Maade er det gaaet i den industrielle

Brandforsikringsforretning, der i nogle Aar var forløbet jævnt tilfredsstillende. Særlig 1929 har her betegnet et Omslag, idet Aaret var rigt paa delvis meget betydelige Fabriksbrande, og dog kunde der ogsaa for Industrien konstateres en Konjunkturfremgang. Maaske indebærer imidlertid den forøgede Anspændelse af Virksomhederne, som en Konjunkturfremgang i Industrien fører med sig, en Forøgelse af Brandfaren, og hvis dette er Tilfældet, mister Teorien om Skadesforløbets omvendte Forhold til Konjunktursvingningerne i hvert Fald sin ubetinget *almene* Gyldighed og maa modereres efter Risikoernes Art. Det her omtalte daarlige Forløb af den industrielle Brandforsikringsforretning er i øvrigt ikke et isoleret dansk, men tværtimod et internationalt alment Fænomen, og dette forbedrer ikke Forholdene for den forretningsmæssigt drevne Del af den danske Brandforsikring, der gennem Genforsikringsudvekslingen ogsaa kommer til delvis at lide under de udenlandske Forhold. Fra de fleste europæiske Lande lyder der i de sidste Aar stærke Klager over Brandforsikringens Forløb paa Grund af de undertiden til katastrofale Højder stigende Skadeskurver. Under disse Forhold hævder fremstaaende udenlandske Forsikringsmænd Nødvendigheden af Præmieforhøjelser, som imidlertid under de herskende Konkurrenceforhold er vanskelig gennemførlig ad Overenskomstvejen, og som derfor til syvende og sidst antagelig maa fremtvinges — ved Nægtelsen af Reassuranceafdækning paa de nuværende Betingelser — af Genforsikringsselskaberne, der jo lider stærkt under de daarlige Forhold.

Med Hensyn til Skadesforløbet set under eet i Tiden efter 1920 har dette vel været ret forskelligt fra Aar til Aar, men gennem-

gaaende har det været mindre godt og har i hvert Fald vist Tendens til Udvikling i uheldig Retning, idet der siden 1924 har kunnet iagtages en Stigning i Brandskadernes Antal. Dette i Forbindelse dels med de vedblivende høje Driftsomkostninger, der her som andetsteds meget langsomt lader sig bringe i Overensstemmelse med det faldne Prisniveau, og dels med det kroniske Forløb af Erhvervskrisen har naturligvis virket ugunstigt paa Løsøreforsikringens forretningsmæssige Resultater i de senere Aar.

Naar Forløbet af den specielle Løsøreforsikringsforretning, efter 1920 alligevel som Helhed betragtet ikke kan siges at have være helt daarligt — for Aarene indtil 1925–26 maa det vel endogsaa betegnes som tilfredsstillende — men har tilladt Løsøreforsikringsaktieselskaberne saavel jævne Dividendeudbetalinger som passende Henlæggelser til Reserver, skyldes dette sikkert først og fremmest, at Skadesforholdet for Forsikringsportefeuillernes bedste Del, de saakaldte „civile Risikoer", har været godt nok til at bøde paa de mindre gode Skadesprocenter for Handels-, Industri- og navnlig Landbrugsrisikoerne, og i nogen Grad skyldes det vel ogsaa, at de ældre, velledede Selskaber — i Modsætning til de af Branchens krigsstartede Selskaber, der fejedes bort i Udrensningsperioden i Tyvernes Begyndelse — havde benyttet de gode Aar til forholdsvis rigelige Reservehenlæggelser, som da i de følgende magre Aar gennem deres Renteafkastning har kunnet bidrage til at bøde paa de mindre gode Driftsresultater.

At Løsøreforsikringen i de mange allerede nævnte Forhold: Den ustabile Valuta, Kronens Sikring i Pari, Erhvervskrisen o. s. v. med alle de deraf følgende Bivirkninger har haft Vanske-

ligheder nok at kæmpe med i 1920erne er dog givet, og til alle disse hovedsagelig uforskyldte og uafvendelige Vanskeligheder kom saa den netop i disse Aar som Følge saavel af den almindelige økonomiske Udvikling, som af Situationen specielt inden for Forsikringsvirksomheden stadig mere tilspidsede Konkurrence mellem Løsøreforsikringsselskaberne, som der i stadig mere højlydte Toner klages over — og ikke med Urette.

Trods alt hvad Løsøreforsikringen har haft at kæmpe med, har Forholdet i denne Branche dog — i Modsætning til, hvad Tilfældet er i de fleste andre Forsikringsgrene — været saaledes, at den her bestaaende Tarifforening har sikret Selskaberne Opretholdelsen af et nogenlunde passende Præmieniveau, og dette Forhold har sikkert i nogen Grad været medvirkende til, at saa mange Ulykkes- og Søforsikringsselskaber, som Tilfældet har været, i de senere Aar har kastet sig ogsaa over Brandforsikring. Da der saaledes er blevet mange flere Selskaber til at bejle om den ledige Brandforsikringsforretning, og denne samtidig paa Grund af de daarlige Tider ikke er vokset paa normal Maade, er Følgen ganske forklarligt blevet den, at Konkurrencen inden for Løsøreforsikringen er udartet til at blive en samfundsøkonomisk set lidet heldig Kamp om allerede placerede Forsikringer — resulterende i ganske uproduktive Overførelser af Forsikringer fra et Selskab til et andet — og ikke, som den burde være det, en sund Kappestrid om de ny Forsikringer, der kommer frem paa Markedet. Meget har der været talt om, hvorledes man bedst skulde hindre disse fra saa godt som alle Sider som uheldige ansete Overflytninger, og flere Forslag er fremsat i den An-

ledning. Det bedste Middel mod Overflytningerne — et Middel der samtidig kunde ventes at bidrage noget til en Formindskelse af Selskabernes Administrationsomkostninger — har man indset, at det vilde være, om Selskaberne søgte i saa stort Omfang som muligt at faa tegnet fleraarige Forsikringer i Stedet for de sædvanlige eetaarige, og for at opmuntre de forsikringssøgende til at tage fleraarige Kontrakter, enedes derfor de i Tarifforeningen staaende Selskaber (og de Selskaber, der uden at være Medlemmer af Foreningen dog samarbejder med denne) efter ret langvarige Forhandlinger om fra 1. Oktobr. 1927 at indrømme de forsikrede 10 pCt. Rabat paa Præmierne for Forsikringer, der mod aarlig Præmiebetaling afsluttes med en Varighed af 5 Aar. Rabatten ydes dog kun for Forsikringer med Risikosum over 30.000 Kr. Det kan i denne Forbindelse bemærkes, at Forsikringsselskaberne i Sverige havde vedtaget en lignende Rabatbestemmelse, men at Rabatten for Femaarsforsikringer dér kun var 5 pCt., naar Præmien betaltes aarlig; kun i det Tilfælde, at Præmien betaltes forud for hele Femaarsperioden, var Rabatten som i Danmark 10 pCt.

Gennemførelsen af den danske Rabatbestemmelse betyder i væsentligt Omfang Ophævelsen af det foran omtalte i 1920 indførte 15 pCt.s Dyrtidstillæg til Løsøreforsikringspræmierne, idet det oprindelige Tillæg paa 15 pCt. gennem venskabelige Forhandlinger mellem to Udvalg, nedsat henholdsvis af Tarifforeningen og Industriraadet, allerede fra 1. Juni 1926 at regne var blevet nedsat til 10 pCt. I Tilknytning til Omtalen af de saaledes stedfundne Præmienedsættelser kan det i øvrigt være paa sin Plads at bemærke, at Tarifforeningen permanent arbejder med en Præmieregulering mellem Tarifens enkelte

Risikoklasser, og at denne sukcessive stedfindende Regulering hidtil har paavirket Præmierne i nedadgaaende Retning.

Samtidig med Gennemførelsen af Præmierabatten for flere-aarige Forsikringer af en vis Størrelse vedtog Tarifforeningen Indførelsen (fra 1/10 1927) af den saakaldte *Deklarationspolice* — en Police, der specielt tager Sigte paa at tilfredsstille det stadig vekslende Forsikringsbehov, som Forsikringstagere med store og stadig skiftende Varelagre har. Tidligere maatte saadanne Forsikringstagere, naar der i Løbet af Forsikringsperioden fandt en Tilførsel til deres ved almindelig Police forsikrede Varelagre Sted, for Værdien af denne Nytilførsel og som Tillæg til den oprindelige Forsikring tegne en „Korttidsforsikring" for Resten af Forsikringsperioden, hvis de til ethvert Tidspunkt af denne vilde være sikre paa fuld Dækning mod Brandskade. Ved Forsikring efter den ny Deklarationspolice fastsættes der vel ogsaa ligesom ved den almindelige Police Maksimums-Forsikringssum, men af denne Sum betaler den ved Deklarationspolicen forsikrede ikke straks fuld Præmie, men kun en vis Del, f. Eks. 75 pCt., af denne; ved Begyndelsen af visse aftalte Perioder, f. Eks. den 1ste i hver Maaned, erklærer den forsikrede, hvor stort et Risikobeløb der skal være gældende i den næstfølgende Periode, og paa Grundlag af samtlige saadanne i Aarenes Løb afgivne Deklarationer foretages ved Aarets Udgang den endelige Beregning af den Præmie, Forsikringstageren vil have at erlægge for hele Forsikringsperioden. Ogsaa Indførelsen af Deklarationspolicen, der allerede tidligere var akcepteret af de norske Brandforsikrere, og som senere er indført i Sverige, betyder nogen Præmienedgang for Selskaberne, idet herefter de tidligere

almindelige Korttidsforsikringer i betydeligt Antal falder bort.

Paa flere Maader har man saaledes i de senere Aar imødekommet Kravet — særlig fra Industriens Side — om billigere Brandforsikring. Derved er Spørgsmaalet om, hvor langt det under fornøden Hensyntagen til en fuldt forsvarlig Drift overhovedet er muligt for Selskaberne at gaa i den Retning, blevet trængt i Forgrunden som et af de vigtigste for Virksomhedens fremtidige Trivsel. Spørgsmaalet kan naturligvis kun besvares fuldt tilfredsstillende paa Grundlag af en omfattende Statistik, som man hidtil har maattet savne. Erkendelsen af det ønskelige i at faa tilvejebragt et virkelig rationelt statistisk Grundlag for Brandforsikringsvirksomheden er efterhaanden blevet almindelig og førte efter langvarige Overvejelser endelig til, at de i Tarifforeningen staaende Selskaber paa et Møde i December 1922 vedtog, at der skulde paabegyndes et Arbejde med Indsamling hos de paagældende Selskaber af Oplysninger om stedfundne Brande og en samlet Bearbejdelse af det saaledes indsamlede Materiale, for at man ad den Vej kunde faa tilvejebragt en fælles Brandskadestatistik. Ikke mindre end 78 direkte tegnende Brandforsikringsselskaber — saavel danske som her i Landet arbejdende udenlandske — gav deres Tilslutning til Planen, og til dennes Gennemførelse stiftedes der i Tilknytning til Tarifforeningen et „Centralkontor for dansk Brandskadestatistik". Centralkontoret traadte straks i Virksomhed og har siden til de i Statistikken deltagende Selskaber udsendt aarlige Beretninger — den første for Aaret 1923 — om Resultaterne af de foretagne Opgørelser.

Med Centralkontorets Aarsberetning for 1927 fulgte en samlet

Opgørelse for de fem Aar, Kontoret da havde virket. Der findes i denne Femaarsstatistik adskilligt af Interesse. Opgørelsen viser bl. a., at der af de i Statistikken deltagende Selskaber i Femaaret 1923–27 er udbetalt et Erstatningsbeløb af tilsammen ca. 25,3 Mill. Kr., d. v. s. ca. 5 Mill. Kr. om Aaret. Om Fordelingen af samtlige de i Statistikken behandlede Brande og de til disse svarende Erstatningsbeløb efter Brandstedets Beliggenhed meddeles følgende:

Brandsted	Antal Brande	pCt.	Erstatningsbeløb	pCt.
København	1041	28,5	4.092.724 Kr.	16,2
Provinsbyerne	1492	40,8	14.505.556 „	57,2
Det øvrige Land	1120	30,7	6.725.638 „	26,6
Hele Landet	3653	100,0	25.323.918 Kr.	100,0

Naar man ser, at over 40 pCt. af samtlige de omhandlede 3653 Brande — og endog over 57 pCt. af det samlede Erstatningsbeløb — falder paa Provinsbyerne, kunde man ved en første, ganske flygtig Betragtning af Tallene maaske lade sig forlede til at tro, at Provinsbyerne, hvad saavel Brandhyppighed som Brandomfang angaar, er langt farligere ikke blot end København, men ogsaa end „det øvrige Land“ — det vil i det væsentligste sige: Landdistrikterne. Ved en nærmere Overvejelse ser man imidlertid snart, at saadan tør man ikke slutte. Antallet af de i Statistikken behandlede Brande er jo *ikke* samtlige de her i Landet i det omhandlede Femaar stedfundne Brande, men kun en Del af disse, nemlig

saadanne, hvor de brandlidte Værdier har været forsikret hos Selskaber — Tarifselskaber — som har bidraget til Statistikken ved at indsende Materiale til Centralkontoret; og Statistikken oplyser intet om, hvorvidt disse Tarifselskabers Forsikringer fordeler sig paa de forskellige Landomraader i ligefrem Forhold til disses Størrelse maalt ved Befolkningstal; det kan med stor Sikkerhed siges, at en saadan forholdsmæssig jævn Fordeling *ikke* foreligger; største Delen af Løsøreforsikringerne paa Landet — og det er jo hovedsagelig Løsøreforsikringen, Statistikken vedrører — er sikkert tegnet i de lokale gensidige Selskaber, der ikke indgaar i Centralkontorets Statistik. Tarifselskabernes Bestand bestaar da overvejende af Byrisikoer, og det er derfor kun naturligt, at Brandene i Byerne ogsaa bliver de talrigste efter den her foreliggende Statistik.

Tallene viser derimod, at *Gennemsnits*erstatningen pr. Brand er betydelig større i Provinsbyerne end i København — at Brandene med andre Ord med Hensyn til Værdiødelæggelser ikke faar det samme Omfang i København som i Provinsbyerne, og Aarsagerne hertil er sikkert ikke alene det bedre organiserede københavnske Brandvæsen, men Provinsbyernes mangelfuldere Bvandværnsforanstaltninger ogsaa i anden Henseende. Det maa dog erindres, at Forsikringsbestandenes eventuelt forskellige Sammensætning — med Hensyn til Brandfare og Værdiomfang — her kan spille en stor Rolle.

Af Samlingsopgørelsens meget detaillerede Fordeling af Brandskaderne efter Brandenes Aarsag — for saa vidt denne er kendt eller dog sandsynliggjort — kan anføres følgende Sammendrag:

Brandaarsag	Antal Brande	pCt.	Erstatningsbeløb	pCt.
1. Elektriske Fænomener .	697	22,1	3.627.218 Kr.	22,5
2. Gnister, Gløder, Flammer, aaben Ild, og aabne Blus	683	21,6	2.151.928 „	13,2
3. For stærk Opvarmning, Tørreindretning	504	16,0	846.547 „	5,3
4. Uforsigtighed m. Tændstikker og andr. Tændem.	302	9,5	1.028.884 „	6,3
5. Eksplosioner	245	7,7	738.124 „	4,5
6. Tobaksrygning	232	7,3	253.301 „	1,6
7. Selvantændelse.....	208	6,6	3.997.750 „	24,7
8. Aske, Slagger, smeltede Stoffer, glødende eller stærkt opvarmede Genstande, Opbrænding af Affald under aaben Himmel, Fyrværkerisager og Skorstensild	139	4,4	163.868 „	1,1
9. Mekanisk Gnisttændelse, Friktion	58	1,8	2.480.080 „	15,4
10. Ildspaasættelse	94	3,0	872.408 „	5,4
Heraf ved Forsikringstageren selv	(7)	—	(106.271) „	—
Heraf andre.....	(87)	—	(766.137) „	—
Tilsammen...	3162	100,0	16.160.108 Kr.	100,0

Af Opstillingen fremgaar det, at det særlig er de elektriske Fænomener — og herunder er det atter specielt Kortslutninger og Lynnedslag — der foraarsager det største Antal Brande og medfører det næststørste Erstatningsbeløb; i sidstnævnte Henseende overgaas de af Brandaarsagen „Selvantændelse", der i Femaaret har givet Anledning til Udbetaling af et Erstatningsbeløb paa ca. 4 Mill. Kr., hvoraf alene 2,3 Mill. Kr. for Stenkulslagre, medens Selvantændelse i „brugt Pudsemateriale", „Kopra" og „Kulmel" tilsammen har medført Erstatningsydelser paa ca. 1 Mill. Kr.

Helt ukendt var Brandens Aarsag i 600 Tilfælde, der medførte Erstatningsydelser til et Beløb af over 9 Mill. Kr., og de kun som „sandsynlige" oplyste Brandaarsager forekom i 560 Tilfælde (der er inkluderet i det foran givne Sammendrag) med et Erstatningsbeløb af ca. 6,7 Mill. Kr. Blandt de ukendte Brandaarsager er det jo ikke udelukket, at der findes en Del „Ildspaasættelser", saaledes at disses Antal faktisk har været større end det konstaterede Antal paa 94. At kun 7 af disse — med det relativt ringe Erstatningsbeløb paa ca. 106.000 Kr. — er anstiftet af Forsikringstageren selv maa betragtes som et glædeligt Vidnesbyrd om, at det dog her i Landet er sjældent, at de forsikrede ved egne rent forbryderiske Handlinger søger at drage Fordel af deres Forsikring.

Med Hensyn til Brandskadernes Fordeling efter deres Beskaffenhed giver Centralkontorets Femaarsopgørelse de øverst paa næste Side anførte Oplysninger:

Skaden skyldes	Antal Skader	Erstatningsbeløb
Lynnedslag uden Brand	199	86.633 Kr.
Brand	3.172	23.372.521 „
Røg	131	301.045 „
Vand	146	1.375.431 „
Eksplosion	36	158.359 „
Beskadigelse ved Redningsforsøg	21	19.471 „
Sluknings- og Redningsudgifter	14	10.458 „
Ialt	3.719	25.323.918 Kr.

Selvfølgelig er det selve Skadeildens Virkninger, der ved Brandene er de mest ødelæggende, men Vand- og Røgskade har dog tilsammen givet Anledning til Erstatninger til et Beløb af henimod 1¾ Mill. Kr. Heroverfor spiller Erstatninger for Eksplosionsskader, „kolde Lyn"-Skader og andre Skader kun en ringe Rolle.

Ogsaa efter de brandlidte Virksomheders Art har der fundet en Fordeling Sted af Brandskadernes Antal og Erstatningsbeløb. Fordelingen omfatter 40 forskellige Virksomhedsarter, men her skal kun nævnes de faa, hvor Skaderne i de fem Aar har medført Erstatninger paa over 1 Mill. Kr.

Virksomhedens Art	Antal Brande	Erstatningsbeløb
Butiksforretn., Vareoplag o. l.	1127	7.977.086 Kr.
Cementfabrikker	14	2.906.999 „
Landbrug	283	2.564.618 „
Træbearbejdning m. mekanisk Drivkrraft	149	1.475.806 „
Jern- og Metalbearbejdning	266	1.398.407 „

For at faa en rigtig Forestilling om, hvad de sidst anførte Tal — og tilsvarende for andre Arter af Virksomheder — rent risikomæssigt betyder, maatte man kende Antallet af samtlige de paagældende Virksomheder, af hvilke de nævnte Antal er blevet ramte af Brand, men ogsaa af de meddelte absolutte Tal kan der vel sluttes et og andet om den forskellige Brandfare i de forskellige Arter af Virksomheder.

Af betydelig Interesse er en Oversigt, som Centralkontorets Femaarsopgørelse giver over, hvorledes Skaderne i Femaaret har fordelt sig efter Erstatningsbeløbenes Størrelse, nemlig saaledes:

Kr.	Antal Brande	pCt.	Det samlede Erstatningsbeløb	pCt.
Under 100	1343	35,1	58.332 Kr.	0,2
100–999	1447	37,8	513.030 „	2,0
1.000–9.999	697	18,2	2.484.648 „	9,8
10.000–19.999	152	4,0	2.162.565 „	8,6
20.000–49.999	105	2,7	3.221.279 „	12,7
50.000–99.999	46	1,2	3.087.806 „	12,2
100.000–199.999	19	0,5	2.637.367 „	10,4
200.000–999.999	14	0,4	4.114.779 „	16,2
1 Mill. eller derover	3	0,1	7.044.112 „	27,9

Det ses, at henimod 3/4 af samtlige Brandskadetilfælde kun har givet Anledning til Udbetaling af godt 2 pCt. af det samlede Erstatningsbeløb, og at det gennemsnitlige Erstatningsbeløb for Skaderne under 1000 Kr. kun er godt 200 Kr. Dette tyder paa, at „Smaaskaderne“ ikke spiller den betyde-

lige Rolle for Forsikringsselskabernes Økonomi, som det saa ofte hævdes. Det er de enkelte store Brande, der er det afgørende for Selskabernes Aarsresultater. Efter Antallet af Brande er det kun *een* Procent af disse, der giver Anledning til Erstatninger over det dog i denne Forbindelse ikke særlig imponerende Beløb af 100.000 Kr., men af det samlede Erstatningsbeløb lægger de 36 Skader paa over 100.000 Kr. Beslag paa ikke mindre end 54,5 pCt. eller i absolutte Tal paa ca. 13,8 Mill. Kr. Hvis man kunde faa bortelimineret netop den her omhandlede ene lille Procent af Brandene, vilde dette være af afgørende Betydning for Brandforsikringsforretningen.

Om de foruden det egentlige Erstatningsbeløb paa 25,3 Mill. Kr. af Selskaberne udredede Omkostninger oplyses det, at der i 1759 Tilfælde er afholdt Reguleringsomkostninger med tilsammen 418,665 Kr., medens der i 272 Tilfælde er afholdt Slukнings- og Redningsudgifter til et samlet Beløb af 209.740 Kr., og der endelig i 23 Tilfælde er ydet Gratifikationer paa ialt 2990 Kr. Hvad de til Skadernes Begrænsning medvirkende Aarsager angaar, meddeles det, at de i 894 Tilfælde har været offentligt Brandvæsen, i 115 Tilfælde private Slukningsmidler, i 262 Tilfælde udvist Konduite og endelig i 5 Tilfælde heldige Vindforhold.

Til Slut kan anføres, at Centralkontorets Femaarsopgørelse giver følgende Resumé af en foretagen Fordeling af Erstatningsbeløbene mellem Landbrugsrisikoer og andre Risikoer:

Landbrugsrisikoer	Øvrige Risikoer	Ialt
Bygninger..... 808.213 Kr.	2.686.799 Kr.	3.495.012 Kr.
Løsøre ..... 1.756.265 „	20.072.641 „	21.828.906 „
Ialt 2.564.478 Kr.	22.759.440 Kr.	25.323.918 Kr.

Tallene viser — hvad allerede foran er paapeget — at det ganske overvejende er Løsøreforsikringen, Statistiken omfatter, og at det ligeledes er Byrisikoerne, der dominerer.

Endelig kan det med Hensyn til Bestræbelserne for at faa tilvejebragt en rationel Statistik bemærkes, at seks af de største danske Løsøreforsikringsselskaber er enedes om hver for sig, men paa ganske ensartet Maade (efter et Fællesskema), at føre en efter Risikoklasser inddelt Statistik over Præmier og Skader og derefter at lade samtlige disse Enkeltstatistiker sammenarbejde — ved en neutral Instans, saaledes at Selskaberne ikke faar noget direkte Kendskab til hinandens Resultater, men kun til det sammenarbejdede Materiale. Den første af de saaledes besluttede Fællesopgørelser omfattede Aaret 1926, og tilsvarende Opgørelser er derefter foretaget hvert Aar.

Paa flere Maader viser der sig saaledes blandt Brandforsikringsselskabernes Ledere at være en anerkendelsesværdig Interesse for Statistikspørgsmaalet, og det maa haabes, at de nu gjorte indledende Skridt til at faa tilvejebragt en virkelig værdifuld Statistik vil føre til, at en saadan Statistik i Aarenes Løb udvikles i det Omfang, som en rationel Præmie-

ansættelse kræver. Paa et Par Aars Resultater tør man ikke bygge; i det hele taget er Risikomassen i et lille Land som Danmark saa forholdsvis beskeden, at den største Forsigtighed maa raade ved statistiske Opgørelser og Slutninger paa Grundlag af disse.

Ved Siden af deres Bestræbelser for — ved Tilvejebringelsen af en rationel Statistik og ved Gennemførelsen af nye, Publikum tiltalende Forsikringsformer og forsikringstekniske Forbedringer — at gøre selve Driften af Brandforsikringen saa hensigtssvarende i enhver Henseende som mulig, har Forsikringsselskaberne gennem deres Organisationer allerede fra indeværende Aarhundredes Begyndelse i ikke ringe Omfang interesseret sig for selve Brandskadernes Formindskelse ved Optagelsen af et derpaa sigtende *forebyggende* Arbejde.

Dansk Tarifforening har saaledes lige fra sin Stiftelse haft Opmærksomheden henvendt paa det betydningsfulde ved et saadant Arbejde og har derfor bl. a. ved at indrømme Præmienedsættelser til Virksomheder, der indfører brandfareformindskende Foranstaltninger, søgt at anspore til, at saadanne virkelig blev trufne. Foreningen af gensidige Selskaber, der navnlig ved at virke for en systematisk Inspektion af de daarlige elektriske Installationer i Landbrugsejendomme har bidraget til at gøre disse mindre brandfarlige, har ligeledes gjort et betydeligt forebyggende Arbejde, og endelig har ogsaa Bygningsbrandforsikrings-Nævnet og Falcks Redningskorps hver paa sin Maade deltaget i Arbejdet paa at forebygge og formindske Brandskaderne.

Da nu imidlertid Forholdene — som foran nærmere udviklet — i de første Aar efter Krigen medførte, at Agtpaagiven-

heden med Hensyn til de forsikrede Værdiers Bevarelse mod Tilintetgørelse ved Brand svækkedes, blev Interessen for det forebyggende Arbejde endnu stærkere end tidligere, og Tanken om at faa oprettet en særlig Institution til at tage sig af dette Arbejde opstod. De bestaaende foran nævnte Organisationer, som hidtil havde taget sig af det forebyggende Arbejde, helligede sig jo ikke helt til dette, men havde tværtimod andre Hovedopgaver. Den tiltagende Anvendelse af brandfarlige Apparater og Stoffer — og den Ligegyldighed, hvormed disse ofte behandledes — virkede i høj Grad til en Forøgelse af Brandfaren, og der klagedes almindeligt over, at de Brandværnsforanstaltninger, som den moderne Teknik havde givet Anvisning paa, hyppigt ignoreredes ved Opførelsen og Indretningen af industrielle Ejendomme og Forretningsbygninger; der vistes ikke fornøden Interesse for Gennemførelsen af Forholdsregler — som f. Eks. Isolering af særlig brandfarlige Rum, Anbringelse af virksomme Slukningsmidler o. s. v. — der dels kunde hindre Ildebrands Opstaaen og dels hæmme en allerede opstaaet Brands videre Udbredelse.

Det var jo en Kendsgerning, at der her i Landet aarlig ved Ildebrand ødelagdes Værdier for omkring 30 Mill. Kr., og dette Beløb mente mange maatte kunne formindskes betydeligt, og Samfundet saaledes spares for flere Millioner Kroners aarligt Tab, hvis der sattes et mere energisk, forebyggende Arbejde i Gang end det, der hidtil var drevet. Betragtninger af denne og lignende Art førte da til Dannelsen af „Dansk Komité til Bekæmpelse af Brandfare".

Komitéen stiftedes i Januar 1920 og sammensattes af Repræsentanter fra Administrationen — Justits- og Handels-

ministeriet — Brandvæsenet, Brandforsikringsvirksomheden og Hovederhvervene: Industri, Haandværk, Landbrug og Handel. Sit Formaal — Brandfarens Bekæmpelse — vilde Komitéen søge opnaaet dels ved at tilvejebringe og bearbejde Oplysninger om Brandaarsager og om Omstændigheder og Foranstaltninger af Betydning ved Ildebrandes Forløb og Omfang og dels ved at udbrede de indhøstede Erfaringer i saa vide Kredse som muligt, samt ved at raadgive og vejlede og paa anden Maade benytte sin Indflydelse i enhver Retning til Formindskelse af Muligheden for Ildebrande og af Faren ved disse. Inden for Komitéen nedsattes der straks Udvalg til 1) Tilvejebringelse og Bearbejdelse af Oplysninger om de forskellige Byers Brandvæsen — for at kunne virke for eventuelt fornødne Forbedringer her — 2) til Undersøgelse af Mulighed for Finansiering af Brandsikkerhedsforanstaltninger, 3) til Undersøgelse af Muligheden for Indførelse af regelmæssig Inspektion, særligt af visse industrielle Virksomheder og Lagre og 4) til Organisation af Brandsikkerhedsforanstaltninger paa Landet, hvor der kun var et saare mangelfuldt organiseret Brandslukningsvæsen. Til Bestridelse af sine Udgifter i de første Aar raadede Komitéen over ca. 70.000 Kr., der var tilvejebragt ved frivillige Bidrag, særlig fra Forsikringsselskaber, industrielle Virksomheder og Handelsforetagender; senere fik Komitéen forøgede frivillige Bidrag, og den har endvidere opnaaet Statstilskud.

Saaledes organiseret og økonomisk udrustet stillede Komitéen sig ved sine sagkyndige til Disposition som Raadgiver og Vejleder i alle brandtekniske og dermed beslægtede Spørgsmaal, ligesom dens sagkyndige efter Anmodning paatog sig

Planlæggelse og Gennemførelse af Undersøgelser vedrørende Stoffers eller Konstruktioners brandtekniske Egenskaber og — efter Ønske — udstedte Erklæringer om saadanne Undersøgelsers Resultat.

I Aarenes Løb har Komitéen gjort et stort Arbejde for at bekæmpe Uforsigtigheden og Ligegyldigheden over for Brandfare. Særlig kan fremhæves Komitéens planmæssige Arbejde for en Revision af Provinsbrandvæsenernes Organisation, dens planmæssige Inspektion af industrielle Virksomheder, Udgivelsen af populære Pjecer om Brandfaren og dens Begrænsning, Afholdelse af Brandværnsudstillinger og Kursus for Brandmænd og Politimænd o. s. v. For sin Virksomhed har Komitéen efterhaanden erhvervet sig Myndighedernes Anerkendelse, hvilket bl. a. har fundet sit Udtryk i Gennemførelsen af et vist Samarbejde mellem Komitéen og Administrationen — der i flere Tilfælde har benyttet Komitéen som Raadgiver — og i det foran nævnte Statstilskud til Komitéen.

Denne skiftede i øvrigt i 1923 Navn til „Dansk Brandværns-Komité". Et Samarbejde med de tilsvarende Komitéer i de øvrige nordiske Lande etableredes allerede i 1924 og er siden fortsat og styrket gennem fælles Brandværnsmøder, afholdt skiftevis i de nordiske Landes Hovedstæder — sidst (det 6.) i København i Juni 1930.

Det er desværre ikke muligt rent *talmæssigt* at paavise den Betydning, Komitéens Virksomhed har haft, da der er saa mange forskellige Forhold, der — saavel fremmende som hæmmende — paavirker Brandfaren, men det tør vel antages, at Komitéens Arbejde har været til saa stor Gavn for Brandforsikringsselskaberne og Samfundet, at det har givet passende

Ækvivalent for de økonomiske Ofre, Selskaberne og Staten har bragt gennem deres Bidrag til Komitéen.

Til en statistisk Belysning af Løsørebrandforsikringens Udvikling i Tiden efter 1913 foreligger der, som allerede tidligere antydet, kun et meget mangelfuldt Materiale. Efterhaanden som de Forsikrings*aktieselskaber* — for de gensidige Selskaber ligger Forholdene anderledes — der drev Løsørebrandforsikring, i Stedet for, som det oprindelige Forhold var, at indskrænke sig til Driften af den direkte Brandforsikring ogsaa har kastet sig over den indirekte Forsikringsforretning, og det samtidig er blevet Regelen, at de driver Forsikringsvirksomhed i talrige andre Brancher, bliver Vanskelighederne ved at tilvejebringe brugbare Tal til Belysning af den enkelte Forsikringsbranches Forløb, som allerede foran nærmere paapeget, stadig større. Særlig efter at mange af de krigsstartede Selskaber ogsaa kastede sig over Løsørebrandforsikringen, er de statistiske Forhold denne Branche vedrørende blevet i høj Grad kaotiske, saa at endog de officielle periodiske Publikationer — som f. Eks. Handelsberetningen og statistisk Aarbog — som tidligere plejede at bringe statistiske Oversigter over Løsørebrandforsikringens Forløb, fra 1917 helt opgav dette og for Handelsberetningens Vedkommende fra da af indskrænkede sig til at bringe kortfattede Tekstoversigter. I Forsikringsfagpressen og i dansk Forsikrings-Aarbog bliver der vel vedblivende hvert Aar — saa godt det nu paa Grund af de nævnte store Vanskeligheder lader sig gøre — offentliggjort en Del Statistik ogsaa vedrørende Løsøreforsikringens Udvikling, og enkelte Uddrag af,

hvad der saaledes findes, vil ogsaa blive benyttet i det følgende, men der maa altsaa tages alt fornødent Forbehold med Hensyn til de meddelte statistiske Datas Fuldstændighed og Paalidelighed.

Hvad nu først Grosserer-Societetets Handelsberetning angaar, saa har den fra gammel Tid bragt Meddelelser om de ældste Løsøreforsikringsaktieselskaber — „kgl. oktr. Brand", „Nye danske" og „Nordisk" — der, bortset fra de udenlandske Selskaber, indtil Krigsudbrudet var de eneste rent forretningsmæssigt drevne Selskaber (Aktieselskaber), der plejede Løsøreforsikringsforretningen.

Om disse Selskaber meddeler Handelsberetningen følgende:

Aar	Løbende Forsikringssum ved Aarets Udgang	Præmieindtægt	Skadesudbetalinger	Reservefonds	Aktionærerne
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1913	1.002.695.583	1.694.872	1.284.095	2.157.686	492.900
1914	1.050.093.434	1.751.998	1.006.255	2.182.766	467.998
1915	1.130.505.975	1.970.181	1.162.019	2.182.563	498.095
1916	1.241.948.475	2.230.519	1.122.103	2.287.701	515.095

Fra 1917 at regne ophører som foran nævnt Handelsberetningen med at give tilsvarende Oversigter.

De her meddelte Tal vedrørende de første Krigsaar viser — ganske vist kun for et Udsnit, men dog et meget betydende, af Løsøreforsikringen — en rolig og solid Udvikling, og Tallene bekræfter meget godt det foran i Teksten om Løsøreforsikringens Udvikling i al Almindelighed fremhævede. Der kan iagttages en voksende Fremgang saavel i den sam-

lede indtegnede Forsikringssum som — ikke mindst — i Præmieindtægten, medens Skadesbeløbene trods den betydeligt forøgede Risikosum i de tre sidste Aar er lavere end i 1913. Reservefondene viser da ogsaa i god Overensstemmelse hermed Tilvækst, ligesom der, naar 1914 undtages, bliver et større Beløb disponibelt til Fordeling blandt Aktionærerne.

Ligesom Handelsberetningen ophører statistisk Aarbog fra 1917 med at give Oversigter over Løsøreforsikringens Forløb; men indtil da bringer den saadanne og indskrænker sig ikke som Handelsberetningen til Aktieselskaberne, men tager i hvert Fald en Del af de gensidige Selskaber med. Til Supplering af Handelsberetningens foran meddelte Tal kan da nedenstaaende fra Aarbogen hentede Tal vedrørende de gensidige Selskaber anføres. Syv større gensidige Selskaber, som virkede over hele Landet eller i hvert Fald i større Distrikter, viser følgende samlede Resultater (i 1000 Kr.):

Aar	Risikosum ved Aarets Udgang	Præmieindtægt	Skades-erstatninger	Formue v. Aarets Udgang
1913-14	1.430.510	2.367	1.593	3.599
1914-15	1.538.908	2.482	2.026	3.853
1915-16	1.668.371	2.644	1.587	4.264

og for ca. 82 lokale gensidige Brandforsikringsselskaber i Provinsen angives følgende Tal (i 1000 Kr.):

Aar	Risikosum ved Aarets Udgang	Præmieindtægt	Skades-erstatninger	Formue v. Aarets Udgang
1913	1.930.150	2.815	2.503	5.596
1914	2.013.168	2.942	2.730	5.664

De større gensidige Selskabers Tal giver ganske det samme Billede af Udviklingen som de tidligere meddelte Tal vedrørende Aktieselskaberne; der er ogsaa her en jævn Fremgang i den indtegnede Forsikringssum og i Præmieindtægten, og Formuen er voksende. Af Tallene for de rent lokale Selskaber lader der sig naturligvis intet slutte, da de kun omfatter to Aar, og i det hele taget gaar Aarbogens Tal ikke tilstrækkelig langt frem i Tiden til, at de kan give noget rigtigt Indtryk af Krigens Indflydelse paa Udviklingen.

Endelig kan efter Dansk Forsikrings Aarbog, hvis Tal dog ikke — som de i det nærmest foregaaende fra Handelsberetningen og statistisk Aarbog hentede — kun angaar Selskabernes danske Forretning, men hele deres inden- og udenlandske, direkte og indirekte Forretning, anføres de nedenstaaende Tal. Opsaa Forsikringsaarbogen maa fra 1917 give op for de Vanskeligheder, Indsamlingen af et nogenlunde paalideligt Statistikmateriale nu møder. For de gensidige Selskabers Vedkommende omfatter de efterfølgende Tal kun nogle faa af de største af Selskaberne (i 1000 Kr.):

Aar	Indtegnet Forsikringssum ved Aarets Udg. (for samtl. Selskaber)	Præmieindtægt		Betalte Skader		Overskud	
		Aktieselskaber	gensidige Selskaber	Aktieselskaber	gensidige Selskaber	Aktieselskaber	gensidige Selskaber
1913	2.169·278	5.694	1.934	3.605	929	614	214
1914	2.269.725	5.598	2.028	2.596	1.800	594	237
1915	2.470.130	6.716	2.209	2.222	1.261	719	351
1916	2.745.773	9.672	2.456	3.515	1.301	814	615

Ogsaa disse Tal viser i det væsentlige den foran paapegede godt fremadskridende Udvikling med jævn Vækst i de indtegnede Risikosummer, meget betydelig Fremgang i Præmieindtægterne, relativt dalende Erstatningsbeløb og endelig stigende Overskud.

Fra 1917 at regne bringer Forsikringsaarbogen endnu i nogle Aar enkelte statistiske Oversigter vedrørende Løsøre-brandforsikringen, men nu kun for Præmieindtægternes og de betalte Nettoskaders Vedkommende, idet Selskaberne i disse Oversigter henføres til tre forskellige Grupper: 1) Ældre Aktieselskaber, d. v. s. dem, der indgaar i Handelsberetningens (og statistisk Aarbogs) foran meddelte Oversigter, 2) Større gensidige Selskaber, svarende omtrent til statistisk Aarbogs tidligere omhandlede første Gruppe og 3) Yngre Aktieselskaber, hvorunder er medtaget nogle af de største Genforsikringsselskaber i Branchen, saaledes at Tallene for denne Gruppe i meget stort Omfang angaar *indirekte* Brandforsikring, hvad der forklarer deres iøjnefaldende Størrelse (se nedenfor). Af Forsikringsaarbogens her omhandlede Oversigter anføres (Tallene i 1000 Kr.):

Ældre Aktieselskaber					Større gensidige Aktieselskaber				
Aar	Brutto-præmier	Netto-præmier	Betalte Netto-skader	Skade-pCt.	Aar	Brutto-præmier	Netto-præmier	Betalte Netto-skader	Skade-pCt.
1917	11.031	5.957	2.819	47,33	1917	3.285	2.126	1.252	58,9
1918	13.879	6.539	3.194	48,85	1918	3.966	2.225	1.342	60,3
1919	17.467	6.533	3.717	56,90	1919	4.649	2.577	1.575	61,1
1920	24.421	9.694	4.750	49,00	1920	6.211	3.649	2.230	61,7

Aar	Yngre Aktieselskaber			
	Bruttopræmier	Nettopræmier	Betalte Netto-skader	Skade-pCt.
1917	33.704	23.312	10.623	45,5
1918	82.917	50.872	20.407	40,1
1919	209.345	106.342	49.821	46,9
1920	—	163.142	84.507	51,8

De her anførte Tal er i hvert Fald særdeles velegnede til at give et Indtryk af den kolossale Vækst, der har været i Brandforsikringsforretningen — ganske særlig da den indirekte — i disse Aar; de viser ogsaa gennemgaaende — og særlig for de to sidste Aars Vedkommende — stigende Tendens for Skaderne, selv om Skadeprocenten ikke er regelmæssigt voksende, men i enkelte Aar svinger nedad i Sammenligning med det næst foregaaende Aar.

Fra 1921 ændres Forsikringsaarbogens statistiske Oversigter over Løsøreforsikringens Forløb. Der sondres nu ikke længere mellem ældre og yngre Aktieselskaber, men der gives for samtlige Aktieselskaber under eet Oplysning om — for deres inden- og udenlandske Forretning (direkte og indirekte) under eet — Bruttopræmier, der dog ikke angives for samtlige i Oversigterne medtagne Selskaber, Nettopræmier og betalte Nettoskader. Kun for de to sidstnævnte Posters Vedkommende har da Aarbogens Tal Interesse, men de paagældende Tal maa ogsaa anses for nogenlunde paalidelige, og de gengives derfor i det følgende (i 1000 Kr.).

Danske Brandforsikrings-Aktieselskabers inden- og udenlandske Forretning.

Aar	Nettopræmier	Betalte Nettoskader	Skade-pCt.
1921	119.168	85.992	72,13
1922	94.405	72.146	76,42
1923	126.480	71.570	56,57
1924	109.436	70.820	64,73
1925	86.030	57.105	66,37
1926	69.869	44.204	63,25
1927	78.700	44.583	56,65
1928	81.073	47.059	58,03

Det stærke Fald i Præmieindtægten i 1922 finder delvis sin Forklaring i det midlertidige Fald i Prisniveauet, som da fandt Sted, men skyldes sikkert for en anden og større Del, at saa mange af de krigsstartede Selskaber da var traadt i Likvidation. De senere Aars stærke Nedgang i Præmieindtægterne skyldes formentlig i første Linie en Tilbagegang i den internationale Genforsikringsforretning, men desuden ogsaa det synkende Prisniveau. Man ser, at Forretningen maalt efter Præmiebeløbet efter at have været i stærk Nedgang i Periodens Aar indtil 1927 nu atter er i Fremgang. Hvad Skadetallene angaar, synes disse helt igennem at tyde paa ret ugunstige Forhold, da Skadeprocenten er høj — svingende mellem ca. 56 pCt. og ca. 76 pCt. Antagelig er det ikke mindst den udenlandske Forretning, der bringer Skadeprocenten saa højt op.

For en Række mindre gensidige Løsøreforsikringsselskaber

meddeler Aarbogen endelig for den her behandlede Periode følgende Tal vedrørende Bruttopræmier og betalte Bruttoskader i 1000 Kr.

Aar	Bruttopræmier	Betalte Bruttoskader	Skade-pCt.
1921	6.954	5.986	86,08
1922	6.252	4.835	77,32
1923	5.585	3.631	65,01
1924	5.288	3.524	66,64
1925	5.583	4.446	79,66
1926	6.227	5.316	85,39
1927	5.967	5.490	92,02
1928	6.077	5.159	84,89

Med Hensyn til i øvrigt foreliggende brugbar Statistik vedrørende Løsøreforsikringens Udvikling i de senere Aar maa sluttelig bemærkes, at Det statistiske Departement siden 1923 har offentliggjort aarlige Opgørelser over vore Forsikringsselskabers samlede Præmieindtægter fordelt efter Brancher. Opgørelserne, der er udarbejdet paa Grundlag af et ved Departementets direkte Henvendelse til de enkelte Selskaber tilvejebragt Talmateriale, maa antages at give saa fuldstændig og paalidelig Besked om den specielle Side, Præmieforholdene, af Forsikringsvirksomheden, de omfatter, som det under de foreliggende Omstændigheder er muligt at give; at det er en officiel Institution, der har taget Initiativet til Materialets Indsamling, og som har foretaget Bearbejdelsen af de indsamlede Oplysninger, giver ganske naturligt større

Tillid til disse Opgørelser end til lignende, som er tilvejebragt ad helt privat Vej. Et Uddrag af Departementets Opgørelser viser for Løsøreforsikringens Vedkommende følgende Tal (Præmierne i 1000 Kr.).

Antallet af Løsørebrandforsikring direkte tegnede indenlandske Selskaber og deres Bruttoprœmieindtœgter.

Aar	Aktieselskaber		gensidige Selskaber		Ialt	
	Antal	Præmie	Antal	Præmie	Antal	Præmie
1923	31	13.375	82	9.793	113	23.168
1924	34	13.643	81	9.443	115	23.086
1925	36	13.371	76	9.471	112	21.842
1926	35	12.258	77	9.448	112	21.706
1927	35	11.453	79	10.134	114	21.587
1928	35	11.293	82	9.483	117	20.776

Som det vil ses, er der, naar Selskaberne tages under eet, en stadig Tilbagegang i den samlede Præmieindtægt at iagttage. Præmierne for nytilkommen Forretning har altsaa ikke kunnet veje op mod den Afgang i Præmieindtægt, der har været en Følge af det i de senere Aar dalende Prisniveau og af de foran nævnte foretagne Præmienedsættelser. Hermed stemmer det godt, at Nedgangen væsentligst falder paa Aktieselskaberne, der fortrinsvis har de store Vareforsikringer, ved hvilke Prisfaldet gør sig særlig stærkt gældende, og som omfatter Tarifselskaberne, der har nedsat Præmierne.

For de her i Landet i Brandforsikring arbejdende udenlandske Selskaber foretager Departementets Opgørelser ingen Fordeling af Præmieindtægten mellem Bygnings- og Løsøreforsikringen. De paagældende Selskabers Antal og deres Bruttopræmieindtægter af Bygnings- og Løsøreforsikring tilsammen i direkte tegnet Forretning opgøres saaledes:

Aar	Antal Selskaber	Bruttopræmie-indtægt
1923	57	5.326
1924	49	5.884
1925	57	6.032
1926	57	5.094
1927	53	4.382
1928	51	3.784

Man finder her en betydelig Tilbagegang i Præmieindtægten i de senere Aar, og selv om denne delvis har samme Aarsag som den foran for de danske Selskabers Præmietilbagegang paapegede, synes den dog, relativt større som den er, at kunne tydes ogsaa derhen, at det brandforsikrede Publikum nu i voksende Omfang foretrækker danske Selskaber for udenlandske ved Placering af deres Forsikringer. Noget kan Tilbagegangen vel ogsaa skyldes den Omstændighed, at der af Coassurancer, der tidligere udgjorde en væsentlig Del af de udenlandske Generalagenturers danske Forretning, under de senere Aars skærpede Konkurrenceforhold er blevet færre til de udenlandske Selskaber.

Ogsaa til Belysning af den indirekte Forretnings Omfang maalt ved Bruttopræmieindtægten i Brandforsikring meddeler

Departementets Opgørelser en Række Tal, der imidlertid ikke som de tilsvarende Tal for den direkte Forretning specificeres for Bygnings- og Løsøreforsikringen hver for sig, men angives for disse to Brandforsikringskategorier under eet, ligesom de desuden includerer Præmieindtægterne i de sædvanligvis sammen med Brandforsikring drevne mindre Forsikringsgrene som Tyveri-, Driftstabs-, Grundejerforsikring m. v. Tallene indskrænker sig altsaa ikke til at omfatte den rene Brandforsikringsforretning, men da dog langt den største Del af Præmieindtægterne stammer fra denne, tør det vel antages, at Tallene alligevel saa nogenlunde angiver Udviklingsretningen i Brandforsikringen. De paagældende Tal, der altsaa angiver Bruttopræmieindtægterne i Selskabernes Genforsikringsforretning i Brand-, Tyveri-, Driftstabs-, Grundejerforsikring m. v., er følgende i 1000 Kr.:

Aar	Indenlandske Selskaber		Udenlandske Selskaber	Ialt
	Aktieselskaber	gensidige Selskaber		
1923	198.400	48	1.409	199.857
1924	206.720	42	1.495	208.258
1925	150.723	44	1.055	151.823
1926	122.195	367	965	123.527
1927	134.923	434	1.040	136.397
1928	135.916	941	1.117	137.974

Tallene viser, som det maatte ventes, en stærk Tilbagegang i Selskabernes Genforsikringsforretning — en Tilbagegang som dog synes fra 1927 at skulle blive afløst af et nyt Frem-

stød. Hvis dette i de kommende Aar yderligere skulde bekræfte sig, maa man gaa ud fra, at Forholdene paa Branchens Genforsikringsmarked efter Udrensningen i Efterkrigsaarene atter er blevet normale. At de gensidige Selskaber kun har en meget lille Genforsikringsforretning, faar man ogsaa bekræftet af Tallene.

Det kan sluttelig anføres, at Departementet har foretaget en Beregning af de *danske* Selskabers Præmieindtægt for egen Regning i pCt. af Bruttopræmieindtægten. Beregningen er for den direkte Forretnings Vedkommende gennemført for hver af de to Selskabsgrupper — Aktieselskaber og gensidige Selskaber — for sig, og for sidstnævnte Gruppes Vedkommende særskilt for hver af de to Forsikringsarter: Bygnings- og Løsøreforsikring, men for Genforsikringsforretningens Vedkommende er Beregningen kun sket for den samlede Præmieindtægt i Brandforsikring med de foran nævnte Bibrancher henholdsvis i Aktieselskaber og gensidige Selskaber. Beregningen har givet følgende Resultat:

Aar	*Direkte Forretning*			*Genforsikrings-forretning*		*Under eet*	
	Aktieselskaber	gens. Selskaber		Aktieselskaber	gens. Selsk.	Aktieselskaber	gens. Selsk.
	Løsøre	fast Ejend.	Løsøre	Brand-Tyveri-Driftstab m. v.		Brand-Tyveri-Driftstab m. v.	
1923	29,5	79,2	74,1	53.6	98,9	52,8	78,0
1924	29,7	80,6	75,0	65,7	95,3	63,3	78.9
1925	31,6	80,6	74,7	63,6	99,8	62,5	78,8
1926	33,3	83,3	79,4	62,3	48,2	61,6	81,1
1927	33,4	82,5	78,0	63,9	90,7	62,0	81,3
1928	35,5	83,3	82,3	64,1	—	62,4	81,2

Betragter man den samlede Forretning — direkte og indirekte Forretning under eet — synes der at være en svag Tendens — i hvert Fald for de gensidige Selskabers Vedkommende — til at beholde en stigende Andel af de indtagne Bruttopræmier for egen Regning; de gensidige Selskaber — i hvert Fald Bygningsforsikringsselskaberne — benytter som bekendt ikke Genforsikring i nær samme Omfang som Aktieselskaberne, hvilket i de her meddelte Tal for den samlede Forretning faar sit Udtryk i, at Præmieindtægten for egen Regning gennemgaaende er omtrent en Snes Procent højere i de gensidige Selskaber end i Aktieselskaberne. Ser man paa Genforsikringsforretningen alene, fremgaar det af Tallene, at de gensidige Selskaber beholder over de 90 pCt. af de i denne Forretning indgaaede Præmier for egen Regning; de retrocederer med andre Ord meget lidt i Forhold til Aktieselskaberne, der dog i den indirekte Forretning holder henimod de to Trediedele for egen Regning. Af mest Interesse er Tallene for den direkte Forretning; her ser man, at de gensidige Selskaber for egen Regning beholder over $^3/_4$ af Bruttopræmieindtægten i Løsøreforsikringen, medens Aktieselskabernes tilsvarende Andel kun er fra $^3/_{10}$ til $^1/_3$, hvilket finder sin naturlige Forklaring i de mange store og farlige industrielle Risikoer, som Aktieselskaberne overtager i langt større Omfang end de gensidige Selskaber, og som kræver Genforsikringsdækning i stor Udstrækning. Ganske interessant er det at lægge Mærke til, at Aktieselskaberne, efter hvad Tallene viser, holder en stigende Procentandel af deres Bruttopræmieindtægt i Løsøreforsikring for egen Regning; man kan maaske heri se et Vidnesbyrd om, at Selskaberne

under de senere Aars skærpede Konkurrence — den mindre Forretning til hver enkelt — bliver mere tilbøjelige til at holde en større Del af Forretningen for egen Regning. Forholdet kan dog ogsaa skyldes andre Aarsager, f. Eks. en forandret Sammensætning af Risikomassen paa den Maade, at der i Bestanden efterhaanden er indgaaet flere af de Risikoer, som ikke kræver større Genforsikringsdækning, eller — hvad der kommer ud paa det samme — at der er udgaaet en Del af de største og farligste Risikoer, som har krævet Afdækning i stort Omfang. At de gensidige Selskaber i noget større Omfang benytter Genforsikring i Løsøreforretningen end i Bygningsforretningen ser man bl. a. ogsaa af de for den direkte Forretning anførte Tal.

C. LIVSFORSIKRINGEN

1. UDVIKLINGEN 1900–1914

Ser man rent historisk paa den danske Livsforsikringsvirksomheds Udvikling siden omkring 1850, frembyder der sig for Betragtningen en næsten selvfølgelig Inddeling i bestemte Tidsperioder. En *første* Periode — indtil 1872 — i hvilken to Statsanstalter (fra 1842) var ene om at hævde den nationale Livsforsikring i Konkurrence med forskellige allerede dengang her i Landet oprettede Generalagenturer for udenlandske Livsforsikringsselskaber, en *anden* Periode — til omkring 1896 — i hvilken *Statsanstalten for Livsforsikring*, der var fremgaaet af en i 1871 stedfunden Sammenslutning af de to tidligere Statsanstalter, assisteredes i sit Arbejde for Livsforsikringens Udbredelse i Befolkningen af vore i 1872 stiftede ældste *private* Livsforsikringsselskaber, Aktieselskabet „Hafnia" og det gensidige Selskab „Danmark", der siden 1861 havde virket som Brandforsikringsselskab, og fra 1886 tillige af det da oprettede gensidige Selskab „Fremtiden" i Aalborg, en *tredje* Periode, begyndende omkring 1896, i hvis første halve Snes Aar det gik Slag i Slag med Oprettelsen af ny private Livsforsikringsselskaber, af hvilke en Del kun fik en kort Levetid, medens flere af dem den Dag i Dag virker som fuldt livskraftige Foretagender, f. Eks. „Dansk Folkeforsikringsanstalt", „Nordisk Livsforsikrings-Aktieselskab

af 1897", „Andels-Anstalten Tryg", „Koldinghus", „Danebroge" og „Jylland", og endelig en *fjerde* Periode fra Verdenskrigens Udbrud i 1914 og til den Tid, vi nu gennemlever.

Det er denne sidste Periode, der i det følgende skal behandles nærmere, men det vil dog for Sammenhængens Skyld være naturligt først ganske kort at optrække Hovedlinierne i Udviklingen i den tredje Periode, der er den, i hvilken Livsforsikringen rigtig faar sit Gennembrud herhjemme, medens de to første Perioder, der først og fremmest er at betragte som forberedende for de senere kraftige Fremstød, her skal lades helt ude af Betragtning.

Naar det private Initiativ paa den danske Livsforsikringsvirksomheds Omraade i Tiden efter 1890'ernes Midte rørte sig saa kraftigt som ingen Sinde tidligere og det ikke alene gennem en livlig Nydannelsesbevægelse paa Selskabsomraadet, men ogsaa gennem en delvis heraf følgende hidtil ukendt kraftig Akkvisitionsvirksomhed — var der flere Grunde hertil. Ikke blot havde de hidtil bestaaende danske Selskaber og de udenlandske Selskabers Generalagenturer gennem de af dem opnaaede økonomiske Resultater af deres Virksomhed vist, at Livsforsikringsvirksomhed *kunde* være et lønnende Erhverv, som Privatkapitalen vel kunde have Interesse i at kaste sig over, men de havde ogsaa gennem deres mangeaarige Akkvisitionsarbejde i høj Grad fremmet Befolkningens Forstaaelse af Livsforsikringens Betydning og saaledes skabt Muligheder for en kraftigere Udvikling, og hertil kom saa, at den almindelige økonomiske Situation paa det daværende Tidspunkt paa alle Maader var gunstig for et energisk Fremstød.

Ved Aarhundredskiftet naaede Konjunkturerne vel et fore-

løbigt Kulminationspunkt, men de nærmest derefter følgende Aar var om end ret stille for Forretningslivet dog ganske gode for vort Hovederhverv, Landbruget, blandt hvis Befolkning Livsforsikringen netop begyndte særlig at arbejde sig ind, og omkring 1905 kom der efter den russisk-japanske Krigs Afslutning en ny Højkonjunktur med stigende Priser og talrige Nydannelser. Som bekendt mundede disse Aars altfor forcerede Udvikling sluttelig ud i en Krise, Bankkrisen i 1908, som dog næppe fik nogen synderlig Indflydelse paa Livsforsikringens Udviklingsgang.

I de antydede Konjunkturbevægelser og i de ældre Livsforsikringsselskabers forbilledlige Betydning og Pionerarbejde finder man vel tilstrækkelig Forklaring paa den kraftige Startningsbevægelse, der fandt Sted inden for dansk Livsforsikringsvirksomhed i Slutningen af 1890'erne og i de første Aar af det ny Aarhundrede, men for de sidstnævntes Vedkommende kan den omkring Aarhundredskiftet aktuelle Tanke om Gennemførelse af en Livsforsikringslov maaske ogsaa have øvet nogen Indflydelse i den omhandlede Retning. En Livsforsikringslov maatte jo paa Forhaand antages at ville i nogen Grad besværliggøre Dannelsen af *ny* Selskaber, og naar der netop i 1903 — Aaret før Livsforsikringsloven, der da var til Behandling i Rigsdagen, endelig vedtoges — stiftedes flere ny Selskaber, skønt Konjunkturerne havde kulmineret, er det næppe helt uberettiget heri at ville se et Vidnesbyrd om, at de paagældende Stiftere ønskede at skynde sig med at faa Etableringen i Orden, inden Livsforsikringsloven meldte sig med sine Krav. Paa den anden Side blev Ønsket om en Livsforsikringslov utvivlsomt mere levende gennem Virkningerne

af de mange Nydannelser og de uheldige Konkurrenceforhold, som da allerede havde begyndt at gøre sig gældende, om det end først er senere, at Situationen paa Akkvisitionsomraadet for en Tid blev helt utaalelig.

Det blev temmelig hurtigt klart for alle uhildede, at det forholdsvis snævert begrænsede danske Livsforsikringsmarked var utilstrækkeligt til at bære alle de mange Selskaber, der nu konkurrerede paa dette Marked, og Forsøg fra Selskabernes Side paa at skaffe sig Indpas i Udlandet — specielt i Nabolandene — havde paa Grund af den overalt ret levende Bevægelse til Gunst for den *nationale* Forsikring kun i ringe Omfang Held med sig. Derfor varede det ogsaa kun nogle faa Aar, inden der herhjemme gjorde sig stærke Sammenslutningstendenser gældende; først forsvandt naturligvis de Selskaber, som ifølge hele deres Anlæg, deres irrationelle Grundlag og daarlige Ledelse var svagest funderede, men senere foretrak ogsaa enkelte i og for sig levedygtige Selskaber at gaa op i en højere Enhed med stærkere Selskaber fremfor at øde Kræfterne i en stadig mere forbitret Kamp om Forsikringsemnerne. Resultatet af Fusionsbevægelsen blev i Løbet af faa Aar en Reduktion af de danske Selskabers Antal til omtrent det, hvori de nu findes. Værd at lægge Mærke til er det, at ingen Selskabskonkurser fandt Sted, og at de forsikrede gennem Sammenslutningerne beskyttedes mod Tab.

I Tiden efter 1900 tabte de udenlandske Livsforsikringsselskabers Virksomhed her i Landet stadig i Betydning over for de nationale Selskabers, og Grunden hertil var ikke blot de sidstes bevidste Bestræbelser for at hævde det danske Marked helt for sig, men ogsaa forskellige Sammenbrud af udenlandske

her i Landet arbejdende Selskaber, hvad ganske naturligt fra de forsikringssøgendes Side maatte medføre en vis Tilbageholdenhed over for udenlandske Selskaber overhovedet. Endvidere medførte Livsforsikringslovens Vedtagelse, at omtrent Halvdelen af de da i Danmark arbejdende udenlandske Selskaber ophørte med al fremtidig Nytegning her, da de ikke ønskede at underkaste sig Lovens Betingelser for Virksomhedens Fortsættelse.

Skyggesiden ved den Udvikling, som allerede havde taget Fart før 1900 og herefter fortsattes i forstærket Grad, var Udartningen af Anskaffelsesarbejdet. Omkostningerne ved dette steg uforholdsmæssig stærkt, dels paa Grund af den under de herskende Konkurrenceforhold opstaaende Kamp mellem Selskaberne om de mest brugbare Agenter og Inspektører og dels ogsaa foranlediget af, at Arbejdet i langt højere Grad end tidligere blev optaget i Landbokredse, hvis Bearbejdelse kostede mere, fordi Landbefolkningen som mere afsides og spredt boende var vanskeligere at komme i Forbindelse med. Men ikke alene steg Omkostningerne stærkt, hvad i sig selv var slemt nok, men hvad der var endnu værre: Konkurrencen mellem de forskellige Selskabers Akkvisitører dreves ofte paa en yderst hensynsløs Maade, og da Akkvisitørerne paa Grund af den stærke Efterspørgsel, der var efter dem, langt fra altid rekruteredes fra de solideste Befolkningslag, overskred Konkurrencen ikke sjældent de Grænser, der maatte afstikkes for en hæderlig Kappestrid. At disse Forhold maatte blive til stor Skade for Akkvisitørstandens sociale Anseelse og til syvende og sidst ogsaa for Selskaberne selv og for Livsforsikringssagen i al Almindelighed er indlysende.

Det maatte derfor blive en betydningsfuld Opgave for Selskabslederne i de gode Selskaber — og for Akkvisitørerne selv — at faa de uheldige Akkvisistionsforhold bragt til Ophør, og bl. a. med dette Formaal for Øje var allerede i August 1898 stiftet en Organisation: „De danske Livsforsikringsselskabers Forening", inden for hvis Rammer det efterhaanden lykkedes at samle de virkelig betydende Selskaber og efter langvarige Forhandlinger at opnaa deres Tilslutning til det saakaldte „Fællescirkulære af 1. Jan. 1903". Ved dette forpligtede de i Overenskomsten deltagende Selskaber sig til at overholde visse i Cirkulæret nærmere formulerede Betingelser for Akkvisitionsarbejdet. Og Akkvisitørernes egne Ønsker om og Bestræbelser for at faa Konkurrenceniveauet hævet op i et højere Plan, bl. a. ved at værne Standen mod Tilgang af uheldige Elementer, førte omtrent samtidig (1900) til Dannelsen af en Livsforsikringsinspektørforening.

Disse Bestræbelser fra Selskabernes og Akkvisitørernes Side tænkte man sig skulde — i Forening med Livsforsikringsloven, der jo dog indeholdt enkelte Bestemmelser med Sigte paa en Hindring af illoyal Konkurrence — have givet det ønskede gode Resultat, men Forventningerne i saa Henseende skuffedes ganske; de trufne Foranstaltninger var ikke tilstrækkeligt effektive. I en lang Aarrække vedblev Akkvisitionsforholdene at være lidet tilfredsstillende, ja, forværredes, særlig ved et enkelt Selskabs Paagaaenhed betydeligt, og det var først, efter at Selskabernes Antal gennem de Sammenslutninger, der foran er hentydet til, var bragt ned til et for Markedets Omfang mere passende Tal, og særlig efter at en akkvisitorisk særlig skrupuløst paagaaende Selskabsleder var blevet fjernet fra sin

Direktørpost, at der indtraadte mere rolige og sobre Tilstande.

Et godt Indtryk af den hidtil ukendte Fart, der var kommet i Akkvisitionsarbejdet herhjemme paa Grund af de foran omtalte forskellige Forhold, faar man ved at se paa Tallene for de til forskellige Tidspunkter i Kraft værende Bestande af Livsforsikringer. Medens den samlede Bestand af Kapitalforsikringer tegnet af danske Livsforsikringsselskaber i de 20 Aar 1876–1896 viser følgende Vækst:

	1876	1881	1886	1891	1896
Mill. Kr.:	40,3	55,3	75,1	98,6	134,8

og den gennemsnitlige Nettotilgang saaledes i de 20 Aar kun havde været 4–5 Mill. Kr. aarlig, mere end fordobledes den i 1896 indtegnede Forsikringssum i mindre end 4 Aar, idet man den 1/4 1900 efter en da i Anledning af den ventilerede Livsforsikringslov foretagen Opgørelse var oppe paa en samlet Bestand af ca. 278 Mill. Kr., d. v. s. at den gennemsnitlige Nettotilgang havde været omkring 40 Mill. Kr. aarlig i Tidsrummet 1896–1900. Om Udviklingen i de følgende Aar giver omstaaende Opstilling nærmere Oplysning.

I hele Perioden fra Aarhundredets Begyndelse og til Verdenskrigens Udbrud var Bruttotilgangen Aar for Aar stigende, men det samme gjaldt paa Grund af de foran omtalte uheldige Akkvisitionsforhold i endnu højere Grad om den frivillige Afgang, saaledes at *Netto*tilgangen ikke, som man skulde have ventet det, samtidig blev stigende fra Aar til Aar, men tværtimod for Periodens senere Aar, hvor Akkvisitionsudskejelserne i Almindelighed, men særlig dog fra et enkelt Selskabs

— Andelsanstalten Tryg's — Side, kulminerede, blev stærkt aftagende, som det vil ses af de følgende Tal.

Danske Selskabers Bestand af Kapitalforsikringer tegnet direkte her i Landet (i Mill. Kr.)

Aar	Bruttotilgang	Forsikringsbestand	Nettotilgang
1905	55,0	345,9	
1910	93,1	545,0	199,1
1911	101,5	587,3	42,3
1912	119,0	647,8	60,5
1913	127,8	702,4	54,6
1914	98,8	717,8	15,4

Naar Bruttotilgangen — og særlig Nettotilgangen — i 1914 gik saa stærkt tilbage, som Tallene viser, havde dette kun for en mindre Del sin Grund i Følgerne af Verdenskrigens Udbrud, der jo kun kunde paavirke Resultaterne for Aarets sidste Halvdel, men var væsenligst foranlediget ved Udviklingen af Forholdene inden for det foran nævnte Selskab.

I en Aarrække havde dette Selskab under sin daværende Ledelse (Direktør *J. H. Olesen*) ført en Akkvisitionspolitik, som i nogen Grad smittede nogle af de andre Selskaber, men som ved sin Usoliditet og sit Omfang i øvrigt var af en saadan Art, at den selv som enestaaende Fænomen var en alvorlig Fare for den samlede danske Livsforsikrings Anseelse og ønskelige solide Fremgang. Gennem Antagelse af et overordentlig talstærkt Agentkorps, der sammensattes uden smaalig Hensyntagen til de enkelte Agenters moralske Habitus og derfor og-

saa rummede mange uheldige Elementer, ved kritikløst at øse Penge ud til Erhvervelsen af ny Forsikringer — Penge som delvis skaffedes gennem en hamburgsk Genforsikringsforbindelse, til hvilken Selskabet følgelig kom til at staa i et uheldigt Afhængighedsforhold — ved en paa alle Maader hensynsløs Konkurrence, der syntes at godkende ethvert Middel, erhvervede Selskabet sig en talmæssig meget betydelig Tilgang, som dog ganske naturligt for en stor Dels Vedkommende var af saare ringe Kvalitet. Over de opnaaede Resultaters Uholdbarhed søgte Selskabets Direktion for øvrigt med en vis Opfindsomhed at dække.

De for al sund Livsforsikringsdrift ganske uholdbare Tilstande, der var fremkaldt særlig ved J. H. Olesens Akkvisitionspolitik, gjorde det paatrængende nødvendigt, at alle gode Kræfter forenede sig i et Arbejde for at faa sat en Stopper for Direktørens akkvisitoriske Udskejelser. Forsikringsraadet havde allerede i sin Beretning for 1912 fremsat en vægtig Advarsel mod det alle fornuftige Grænser overskridende Akkvisitionsraseri, havde anbefalet Selskaberne som Helhed at sætte Tempoet for Agitationen noget ned, og havde tilsagt Selskaberne Raadets Støtte i alle Bestræbelser for at skabe sømmelige Konkurrenceforhold. I sin Beretning for Aaret 1913 anviste Raadet Selskaberne Samarbejdet som det bedst egnede Middel til at komme ud af den uheldige Tilstand, og var det end ikke noget nyt Middel, der herved anvistes, saa blev en saadan Anvisning fra autoritativ Side dog ingenlunde uden Betydning for Indledningen af et Samarbejde mellem Selskaberne med det Formaal at tilvejebringe mere ordnede Akkvisitionsforhold.

Forsikringsraadets Udtalelser, de mest betydende Selskabers

begyndende Fællesoptræden og de indre Forhold i Andels-Anstalten Tryg medførte, at der i Februar 1914 foregik et Direktionsskifte i det nævnte Selskab. Kaptajn *J. H. Olesen* fratraadte, og i hans Stilling ansattes daværende Sekretær i Forsikringsraadet, Dr. phil. *J. F. Steffensen.* Det nødvendige Oprydningsarbejde, der for øvrigt afdækkede adskillige mindre hyggelige Forhold og gav Anledning til en Række kedelige Processer, begyndte nu i Selskabet og gennemførtes i de følgende Aar. Der blev vel langt fra straks Ro om Selskabet eller tilvejebragt idylliske Akkvisitionsforhold i Almindelighed, men da først Hovedaarsagen til Ondet var fjernet, og Selskaberne for Alvor havde taget sig Forsikringsraadets Advarsler ad notam, trak Forholdene sig dog lidt efter lidt til Leje i normale Tilstande, og dermed var et for dansk Livsforsikringsvirksomhed ret beskæmmende Forhold bragt ud af Verden.

Det siger sig selv, at Tilgangstallet for ny Forsikringer — og navnlig da Tallet for Nettotilgangen — i 1914 maatte paavirkes stærkt alene af Kursændringen og Udrensningsarbejdet i „Tryg", men for øvrigt medvirkede hele Tryg-Affærens Afslutning jo til, at der ansloges et mere forsigtigt Akkvisitionstempo i Livsforsikringsvirksomheden i det hele taget. Hertil medvirkede dog vistnok ogsaa i nogen Grad den Revision af Livsforsikringsloven, som omkring 1914 var under Forberedelse, og som gennemførtes i April nævnte Aar. Ved denne Revision foretoges bl. a. Ændring af de hidtil gældende Regler for Anskaffelsesomkostningernes Afskrivning, men saalænge Ændringerne endnu ikke var vedtaget, og Selskaberne saaledes ikke kunde være helt sikre paa, hvordan Ændringerne sluttelig blev formuleret, kunde de vanskelig bestemme deres frem-

tidige Akkvisitionspolitik, og dette Forhold kan ogsaa tænkes at have paavirket Nytegningen i 1914 noget.

Trods de meget uheldige Foreteelser inden for Livsforsikringsvirksomheden i den betragtede Periode var der dog ubestrideligt i den ogsaa blevet udrettet meget godt og fra de gamle, solide Selskabers Side blevet gjort et saare nyttigt Arbejde for at oplyse Befolkningen om Livsforsikringens Betydning — et Arbejde, der havde bragt Danmark frem til en smuk Position blandt Europas Lande, hvad Livsforsikringens Udbredelse angaar. En Opgørelse, som findes i den af *A. Gøthe* og *Fr. Svedelius* udgivne svenske Livsforsikringsaarbog for 1913, viser dette. Den gennemsnitlige Forsikringssum pr. Individ af Befolkningen i de i Opgørelsen medtagne 7 Lande angives her saaledes:

Aar	Danmark	Sverige	Tyskland	Finland	Norge	Østrig	Italien
1900	92	118	119	36	48	53	19
1901	104	123	123	38	50	55	19
1902	115	132	127	40	52	59	22
1903	122	143	133	43	54	62	23
1904	132	156	138	47	58	65	24
1905	144	169	144	51	62	69	27
1906	159	180	150	58	69	73	29
1907	178	195	158	68	76	77	30
1908	194	205	167	79	85	81	32
1909	209	215	175	96	94	86	33
1910	228	225	184	111	103	91	34
1911	243	238	197	146	112	96	35
1912	258	251	205	163	122	101	36
1913	—	263	213	179	133	106	37

Som det ses, stod Danmark med Hensyn til gennemsnitlig Forsikringssum pr. Individ i 1900 noget tilbage for Tyskland og Sverige, men allerede i 1905 er Tyskland indhentet, og fem Aar senere er vi paa lige Fod ogsaa med Sverige. Til Udgangen af den betragtede Periode har Danmark derefter ligget i Spidsen. Selv om den gennemsnitlige Forsikringssum ikke er noget paalideligt Maal for Livsforsikringens Nedtrængen i de mindst bemidlede Befolkningslag — en større Udbredelse af den egentlige Folkeforsikring i et Land kan jo bevirke, at Landet trods en mindre gennemsnitlig Forsikringssum dog maa siges at være et andet Land med større gennemsnitlig Forsikringssum overlegen med Hensyn til Forsikringens virkelige Udbredelse — saa kan de anførte Tal dog kun tydes som et Bevis paa, at Danmark i den betragtede Periode var kommet langt frem — ogsaa i Sammenligning med andre Lande — hvad Livsforsikringens Benyttelse angaar. Om Verdens to mest fremskredne Livsforsikringslande — England og U. S. A. — havde været medtaget i Sammenligningen, vilde det dog utvivlsomt have vist sig, at vi over for dem endnu stod langt tilbage.

Resultatet af den indtil Verdenskrigens Udbrud foregaaede Nydannelses- og paafølgende Sammenslutningsbevægelse var blevet det, at der foruden *Statsanstalten for Livsforsikring* bestod de fire Livsforsikrings*aktieselskaber* „Hafnia", „Dansk Folkeforsikringsanstalt", „Nordisk Livsforsikring" og „Danebroge" — alle hjemmehørende i København — samt de seks *gensidige* Livsforsikringsselskaber „Danmark", „Tryg" og „Carentia" i København og „Fremtiden", „Jylland" og „Koldinghus" henholdsvis i Aalborg, Aarhus og Kolding. Ialt arbejdede altsaa elleve *danske* Selskaber — foruden Arbejdernes Livs-

forsikring, der snarere er at betegne som et Agentur for Statsanstalten, i hvilken den hele Forsikringsbestand genforsikres, end som et selvstændigt Selskab — med den direkte Tegning af Livsforsikringer, og desuden var der en Del danske „rene" eller „blandede" Genforsikringsselskaber — „Nordisk Gjenforsikring", „Skandinavia" og „National" — der indirekte overtog Livsforsikringer. Hertil kom 17 *udenlandske* Livsforsikringsselskaber, som vedblivende arbejdede her i Landet med direkte Livsforsikringstegning, og 25 andre udenlandske Selskaber, der var ophørt med al Nytegning, men som stadig havde smaa danske Forsikringsportefeuiller at administrere.

I de danske, direkte tegnende Selskaber var ved Udgangen af 1913 indtegnet en Forsikringssum af direkte her i Landet tegnede Forsikringer paa ialt 702,4 Mill. Kr., og i de vedblivende her i Landet arbejdende udenlandske Selskaber var den indtegnede danske Forsikringssum samtidig ca. 65 Mill. Kr., medens de „ophørte" udenlandske Selskaber havde danske Forsikringer løbende til et samlet Beløb af ca. 12,7 Mill. Kr. Tilsammen var der altsaa danske Livsforsikringer i Kraft til et Beløb af ca. 780 Mill. Kr.

Saaledes var Stillingen med Hensyn til Livsforsikringsvirksomhedens rent ydre Omfang ved Udgangen af 1913, og i det følgende Aars Maaneder indtil August havde Forholdene udviklet sig ret normalt, om end paa Grund af de foran omhandlede Akkvisitionsforhold i Forbindelse med de i Tiden før Krigsudbrudet vigende Konjunkturer i et adskilligt langsommere Tempo end i de nærmest forudgaaende Aars tilsvarende Maaneder.

2. UDVIKLINGEN EFTER 1914

a. Krigsrisikoen

Det er en Selvfølge, at Budskabet om Krigens Udbrud maatte virke stærkt trykkende i Livsforsikringskredse og her rejse en Række ængstende Spørgsmaal af indgribende Betydning for Virksomheden. Først og fremmest var der Frygten for, at Danmark kunde blive tvunget til aktiv Deltagelse i Krigen, og at Livsforsikringsselskaberne i saa Fald gennem Krigsdødeligheden blandt de forsikrede værnepligtige vilde komme til at lide store Tab, dernæst kunde man vanskelig have nogen rigtig Mening om, hvordan Krigen vilde paavirke den hjemlige økonomiske Situation. Vilde ikke en Arbejdsløshed af hidtil ukendt Omfang indtræde og hindre den sædvanlige Tilgang af ny Forsikringer eller endog bevirke, at Nytegningsvirksomheden gik helt i Staa? Hvilken Betydning vilde Deklarationen af et almindeligt Moratorium, om hvilket der taltes, kunne faa for Livsforsikringen, og hvordan vilde det Kursfald paa børsnoterede Papirer, som kunde ventes, paavirke Selskabernes Formueforhold? Udsigterne for den nærmeste Fremtid var paa alle Punkter saa usikre, at de nødvendigvis maatte virke lammende paa Virksomheden.

De danske Livsforsikringsselskabers Policer var nu ikke uden videre gyldige ogsaa for det Tilfælde, at de forsikredes Død skyldtes aktiv Deltagelse i Krig. Samtlige Selskabers almindelige Forsikringsbetingelser indeholdt Bestemmelser om, paa hvilke Vilkaar den specielle Krigsrisiko var eller kunde faas inkluderet i Forsikringen, men disse Bestemmelser var ikke ens hos alle Selskaber. I første Række skelnede de her i Betragtning kommende Forsikringsbetingelser mellem, om

den forsikredes Deltagelse i Krig var en nødvendig Følge af den ham paahvilende Værnepligt eller ikke. I første Tilfælde, der naturligvis havde den største økonomiske Betydning, var det med en enkelt Undtagelse saadan, at Selskabernes Betingelser gik ud paa, at Forsikringen, naar den havde været i Kraft i et Aar — og Præmien for dette Tidsrum var betalt — uden videre ogsaa dækkede for Krigsdødsfald. I det andet Tilfælde var Selskabernes Forsikringsbetingelser mere afvigende fra hverandre. Et enkelt Selskab havde en Bestemmelse om, at Forsikringen var ugyldig i Tilfælde af Deltagelse i Krig paa anden Maade end den, der fulgte af Opfyldelsen af den almindelige Værnepligt, men at dog i saadanne Tilfælde Forsikringens Tilbagekøbsværdi udbetaltes ved Dødsfald; andre Selskabers Policer var uanfægtelige — ogsaa ved de her omhandlede Krigsdødsfald — naar Forsikringerne var to à tre Aar gamle; atter andre Selskaber krævede for hele Forsikringstidens Vedkommende Anmeldelse om saadan Deltagelse i Krig, som ikke var en Følge af Værnepligt o. s. v.

For alle Tilfælde, hvor der i Forsikringsbetingelserne var taget Forbehold over for Krigsrisikoen, kunde denne i Almindelighed faas inkluderet i Forsikringen mod Erlæggelsen af en Tillægspræmie, der fastsattes efter de paagældende Selskabers Skøn og derfor ogsaa vilde være varierende hos de forskellige Selskaber.

Straks efter Krigsudbrudet udsendte Forsikringsraadet til samtlige tilladte danske Livsforsikringsselskaber en Rundskrivelse vedrørende Spørgsmaalet om Krigsrisikoens Overtagelse. I denne Skrivelse hed det, at for saa vidt der i et Selskabs Vedtægter eller Forsikringsbetingelser var truffet

endelige Bestemmelser om Selskabets Forhold over for Krigsrisikoen, vilde ingen Afvigelse derfra kunne finde Sted uden efter en statutmæssig foretaget og af Indenrigsministeriet godkendt Ændring af Selskabets Love, og at ogsaa i det Tilfælde, hvor Vedtægterne havde overdraget Selskabets Bestyrelse Ret til at afslutte Krigsforsikringer eller udvide bestaaende Forsikringer til at omfatte saadan Risiko, men Tillægspræmien herfor hidtil ikke var fastsat, vilde Selskabets Beslutning om en saadan Fastsættelse ogsaa være at indsende til Indenrigsministeriets Godkendelse. Forsikringsraadet bemærkede endvidere i sin Rundskrivelse, at Raadets Anbefaling vilde „kunne forventes til enhver Ordning, som paa den ene Side kan antages at ville yde Selskabet Dækning for Risikoen og paa den anden Side ikke paalægger de Forsikrede unødvendige Udgifter. Da man formener, at det sidste Hensyn bør komme i særlig Betragtning under de nuværende Forhold, skal Forsikringsraadet henstille til Selskaberne at vælge saadanne Fremgangsmaader, hvorved den Del af Krigspræmien, som ikke medgaar til Dækning af den specielle Krigsrisiko samt til et rimeligt Vederlag for Selskabets Omkostninger, refunderes de Forsikrede efter Krigens Udløb".

Paa Foranledning af denne Skrivelse afholdt de større Livsforsikringsselskaber et Fællesmøde, hvor de vedtog Fællesregler for de Tillægspræmier, der skulde erlægges af de forsikrede, der eventuelt kom til at deltage i Krig, og i hvis Forsikring Krigsrisikoen ikke allerede var inkluderet ifølge de gældende Forsikringsbetingelser. Tillægspræmien ansattes til 3 pCt. af Forsikringssummen, og der skulde gives de paagældende forsikrede en Maaneds Henstand — regnet fra Datoen for Krigens

Udbrud — med Betalingen af Tillægspræmien der i øvrigt skulde tilbagebetales, for saa vidt vedkommende forsikrede alligevel ikke kom til at deltage i Krig. Efter disse Hovedlinier ændredes i Løbet af August og September Maaneder Selskabernes almindelige Forsikringsbetingelser, og Ændringerne fik den nødvendige ministerielle Godkendelse.

Ikke blot de danske, men ogsaa de svenske her i Landet arbejdende Livsforsikringsselskaber, nemlig „Skandia", „Svea", „Nordstjernan", „Thule", „Victoria" og „Allmänna Lif", traf Foranstaltninger med Henblik paa de danske forsikredes Krigsforsikring. De nævnte svenske Selskaber dannede den 26. August 1914 et Konsortium til Dækning af Krigsdødsfald blandt deres danske forsikrede. Efter de hidtil gældende Forsikringsbetingelser var Selskabernes Betalingspligt for Dødsfald, der skyldtes Krigsdeltagelse, indskrænket til Forsikringernes matematiske Værdi; nu bestemtes det, at hele det Overskud, som indvandtes gennem Selskabernes danske Virksomhed i den Tid, Konsortiet bestod, og indtil et Aar efter Krigens Ophør, skulde anvendes til Dækning af Dødsfaldsbeløbene efter Krigsdødsfald; for øvrigt udtaltes det, at yderligere Beløb kunde ventes stillet til Konsortiets Disposition af de deltagende Selskaber.

b. Akkvisitionsforhold og -resultater

Rent bortset fra, at Krigen, hvis Danmark blev inddraget i den, sikkert vilde paaføre Selskaberne betydelige Tab gennem en Krigsdødelighed i egentlig Forstand, kunde det befrygtes, at saadanne Epidemier, som erfaringsmæssigt følger i Krigens Fodspor, kunde forplante sig til Danmark, og at desuden en

særlig stor Arbejdsløshed og slette økonomiske Forhold i al Almindelighed kunde udvikle sig og medføre saadanne Tilstande, at ikke blot en ekstraordinær stor „frivillig" Afgang af Forsikringer vilde blive Følgen, men at ogsaa den almindelige Dødelighed vilde overskride det normale og øve sit Tryk paa Selskabernes Økonomi.

Det var dog først og fremmest den eventuelle Arbejdsløsheds og økonomiske Depressions uheldige Indflydelse paa selve Akkvisitionsarbejdet, man frygtede, og straks efter Krigens Udbrud gik da ogsaa under den herskende Uvisheds Tryk Akkvisitionsarbejdet for en kort Tid næsten helt i Staa. Der var Eksempler paa, at Selskaber helt indstillede deres Anskaffelsesarbejde, men heldigvis blev sligt dog kun et Overgangsfænomen. Ret hurtigt faldt Sindene til Ro i Forventning om, at det nok vilde lykkes at holde Danmark uden for Krigen, og Akkvisitionsarbejdet optoges atter paa omtrent normal Vis og gav ogsaa snart ret normale Resultater, ja, efter et Par Aars Forløb under Indflydelse af den for det neutrale Danmark gunstige økonomiske Udvikling endda usædvanlig store Resultater, saaledes som det fremgaar af de efterfølgende Tabeller over Bevægelsen i Forsikringsbestanden af direkte her i Landet tegnede Livsforsikringer.

En Betragtning af Tabellens Tal (Side 360) viser, at de private danske Livsforsikringsselskabers samlede Tilgang (Bruttotilgangen) fra 1915 og til 1920 — altsaa i de for Danmark økonomisk gunstige Aar — har været stadig stigende, stærkest i Aarene 1918, 1919 og 1920, hvor man naaede en Nytegning af aldrig tidligere herhjemme kendt Størrelse. Derefter gør den i 1920 indtrædende Krise sin Indflydelse stærkt

gældende, og først i 1924 og 1925 begynder det igen langsomt at gaa fremad. Naar Tilgangstallene for 1914 og 1915 var mindre end for de nærmest foregaaende Aar (jfr. S. 349), skyldes dette som tidligere antydet ikke alene Krigens øjeblikkelige Indflydelse, men beror for en stor Del paa det mere moderate Akkvisitionstempo, som for en Tid blev Resultatet af den foran skildrede ved „Tryg"-Affærens Afslutning skabte Situation.

Forsikringsbestanden af direkte her i Landet tegnede Kapitalforsikringer (i Mill. Kr.)

I. Danske private Selskaber

Aar	Samlet Tilgang	Samlet Afgang	Tilvækst	Bestand pr. 31/12
1914	87,1	77,5	9,6	522,9
1915	76,7	63,5	13,2	536,1
1916	87,5	47,6	39,9	576,0
1917	90,6	44,0	46,6	622,6
1918	129,1	45,4	83,7	706,3
1919	164,2	48,7	115,5	821,8
1920	190,2	64,4	125,8	947,6
1921	132,6	90,6	42,0	989,6
1922	121,7	127,5	÷ 5,8	983,8
1923	118,7	97,4	21,3	1005,1
1924	128,0	94,5	33,5	1038,6
1925	139,8	101,3	38,5	1077,1
1926	140,1	117,2	22,9	1100,0
1927	143,2	125,6	17,6	1117,6
1928	150,6	129,1	21,5	1139,1

Den samme umiskendelige Overensstemmelse, som man saaledes finder mellem Bruttotilgangstallene og den almindelige økonomiske Udviklingslinie, genfinder man lige saa tydelig mellem denne og Tallene for den samlede Afgang. Efter den betragtede Periodes to første Aar, i hvilke Udrensningen i Forsikringsbestandene efter „Tryg"-Periodens Afslutning gør sin Indflydelse stærkt gældende, kommer en Række Aar med en relativt lille og omtrent ensblivende Afgang, faldende sammen med de økonomisk gode Aar, men fra 1920 indtræder Reaktionen, og Afgangstallene for de følgende Aar stiger til en højst foruroligende Højde; for Aaret 1922 overstiger den samlede Afgang endog den samlede Tilgang. Disse Tal taler deres tydelige Sprog ikke blot om de økonomiske Nedgangstiders Indflydelse paa Afgangen af Livsforsikringer, men ogsaa om, at Nytegningen i de forudgaaende gode Aar var blevet forceret ud over de Grænser, selv de gode Konjunkturer tillod, og derfor havde bragt Selskaberne en Mængde lidet modstandsdygtige Forsikringer, som de hellere maatte have været fri for.

Den Tilvækst i Forsikringsbestandene, som Selskaberne gennem Differencen mellem Bruttotilgangen og den samlede Afgang fik i den betragtede Periode, blev da, som det vil fremgaa af det allerede sagte, og som det tydligere ses af Tabellen, stærkt stigende i Aarene fra 1915 og til 1920 og naaede i Periodens sidste Halvdel op paa en Højde, som man end ikke i de af et forceret Akkvisitionsarbejde saa stærkt prægede Aar 1910–13 havde kendt Mage til. Men havde Stigningen været stor, blev Faldet ikke mindre. Den meget bratte Nedgang i 1921 følges endog i 1922 af en negativ Tilvækst, og først fra

1923 begynder Nettotilgangen igen saa smaat at vokse, idet dog den stigende Afgang i Aarene 1926–28 atter bringer en antagelig dog kun midlertidig Standsning heri.

II. Statsanstalten og Arbejdernes Livsforsikring

Aar	Samlet Tilgang	Samlet Afgang	Tilvækst	Bestand pr. 31/12
1914	11,7	5,9	5,8	194,9
1915	12,7	5,5	7,2	202,1
1916	14,1	6,3	7,8	209,9
1917	16,2	5,3	10,9	220,8
1918	27,2	6,5	20,7	241,5
1919	31,4	6,7	24,7	266,2
1920	37,5	12,4	25,1	291,3
1921	35,9	17,6	18,3	309,6
1922	29,8	17,5	12,3	321,9
1923	34,4	15,4	19,0	340,9
1924	31.6	16,0	15,6	356,5
1925	30,0	19,8	10,2	366,7
1926	30,5	20,7	9,8	376,5
1927	30,4	21,6	8,8	385,2
1928	37,7	20,8	16,9	402,1

Bevægelser i Forsikringsbestanden, parallelløbende med de for de private Selskaber konstaterede, kan vel i Hovedtrækkene genfindes i Tallene for Statsanstalten inkl. Arbejdernes Livsforsikring, men der er dog en Del Forskelligheder at lægge Mærke til. Saavel Bruttotilgangstallene som Afgangstallene for den betragtede Periodes to første Aar viser, at

Statsanstalten ikke har været paavirket i samme Grad som de private Selskaber af den forudgaaende Konkurrencekamps Udskejelser. For Statsanstalten har Bruttotilgangen vel ligesom for de private Selskaber været stigende indtil Kriseaaret 1920, men Stigningen har været mere jævn her end der, og Faldet efter 1920 er her ikke nær saa brat; den største Nedgang falder ikke som i de private Selskaber paa 1921, men først paa 1922, og efter en forbigaaende stærk Opgang i 1923 er der en omtrent konstant Tilgang at notere for de følgende fire Aar, hvilket atter er i Modsætning til, hvad Tilfældet var for de private Selskabers Vedkommende.

Væsentligere end de for Bruttotilgangen paapegde Forskelligheder er dog de, der findes ved en Sammenligning af Afgangstallene. Afgangen i Statsanstalten er, om end ogsaa her betydelig, saa dog gennem hele den betragtede Aarække mere moderat end i de private Selskaber; den naar dog selv i de værste Nedgangsaar 1921–23 ikke op paa mere end ca. Halvdelen af Aarenes Bruttotilgang, medens den i de private Selskaber i disse Aar var ca. 85 pCt. af Bruttotilgangen. Efter en forbigaaende Nedgang i 1923 er der atter en betydelig Stigning i Statsanstaltens Afgangstal. Naar disse som Helhed ligger lavere end de private Selskabers, har dette utvivlsomt sin Grund først og fremmest i, at Anstaltens Klientel i større Omfang end de private Selskabers findes i de økonomisk bedre situerede Befolkningslag, men delvis sikkert ogsaa i, at Anstalten ikke driver en slet saa aktiv Anskaffelsespolitik som de private Selskaber.

Som en Følge af de omskrevne Tilgangs- og Afgangsforhold har Tilvæksten i Forsikringsbestanden i Statsanstalten været

forholdsvis jævnt stigende lige fra 1914 til 1921, ligesom Tilfældet var i de private Selskaber; fra 1921 kommer der vel ogsaa her en betydelig Nedgang i Nettotilvæksten, men ikke saa stærk som i de private Selskaber, og om en fuldstændig Standsning i Bestandens Vækst er der overhovedet ikke her i noget Aar Tale. Medens samtlige private Selskaber i Aarene 1922–1925 tilsammen kun har en Tilvækst af ca. 87,5 Mill. Kr., har Statsanstalten *alene* samtidig ikke mindre end 57,1 Mill. Kr.s Nettotilgang. Statsanstalten har med andre Ord, hvad det rent akkvisitoriske angaar, klaret sig noget bedre gennem de daarlige Aar end de private Selskaber.

Foruden de hidtil omtalte Kapitalforsikringsbestande har danske Selskaber betydelige Renteforsikringsbestande, der i Aarene efter 1914 er vokset særlig stærkt, idet der i Aarene 1917–1919 er blevet oprettet de tre tidligere i dette Skrift nærmere omtalte specielle Renteforsikringsselskaber, som i deres Arbejde ikke mindst har haft Privatfunktionærernes Pensionsforsikring for Øje. Bestanden af Renteforsikringer har siden 1914 udviklet sig, som Opstillingen Side 365 viser.

Det fremgaar overmaade tydeligt af Opstillingen, at det er de foran omtalte tre Renteforsikringsselskabers Arbejde siden omkring 1918, at den allerstørste Del af Fremgangen i den samlede Renteforsikringsbestand skyldes. Særlig iøjnefaldende er i øvrigt den meget kraftige Tilvækst i de ny Selskabers første Aar — indtil Krisetiden 1920–21 — en derefter følgende midlertidig Tilbagegang og en ny Fremgang i de senere Aar, der dog langt fra har saa store Tilvæksttal at opvise som de første — og økonomisk særlig gunstige — Aar i de ny Selskabers Tilværelse.

Bestand af direkte her i Landet tegnede Renteforsikringer
(aarlig Rente i 1000 Kr.)

Aar	Danske private Selskaber	Statsanstalten	Udenlandske Selskaber	Ialt	Tilvækst
1914	1.501	8.555	52	10.108	
1915	1.560	8.724	51	10.335	227
1916	1.706	8.991	57	10.754	419
1917	1.897	9.320	64	11.271	517
1918	4.285	9.755	65	14.105	2.834
1919	8.040	10.248	66	18.354	4.249
1920	11.940	10.481	82	22.503	4.149
1921	12.732	10.475	110	23.317	814
1922	12.372	10.581	77	23.030	÷287
1923	12.582	10.931	75	23.588	558
1924	13.205	11.029	79	24.313	725
1925	14.051	11.117	73	25.241	928
1926	14.320	11.187	77	25.583	342
1927	15.524	11.300	87	26.911	1.328
1928	16.339	11.529	90	27.958	1.047

Ogsaa i de relativt smaa Tal, der belyser Bevægelsen i Forsikringsbestanden i de udenlandske, tilladte Livsforsikringsselskaber, genspejler de gode og de daarlige Aars Virkninger paa Akkvisitionsresultaterne sig. Ogsaa her bliver Resultatet af Til- og Afgangen i de gode Aar til 1920 en ikke ubetydelig Tilvækst, og de derefter følgende Aar viser en formindsket Tilgang og en stærk stigende Afgang, saaledes at der i disse Aar ikke bliver nogen Tilvækst, men tværtimod en betydelig Formindskelse i Forsikringsbestanden. Det er en velkendt

Sag, at de udenlandske Selskabers Virksomhed her i Landet allerede i en længere Aarrække før Krigens Udbrud — navnlig siden den første Livsforsikringslovs Vedtagelse i 1904 — havde været af aftagende Betydning, og for disse Selskaber fik Krigen da den Indflydelse, at den allerede eksisterende Tilbagegangsbevægelse under de faa Aar med Højkonjunktur standsede — og en kort Tid endog afløstes af en Fremgang — for derefter atter at fortsættes. I de senere Aar er der dog atter en lille Fremgang at notere. For de udenlandske Selskaber er Resultatet da blevet, at Forsikringsbestanden (se nedenfor!) siden 1914 kun er vokset med ganske faa (ca. 8) Millioner Kr.

III. Udenlandske, tilladte Selskaber

Aar	Samlet Tilgang	Samlet Afgang	Tilvækst	Bestand pr. 31/12
1914	4,9	5,7	÷0,8	64,2
1915	4,2	5,0	÷0,8	63,4
1916	3,9	2,8	1,1	64,5
1917	4,8	3,8	1,0	65,5
1918	9,8	4,2	5,6	71,1
1919	13,4	3,6	9,8	80,9
1920	18,6	11,4	7,2	88,1
1921	9,6	13,4	÷3,8	84,3
1922	7,6	12,6	÷5,0	79,3
1923	7,5	9,9	÷2,4	65,6*
1924	6,2	6,5	÷0,3	65,3
1925	7,7	7,6	0,1	65,4
1926	9,9	8,2	1,7	67,1
1927	14,3	9,1	5,2	72,3
1928	9,3	8,9	0,4	72,7

*) Gothabankens Bestand i tysk Markvaluta udeladt.

c. De udenlandske Selskaber, Valutaforhold, Hjælpekassen

Med Hensyn til de udenlandske Selskabers Virksomhed kan det i øvrigt bemærkes, at der i 1914 endnu var 17 Selskaber af forskellig Nationalitet, som havde Tilladelse til at drive Livsforsikringsvirksomhed ved Tegning af ny Forsikringer her i Landet. Samme Aar overdrog „Allmänna Lifförsäkringsbolaget", Stockholm, samtlige sine i Danmark tegnede Forsikringer til „Thule" og ophørte saaledes med at arbejde her i Landet. Antallet af tilladte udenlandske Selskaber var herefter 16 og forblev i flere Aar det samme, nemlig indtil Valutaforholdene og Vedtagelsen af den reviderede Livsforsikringslov af 29. Maj 1922 hver paa sin Maade kom til at bevirke en betydelig Indskrænkning i Tallet.

I 1922, da de her i Landet repræsenterede tyske Livsforsikringsselskaber paa Grund af de Vanskeligheder, det katastrofale Fald i den tyske Valuta havde beredt dem, i flere Tilfælde havde erklæret sig ude af Stand til at betale forfaldne Beløb for *Krone*forsikringer, tegnede i Selskaberne af danske Statsborgere, vakte dette ganske naturligt almindelig Uro blandt danske forsikrede, der stadig havde løbende Forsikringer af denne Art, for hvilke de skulde betale Præmier, og der rettedes derfor af saadanne forsikrede til Forsikringsraadet talrige Forespørgsler om det tilraadelige i at fortsætte med Præmiebetalingen. Foranlediget heraf indrykkede Forsikringsraadet da i „Statstidende" en Meddelelse, i hvilken Raadet bl. a. udtalte, at blandt de i Danmark arbejdende tyske Selskaber vilde, efter hvad der paa det daværende Tidspunkt forelaa oplyst, formentlig de tre Selskaber „Victoria zu Berlin", „Gotha-

banken" og „Iduna", være i Stand til at opfylde deres Forpligtelser her i Landet i saa stort Omfang, at det ikke kunde anses tilraadeligt for de i disse Selskaber forsikrede danske at ophøre med Præmiebetalingen. Derimod skønnede Raadet, at alle de andre tyske Selskaber, som *før* Livsforsikringslovens Ikrafttræden havde tegnet Livsforsikringer her i Landet — samt Selskabet „Mecklenburgische Lebensversicherungs Bank", der i 1920 havde frasagt sig sin Ret til at tegne ny Forsikringer her — var saaledes stillede, at der ikke kunde ventes nogen eller i hvert Fald ikke nogen væsentlig Udbetaling ved Forsikringernes Forfaldstid eller ved deres „Genkøb", og for disse Selskabers Vedkommende fraraadede Raadet da en Fortsættelse af Præmiebetalingen i Kronemønt og anbefalede de paagældende forsikrede at forlange deres Forsikringer omskrevne til præmiefri Forsikringer („Fripolice"). Forsikringsraadet meddelte samtidig, at Raadet havde foranlediget, at de danske Livsforsikringsselskaber nedsatte et Udvalg til Overvejelse af Muligheden af at komme saadanne danske Statsborgere til Hjælp, for hvem Tabet af deres i tyske Selskaber tegnede Forsikringer maatte anses for særdeles betydeligt. For de danske Selskaber vilde en saadan Hjælp betyde en Garantiforpligtelse for et Beløb af indtil 1½ Mill. Kr., som Raadet havde foreslaaet fordelt mellem Selskaberne efter disses økonomiske Evne, saaledes at Statsanstalten skulde bære 45 pCt., „Hafnia" 20 pCt., „Danmark" 10 pCt. samt 10 andre danske Selskaber de resterende 25 pCt.

Det saaledes af Forsikringsraadet indledede Arbejde paa at finde en Form, hvorunder man kunde komme de i „nødlidende" tyske Selskaber forsikrede danske Statsborgere til

Hjælp, fortsattes i det følgende Aar. I April 1923 tilstillede Forsikringsraadet Indenrigsministeriet en Redegørelse for den paatænkte Ordning. I Redegørelsen hed det bl. a., at det vel maatte erkendes, at de paagældende forsikrede ikke havde noget *retligt* Krav paa Hjælp fra Statens eller andres Side, men at det for Livsforsikringsvirksomhedens Anseelse i al Almindelighed vilde være af den største Betydning, at den Mistillid til Livsforsikringen, som vilde blive en uundgaaelig Følge af, at Forsikringskrav trods mangeaarig samvittighedsfuld Præmiebetaling sluttelig viste sig værdiløse, blev modarbejdet ved den foreslaaede Garanti fra de danske Livsforsikringsselskabers Side. Til den foreslaaede Ordnings Gennemførelse vilde Lovgivningsmagtens Medvirken imidlertid blive nødvendig, dels for at give de private Selskaber visse Lempelser og dels for at faa Tilladelse for Statsanstalten til at deltage i Garantien paa lignende Vilkaar som de private Selskaber, og i Henhold hertil tilsendte Forsikringsraadet samme Maaned Ministeriet et første Udkast til de paakrævede Lovbestemmelser.

Resultatet af Forhandlingerne i det af de danske Livsforsikringsselskaber nedsatte foran nævnte Udvalg førte til, at der mellem Selskaberne opnaaedes Enighed om Oprettelsen af en Hjælpekasse — „De danske Livsforsikringsselskabers Garanti- og Hjælpekasse" — efter Forsikringsraadets Forslag, dog at Garantiprocenterne for de enkelte Deltagere sluttelig blev noget anderledes end de foran nævnte oprindelig af Raadet foreslaaede, idet de fastsattes paa følgende Maade: Statsanstalten skulde hæfte for Hjælpekassens Forpligtelser med 48 pCt., „Hafnia" med 21 pCt., „Danmark" med 10½ pCt.,

„Nordisk Liv", „Dansk Folkeforsikringsanstalt" og „Tryg" med hver 5½ pCt., „Fremtiden" med 2 pCt., „Danebroge" med 1 pCt. og „Jylland" og „Koldinghus" med hver ½ pCt. Hjælpekassen skulde have to Afdelinger, hvoraf den ene, Afd. A, skulde omfatte Forsikringer tegnet i *danske Kroner* i alle tyske Livsforsikringsselskaber med Undtagelse af „Gothabanken", „Iduna" (Halle) og „Victoria zu Berlin", medens den anden, Afd. B, skulde overtage saadanne af andre tyske Livsforsikringsselskaber gennem herværende Agentur tegnede Portefeuiller, som Hjælpekassens Bestyrelse maatte finde egnede til Overtagelse, og Kassen skulde endvidere i al Almindelighed bistaa danske Statsborgere, som gennem herværende Agentur inden 1. Juli 1914 havde tegnet Livsforsikringer i tyske Selskaber i *tyske Mark*, med Gennemførelsen af Forsikringskrav i Henhold til deres Policer. Fremgangsmaaden for de forsikrede, der ønskede Bistand af Hjælpekassen, skulde i Hovedtrækkene være den, at de forsikrede inden et af Kassens Bestyrelse fastsat Tidspunkt indsendte Begæring om Hjælp, og Bestyrelsen skulde saa i hvert enkelt Tilfælde bestemme, om en Forsikring skulde beskyttes og da for hvor stort et Beløb, idet Regelen dog skulde være, at Forsikringer tegnet efter 1. Juli 1914 samt den Del af Forsikringsbeløb paa samme Liv, som oversteg 10.000 Kr., *ikke* skulde beskyttes. I øvrigt skulde Beskyttelsen — idet der ses bort fra Detailler — ordnes paa den Maade, at den forsikrede skulde lade sin i det tyske Selskab tegnede Forsikring ombytte med en præmiefri Police, overdrage denne til Hjælpekassen, fortsætte med den oprindelige policemæssige Præmiebetaling, men nu til Hjælpekassen, der saa til det i Policen fastsatte Tidspunkt skulde udbetale

den fulde Forsikringssum med Fradrag af en Trediedel af den nævnte Fripolices Beløb.

For at gaa med til den saaledes beskrevne Ordning havde Selskaberne dog stillet visse Betingelser, blandt hvilke var, *at* Kassens Administration skulde ske gennem Forsikringsraadet, hvis Formand skulde være Formand for Hjælpekassens Bestyrelse — Selskaberne havde nemlig ikke kunnet blive enige om at lade Hjælpekassen administrere i Forbindelse med noget enkelt af de i Garantien deltagende Selskaber, og en helt selvstændig Administration for Kassen ansaas for unødig bekostelig — *at* der af Statskassen skulde ydes et Bidrag til Administrationen, *at* Hjælpekassen skulde have Stempelfrihed, Frihed for Henlæggelser til Sikkerhedsfond og for Afgift til Statskassen o. s. v.

Under Forudsætning af disse Betingelsers Opfyldelse og Vedtagelsen af de i den Anledning nødvendige foran omtalte Smaalove, til hvilke Forsikringsraadet allerede havde tilstillet Ministeriet Udkast sammen med Udkast til Vedtægter for Hjælpekassen, vedtoges Oprettelsen af Hjælpekassen endelig paa et Møde mellem Selskaberne den 27. Maj 1924, idet de private Selskaber her ved en Tilførsel til Protokollen over Stiftelsesmødet — hvilken Tilførsel senere i Afskrift tilstilledes Rigsdagen — yderligere præciserede som en bestemt Forudsætning for deres Medvirken: „*at* intet af de i Hjælpekassen deltagende Selskaber overtager dansk Portefeuille fra noget tysk Selskab, *at* saadan Portefeuille hverken helt eller delvis overdrages til noget udenfor Hjælpekassen staaende Selskab, medmindre det sker paa Vilkaar, som er gunstigere for de forsikrede end de Vilkaar, Hjælpekassen vil tilbyde."

Et Par Dage efter fremsatte Socialministeren i Folketinget „Forslag om Lov til Adgang for danske Livsforsikringsselskaber til at bidrage til Udredelse af Forsikringssummer til forsikrede i tyske Livsforsikringsselskaber" samtidig med, at Finansministeren fremsatte et Forslag, hvorved Statsanstalten kunde bemyndiges til at være Deltager i Hjælpekassen. Efter en kort Udvalgsbehandling vedtoges Hjælpekasseloven af Rigsdagen og stadfæstedes den 2. Juli 1924, og i August s. A. meddelte Socialministeren Kassen Tilladelse til at drive Livsforsikringsvirksomhed her i Landet paa det i Loven angivne begrænsede Omraade og paa den der nævnte særlige Maade, og samtidig meddelte Ministeren Forsikringsraadets Formand Tilladelse til at indtræde i Hjælpekassens Bestyrelse som dennes ulønnede Formand. Kassens Bestyrelse, der som Helhed var ulønnet, bestod desuden af en Repræsentant for hvert af de deltagende Selskaber.

„De danske Livsforsikringsselskabers Garanti- og Hjælpekasse" stod dermed fuldt færdig til at optage sin Virksomhed, og i Slutningen af 1924 afsluttede Kassen en Overenskomst med „Iduna", Lebens-, Pensions- und Leibrenten-Versicherungs-Gesellschaft a. G. zu Halle a. d. S., om Overdragelse i Henhold til Livsforsikringslovens Paragraf 32 af de til Selskabets herværende Generalagentur hørende Livsforsikringer til Hjælpekassen, og efter at de paagældende forsikrede paa den i Livsforsikringsloven bestemte Maade var opfordrede til at give deres Ønske med Hensyn til Overdragelsen til Kende, og der inden den fastsatte Frist ikke var indgaaet det tilstrækkelige Antal Indsigelser mod Overdragelsen til at hindre denne, meddelte Forsikringsraadet i Marts 1925 de to interesserede

Parter, at der intet var til Hinder for at betragte Overdragelsen som fuldbyrdet.

Ogsaa mellem „Gothabanken", repræsenteret ved dens herværende Generalagent, og Hjælpekassen indlededes der Forhandlinger om sidstnævntes Overtagelse af førstnævntes danske Forsikringsbestand. Det Tilbud, Hjælpekassen derunder gav, fandt Generalagenten imidlertid ikke tilfredsstillende for de forsikrede, og han ønskede derefter Forsikringsbestanden overført til Statsanstalten — hvad ikke kunde ske, da denne havde bundet sig til ikke at afgive separat Tilbud. Generalagenten modsatte sig altsaa Realiseringen af Planen om Bestandens Overdragelse til Hjælpekassen. Efter at der som en Repræsentation for Gothabankens danske forsikrede var valgt en „Delegation" til at varetage de forsikredes Interesser, indledede denne Delegation en Kampagne mod Overdragelsen og rettede herunder et skarpt Angreb paa Forsikringsraadet, skønt det egentlig var Hjælpekassen (d. v. s. de danske Livsforsikringsselskaber), der var Modparten. Grunden hertil var den, at Forsikringsraadet havde givet Hjælpekassens Tilbud sin Sanktion som det for de forsikrede bedst mulige Tilbud, der under de foreliggende Forhold kunde opnaas, og at Raadet i Overensstemmelse hermed maatte anbefale de forsikrede at antage Tilbudet. „Delegationen" hævdede, at Raadet hermed havde skadet de forsikredes Interesser. Striden blev langvarig og førtes fra Delegationens Side med stor Energi og en Bitterhed, der endog tvang Forsikringsraadet til at anlægge Injuriesøgsmaal mod Delegationen.

Foreløbig var Stillingen den, at Forsikringsraadet i Henhold til Livsforsikringslovens Paragraf 48, jvf. Paragraf 25 —

da Banken ikke havde været i Stand til paa den i Loven foreskrevne Maade at supplere sit Depositum i Nationalbanken — i Juli 1924 havde taget Gothabankens danske Generalagentur under Administration, hvilket var sket i fuld Forstaaelse med Bankens Hoveddirektion og havde til Hensigt at søge Selskabets danske Forsikringsbestand overdraget til et andet Selskab paa de for de forsikrede gunstigste Vilkaar; samtidig havde Raadet overtaget Administrationsboets Aktiver. Generalagenten var i Forvejen af Gothabanken med et vist Varsel opsagt som Bankens danske Generalagent, men var samtidig anmodet om at fungere indtil videre; hans Fuldmagt tilbagekaldtes endelig i Oktober 1924 ved en Bekendtgørelse fra Forsikringsraadet. Under Paastand om at have større Modkrav hos Administrationsboet, eventuelt Forsikringsraadet, nægtede Generalagenten at aflevere ca. 6000 Kr. af Administrationsboets Aktiver, og Raadet lod derfor foretage Arrest hos ham for Beløbet og anlagde derefter Sag til Stadfæstelse af Arrestforretningen. I denne Sag afsagdes der i Juli 1925 ved Østre Landsret Dom, der gav Forsikringsraadet Medhold.

I Oktober 1924 indkaldte Forsikringsraadet — der omtrent samtidig havde givet Gotha-Banken (mod at denne præsterede en kontant Udbetaling af 160.000 Kr.) Saldokvittering for alle dens Forpligtelser ifølge Forsikringer i dansk Mønt — derefter ved Bekendtgørelse i Statstidende Tilbud paa Overtagelse af Gothabankens danske Forsikringsbestand, og ved den fastsatte Frists Udløb var der kun indkommet eet Tilbud, nemlig fra Hjælpekassen. Efter dette Tilbud vilde Forsikringsbestanden, der bestod af Markforsikringer til et Beløb af ca. 15 Mill. Mk. og af Kroneforsikringer til et Beløb af ca. 5½ Mill. Kr., kunne

overdrages saaledes, at de i Mark forsikrede vilde blive stillet paa samme Maade, som hvis de var forblevne i Gothabanken, idet de dog desuden opnaaede Hjælpekassens Garanti for deres Forsikringskrav, og at de i Kroner forsikrede vilde opnaa ikke blot fuld Forsikringssum, men ogsaa en Nedsættelse af de i Policerne stipulerede Præmier paa mindst 10 pCt., medens fremtidig Dividende vilde bortfalde. Forsikringsraadet ansaa dette Tilbud som særdeles gunstigt for de forsikrede og havde ved sin Anbefaling bevirket, at Hjælpekassen havde faaet Socialministerens Tilladelse til at overtage Forsikringsbestanden.

I Henhold hertil og til Paragraf 30 i Livsforsikringsloven opfordrede Forsikringsraadet da i December s. A. de forsikrede til inden 1. Februar 1925 at afgive deres Udtalelse om, hvorvidt de samtykkede i Overdragelsen eller ikke. Afstemningen gav imidlertid det Resultat, at 327 eller ca. 29 pCt. af samtlige Forsikringstagere stemte *mod* Overdragelsen, der hermed var forhindret, da der til dens Vedtagelse ifølge Livsforsikringsloven vilde kræves, at højst 20 pCt. af Forsikringstagerne stemte imod den. Der var herefter ikke andet for Forsikringsraadet at gøre end i Henhold til Livsforsikringslovens Paragraf 31 at skride til Nedsættelse af Forsikringsbeløbene og at sammenkalde en Generalforsamling af Forsikringstagerne til Stiftelse af et gensidigt Selskab, og hvis dette ikke førte til noget Resultat, da at fortsætte Administrationen og at overveje, om der skulde gøres yderligere Forsøg paa at overføre Forsikringerne til et nyt eller andet Selskab.

Det første Resultat af de Overvejelser, Raadet anstillede, blev det, at Raadet under Hensyn til samtlige foreliggende

Forhold — deriblandt, at man ikke ansaa det for forsvarligt at opfordre nogen til Tegning af Garantikapital i et eventuelt nyoprettet gensidigt Selskab — maatte kræve en Nedsættelse af Kroneforsikringerne til 79 pCt. af de i Policerne anførte Summer, men forinden Indkaldelse til den nødvendige Generalforsamling havde kunnet finde Sted, havde Raadet i December 1925 fra Hjælpekassen modtaget et nyt Tilbud om Overtagelse af Forsikringsbestanden. Det ny Tilbud, hvis Fremkomst var motiveret med, at det første Tilbuds Forkastelse mentes væsentlig at skyldes, at det ikke klart fremgik deraf, at der ikke var tilsigtet nogen økonomisk Vinding for Hjælpekassen, gik ud paa, foruden ligesom i det første Tilbud at garantere Forsikringstagerne fuld Forsikringssum og en Nedsættelse af de fremtidige Præmier paa 10 pCt., at begrænse det Beløb, som til Udgift for Bestanden maatte anvendes til Administration, til et Minimum (ca. 7000 Kr. aarlig, synkende efterhaanden som Præmieindtægt og Forsikringssum faldt bort) og at give Afkald paa enhver økonomisk Fordel for Hjælpekassen ved at tilsige Forsikringstagerne, at hele det Overskud, som maatte fremkomme, anvendtes til Dividende for Forsikringstagerne. Forsikringsraadet indstillede nu til Socialministeriet — og fik dets Tiltrædelse af Indstillingen — at det ny Tilbud forelagdes til Afstemning blandt Forsikringstagerne.

Den ny Afstemning iværksattes af Forsikringsraadet i Slutningen af Januar 1926 og gav det samme negative Resultat som den første Afstemning. Under sin Agitation for Tilbudets Forkastelse havde Delegationen bl. a. til Forsikringstagerne udsendt et Cirkulære, der var holdt i en meget skarp Tone,

og hvori Delegationen endog havde ladet sig forlede til i Forbindelse med Omtalen af Forsikringsraadets Behandling af Gothabank-Sagen, direkte at beskylde Raadets Medlemmer — specielt dets Formand — for Korruption. Dette Cirkulære gav Anledning til, at Forsikringsraadets Medlemmer: Raadsformand *Axel Kofod,* Professor, Dr. polit. *Harald Westergaard,* Direktør *C. A. Iversen* og Folketingsmand, Redaktør *N. Andreasen* anlagde Sag mod Gothabank-Delegationens Medlemmer: Statsgældsdirektør *P. O. A. Andersen,* Direktør *M. Henriksen,* Direktør *Th. Adler-Svanholm* og Direktør *O. Thielst.* I December 1926 faldt der ved Østre Landsret Dom i denne Sag med det Udfald, at de for Sagsøgerne fornærmelige Udtalelser mortificeredes, medens de sagsøgte dømtes til hver især til Statskassen at bøde 500 Kr. og til in solidum at betale 1200 Kr. i Sagsomkostninger. Hermed var den langvarige Gothabank-Strid dog stadig ikke bragt ud af Verden, hverken paa den tilsyneladende mest naturlige Maade gennem Bestandens Overdragelse til Hjælpekassen eller ved Dannelsen af et gensidigt Selskab paa Basis af Bestanden, men dette sidste Alternativ skulde Forsikringsraadet nu forelægge Forsikringstagerne.

Den 2. Juli 1928 offentliggjorde Forsikringsraadet da følgende Bekendtgørelse: „I Henhold til Paragraf 31 i Lov om Livsforsikringsvirksomhed af 30. Juni 1922 bekendtgøres herved, at der Mandag den 10. September 1928 Kl. 3 paa Børsen i København afholdes Generalforsamling af Forsikringstagere i „Generalagenturet for Gotha Livsforsikringsbank p. G." til Dannelse af et gensidigt Livsforsikringsselskab", og paa den saaledes indvarslede Generalforsamling vedtog Forsikringstagerne, skønt

Forsikringsraadet fraraadede det, med 358 Stemmer mod 145, Oprettelsen af et gensidigt Livsforsikringsselskab, der ikke blot skulde omfatte de løbende Forsikringer, men som skulde søge Koncession til Tegning af ny Forsikringer. Selskabet fik Navnet „Livsforsikrings-Anstalten af 1928 — gensidigt" og stiftedes med en fuldt indbetalt Garantikapital af 200.000 Kr. Samtidig valgtes Bestyrelse for det ny Selskab.

I Overensstemmelse med den saaledes tagne Generalforsamlingsbeslutning indsendte det nystiftede Selskabs Bestyrelse gennem Forsikringsraadet Andragende til Ministeriet om Tilladelse til at paabegynde Livsforsikringsvirksomhed, men nogle Krav, som Ministeriet har stillet med Hensyn til Størrelsen af det ny Selskabs Garantikapital, har medført, at den ønskede Tilladelse endnu (August 1930) ikke er blevet givet.

I den langvarige Sag var der imidlertid yderligere sket det, at tre af „Gotha-Banken"s Forsikringstagere — en dansk, en færøisk og en islandsk — i Efteraaret 1929 mod Forsikringsraadet anlagde Retssager til Afgørelse af Spørgsmaalet om, hvorvidt Forsikringsraadet overhovedet havde haft den fornødne Hjemmel i Livsforsikringsloven af 1922 til med forbindende Virkning for de paagældende Forsikringstagere at afslutte den af Raadet under 24. Oktober 1924 med „Gotha-Banken" indgaaede Overenskomst, ved hvilken der mod en kontant Udbetaling af 160.000 Kr. gaves „Gotha-Banken" Saldokvittering for alle dens Forpligtelser ifølge Forsikringer i dansk Mønt. I disse tre Sager afsagdes der den 18. Marts 1930 ved Østre Landsret enslydende Domme, der gav Sagsøgerne Medhold i deres Paastand om, at Forsikringsraadet havde savnet lovmæssig Beføjelse til at give den nævnte Saldokvittering.

Dommene appelleredes af Forsikringsraadet til Højesteret, der ved en Kendelse af 27. Juni 1930 omstødte dem og dermed frifandt Forsikringsraadet.

Om „Livsforsikringsanstalten af 1928 — gensidig" herefter snart kan ventes at træde i Virksomhed, eller om den omstridte „Gotha-Bank"-Portefeuille alligevel til syvende og sidst overtages af et andet Livsforsikringsselskab staar endnu, da dette skrives, hen i det uvisse; men der er i hvert Fald aabnet Mulighed for, at den sidstnævnte Ordning kan blive Slutresultatet. De i „Hjælpekassen" deltagende Selskaber er nemlig enedes om at se bort fra den oprindelig trufne Bestemmelse om, at intet af Selskaberne maatte give Separattilbud paa Overtagelse af „Gotha-Bank"-Portefeuillen. Tilbud paa denne kan da formentlig ventes fra Statsanstalten. Indtil videre er altsaa den omstridte Portefeuille stadig under Forsikringsraadets Administration.

Medens det foran omhandlede havde tildraget sig med Hensyn til Gothabanken, havde en Del andre udenlandske Livsforsikringsselskaber opgivet deres Ret til at tegne ny Forsikringer her i Landet. For flere af disse Selskabers Vedkommende var dette foranlediget af en ny i den reviderede Livsforsikringslov af 30. Juni 1922 optagen Bestemmelse om, at de udenlandske Selskaber, hvis deres Forsikringsfond, beregnet efter Reglerne i Lovens Paragraf 15, efter Fradrag af Lovaktiver efter Lovens Paragraf 19 samt af den mod Pant i Forsikringer ydede Laanesum, men forøget med et Beløb lig Summen af de i det sidst forløbne Regnskabsaar indgaaede Præmier for Forsikringer i danske Kroner, oversteg det i Nationalbanken stillede Depositum, skulde dette Depositum suppleres med

det manglende Beløb; i modsat Fald vilde Selskabet miste sin Ret til Nytegning her i Landet.

Der var nu straks to udenlandske Selskaber nemlig „Gresham Life Assurance Society, Lmtd.", London, og „The Standard Life Assurance Company", Edinburgh, som ikke ønskede at foretage den saaledes foreskrevne Depotsupplering, og som derfor i 1922 maatte give Afkald paa Tilladelsen til at tegne ny Forsikringer her i Landet. Det sidstnævnte Selskab overdrog derefter sin danske Forsikringsbestand til „Livs- og Genforsikringsselskabet Dana, A/S", der allerede i 1921 havde overtaget de danske Forsikringsbestande i „Lifförsäkrings-Aktiebolaget Victoria", Stockholm, og i „Försäkrings-Aktiebolaget Skandia", Stockholm, og som i 1922 yderligere overtog de danske Forsikringer i „Verzekerings Bank Kosmos", Zeist, og „New York Life Insurance Company", New York. I 1923 ophørte endvidere Selskabet „La Royal Belge", Bruxelles, med Nytegningen her i Landet, da det ikke havde ønsket at foretage den foran omskrevne paabudte Depotsupplering, og det tyske Selskab „Friederich Wilhelm"s sidste Rest af danske Forsikringer likvideredes s. A. definitivt, hvorefter altsaa ogsaa dette Selskab forsvandt fra det danske Livsforsikringsmarked.

Resultatet af hele den foran skildrede Overdragelses- og Ophørsbevægelse var nu blevet det, at Antallet af de udenlandske her i Landet arbejdende Livsforsikringsselskaber ved Slutningen af den betragtede Periode var gaaet ned til under Halvdelen af Antallet ved Periodens Begyndelse.

Medens der af danske Borgere i 1914 var tegnet Kapitalforsikringer til et Beløb af 76,3 Mill. Kr. i udenlandske Livs-

forsikringsselskaber, var det tilsvarende Beløb i 1928 kun ca. 72,7 Mill. Kr. — altsaa trods den foran paapegede Fremgang under Krigsaarenes Højkonjunktur og i de senere Aar en samlet Tilbagegang for hele Perioden paa henimod 4 Mill. Kr. Fordelingen paa Selskaberne efter Nationalitet var i øvrigt i Mill. Kr. følgende:

	1914	*1928*
Svenske Selskaber	28,0	40,0
Tyske „	20,2	18,3
Østrigske (italienske) Selskaber	2,0	0,6
Engelske Selskaber	11,3	1,2
Belgiske „	1,5	—
Hollandske „	2,9	12,4
U. S. A. „	10,4	0,2
Tilsammen...	76,3	72,7

Det er navnlig de engelske og de amerikanske Selskaber, der er blevet kede af at arbejde her i Landet, men i det hele taget er det gaaet tilbage med Forsikringsbestandene her for Selskaber af samtlige Nationaliteter med Undtagelse af de svenske og de hollandske, og for hvert af disse Landes Vedkommende er det kun et enkelt Selskab — henholdsvis „Thule" og „Uetrecht" — hvis Arbejde Fremgangen skyldes. Det er forstaaeligt nok, at det er de store udprægede Livsforsikringslande — England og U. S. A. — hvis Selskaber har trukket sig helt tilbage fra det lille danske Marked; dette spiller jo

en saa ubetydelig Rolle i Sammenligning med de store Hjemmemarkeder, at det for de paagældende Selskaber næppe er Umagen værd at ulejlige sig med dets Bearbejdelse, som dog naturligvis paa flere Maader byder større Vanskeligheder end Arbejdet i Hjemlandene.

Medens de udenlandske Selskaber i betydeligt Omfang er trængt tilbage fra det danske Livsforsikringsmarked, har der været en lille Fremgang i de danske Selskabers — det vil nu praktisk taget sige „Hafnia"s — Bestand af direkte i Udlandet tegnede Forsikringer. Medens der nemlig i 1914 af danske Livsforsikringsselskaber direkte var tegnet Kapitalforsikringer i Udlandet til et Beløb af 68,4 Mill. Kr., var Bestanden af saadanne Forsikringer i 1928 gaaet op til 75,7 Mill. Kr. — til Trods for at nogle Portefeuilleoverdragelser til udenlandske Selskaber i den mellemliggende Periode et Par Gange havde bragt den her omhandlede Bestand betydeligt ned, i 1922 endog med 50 pCt. Bevægelsen gennem hele Perioden fremgaar i øvrigt af følgende Talrække:

I 1914	var	Bestanden.....	68,4	Mill. Kr.
- 1915	—	.....	66,2	—
- 1916	—	.....	66,7	—
- 1917	—	.....	71,2	—
- 1918	—	.....	81,1	—
- 1919	—	.....	91,8	—
- 1920	—	.....	91,6	—
- 1921	—	.....	100,5	—
- 1922	—	.....	49,8	—

I 1923	var	Bestanden.....	61,1	Mill. Kr.
- 1924	—	.....	69,6	—
- 1925	—		54,9	—
- 1926	—		58,5	—
- 1927	—		66,1	—
- 1928	—		75,7	—

Den særlig iøjnefaldende Tilbagegang fra 1921 til 1922 skyldes en i 1921 stedfunden Overdragelse af „Hafnia"s norske Forsikringsbestand til det norske Selskab „Ydun", og den ligeledes betydelige Nedgang i Bestanden fra 1924 til 1925 har sin Aarsag i en anden speciel Afgang i „Hafnia"s udenlandske Bestand.

Der er, som det af det foranstaaende vil være fremgaaet, ikke stor Forskel paa de Beløb, som henholdsvis udenlandske Selskaber har tegnet i Danmark og danske Selskaber i Udlandet — ved direkte Tegning. De direkte tegnende danske Selskaber har jo imidlertid ogsaa i Genforsikring fra udenlandske Selskaber overtaget en Del Forsikringer.

d. Forsikringssummerne og Prisniveauet

Det samlede Resultat af Livsforsikringsselskabernes direkte Tegning af Kapitalforsikringer, der foran er behandlet særskilt for 1) danske private Selskaber, 2) Statsanstalten og 3) de udenlandske, tilladte Selskaber, bliver, naar det betragtes under eet følgende:

Bevægelsen i Forsikringsbestanden af direkte her i Landet tegnede Kapitalforsikringer (Mill. Kr.)

Aar	Samlet Tilgang	Samlet Afgang	Tilvækst	Bestand pr. 31/12
1914	103,7	89,1	14,6	782,0
1915	93,6	74,0	19,6	801,6
1916	105,5	56,7	48,8	850,4
1917	111,6	53,1	58,5	908,9
1918	166,1	56,1	110,0	1018,9
1919	209,0	59,0	150,0	1168,9
1920	246,3	88,2	158,1	1327,0
1921	178,1	121,6	56,5	1383,5
1922	159,1	157,6	1,5	1385,0
1923	160,6	122,7	37,9	1411,6
1924	165,8	117,0	48,8	1460,4
1925	177,5	128,7	48,8	1509,2
1926	180,5	146,1	34,4	1543,6
1927	187,9	156,4	31,5	1575,1
1928	197,7	158,8	38,9	1614,0

Man kan nu ikke uden videre betragte den stærke Fremgang i den nytegnede Forsikringssum i Aarene 1915–1920 *blot* som et Resultat af de gunstige Konjunkturer i Forbindelse med et særlig energisk Akkvisitionsarbejde til de gode Tiders bedst mulige Udnyttelse. Den i de nævnte Aar stedfundne vedvarende Stigning i Prisniveauet maatte naturligt medføre om ikke en fuldt ud tilsvarende saa dog en ikke ubetydelig — og ganske automatisk — Stigning i de nytegnede Forsikringssummer, hvis disse vedblivende saa nogenlunde skulde svare til de Størrelseskrav, der før Krigen stilledes til Livs-

forsikring af det forsikringssøgende Publikum. Paa samme Maade maatte Livsforsikringssummernes Størrelse formodes at indrette sig efter det svingende Prisniveau efter Krisen i 1920.

Til Belysning af Prisudviklingen efter 1914 har man bl. a. de af Det statistiske Departement beregnede Tal vedrørende Bevægelsen i Leveomkostningerne, der maa betragtes som værende af væsentlig Betydning ved de Overvejelser, det forsikringssøgende Publikum anstiller, naar det skal bestemme det Beløb, en ønsket Livsforsikring skal lyde paa. I hvert Fald for de mindre og middelstore Livsforsikringer, og det er jo den aldeles overvejende Del af den samlede Forsikringsbestand, maa Forbindelsen med Leveomkostningerne antages at være til Stede. For de faa meget store, undertiden af forretningsmæssige Hensyn tegnede Forsikringer, er det muligt, at det snarere er mellem en gros Pristallet og Forsikringssummernes Størrelse, at der kan forventes at være en vis Korrelation.

Det statistiske Departements Tal til Belysning af Bevægelsen i Leveomkostningerne viser nu følgende Udvikling:

Juli 1914	100	Juli 1922	199
„ 1915	116	„ 1923	204
„ 1916	136	„ 1924	214
„ 1917	155	„ 1925	219
„ 1918	182	„ 1926	184
„ 1919	211	„ 1927	176
„ 1920	262	„ 1928	176
„ 1921	237		

Vil man nu undersøge, om der er en Sammenhæng mellem Svingningerne i Leveomkostningerne og Svingningerne i de

i de tilsvarende Aar nytegnede Forsikringsbeløb, vil det næppe være godt for disse sidstes Vedkommende at gaa ud fra Tilgangstallet for Aaret 1914, da dette Aar af flere Grunde som foran nærmere forklaret ikke kan betragtes som noget normalt Tilgangsaar. Det vil formentlig være bedre at tage sit Udgangspunkt i et Tal, der angiver den aarlige Gennemsnitstilgang i en vis Aarrække *før* 1914, og da det nærmeste Femaar før 1914 for saa vidt heller ikke kan betragtes som normalt, hvad Tilgangen angaar, som Akkvisitionsforholdene netop da var særlig demoraliserede, vil man snarere træffe Normalen for den aarlige Tilgang, naar man tager Gennemsnitstilgangen i Tiaarsperioden 1905–14. En Beregning viser nu, at den gennemsnitlige aarlige Tilgang for dette Tiaar var ca. 97 Mill. Kr. Da det maa forudsættes, at Tilgangstallet — under Hensyntagen til Befolkningens Vækst og stigende Forstaaelse af Livsforsikringens Betydning — har en naturlig Tendens til Stigning, vil det næppe være meget forkert, naar man regner med 100 Mill. Kr., som den Forsikringssum, der i hvert Fald i den første halve Snes Aar efter 1914 normalt maatte regnes med som gennemsnitlig aarlig Nytegning, hvis der ingen Forandring var sket i Prisniveauet. Under Hensyntagen til de faktisk stedfundne Forandringer i Prisniveauet skulde da de aarligt nytegnede Forsikringers nominelle Beløb falde sammen med de foran meddelte Pristal (da den aarlige Nytilgang er forudsat normalt at være netop *100* Mill. Kr.), og Forholdet mellem de forventede og de faktisk tegnede Beløb skulde saaledes være det, som fremgaar af den følgende Opstilling.

Samtlige Opstillingens Tal angiver Beløbene i Millioner Kr.

Aar	Forventet Nytegning under Hensyntagen til Forandringerne i Leveomkostninger	Faktisk Nytegning	Forskel. Mere (+) eller mindre (÷) end forventet
1915	116	93,6	÷ 22,4
1916	136	105,5	÷ 30,5
1917	155	111,6	÷ 43,4
1918	182	166,1	÷ 15,9
1919	211	209,0	÷ 2,0
1920	262	246,3	÷ 15,7
1921	237	178,1	÷ 58,9
1922	199	159,1	÷ 39,9
1923	204	160,6	÷ 43,4
1924	214	165,8	÷ 48,2
1925	219	177,5	÷ 41,5
1926	184	180,5	÷ 3,5
1927	176	187,9	+ 11,9
1928	176	197,7	+ 21,7

Under de givne Forudsætninger fremgaar det af disse Tal, at den aarligt nytegnede Forsikringssums Størrelse vel, som det maatte forventes, veksler — til 1926 ganske regelmæssig — med Forandringerne i Prisniveauet, men at den indtil Periodens to sidste Aar dog stadig har holdt sig *under* det Beløb, der maatte tegnes, hvis Forsikringernes Størrelse skulde svare til det før Krigen normale. Nogen fuldstændig Overensstemmelse mellem de to Talrækker er der saaledes ikke, og en saadan kunde man heller ikke vente, og navnlig kunde man ikke vente nogen absolut *samtidig* Overensstemmelse; der maa jo nødvendigvis gaa nogen Tid, inden en Ændring

i Prisniveauet kommer til at gøre sin Indflydelse gældende paa de nytegnede Forsikringers Størrelse; nærmest ved at naa op paa det til Prisniveauet svarende Beløb er Tilgangen først i Aarene 1918–20, dernæst i 1926 for endelig at naa op over det i 1927 og 1928.

Som det af det foran meddelte fremgaar, er de benyttede Pristal alle beregnede pr. 1. Juli; man kunde maaske mene, at det vilde have været rigtigere at have benyttet et Gennemsnit af Januar- og Julipristallene ved den foretagne Sammenligning. Ved Anvendelsen af saadanne Gennemsnitspristal vil man ganske vist finde, at de forventede og de faktisk tegnede Beløb nærmer sig lidt mere til hinanden end ved den først anvendte Sammenligningsmetode; men Billedet af Bevægelserne er i øvrigt i begge Tilfælde i Hovedtrækkene ganske det samme. Ogsaa ved en paa sidstnævnte Maade foretagen Sammenstilling viser det sig, at de i Aarene 1919–20 og 1926–28 nytegnede Forsikringsbeløb paa det nærmeste svarer til dem, man maatte vente under Hensyntagen til Forandringerne i Prisniveauet.

Det reneste Udtryk for den Indflydelse, Prisniveauets Forandringer har udøvet paa Forsikringssummernes Størrelse, skulde man paa Forhaand vente at faa ved en Beregning af de nytegnede Forsikringssummers gennemsnitlige Størrelse — eller endnu bedre den gennemsnitlige Størrelse af de i de enkelte Aar indgaaede Begæringer om Forsikring. Beregner man saadanne Gennemsnitstal samt de Gennemsnitssummer man — med Udgangspunkt i 1914 — under Hensyntagen til Forandringerne i Leveomkostninger skulde op paa, hvis Forsikringerne vedblivende skulde have den samme *reelle* Værdi,

og sammenligner man disse to Rækker Gennemsnitstal, kommer man til følgende Resultat for *de danske private Selskaber under eet.* (De anvendte Pristal er Gennemsnit af Januar- og Julipristallene).

Aar	De indgaaede Begæringers Gennemsnitsbeløb	Pristal	Beregnet Gennemsnit af Begæringer under Hensyntagen til Prisniveau	Forskel. Mindre (÷) end beregnet
1914	834	100	834	0
1915	869	116	967	÷ 98
1916	915	130	1084	÷ 169
1917	1101	150	1251	÷ 150
1918	1038	170	1451	÷ 413
1919	1343	200	1668	÷ 325
1920	1615	252	2101	÷ 486
1921	1271	250	2080	÷ 809
1922	1700	205	1710	÷ 10
1923	1456	201	1676	÷ 220
1924	1511	211	1760	÷ 249
1925	1530	220	1835	÷ 305
1926	1480	189	1576	÷ 96
1927	1390	178	1485	÷ 95
1928	1353	176	1467	÷ 114

Disse Talrækker viser nok, at der, naar hele Perioden betragtes under eet, har været en ikke helt ubetydelig Stigning i de indgaaede Begæringers Gennemsnitsbeløb, om end Stigningen under Indflydelse af de vekslende Konjunkturer har været ret uregelmæssig. Naar der f. Eks. i 1921 er et meget stort Fald i det faktiske Gennemsnitsbeløb, maa dette sikkert tilskrives Krisevirkninger; Krisen i 1920 har ikke alene be-

virket, at der er tegnet færre Forsikringer, hvad der er naturligt nok, men ogsaa, at Forsikringernes Gennemsnitsstørrelse har været mindre, skønt den under Hensyn til Prisniveauet burde have været større. I det hele taget viser Talrækkerne, at Prisændringerne ikke i noget af Periodens Aar er slaaet helt igennem paa den private Livsforsikrings Omraade, naar dette, saaledes som her er sket, tages under eet, men ogsaa her viser det sig dog, at der i de senere Aar er meget nær ved at være Overensstemmelse mellem Prisniveau og Begæringssum.

De forskellige private Selskabers Virkeomraade er imidlertid af ret forskellig Art — flere Selskaber driver baade Folkeforsikring og almindelig Livsforsikring — og den samlede Masse af indgaaede Begæringer vil derfor angaa højst forskelligartede Forsikringer, der langt fra alle paavirkes paa samme Maade, eller i samme Grad, af Forandringerne i Leveomkostningerne. Det er sandsynligt, at man, hvis man af Massen kunde udskille samtlige Begæringer om egentlige Folkeforsikringer, der maa antages i særlig høj Grad at blive paavirkede af Leveomkostningernes Højde til enhver Tid, da for deres Vedkommende vilde finde større Overensstemmelse mellem to paa samme Maade som foran beregnede Gennemsnitsrækker. En saadan Adskillelse kan nu vel ikke foretages for alle de paagældende Selskabers Vedkommende, men i „Dansk Folkeforsikringsanstalt" har man et Selskab, som *kun* tegner Folkeforsikringer, og foretager man for de til dette Selskab indgaaede Begæringer nogle helt til de foran foretagne svarende Beregninger (Pristal altsaa som foran Side 389 angivet), faar man følgende Resultat:

Aar	De indgaaede Begæringers Gennemsnitsbeløb	Beregnet Gennemsnit af Begæringerne under Hensyntagen til Prisniveau	Forskel. Mere (+) eller mindre (÷) end beregnet
1914	328	328	0
1915	346	380	÷ 34
1916	375	426	÷ 51
1917	460	492	÷ 32
1918	425	570	÷ 145
1919	522	656	÷ 134
1920	615	826	÷ 211
1921	470	820	÷ 350
1922	724	672	+ 52
1923	722	659	+ 63
1924	742	692	+ 50
1925	831	721	+ 110
1926	722	620	+ 102
1927	660	584	+ 76
1928	623	577	+ 46

Heller ikke her viser vel de to Rækker — de faktiske og de efter Prisniveauet beregnede — Gennemsnitsbeløb fuld Overensstemmelse, men denne er dog her meget bedre end ved de tidligere meddelte Rækker af samme Art; med disse sidste stemmer de her opstillede overens i det faktiske Gennemsnitsbeløbs Fald i 1918 — der er temmelig uforklarligt — og i 1921, der maa tilskrives Krisevirkningerne, men i øvrigt er Stigningen i det faktiske Gennemsnitsbeløb i hele Perioden langt mere regelmæssig her end ved de tidligere for de private Selskaber under eet meddelte Tal, og særlig falder det i Øjnene, at de faktiske Gennemsnitsbeløb i Periodens syv

sidste Aar er *større* end de tilsvarende efter Prisniveauet beregnede. Alt i alt faar man af Tallene det Indtryk, at Folkeforsikringens Summer er i langt bedre Overensstemmelse med Leveomkostningernes Forandringer end samtlige Livsforsikringer taget undet eet. I Folkeforsikringen er Forsikringerne tilsyneladende fuldt ud indrettet efter det ændrede Prisniveau — i de senere Aar er endda Faldet i Pengeværdien mere end udlignet. I den paaviste Stigning er man vel ogsaa berettiget til at se et Udslag af de mindre bemidlede Folkelags bedrede økonomiske Kaar.

For dem, der i Aarene med de stærke Prisstigninger for første Gang har tegnet Livsforsikringer, har der vel været Mulighed for at indrette Forsikringssummen efter det i Tegningsøjeblikket gældende Prisniveau — en Mulighed der som allerede paavist ogsaa er blevet i hvert Fald delvis udnyttet — og for de fra gammel Tid forsikrede har der været en, om end paa Grund af den nu mere fremrykkede Alder bekostelig, Adgang til under Forudsætning af vedblivende tilfredsstillende Helbredsforhold at bringe deres deprecierede Forsikringssummer i fornyet Samklang med Prisniveauet ved Tegning af Tillægsforsikringer, men ingen af de to Kategorier af livsforsikrede har haft Mulighed for at sikre sig en for al Fremtid værdistabil Forsikring; ny Svingninger i Prisniveauet vilde kunne tilintetgøre Virkningerne af selv de omhyggeligste Bestræbelser for at vedligeholde Ligevægten mellem Forsikringssum og Prisniveau. Og for de gamle livrenteforsikrede, der maaske i sin Tid havde anvendt alt, hvad de ejede, til Indkøb af en Livrente, var der overhovedet ingen Mulighed for at raade Bod paa Følgerne af Prisniveauets Stigning; de

sad nu tilbage med et Rentebeløb, der vel nominelt stadig var det samme, men derimod i Købekraft langt fra svarede til det ved Livrentens Tegning forudsatte. Hvad de her berørte Forhold har medført af Ulykker — særlig i de af Valutamisèren haardest ramte Lande, men ogsaa til en vis Grad herhjemme — behøver ikke nærmere at uddybes.

Hele det samfundsmæssigt overordentlig betydningsfulde Spørgsmaal om Livsforsikringens Forhold til Prisniveauets Svingninger har som bekendt i Tyskland i Efterkrigsaarene givet Anledning til praktiske Forsøg paa at skabe „værdifaste" Forsikringer (Guldmarkforsikringer, Dollarsforsikringer, „Roggen"-forsikringer o. s. v.), men selv Forsikringer i Guldvaluta er langt fra „værdifaste". Der var saaledes allerede før Krigens Udbrud, da Guldet gennem Seddelpengenes Indløselighed var sikret som Møntsystemernes Grundlag, gennem en længere Aarrække foregaaet en ret stærk Prisstigning, som havde haft sin værdiforringende Indflydelse paa de tegnede Forsikringssummer, og Systemet med at tegne Forsikringer i „Rug"-værdier viste sig i sin tyske Udformning ikke i Stand til at løse Problemet: værdifast Forsikring paa fuldt tilfredsstillende Maade, selv om man her var inde paa den rigtige Tanke.

Problemet venter stadig paa sin endelige Løsning, som det vil blive en af Livsforsikringens vigtigste Fremtidsopgaver at bringe. Betydningsfulde Bidrag til en Løsning er imidlertid i Litteraturen givet af Østerrigeren, Professor, Dr. *Ernst Blaschke* og af Danskeren, Professor, Dr. *Harald Westergaard.* Professor Blaschke gaar i sit Forslag først ud fra den almindelige Prisstigning, som man allerede kendte før Krigen; han forudsætter eksempelvis, at Pengenes Købeevne gennemsnit-

lig synker med en Procent hvert Aar, og Forsikringssummen bør da for at modvirke Virkningerne heraf stige med en Procent for hvert Aar, dens Udbetaling udskydes. Fordelen ved en saadan Ordning er navnlig den, at den ikke volder noget regningsmæssigt Besvær, og at den ikke vil ændre Forsikringsselskabernes nugældende Grundlag, men den har den betydelige Mangel, at den forudsatte Regelmæssighed (1 pCt. aarlig) i Prisstigningen ikke svarer til de virkelige Forhold, og at den under en Prisrevolution, som den Krigen medførte, slet ikke slaar til, selv om man regnede med langt højere aarlig Tilvækst i Prisstigningen. Ordningen yder altsaa ikke de forsikrede fuld, men kun delvis Beskyttelse. Blaschke er da ogsaa klar over, at der over for denne Vanskelighed maa regnes med Forsikringssummernes Indretning efter det faktiske — ikke et forudsat — Prisniveau, beregnet efter visse repræsentative Varers en gros Priser, og han tænker sig de Tillæg til de udbetalte Forsikringer, som Prisopgangen i et givet Tidsafsnit fører med sig, paalignet de forsikrede, idet Ordningen af disse Forhold skulde ske gennem en Sammenslutning af Selskaber, der i Fællesskab skulde oprette en Anstalt med den foreslaaede Ordnings Gennemførelse som Maal.

Professor Westergaards Forslag — udviklet i Artiklerne: „Prisopgangen og Forsikringsvæsenet" i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1919, „Forsikringsvæsenet og Priserne" i „Assurandøren" Nr. 22, 1919, „Livsforsikringen og Prisrevolutionen" i „Assurandøren" Nr. 6, 1920, samt i „Verdenskrigens Indflydelse paa Forsikringsvæsenet" i Nordisk Forsikringstidsskrift 1921 — synes mere rationelt end Blaschkes og af mere omfattende Virkninger, idet det ikke blot sigter paa fuld Be-

skyttelse for de forsikrede, men, da det som Forudsætning har en almindelig Kreditreform, ogsaa kommer til at virke som Beskyttelse for Obligationsejere. Professor Westergaards Forslag gaar nemlig kort udtrykt ud paa, at man i Stedet for som nu i Livsforsikringen at regne Præmier og Forsikringssummer i Penge, gaar over til at regne disse Ydelser efter „Index-numbers", f. Eks. efter „Index-numbers" Kapitelstakst for Byg eller lignende, saaledes som man i stort Omfang har gjort det ved Beregningen af Forpagtningsafgifter og visse Pensioner. Naar der da samtidig hermed gennemførtes saadanne Reformer af Kreditvæsenet, at der f. Eks. for Prioritetsobligationer saavel som for Kreditforeningsobligationer ikke som nu beregnedes et fast Rentebeløb, men et Rentebeløb, der vekslede med de vekslende Priser, vilde den praktiske Gennemførelse af Ordningen ikke volde Livsforsikringen større Vanskeligheder at overvinde, men selvfølgelig vilde der kræves en Ændring i Livsforsikringsloven, for at Reformen kunde gennemføres. Professor Westergaard tænkte sig ingenlunde selv sit Forslag gennemført med eet Slag, men ønskede foretaget et Forsøg, og han pegede paa Statsanstalten for Livsforsikring som den Institution, der var nærmest til at foretage det første Forsøg ved at tilbyde ny tiltrædende forsikrede, der maatte ønske det, ad den foreslaaede Vej at dække Risikoen for Pengenes synkende Værdi.

e. Den frivillige Afgang

Hvad *Afgangen* af Livsforsikringer angaar, da er den i de foran meddelte Tabeller angivet under eet for alle Former

for Afgang. Vil man imidlertid studere Afgangsforholdene lidt nærmere, ønsker man f. Eks. at undersøge, hvordan de paavirkes af de skiftende Konjunkturer, eventuelt ogsaa af et forceret Akkvisitionsarbejde, maa der fra den samlede Afgang foretages en Udskillelse af den *normale* Afgang. Der er vel for saa vidt en Forbindelse ogsaa mellem den „normale" Afgang — d. v. s. den, der skyldes den forsikredes Død eller Forsikringstidens Udløb — og Konjunkturerne, som den saakaldte *frivillige* Afgang — d. v. s. den, der foregaar før det i Policen forudsatte Tidspunkt — naturligvis paavirker Størrelsen af den Forsikringsbestand, der bliver tilbage med Mulighed for et normalt Udløb, men i øvrigt maa den normale Afgang naturligt vokse uafhængig af Konjunkturerne, efterhaanden som Forsikringsbestandene bliver ældre. Den normale Afgang har da sin særlige Betydning ved Paavisning af, i hvor stort Omfang de tegnede Forsikringer naar deres egentlige Formaal, men det er den frivillige Afgang, der fortrinsvis paavirkes af Konjunkturerne.

Egentlig er det ikke helt korrekt, saaledes som det er almindeligt, at anvende Udtrykket *frivillig* Afgang paa samtlige de Forsikringer, der ophæves, før deres Forsikringssummer forfalder paa policemæssig Maade, idet vel nok største Delen af denne Afgang netop finder Sted, fordi de paagældende forsikrede paa Grund af svigtende økonomisk Evne er *tvungne* til at indstille Præmiebetalingen for deres Forsikringer, men Terminologien er nu engang saaledes. Forstaaet paa denne Maade deles den frivillige Afgang igen i den, der — fordi de paagældende Forsikringer kun har været kort Tid i Kraft — foregaar, uden at de forsikrede i den Anledning

faar nogen kontant Godtgørelse, og i den, der sker med en saadan Godtgørelse. Begge Afgangsformer paavirkes utvivlsomt stærkt af Konjunkturerne, og særlig den første af dem vil tillige være under stærk Indflydelse af et forudgaaende særlig forceret Akkvisitionsarbejde, idet adskillige Forsikringsemner ved et saadant maa forudsættes at have ladet sig paavirke til at paatage sig større Præmieforpligtelser, d. v. s. til at tegne større Forsikringer, end de vel kan magte. Det er i hvert Fald en Kendsgerning, at den frivillige Afgang er særlig stor blandt Forsikringer, som kun er faa Aar gamle. Ved de ældre Forsikringer kan de paagældende forsikredes svigtende økonomiske Evne i Nedgangsperioder vel gøre det fristende at søge Hjælp i Forsikringens Tilbagekøbsværdi, men der maa dog her antages altid at være betydelige moralske og økonomiske Hæmninger at overvinde, før der gives efter for Fristelsen. Man ved jo, at man derved tilintetgør Forsikringens Beskyttelsesformaal, og at den kontante Godtgørelse kun bliver en Del af de indbetalte Præmier.

I Opstillingen Side 398 gives der en Oversigt over den frivillige Afgang i Aarene 1914—28.

Ved en Betragtning af de der gengivne Talrækker for Afgang henholdsvis med og uden kontant Godtgørelse vil man vel for de fleste af Aarene finde en vis Overensstemmelse mellem dem med Hensyn til samtidig Fald eller Stigning i de til hinanden svarende Rækkers Tal, men Overensstemmelsen mangler dog ganske for Aarene 1919, 1921, 1922 og 1923, hvor Bevægelsen (set i Forhold til de nærmest forudgaaende Aar) i de til hinanden svarende Rækker er hinanden ganske modsatte: Der er f. Eks. for Afgangen *uden* Godtgørelse et be-

Frivillig Afgang i danske private Selskaber 1914–28

Aar	*Uden* Godtgørelse		*Med* Godtgørelse	
	Antal Forsikringer	Forsikringssum	Antal Forsikringer	Forsikringssum
1914	95.676	63,8 Mill. Kr.	5.165	6,9 Mill. Kr.
1915	66.182	46,1 „	4.619	7,2 „
1916	37.768	26,7 „	3.618	6,7 „
1917	35.073	23,6 „	3.687	6,2 „
1918	28.699	21,2 „	2.674	4,2 „
1919	30.989	25,4 „	2.265	4,1 „
1920	43.404	42,0 „	4.504	10,6 „
1921	63.904	65,0 „	5.095	9,3 „
1922	53.415	60,8 „	5.741	11,7 „
1923	44.709	45,2 „	6.892	14,4 „
1924	43.006	43,5 „	6.527	14,0 „
1925	46.355	45,0 „	7.365	14,9 „
1926	53.825	52,1 „	8.790	17,6 „
1927	56.995	54,4 „	11.699	22,9 „
1928	58.379	57,1 „	11.954	23,1 „

tydeligt Fald saa vel i Forsikringernes Antal som i Forsikringssum at notere fra 1921 til 1922 og fra 1922 til 1923, men for Afgangen *med* kontant Godtgørelse er Forholdet i de samme Aar det helt modsatte. Muligvis maa noget af Forklaringen paa dette Forhold søges i Tidspunktet, da Forsikringerne uden Godtgørelse føres til endelig Afgang i Selskabernes Bøger — maaske er en Del Forsikringer, som faktisk er traadt ud af Kraft i et bestemt Aar, først ført til Afgang i det følgende Aar — men det er ikke udelukket, at

Uoverensstemmelsen skyldes, at de økonomiske Konjunktursvingninger i nogen Grad virker forskelligt i de forskellige Befolkningslag. Er det f. Eks. overvejende Arbejderbefolkningen, hvis Forsikringer bidrager til Afgangen uden Godtgørelse, medens det særlig er selvstændige erhvervsdrivende, der hæver deres Forsikringer mod kontant Godtgørelse, fordi de har faaet haardt Brug for Kapital til deres Virksomhed, er det ikke paa Forhaand at betragte som givet, at Bevægelsen i de to Afgangsrækker maa blive absolut ensartet samtidig. Og at det i hvert Fald er økonomisk ret ulige stillede Befolkningslag, der er de dominerende i hver sin af de to Grupper af Afgang, fremgaar deraf, at Gennemsnitssummerne i Grupperne er saa forskellige, som følgende Talrækker viser:

Aar	For Afgang *uden* Godtgørelse	For Afgang *med* Godtgørelse
1914	ca. 670 Kr.	ca. 1335 Kr.
1915	„ 700 „	„ 1560 „
1916	„ 700 „	„ 1850 „
1917	„ 670 „	„ 1680 „
1918	„ 730 „	„ 1570 „
1919	„ 820 „	„ 1810 „
1920	„ 980 „	„ 2350 „
1921	„ 1020 „	„ 1825 „
1922	„ 1150 „	„ 2040 „
1923	„ 1000 „	„ 2090 „
1924	„ 1010 „	„ 2145 „
1925	„ 970 „	„ 2025 „
1926	„ 968 „	„ 2000 „
1927	„ 954 „	„ 1958 „
1928	„ 978 „	„ 1933 „

Det ses, at Gennemsnitssummen for en Forsikring, der føres til Afgang uden Godtgørelse, helt igennem er langt mindre (gennemsnitlig under Halvdelen) end Gennemsnitssummen for Forsikringer, der hæves med kontant Godtgørelse, og denne Forskel har endda næppe faaet sit fulde Udtryk i de anførte Tal, da de med Godtgørelse hævede Forsikringer gennemsnitlig er ældre end de uden Godtgørelse hævede, og Prisniveauets Stigning derfor for de førstnævntes Vedkommende ikke kan antages at have vist sin Virkning paa Tallene i samme Grad som paa Tallene for de sidstnævnte. Men Gennemsnitssummen for de uden Godtgørelse hævede Forsikringer er ikke blot meget mindre end den tilsvarende Sum for de med Godtgørelse hævede, men tillige betydeligt lavere end den tidligere meddelte Gennemsnitssum for samtlige de i de private Selskaber begærede ny Forsikringer. Viser Gennemsnitstallene da ikke andet, saa fastslaar de i hvert Fald med uomtvistelig Tydelighed, at det er de *smaa* Forsikringer, der særlig bidrager til den frivillige Afgang, at Forholdet altsaa er det samfundsøkonomisk meget beklagelige, at det er de mindst bemidlede blandt de forsikrede, der særlig spilder deres Penge paa Forsikringer, der ikke fører til det tilsigtede Formaal.

Paa Forhaand vil man vente, at der — netop da det fortrinsvis er de *smaa* Forsikringer, der først opgives — maa findes en ret nøje Forbindelse mellem den frivillige Afgang, særlig den uden Godtgørelse, og Arbejdsløsheden. For at faa et Overblik over, om denne Forhaandsantagelse holder Stik, er de gennemsnitlige, aarlige Arbejdsløshedsprocenter paa næste Side sidestillet med Afgangsprocenterne for Forsikringer uden Godtgørelse.

Aar	Arbejdsløsheds-procent	Afgaaede Summer uden Godtgørelse i pCt. af Forsikrings-bestanden
1914	9,9	10,2
1915	8,1	7,3
1916	5,1	4,1
1917	9,7	3,4
1918	18,1	2,7
1919	10,9	2,9
1920	6,1	4,1
1921	19,7	5,9
1922	19,3	5,9
1923	12,7	4,4
1924	10,8	4,1
1925	14,8	4,1
1926	20,7	4,7
1927	22,5	4,8
1928	18,5	5,0

Nogen helt god Overensstemmelse mellem de to Talrækker er der ikke; bedst er Overensstemmelsen for den betragtede Periodes Aar efter 1920, i hvilke Afgangen i hvert Fald viser Tendens til at stige og falde med Arbejdsløshedsprocentens Stigen og Falden; derimod er den daarlig for Aarene 1917–20 — altsaa de egentlige Højkonjunkturaar. Man maa imidlertid huske paa, at nogen absolut *samtidig* ensartet Bevægelse i de to Talrækker kunde man ikke paa Forhaand vente at finde. Forholdet er jo det, at en indtrædende Arbejdsløshed ikke straks, men først efter nogen Tids Forløb gør sin Indflydelse paa Afgangen fuldt gældende. F. Eks.

kan den betydelige Arbejdsløshed i 1918 først ventes at have gjort sin Indflydelse rigtig gældende i det følgende Aar. Naar man erindrer dette Forhold, bliver Overensstemmelsen bedre.

f. Forsikringsformer

Af stor Betydning for den rigtige Bedømmelse af Livsforsikringens nationaløkonomiske Virkninger er Besvarelsen af Spørgsmaalet om, hvordan Forsikringsbestanden er sammensat: Hvilke Forsikringsformer der er de overvejende; de er jo nemlig ikke alle lige værdifulde for Samfundets Økonomi. Hele dette Spørgsmaal — og en Del andre — har faaet en grundig Belysning i en Afhandling: „Følger Livsforsikringsvirksomheden med Tiden" af Dr. polit. *Jens Pedersen.* Afhandlingen er offentliggjort i Nordisk Forsikringstidsskrift, Hæfte 1, Aargang 1928, (jfr. Dr. Pedersens og andres Afhandlinger om Emnet „Risikoforsikring — Spareforsikring" skrevet til den 9. internationale Aktuarkongres i Stockholm 1930).

At der, siden Livsforsikringen vandt Indpas her i Landet og til vore Dage, er foregaaet en meget betydelig Ændring i Forsikringsbestandens Sammensætning er en Kendsgerning, som alle Livsforsikringsmænd er paa det rene med — det er for øvrigt et internationalt Fænomen, idet dog U. S. A. danner en Undtagelse — og denne Kendsgerning har vel ogsaa for enkelte danske Selskabers Vedkommende været talmæssigt paavist, men en alle Selskaber omfattende Undersøgelse — paa Grundlag af Forsikringsraadets Beretninger — har saa vidt vides ikke tidligere været foretaget. Den omhandlede Forandring var nu ganske vist begyndt — og var

endog i det væsenligste slaaet igennem — længe før vi med Livsforsikringsloven af 1904 fik Forsikringsraadets aarlige Beretninger at bygge paa ved en saadan Undersøgelse, men det er dog ikke usandsynligt, at den siden er skredet yderligere frem, og paa Forhaand er det ikke udelukket, at Udviklingen i Krigsaarene ogsaa her kan have øvet Indflydelse. I hvert Fald er det ikke uden Interesse at se lidt paa, hvordan Bestandens Sammensætning har forandret sig i den Aarrække, for hvilken vi har officielle Tal at holde os til, og navnlig har blandt de forskellige Forsikringsformer den „livsvarige Livsforsikring" og „Livsforsikringen med Udbetaling" i denne Forbindelse sin store Interesse — af Grunde, som i det følgende skal blive nærmere belyste.

Et Par af de Livsforsikringsformer, der opføres i Forsikringsraadets Beretninger, nemlig „ophørende Livsforsikring" og „livsbetinget Kapitalforsikring" figurerer i Beretningerne med saa smaa Beløb — for Aaret 1928 henholdsvis 5,0 Mill. Kr. og 10,5 Mill. Kr. — at det ikke har nogen synderlig Interesse at dvæle ved dem. For den ophørende Livsforsikrings Vedkommende er det dog i Forbigaaende sagt særdeles tydeligt, at den har været paavirket af Krigsøkonomien; i 1914 udgjorde nemlig Bestanden af disse Forsikringer kun 3,3 Mill. Kr., men i Aarene derefter steg den jævnt og var i 1919 og 1920 naaet op paa 14 à 15 Mill. Kr. for derefter at synke rask indtil de foran nævnte 5,0 Mill. Kr. i 1928 — altsaa til et Beløb, der, naar Prisstigning og Befolkningsforøgelse tages i Betragtning, næppe var større i reel Værdi end det tilsvarende Beløb i 1914. Naar der i Krigsaarene og de derefter nærmest følgende Aar var en relativt betydelig Tilgang i disse

Forsikringer, hænger dette utvivlsomt sammen med Kreditforholdene i disse Aar; det har for Spekulanter, men for øvrigt ogsaa for de almindelige forretningsdrivende, hyppigt været nødvendigt at støtte deres Kredit ved Deponeringen af en Livsforsikringspolice, og en til dette Formaal godt passende Forsikringsform er netop den ophørende Livsforsikring. Ogsaa den livsbetingede Kapitalforsikring har for øvrigt, naar hele Perioden fra 1914 ses under eet, holdt sig omtrent paa samme Bestand, dog med en Tendens til Stigning i de økonomisk mest bevægede Aar. Maaske har man Lov til i denne Tendens til Stigning at se et Udslag af en tilstedeværende Tilbøjelighed til at anvende i hvert Fald en Del af de letvundne Krigsfortjenester til Sikring af Alderdommen.

To andre af Grupperne af Forsikringsformer i Forsikringsraadets Beretninger, nemlig „simpel Kapitalforsikring" og Samlingsgruppen „andre Forsikringer", er i Perioden efter 1914 naaet op paa en Bestand, der er en Del over det dobbelte af, hvad Bestanden var ved Periodens Begyndelse. Bestandene er steget henholdsvis fra 28,5 Mill. Kr. til 64,9 Mill. Kr. og fra 77,6 Mill. Kr. til 177,4 Mill. Kr. I den første Gruppes Stigning er der intet som helst mærkværdigt, og hvad den anden Gruppe angaar, da omfatter den saa mange forskelligartede Forsikringer, f. Eks. forskellige Former af Alderdomsforsørgelsesforsikringer, Konfirmationsforsikringer, Børneforsikringer, Sparekasseforsikringer, Forsikringer med dobbelt Udbetaling, Kombineret Livs- og Ulykkesforsikring m. m., at den alene af den Grund ikke er tilgængelig for en nærmere Vurdering.

Tilbage bliver da af Beretningernes Gruppeinddeling efter

Forsikringsformer den „livsvarige Livsforsikring“ og „Livsforsikringen med Udbetaling i levende Live“, og det er i Virkeligheden disse to Forsikringsformers Andel i den samlede Bestand og de gennem Aarene foregaaede Forskydninger mellem disse Andele, der har særlig Interesse.

Det er en velkendt Sag, at den sidstnævnte af disse to Forsikringsformer er den yngste af dem. Livsforsikringens *egentlige* Opgave er jo at yde den forsikredes efterladte økonomisk Beskyttelse, og til Løsningen af denne Opgave, der kun kan løses paa fuldt tilfredsstillende Maade netop af Livsforsikringen, frembyder den livsvarige Livsforsikring sig af sig selv, og den var derfor ogsaa i Livsforsikringsvirksomhedens første Tid — og gennem en længere Aarrække — den eneste Forsikringsform. Da den danske Statsanstalt for Livsforsikring i 1871 reorganiseredes, — altsaa før den danske private Livsforsikringsvirksomhed endnu var paabegyndt — forekom Livsforsikring med Udbetaling næsten slet ikke. Livsforsikringen havde — bortset fra Livrenteforsikringen — med andre Ord dengang endnu kun i ringe Omfang taget den Opgave op at bistaa den forsikrede, som ønskede at spare op til sin egen Alderdom; det var en Opgave, som fortrinsvis overlodes til Sparekasser og lignende Institutter.

For Livsforsikringsselskaberne gjaldt det da om hos Forsikringsemnerne at vække eller styrke Følelsen af deres Ansvar over for de af dem økonomisk afhængige Familiemedlemmer og at bringe dem til at gøre sig fortrolig med Tanken om, at de ikke *personlig* fik nogen direkte økonomisk Fordel af de Penge, de ofrede paa en Forsikring til Forsørgelse af deres eventuelle efterladte. Den Omstændighed, at de egoistiske

Følelser saaledes maatte trænges i Baggrunden, og økonomiske Afsavn maatte lides udelukkende af Hensyn til andre, gjorde det utvivlsomt vanskeligt at tegne Livsforsikringer, men bevirkede sikkert ogsaa, at de engang tegnede Forsikringer blev særlig holdbare. Havde en forsikret først for Alvor tilegnet sig Forstaaelsen af Forsikringens Forsørgelsesprincip, gjorde han sig ogsaa al tænkelig Umage for at holde Forsikringen i Kraft.

Da der imidlertid først var blevet oprettet en Række private Livsforsikringsselskaber, Konkurrencen som Følge deraf var blevet betydelig, de forretningsmæssige Synspunkter var kommet mere i Forgrunden hos Selskaberne, og Bestræbelserne mere og mere gik ud paa at skaffe den størst mulige Tilgang af ny Forsikringer, blev det for Livsforsikringsselskaberne en Nødvendighed at skabe ny Forsikringsformer, der kunde virke særlig tiltrækkende paa de forsikringssøgende, og det første Resultat af Bestræbelserne i den Retning blev Livsforsikringen med Udbetaling. Ved denne Forsikringsform var det ikke blot til Familiefølelsen, men tillige til Egoismen, at der appelleredes: Livsforsikringen som en ren Forsørgelsesindretning til de efterladtes Fordel var blevet kombineret med en Selvforsørgelse med Henblik paa den forsikredes egen Alderdom. Denne Kombination lettede i saa høj Grad Arbejdet med Erhvervelsen af ny Forsikringer, at det vel tør siges, at det først er med den ny Forsikringsforms Fremkomst, at Livsforsikringen for Alvor faar sit Gennembrud.

Men selv om den ny Forsikringsform paa flere Maader — og da ikke mindst i akkvisitorisk Henseende — betød et stort Fremskridt, saa blev dens i Aarenes Løb aldeles overvejende

Anvendelse ikke helt uden Skyggesider. Hvor heldig en fornuftig, efter de paagældende forsikredes samlede Forhold nøje afpasset Kombination af Forsørgelses- og Selvforsørgelsesmomenterne i Livsforsikringen end *kan* være, saa maa det dog aldrig tabes af Syne, at det er og bliver den rene Forsørgelse af de paarørende, som er Livsforsikringens egentlige Opgave. Først i de Tilfælde, hvor den forsikrede kan magte ikke blot at tilfredsstille Forsørgelseskravene paa forsvarlig Maade, men endda har økonomisk Evne til Opsparing, er det formaalstjenligt at drage Selvforsørgelsesmomentet med ind i Livsforsikringen.

Paa denne sunde Hovedregel er der, som Dr. *Pedersen* fremhæver, utvivlsomt ved Selskabernes og deres Akkvisitørers Skyld sket Brud i mangfoldige Tilfælde i Aarenes Løb. Til en Begyndelse vedblev vel nok Forsørgelsen af de efterladte at være Hovedformaalet ogsaa med den ny Forsikringsform, men efterhaanden er Selvforsørgelsesmomentet — fordi dette har lettet Forsikringstegningen — kommet til at spille en stadig mere fremtrædende Rolle, navnlig ved at Udbetalingstiden er blevet sat ned til stadig lavere Aldre. Dette betyder imidlertid, at Forsikringen bliver dyrere; den Forsikringssum, der kan opnaas for det Præmiebeløb, der nu engang kan anvendes til Forsikring, bliver mindre, d. v. s. at Beskyttelsen for de efterladte bliver ringere; Størstedelen af Præmien gaar nemlig med til Dækning af Opsparingen til Fordel for den forsikrede selv. I det hele taget maa det hævdes, at Livsforsikring med Udbetaling kun er fuldt forsvarlig samfundsmæssigt set, naar dens Selvforsørgelsesformaal gælder den forsikredes faktiske Alderdom, d. v. s. naar Udbetalingen i levende

Live sættes tidligst til den forsikredes Opnaaelse af 65–70 Aars Alderen, idet det maaske dog kan være berettiget for visse Erhvervs Vedkommende at sætte Udbetalingsterminen til et noget tidligere Tidspunkt. Ved de tidlige Udbetalingsterminer, som efterhaanden er blevet ret almindelige, taber Forsikringen som Regel i samfundsmæssig Værdi, idet den Forsikringssum, der kan magtes, ikke blot bliver mindre — og Betryggelsen for de efterladte som allerede sagt ringere — men der ogsaa er en stor Fare for, at et Beløb, som den forsikrede selv faar Raadighed over i en forholdsvis ung Alder, f. Eks. ved det fyldte 50. Aar, bliver forbrugt, før den forsikrede selv bliver gammel, og da er Formaalet med Forsikringen for saa vidt slet ikke blevet opnaaet; det har desuden vist sig, hvad ogsaa er af stor Betydning, at disse Forsikringer med tidlige Udbetalingsterminer ikke er saa holdbare som de rene Forsørgelsesforsikringer.

Det er vel som foran antydet — selv om Forsørgelsesmomentet altid bør være Hovedsagen ved en Livsforsikring og Opsparing til Fordel for den forsikrede selv det sekundære — meget godt, at Forsørgelse og Selvforsørgelse *kan* kombineres med hinanden i en Livsforsikring, men Kombinationen maa kunne foretages i det for hver enkelt forsikret bedst passende Forhold og ikke altid — saaledes som det nu for det meste er Tilfældet — i et stereotypt Forhold, nemlig saaledes, at den Sum, der udbetales ved Død (Forsørgelsen) eller eventuelt ved Opnaaelsen af en vis Alder (Selvforsørgelsen), er den samme. De to Forsikringer — ophørende Livsforsikring og livsbetinget Kapitalforsikring — hvoraf Livsforsikringen med Udbetaling er sammensat, maa kunne kom-

bineres med hinanden paa alle mulige Maader. Forsikringen vil da ganske anderledes end nu kunne afpasses efter de forsikredes specielle Behov, og dette vilde sikkert bidrage meget til at gøre Forsikringerne mere holdbare. For Selskaberne vilde en saadan friere Kombination bl. a. frembyde den Fordel, at Anskaffelsesomkostningerne paa mere fuldkommen Maade, end Tilfældet nu er, kunde bringes i Samklang med Værdien af det Arbejde, der præsteres af Akkvisitørerne; Forsørgelsesforsikringen bør være den, der honoreres højest.

Det maa efter det nærmest foran — i det væsentligste i Overensstemmelse med Dr. polit. *Jens Pedersens* citerede Afhandlinger — fremhævede antages, at de tidligere behandlede Afgangsforhold i ikke ringe Grad har været paavirkede af den Bevægelse, der er foregaaet bort fra den livsvarige Livsforsikring og over til den ganske overvejende Benyttelse af Livsforsikring med Udbetaling, og at den Udvikling, der samtidig har fundet Sted med Hensyn til selve den sidstnævnte Forsikringsform gennem den til stadig lavere Aldre fastsatte Udbetalingstermin, ikke har været ubetinget heldig, samfundsmæssigt set. Den sidst antydede Udvikling af Livsforsikring med Udbetaling kan ikke talmæssig dokumenteres, da disse Forsikringer kun opføres i en samlet Gruppe og altsaa ikke er delt efter de forskellige Aldre, ved hvis Opnaaelse Udbetaling senest skal finde Sted; derimod kan den Bevægelse, der angiver de to her omhandlede Forsikringsformers vekslende Andele i den samlede Forsikringsbestand, konstateres paa Grundlag af den i Forsikringsraadets Beretninger lige fra 1906 foreliggende Statistik. Bevægelsen var vel som tidligere sagt i Hovedsagen slaaet igennem allerede før 1906, men det har sin

betydelige Interesse at se, om den stadig er fortsat, eller om f. Eks. Krigsaarene har haft nogen Indflydelse i saa Henseende; i pCt. af de samlede Forsikringsbestande udgjorde de to Forsikringsformer:

Aar	Livsvarig Livsforsikring	Livsforsikring med Udbetaling
1906	17,2 pCt.	68,9 pCt.
1907	16,5 „	69,4 „
1908	15,4 „	70,0 „
1909	15,4 „	68,6 „
1910	14,8 „	66,9 „
1911	13,9 „	67,9 „
1912	13,1 „	68,6 „
1913	12,3 „	69,4 „
1914	12,0 „	69,6 „
1915	11,2 „	69,2 „
1916	10,9 „	68,7 „
1917	10,8 „	68,0 „
1918	10,3 „	67,9 „
1919	9,9 „	69,5 „
1920	9,5 „	71,1 „
1921	8,7 „	71,8 „
1922	8,5 „	71,5 „
1923	8,3 „	71,7 „
1924	8,2 „	71,8 „
1925	8,0 „	71,9 „
1926	7,9 „	72,4 „
1927	7,9 „	72,7 „
1928	7,8 „	70,6 „

For den livsvarige Livsforsikrings Vedkommende viser Tallene fra Aar til Aar — fuldstændig undtagelsesfrit — en jævn Nedgang i Forsikringsformens Andel i den samlede Bestand; for Livsforsikringen med Udbetaling er der vel ikke en lige saa jævn Vækst at iagttage, men naar hele Perioden tages under eet, har denne Forsikringsforms Andel i den samlede Bestand dog været i Fremgang. Medens Krigsaarene ikke synes at have haft nogen som helst Indflydelse paa den livsvarige Livsforsikring, som man dog kunde have ventet vilde nyde godt af de lettjente Indtægter i disse Aar, ser det ud, som om en saadan Indflydelse kan spores i den midlertidige Nedgang i Tallene for Livsforsikringen med Udbetaling i Aarene 1915–18. Der er vel en Sammenhæng mellem denne lille Nedgang og den paa andet Sted paaviste Stigning i de samme Aar i de ophørende Livsforsikringer og de livsbetingede Kapitalforsikringer.

g. Selskabernes Finansforvaltning

I endnu højere Grad end paa Akkvisitionsforholdene maa Krigs- og Efterkrigsaarenes vekslende økonomiske Situationer paa Forhaand formodes at have øvet Indflydelse paa Livsforsikringsselskabernes *Finansforvaltning* — paa Anbringelsen og paa Udbyttet af de betydelige Midler, Selskaberne mere eller mindre frit raader over — selv om Selskaberne faktisk ikke har nogen meget stor Frihed med Hensyn til den Placeringspolitik, de kan drive. Der er jo for Hovedparten af de Midler, Selskaberne har at forvalte, nemlig de til Dækning af Forsikringsfondene bestemte, ved Livsforsikringslovens § 18 givet bindende Regler for, hvordan de maa anbringes, og vel

kan Selskaberne vælge nogenlunde frit mellem de efter den nævnte Lovparagraf tilladte otte forskellige Anbringelsesmaader, men i hvert Fald om en enkelt af disse — Laan paa Selskabernes egne Policer — gælder det efter Sagens Natur, at der ikke kan vælges efter Forgodtbefindende, men at Selskaberne her maa forholde sig ret *passive*, og om en anden — Indlaan i Banker og Sparekasser — gælder for saa vidt noget lignende, som det for saadanne Indlaans Vedkommende ofte bestemmes af Forsikringsraadet, hvor meget Selskaberne maa have anbragt paa denne Maade, der for øvrigt næppe nok kan betegnes som en selvstændig Anbringelsesmaade, da Selskaberne netop for saaledes placerede Midlers Vedkommende overlader den egentlige Anbringelse til andre Pengeinstitutter. Da der herved maa gives Afkald paa en vis Rentegevinst, vil det som Regel være forholdsvis ringe Beløb, der — væsenligst af Hensyn til den fornødne Likviditet — disponeres over paa denne Maade. Ogsaa en anden tilladt Anbringelsesmaade, nemlig den midlertidige Anbringelse af Kapital i fast Ejendom, som Selskabet i Egenskab af ufyldestgjort Panthaver har maattet overtage, maa henregnes til dem, over for hvilke Selskaberne ikke har noget egentlig frit Valg. I Hovedsagen er Selskaberne ved deres Pengeanbringelser faktisk henviste til at vælge mellem Statsobligationer, Kommunelaan, Kreditforeningsobligationer og direkte Udlaan i fast Ejendom; kun ved dette Valg faar de Lejlighed til en vis *aktiv* Indgriben.

Noget stort Spillerum for en „aktiv" Anbringelsespolitik, saaledes som den i den nyere Tid under Henvisning til de ved Verdenskrigen ændrede Forhold og ud fra angelsak-

siske Synspunkter er blevet anbefalet Livsforsikringsselskaberne af den kendte, engelske Nationaløkonom, *I. M. Keynes*, er der da ikke for de danske Selskaber. Den „aktive" Placeringspolitik skal efter Keynes' Mening ikke blot gaa ud paa at anbringe de ny Midler, man sukcessivt faar Raadighed over, paa den bedst mulige — sikreste og mest gevinstbringende — Maade, men skal ogsaa stadig gaa ud paa at operere med de allerede anbragte Midler; der skal, alt eftersom der kan opnaas en Fordel derved, sælges af de alt erhvervede Værdipapirer og købes ny fordelagtigere til Erstatning; en stadig Omflytning af de enkelte Poster af Værdibeholdningerne under Hensyn til Opnaaelsen af den størst mulige Gevinst er den aktive Anbringelsespolitiks Formaal, idet den herved tilsigtede Fordel snart kan være en højere effektiv Rente og snart — under en Vurdering af Fremtidschancerne — en Ombytning af kortfristede Papirer med langfristede.

Det er naturligvis rigtigt, at Selskaberne stadig skal holde sig de økonomisk fordelagtigste Anbringelsesmaader for Øje og benytte Lejligheden til Gevinst, naar en saadan kan opnaas uden større Risiko, men herhjemme, hvor det er offentlig noterede Obligationer, der spiller den største Rolle ved Selskabernes Pengeanbringelse, vil det som Regel ikke nytte meget at sælge een Post af disse Obligationer for at købe en anden, da Obligationernes Kurs i Almindelighed vil bevæge sig i samme Retning, saaledes at den Kursgevinst, der eventuelt kan opnaas ved Salg af tidligere indkøbte og i Mellemtiden i Kurs stegne Obligationer, vil gaa med til Indkøbet af de i Stedet erhvervede ny Obligationer, der, hvis de giver samme nominelle Rente som de solgte, vil være steget paa

samme Tid og i omtrent samme Forhold som disse. Og selv om der mellem forskellige Obligationstyper kan være nogen Forskel paa den effektive Rente, de giver, saa holder denne Forskel sig i Hovedsagen konstant, saa at der, naar der fra Begyndelsen af ved Indkøb er taget Hensyn til Forskellen, sjældent senere vil være Anledning til af denne Grund at skifte om paa Beholdningerne.

Har Keynes' Anvisning paa i al Almindelighed at drive aktiv Anbringelsespolitik saaledes kun ringe Anvendelse paa de nuværende danske Forhold, saa har hans Anbefaling af det specielle Anbringelsesobjekt Aktier slet ingen. Efter vor nugældende Livsforsikringslov kan Aktier *ikke* benyttes som Anbringelsesmiddel af Livsforsikringsselskaberne, naar der bortses fra de forholdsvis beskedne fri Midler, Selskaberne raader over, og som de kan anbringe, som de vil, og en Ændring i Lovgivningen i saa Henseende vilde næppe være heldig. Vor af daarlige Erfaringer svækkede Tillid til Aktiens Værdi som uangribelig sikkert Anlægspapir vil være en stærk Hindring for en saadan Ændring. Hvorledes skulde ogsaa Loven kunne fastsætte hvilke Aktier — thi om et aldeles frit Valg kunde der i hvert Fald ikke blive Tale — der maatte anvendes, og hvorledes fastsætte den Kurs, til hvilken de skulde opføres i Regnskaberne? Det er muligt, at Aktier, saaledes som Keynes hævder det og søger at paavise det ad statistisk Vej, i det lange Løb giver større Udbytte end Obligationer — vel at mærke i de to Lande, England og Amerika, hvis Forhold han specielt har for Øje; i disse Lande findes der jo nok gamle Aktieselskaber, hvis Aktier er sikrere end Guld, men noget tilsvarende finder vi vanskeligt her i Landet, der-

imod har vi i vore Kreditforeningsobligationer et solidt Anlægspapir, hvis Manglen i de to Lande maaske nok i nogen Grad er medvirkende til Keynes hele Behandling af Anbringelsesspørgsmaalet.

Maa Anbringelsen af Livsforsikringsselskabernes Midler i Aktier imidlertid betragtes som forkastelig, er det derimod muligt, at Anbringelsen af en større Del af Midlerne i Realværdier d. v. s. i fast Ejendom, end nu er Tilfældet, vilde være heldig. I Tilfælde af Valutakatastrofe vilde det, som Erfaringerne fra Tyskland lærer det, i nogen Grad kunne bøde paa de uheldige Forhold, om Selskaberne besad faste Ejendomme i betydeligere Omfang. I Tyskland var det kun saadanne reelle Værdier, der ikke helt svandt bort under den alt ødelæggende Valutamisère. Men heller ikke paa dette Omraade vil der herhjemme — bortset fra eventuelle fri Værdier — være Mulighed for en forandret Anbringelsespolitik af større Omfang, med mindre der foretages en Ændring i Livsforsikringsloven.

Et Overblik over, hvordan de private danske Livsforsikringsselskabers Midler faktisk har fordelt sig paa de forskellige Anbringelsesmaader i Aarene 1914–28, faar man ved en Betragtning af efterfølgende Tabel:

De private, danske Livsforsikringsselskabers Værdipapirbeholdninger 1914–28 (i 1000 Kr.)

Pr. 31/12	Værdipapirer af de i Livsforsikringslovens § 18 nævnte Arter								Andre Værdipapirer		Ialt
	Obligationer udstedte eller garanterede af den danske Stat	Kreditforeningsobligationer o. l.	Indlaansbeviser fra danske Banker og Sparekasser	Obligationer udstedte af danske Kommuner	Laan sikrede ved Pant i fast Ejendom	Laan mod Pant i Selskabets egne Forsikringer	Værdipapirer, der kan stilles i Klasse med foregaaende	Tilsammen	Indenlandske	Udenlandske	
1914	5.327	37.532	1.222	28.318	19.929	9.651	835	102.814	536	6.199	109.549
1915	10.960	38.250	1.418	29.363	21.130	9.936	754	111.811	528	6.326	118.665
1916	15.817	36.872	1.679	36.325	20.030	10.223	1.238	122.184	728	7.414	130.326
1917	19.648	37.429	2.813	43.630	19.218	10.491	1.414	134.643	1.254	8.624	144.521
1918	20.997	39.287	4.593	55.366	18.323	10.579	1.345	150.490	1.266	10.091	161.847
1919	24.916	38.044	2.471	64.866	17.747	10.716	2.482	161.242	2.263	10.402	173.907
1920	19.184	33.356	3.882	80.130	17.614	11.795	3.390	169.351	2.678	13.422	185.451
1921	23.532	42.182	2.913	87.327	17.957	13.767	5.553	193.231	2.410	14.929	210.570
1922	27.249	52.490	1.441	92.755	17.236	16.136	7.380	214.687	2.549	5.082	222.318
1923	32.097	63.149	1.958	93.265	16.423	18.289	12.005	237.186	2.016	2.549	241.751
1924	38.435	67.002	2.059	101.605	16.905	21.959	10.574	258.539	2.130	2.941	263.610
1925	40.738	70.581	1.681	107.164	16.759	25.357	10.777	273.057	2.799	2.346	278.202
1926	42.212	76.416	1.717	111.416	18.132	30.217	12.852	262.964	4.457	2.851	300.272
1927	44.706	84.008	1.928	109.902	18.988	34.095	18.964	312.592	4.517	3.252	320.361
1928	51.962	92.166	1.852	107.679	18.783	37.385	23.017	332.844	5.482	3.751	342.077

Allerede et flygtigt Blik paa Tabellen viser, at det som foran nævnt er Stats-, Kommune- og Kreditforeningsobligationer, der er de vigtigste Anbringelsesobjekter og lægger Beslag paa en stadig stigende Del — tilsammen for det første og det sidste Aar i Perioden henholdsvis ca. 65 pCt. og ca. 74 pCt. — af de samlede Midler, og ikke mindst er det Kommunelaanene, der i disse Aar er kommet til at spille en stadig større Rolle ved Midlernes Anbringelse. Derimod udgør Laanene mod Pant i fast Ejendom i næsten hele Perioden et omtrent uforandret Beløb, og denne Anbringelsesmaade har altsaa *relativt* tabt stærkt i Betydning. At Policelaanene lægger Beslag paa et stadig jævnt stigende Beløb er for saa vidt naturligt nok, som der jo med Forsikringsbestandenes stigende Alder bliver stadig flere Forsikringer, der faar Tilbagekøbsværdi og følgelig Mulighed for at kunne belaanes; for øvrigt er der for disse Laans Vedkommende utvivlsomt en Forbindelse mellem deres Vækst og de skiftende økonomiske Konjunkturer, men herom nærmere i det følgende. Under Posten, „Værdipapirer, der kan stilles i Klasse med foregaaende", indgaar flere forskellige Papirer, blandt hvilke kan nævnes „Islands Landsbanks Obligationer", „Landmandsbankens Kommunelaans-Obligationer", Havnelaansobligationer" o. s. v., men selv om denne Post, som det ses, har været i stærk Stigning, spiller den dog vedblivende en ringe Rolle i Forhold til det samlede anbragte Beløb, og Posten har for øvrigt som det Pulterkammer, den er, ikke særlig Interesse. Ved Posten „Andre Værdipapirer" er det mest iøjnefaldende — for de udenlandske Papirers Vedkommende — den stærke og pludselige Nedgang efter 1921, der skyldes de paa andet Sted omtalte Afhændelser

af udenlandske Forsikringsportefeuiller. Indenlandske „Andre Værdipapirer" viser en nogenlunde jævn Stigning.

Med det foran anførte er der peget paa det væsentligste af Interesse, der frembyder sig ved en første Betragtning af Tabellens *absolutte* Tal. Et mere overskueligt Billede af de forskellige Anbringelsesmaaders Betydning faar man imidlertid ved en Betragtning af de efterfølgende *relative* Tal. Lader man Posten „Andre Værdipapier" ude af Betragtning, finder man ved en simpel Procentberegning, at de forskellige Anbringelsesmaader har lagt Beslag paa de i Tabellen Side 419 angivne Procentdele af de derefter tilbageværende samlede Værdibeholdninger.

Ser man paa Bevægelsen i de forskellige Grupper, faar man straks Øje paa, at der ikke er nogen af Grupperne, der viser en saadan Regelmæssighed som Gruppen „Laan sikrede ved Pant i fast Ejendom"; denne Gruppe er ganske regelmæssig fra Aar til Aar kommet til at spille en stadig ringere Rolle ved Midlernes Anbringelse, saa at den i 1928 kun lægger Beslag paa noget over 5 pCt. af det her behandlede samlede Beløb, medens dens Andel i dette ved Periodens Begyndelse (i 1914) var henimod 20 pCt.

Oprindelig har denne Anbringelsesmaade været den allermest anvendte. I „Hafnia" var saaledes, ifølge Oplysninger i Selskabets 50-Aars Mindeskrift, i Midten af 1880'erne henimod 80 pCt. af Midlerne, i Midten af 1890'erne omkring 66 pCt. og 10 Aar senere endnu ca. 50 pCt. anbragt paa denne Maade, og i de øvrige af de ældste Livsforsikringsselskaber har Forholdet sikkert været et lignende om end maaske knapt saa udpræget. Efter en for Aarene 1903-1911 af den, der skriver dette, foretagen Opgørelse, der findes optaget i „National-

økonomisk Tidsskrift" for 1913, var Udlaanene i fast Ejendom i 1903 ca. 44 pCt. og i 1911 noget over 20 pCt. af de private Livsforsikringsselskabers samlede Aktiver; selv om de sidst nævnte Procenttal er beregnet paa en noget anden Maade end de foran meddelte, er de dog lige saa fuldt egnede til at vise *Bevægelsen.*

Den procentvise Fordeling af de private, danske Livsforsikringsselskabers Værdipapirer af de i Livsforsikringslovens § 18 nævnte Arter.

Pr. 31/12	Obligationer udstedte eller garanterede af den danske Stat	Kreditforeningsobligationer	Indlaansbeviser fra danske Banker og Sparekasser	Obligationer udstedte eller garanterede af danske Kommuner	Laan sikrede ved Pant i fast Ejendom	Laan mod Pant i Selskabernes egne Forsikringer	Værdipapirer, der kan stilles i Klasse med foregaaende
1914	5,18	36,50	1,19	27,55	19,39	9,38	0,81
1915	9,80	34,23	1,26	26,29	18,91	8,89	0,67
1916	12,94	30,16	1,37	29,72	16,39	8,37	1,02
1917	14,60	27,80	2,08	32,41	14,28	7,78	1,05
1918	13,95	26,11	3,05	36,80	12,17	7,03	0,89
1919	15,45	23,59	1,52	40,24	11,03	6,64	1,53
1920	11,32	19,69	2,29	47,33	10,40	6,97	2,00
1921	12,18	21.83	1,50	45,20	9,29	7,12	2,88
1922	12,69	24,45	0,67	43,22	8,02	7,51	3,44
1923	13,53	26,63	0,83	39,32	6,92	7,71	5,06
1924	14,86	25,92	0,80	39,30	6,53	8,50	4,09
1925	14,92	25,85	0,61	39,26	6,14	9,27	3,95
1926	14,42	26,08	0,59	38,02	6,19	10,31	4,39
1927	14,30	26,87	0,62	35,16	6,08	10,91	6,06
1928	15,66	27,70	0,53	32,36	5,63	11,22	6,90

Naar den her omhandlede Anbringelsesmaade uafbrudt har tabt saa stærkt i Betydning for Livsforsikringsselskaberne, er det ikke Rentehensyn, der har bevirket dette, da man vil kunne opnaa højere Rente af Prioritetslaan end af Børspapirer. Heller ikke er det manglende Efterspørgsel fra Laantagernes Side, men Aarsagen maa sikkert først og fremmest søges i det betydelige Besvær, der er forbundet med Administrationen af disse Laan. Medens man nemlig til enhver Tid med stor Lethed — blot ved en Købeordre til sin Vekselerer — kan anbringe praktisk taget et hvilket som helst Beløb i Børspapirer, vil det som Regel ikke være muligt, naar de nødvendige Sikkerhedskrav skal opfyldes, paa tilfredsstillende Maade at anbringe meget store Beløb i en enkelt Ejendom, men man vil være henvist til, hvis man vil anvende denne Anbringelsesmaade, at udstykke Midlerne i mindre Udlaan, der hver for sig medfører det samme Besvær ved Laanets Ordning, som et enkelt større Laan vilde foranledige, og dertil kommer, at det efter Laanenes Afslutning vil være nødvendigt at føre et stadigt Tilsyn med Panterne for at sikre sig, at disse ikke i Tidens Løb bliver forringede. Men til et saadant Tilsyn — som for øvrigt til Ejendommenes Vurdering til Laan — kræves sagkyndig Assistance, der koster Penge, og som særlig for Landbrugsejendommes Vedkommende vilde være meget besværlig at gennemføre. I Købstadsejendomme kan der lettere anbringes større Summer, og Kontrollen med Panterne er ogsaa her lettere gennemførlig; de forholdsvis smaa Beløb, der stadig er anbragt som direkte Udlaan i fast Ejendom, er da sikkert ogsaa saa godt som udelukkende sat i Byejendomme — hovedsagelig endda sikkert i københavnske.

Til Forstaaelse af Prioritetslaanenes aftagende Betydning for Selskabernes Anbringelser vil det ogsaa bidrage at erindre, at der ved saadanne Laan altid er en Risiko for at komme til at overtage Pantet, og selv om Overtagelse og paafølgende Afhændelse kunde ske uden Tab for Prioritetshaveren, vilde der dog være forbundet saa meget Besvær hermed, at alene Udsigten til en eventuel Overtagelse i nogen Grad kan virke hæmmende paa Anbringelsen af Midler i fast Ejendom. Nogen Vanskelighed ved at faa Renten gjort uopsigelig for en længere Aarrække, hvilket er af væsentlig Betydning for Livsforsikringsselskaberne, er der desuden ved disse Laan.

Det kunde synes tiltalende, om Selskaberne ved at anbringe større Beløb, end det nu sker, i direkte Udlaan i fast Ejendom saa at sige lod de fra de forsikrede stammende Midler komme disse forsikrede — betragtet som en Helhed — til gode igen gennem Udlaan i deres Ejendomme, men det foran fremhævede Administrationsbesvær m. m. stiller sig hindrende i Vejen herfor. Heller ikke maa det glemmes, at noget lignende om end mere indirekte opnaas paa anden Maade; det er jo nemlig til en vis Grad en Støtte for de forsikrede, kollektivt set, at Selskabernes Midler i udstrakt Grad efterspørger Kreditforeningsobligationer, da disses Kurs — til Fordel for Laantagerne — paavirkes i stigende Retning ved Efterspørgselen.

Bevægelsen i de øvrige Grupper af de anbragte Midler er vel ikke saa regelmæssig — saa uafbrudt kontinuert i den ene eller anden Retning — som Tilfældet som paavist er for Prioritetsobligationernes Vedkommende; men der kan dog ogsaa her konstateres udprægede Forandringer blot ved et

løst Gennemsyn af Opstillingens Tal. Det kan nu ikke virke overraskende af Opstillingen at se, at Kommune- og Statsobligationernes Betydning, naar hele Perioden tages under eet, har været i stærk Tiltagen, og at Kreditforeningsobligationernes Betydning samtidig har været aftagende, thi dette kunde man se allerede af de foran meddelte absolutte Tal, og at Kommunelaanenes Betydning som Anlægsmiddel var stærkt tiltagende allerede *før* Verdenskrigens Udbrud, vidste man desuden bl. a. fra den tidligere nævnte Opgørelse (for Aarene 1903–11) i „Nationaløkonomisk Tidsskrift". Efter denne Opgørelse udgjorde Kommunelaanene i 1903 ca. 9 pCt., i 1911 derimod ca. 17 pCt. af de private Selskabers samlede Aktiver. Derimod er Statsobligationernes stigende og Kreditforeningsobligationernes aftagende Benyttelse som Anlægsmiddel noget for Perioden efter 1914 karakteristik, idet de førstnævnte Papirer før 1914 ingen væsentlig Rolle spillede i saa Henseende, men de sidstnævnte derimod en stadig større Rolle, som det fremgaar deraf, at de efter den alt et Par Gange nævnte Opgørelse i 1903 udgjorde ca. 26,4 pCt. og i 1911 godt 36 pCt. af Selskabernes samlede Aktiver.

Medens Hovedtrækkene i Udviklingen med Hensyn til Selskabernes Anbringelse af deres Midler vel for hele Periodens Vedkommende fremgik ret tydeligt af de absolutte Tal, ses Bevægelsen for de enkelte Aars Vedkommende langt klarere af de her behandlede relative Tal. Det ses saaledes bl. a., at Aaret 1920 danner et tydeligt Vendepunkt saavel for Kommunelaansgruppen som for Gruppen: Kreditforeningsobligationer; den første vokser, og den sidste aftager indtil det nævnte Aar stærkt i relativ Størrelse, og derefter indtræder for begge

Gruppers Vedkommende helt modsatte Bevægelser om end ikke i saa udpræget Grad. Ser man paa Statsobligationsgruppen, saa er for dennes Vedkommende den allerede paapegede fremadskridende Bevægelse vel blevet afbrudt i et Par Aar — 1918 og 1920 — men fra 1920 og til Periodens Slutning er der — med omtrentlig Stilstand i 1926 og 1927 — Stigning i Gruppens relative Tal. Hvad dernæst de to Grupper: „Papirer, der kan sættes i Klasse med foregaaende" og „Indlaansbeviser i danske Banker og Sparekasser" angaar, saa har de ikke nogen særlig Interesse, da de kun lægger Beslag paa forholdsvis beskedne Beløb; den første Gruppe viser i øvrigt stærkt stigende, den anden derimod aftagende Tal, naar hele Perioden ses under eet, men Bevægelsen har ikke for nogen af Grupperne været helt regelmæssig, men noget svingende fra Aar til Aar. Mere Interesse frembyder Gruppen „Laan paa Selskabets egne Forsikringer", der, som det ses, i Periodens sidste Aar har lagt Beslag paa en stigende Procentdel af de samlede Midler efter i 1925 at have haft næsten den samme relative Betydning som i Periodens første Aar; iøjnefaldende er det her, at Tallene har været ganske regelmæssigt aftagende indtil og med 1919 og derefter har været lige saa regelmæssigt stigende igen.

Af det paa Grundlag af de her behandlede relative Tal paapegede fremgaar det da, at der efter 1914 faktisk er foregaaet ret væsentlige Forandringer i Sammensætningen af Livsforsikringsselskabernes Værdibeholdninger. At disse Forandringer for saa vidt hovedsagelig er en Følge af Krigen, som denne har været den oprindelige Aarsag til de ændrede finansielle Forhold af forskellig Art, der har medført Forandringerne, er givet, men en Henvisning blot til Krigen som den fjernere

Aarsag er ikke tilfredsstillende. Hvilke har da de nærmere Aarsager til de paapegede Forandringer været?

Man vilde bedst kunne komme paa Sporet af disse Aarsager, hvis man kunde foretage en *korrekt* Opgørelse over, hvor stor den samlede Forøgelse af de her omhandlede Midler har været for hvert enkelt Aar i Perioden, og derefter se paa, hvordan denne Forøgelse har fordelt sig paa de forskellige Anbringelsesmaader. En saadan Opgørelse er imidlertid ikke med den forhaandenværende Statistik saa let at tilvejebringe, som det ved første Øjekast kunde se ud til. Ganske vist har man i de i Tabellen Side 416 opførte absolutte Tal et autentisk Grundlag for en Beregning saavel af de samlede Midlers *Værdi*forøgelse fra Aar til Aar som af de enkelte Anlægsgruppers samtidige *Værdi*forøgelse eller -formindskelse, men de Tal, man ved en paa dette Grundlag foretagen Beregning kommer til for *Værdisvingningerne*, er ikke identisk med Tallene henholdsvis for det i de enkelte Aar faktisk anbragte samlede Beløb eller for de virkelige Beløb, som er anbragt — eventuelt omplaceret — i de enkelte Grupper. Der er nemlig for et Par af de vigtigste Anlægs Vedkommende — nemlig de børsnoterede Papirers — stadig de i de forudgaaende Aar anbragte Midlers Kursforandringer at tage Hensyn til, og disse Kurssvingningers Indflydelse paa de Summer, hvormed de paagældende Anlægsgrupper aarligt opføres, maa antages at være ret betydelig, selv om en Kursforandring ikke straks er slaaet igennem med *fuld* Kraft, idet Børspapirer efter den i den oprindelige Livsforsikringslov foreskrevne Opgørelsesregel, der gjaldt, indtil Lovens Revision i 1922 bragte en ændret Regel, optoges i Regnskaberne til Kurser, der var Gennem-

snit af Kurserne paa Regnskabets Afslutningsdag ($^{31}/_{12}$) og de tilsvarende Kurser for de nærmest foregaaende 9 Aar. De Værdiforøgelser eller -formindskelser i de enkelte Anlægsgrupper, af hvilke den samlede Værdiforøgelse fremgaar som Resultat, er med andre Ord et samlet Udtryk for de i Grupperne anbragte *ny* Beløb og for de i Gruppernes *gamle* Beholdninger samtidig foregaaede Kursændringer, uden at man har sikre Midler til at afgøre, hvor stor en Del af Forøgelsen resp. Formindskelsen, der skyldes nytilkommende og omplacerede Midler, og hvor stor en Del Kursforandringerne. Et Fingerpeg i Retning af, hvad disse sidste har betydet, har man imidlertid i de nedenstaaende efter Forsikringsraadets

Aar	Gevinst paa Formue	Tab paa Formue	Forskel Gevinst (+), Tab (÷)
1914	57.806 Kr.	471.546 Kr.	÷ 413.740 Kr.
1915	316.785 „	356.828 „	÷ 40.043 „
1916	487.945 „	212.010 „	+ 131.117 „
1917	634.221 „	318.979 „	+ 315.242 „
1918	432.691 „	225.036 „	+ 207.655 „
1919	273.378 „	1.204.439 „	÷ 931.061 „
1920	1.406.131 „	1.216.383 „	+ 189.748 „
1921	469.354 „	410.618 „	+ 58.736 „
1922	508.884 „	898.793 „	÷ 389.909 „
1923	1.161.454 „	1.209.716 „	÷ 48.262 „
1924	690.052 „	867.870 „	÷ 177.818 „
1925	160.535 „	557.814 „	÷ 397.279 „
1926	628.118 „	460.151 „	+ 167.967 „
1927	641.938 „	801.997 „	÷ 160.059 „
1928	691.136 „	728.914 „	÷ 37.778 „

Beretninger gengivne Tal for henholdsvis Gevinst og Tab paa Formue, der i det væsentlige refererer sig til de børsnoterede Papirers Kursændringer, selv om der ogsaa i dem indgaar andre Formueforskydninger, saaledes f. Eks. i Tabstallene Afskrivning paa Inventar.

Tallene i sidste Kolonne bekræfter i hvert Fald, at største Delen af de samlede Midlers Værdiforøgelse fra Aar til Aar skyldes de faktisk nyanbragte Midler, og det vil derfor ikke — trods den tilstedeværende Usikkerhed — være helt uden Interesse at foretage en Beregning som den i det nærmest foregaaende omtalte. Beregningen giver det i Tabellen Side 427 indeholdte Resultat.

Det er som allerede antydet væsenligst kun for de to Anlægsgrupper: Stats- og Kreditforeningsobligationer, at Kursændringerne kan have bevirket, at Værdiforøgelsen eller -formindskelsen i et bestemt Aar ikke er lig med det i Aaret faktisk nyanbragte eller omplacerede Beløb. For de andre i Opstillingen medtagne Anlægsgrupper kan der, naar der bortses fra den sidste Gruppe, ikke blive Tale om Kursændringer, og for disse Gruppers Vedkommende maa da et Aars Værdiforøgelse virkelig være lig med det i Aaret nyanbragte Beløb.

Dette gælder f. Eks. ubetinget om *Policelaanene*. Ved en Betragtning af Tallene for disse er det stærkt iøjnefaldende, at de indtil 1920 kun lægger Beslag paa meget beskedne Beløb — og derfor indtil dette Tidspunkt, som det allerede af de tidligere meddelte Procenttal fremgik, tabte i relativ Betydning — og at der fra og med 1920 er en stadig stærk aarlig Stigning — svingende fra ca. 1 Mill. Kr. til ca. 4,8 Mill. Kr. — i de saaledes udlaante Beløb. Aarsagen til den

Værdiforøgelse (+) eller -formindskelse (÷) i de forskellige Anlægsgrupper for hvert enkelt Aar
for sig i Perioden 1915–28 (i 1000 Kr.)

Aar	Obligationer udstedte eller garanterede af den danske Stat	Kreditforeningsobligationer	Indlaansbeviser i danske Banker og Sparekasser	Obligationer udstedte eller garanterede af danske Kommuner	Laan sikrede ved Pant i fast Ejendom	Laan mod Pant i Selskabernes egne Forsikringer	Værdipapirer, der kan stilles i Klasse m. forudgaaende	Værdiforøgelse ialt
1915	5.633	718	196	1.045	1.201	285	÷ 81	8.997
1916	4.857	÷1.378	261	6.962	÷1.100	287	484	10.373
1917	3.831	557	1.134	7.305	÷ 812	268	176	12.459
1918	1.349	1.858	1.780	11.736	÷ 895	88	÷ 69	15.847
1919	3.919	÷1.243	÷2.122	9.500	÷ 576	137	1.137	10.752
1920	÷5.732	÷4.688	1.411	15.264	÷ 133	1.079	908	8.109
1921	4.348	8.826	÷ 969	7.197	343	1.972	2.163	23.880
1922	3.717	10.308	÷1.472	5.428	÷ 721	2.369	1.827	21.456
1923	4.848	10.659	517	510	÷ 813	2.153	4.625	22.499
1924	6.338	3.853	101	8.340	482	3.670	÷1.431	21.353
1925	2.303	3.579	÷ 378	5.559	÷ 146	3.398	203	14.518
1926	1.474	5.835	36	4.252	1.373	4.860	2.075	19.905
1927	2.494	7.592	211	÷1.514	856	3.878	6.112	19.629
1928	7.256	8.158	÷ 76	÷2.223	÷ 205	3.290	4.053	20.253

ringe Benyttelse af Adgangen til Opnaaelsen af Policelaan i Periodens første Aar er utvivlsomt de da herskende gunstige økonomiske Konjunkturer, ligesom den stærke Stigning i Periodens senere Aar maa antages at skyldes de efter 1920 herskende trykkede økonomiske Forhold. Tallene giver med andre Ord en ret tydelig Bekræftelse paa den nærliggende Forhaandsantagelse, at gode og daarlige Tiders Vekslen genspejler sig i den vekslende Efterspørgsel efter Policelaan. Fra et socialt Synspunkt set er det kun beklageligt, at de forsikrede i de

senere Aar i saa forholdsvis udstrakt Grad har gjort Brug af deres policemæssige Ret til at faa Policelaan, da en Forsikrings egentlige Formaal — Beskyttelsen af de eventuelt efterladte — jo forringes i samme Omfang, som Forsikringen belaanes, men set fra et rent finansielt Selskabssynspunkt er Policelaanene fordelagtige nok — sikre som ingen andre Anlæg og givende en god Rente.

Indlaan i Banker og Sparekasser er selvfølgelig ogsaa uafhængige af Kurssvingninger (derimod ikke af Forandringer i Pengeværdien), og Forandringerne i Beholdningerne fra Aar til Aar skyldes altsaa her faktiske Dispositioner. Naar denne Anbringelsesmaade, der i Almindelighed maa betragtes som værende af mere foreløbig Natur, i Periodens første Aar viser stigende Beløb, skyldes dette sikkert disse Aars Pengerigelighed i Forbindelse med en vis afventende Holdning fra de anbringende Selskabsmyndigheders Side; man har villet se Tiden an, før man bandt sine Kontanter i et mere eller mindre fast Anlæg, man har været noget usikker overfor den Retning, Udviklingen paa det finansielle Omraade kunde ventes at ville tage. Maaske har man ogsaa i disse Aar maattet holde betydelige kontante Midler disponible af Hensyn til det stærke Laanebegær fra Statens og Kommunernes Side; rent personlige Forbindelser mellem Selskaber og Banker kan ogsaa have gjort sig gældende; i Aarene efter 1919 har Bank- og Sparekasseindlaanene, som det fremgaar af Opstillingen, hyppigt været i Aftagen, om end enkelte Aar viser nogen Tilvækst.

Blandt de af Kurssvingninger upaavirkede Anlæg er endvidere de *direkte Udlaan i fast Ejendom.* For Aarsagerne til,

at disse Udlaan har tabt saa stærkt i Betydning — saaledes som det ved de talrige Minustegn tydeligt illustreres i den nærmest foregaaende Opstilling — er der allerede foran gjort udførlig Rede. Som det ses af Opstillingen, har der kun i fem af Periodens Aar — 1915, 1921, 1924, 1926 og 1927 — været nyanbragt Beløb som direkte Udlaan, ellers har Reglen været, at der fra denne Anlægsgruppe er frigjort betydelige Summer til Anbringelse i andre Grupper.

Foruden Policelaanene er ogsaa *Kommunelaanene* Aar for Aar med Undtagelse af den betragtede Periodes to sidste Aar blevet forøgede om end med ret stærkt svingende Beløb. Stærkest har Forøgelsen, som Tallene viser, været i Periodens midterste Del, hvor der ogsaa, som det fremgaar af efterfølgende Oversigt over den samlede Kommunegælds Vækst, har været det stærkeste Laanebegær fra Kommunernes Side. Kommunegælden udgjorde i Mill. Kr. (rundt regnet):

1914/15	1915/16	1916/17	1917/18	1918/19	1919/20	1920/21
405	443	495	585	725	772	886
Tilvækst: 38	52	90	140	47	114	51

1921/22	1922/23	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28
937	949	947	948	952	955	997
Tilvækst: 12	÷2	1	4	3	42	

Dette Laanebegær har naturligvis været den første Forudsætning for, at Selskaberne i saa høj Grad har kunnet forøge deres her omhandlede Laan, under hvilke for øvrigt ikke blot indgaar direkte Laan til Kommuner, men ogsaa Laan til saadanne Andelsselskaber (f. Eks. Elektricitets- og Vandværker), der har kunnet skaffe Kommune*garanti* for Laanene,

men havde Laanene ikke været saa fordelagtige for Selskaberne, som Tilfældet faktisk har været, var det tilstedeværende Laanebegær naturligvis ikke fra Livsforsikringsselskabernes Side blevet tilfredsstillet i et saa forholdsvis stort Omfang, at nu ca. 10,8 pCt. af den samlede Kommunegæld er Skyld til Livsforsikringsselskaber. Der kan ikke være Tvivl om, at Selskaberne gennem deres til Kommuner udlaante Penge har opnaaet større effektiv Rente end af deres paa anden Maade anbragte Midler. For et enkelt Selskabs — „Hafnia"s — Vedkommende er der i Selskabets 50 Aars Mindeskrift gjort nærmere Rede for Renteforholdene ved Selskabets Kommunelaan; de der meddelte Detailler tør maaske betragtes som nogenlunde typiske for Livsforsikringsselskabernes til Kommuner udlaante Midler i det hele taget og gengives derfor her i Hovedtrækkene for Aarene efter 1914: I 1914 ydedes Flertallet af Selskabets Kommunelaan til en Rente af 5 pCt. og mod en Provision af 1 à 2 pCt. Der ydedes vel enkelte Laan til en Rente af 4½ pCt., men Provisionen var saa fra 4–6 pCt. 1915 tegnedes det første 5½ pCt.s Laan, dog uden Provision; af de 5 pCt.s Laan, der samtidig ydes, maa udredes 4 à 5 pCt. Provision, og om 4½ pCt.s Laan er der nu slet ikke Tale. I de tre følgende Aar er de fleste af de ydede Kommunelaan ganske vist til en Rente af 5 pCt., men Provisionen er stadig stigende — helt op til 7 pCt. — og i 1920 ydes intet Laan under 5½ pCt. Rente og en Provision af 7–10 pCt., medens der for et enkelt Laan faas 6½ pCt. Rente og 10 pCt. Provision, hvilket giver en effektiv Rente af over 7 pCt. 1921 ydes vel endelig igen et stort Kommunelaan til en Rente af 5 pCt., men Provisionen er da ikke mindre end

14 pCt. Hvis disse her anførte „Hafnia"-Tal tør betragtes som typiske, og naar det endvidere tages i Betragtning, at Betingelserne for Ydelsen af Kommunelaan som Regel har været, at Laanene amortiseres gennem en ca. 30-aarig Periode, og at den engang vedtagne Rente er uforanderlig — hvilket ved at bidrage til en Stabilisering af Selskabernes Renteindtægt over en lang Aarrække har maattet spille en stor Rolle for Selskaberne — vil det let forstaas, at Laanene er meget fordelagtige og efterhaanden — delvis paa Kreditforeningsobligationernes Bekostning — er blevet Selskabernes mest foretrukne Anlægsmiddel. Af Kreditforeningsobligationer har Selskaberne, selv i de Aar, hvor disse Papirers Kurs var allerlavest, næppe kunnet opnaa en højere effektiv Rente end ca. 6 à 6½ pCt. En yderligere Grund til at foretrække Kommunelaan har sikkert ogsaa den foran omtalte tidligere (indtil 1922) gældende Lovregel om en ca. 10 Aars Gennemsnitskurs som Bogføringskurs for Børspapirer været, idet den Mulighed for Kurstab, der maatte regnes med ved Indkøb af Kreditforeningsobligationer, enten slet ikke eller kun for en ringe Dels Vedkommende var til Stede for de kommuneudlaante Midlers Vedkommende.

Gruppen „Kreditforeningsobligationer" har altsaa i hvert Fald i den første Del af den betragtede Periode — i ikke ringe Grad i Betydning maattet træde tilbage for Kommunelaanene, hvilket tydeligt fremgaar af Gruppens Tal for Aarene indtil 1921, men der er dog nu atter Tegn til, at Kreditforeningsobligationerne er i Færd med at genvinde en Del af deres tidligere overvejende Betydning som Anlægsmiddel, thi fra 1921 har der været en stadig og ret stærk Stigning i

Beholdningen af disse som Anlægsmiddel for et Livsforsikringsselskab ogsaa næsten ideale Papirer. Der er blandt dem en Mængde forskellige Typer at vælge imellem — 3½ pCt.s, 4 pCt.s, 4½ pCt.s, i de senere Aar endog 5 pCt.s Papirer — og de kan indkøbes i et hvilket som helst ønsket Kvantum; de kan faas indskrevet og opbevaret i den udstedende Kreditforening, der ogsaa paatager sig Tilsyn med Udtrækning, Rentetilsendelse o. s. v., og da Amortisationen strækker sig over en lang Aarrække — ca. 60 Aar — og Renten er uforandret, idet der dog maa regnes med en vis Risiko for Konvertering, tilfredsstiller de i høj Grad Selskabernes Behov for at kunne regne med en stabil Renteindtægt.

Særlig iøjnefaldende er i den nærmest foregaaende Oversigt det store negative Tal for Aaret 1920, hvilket synes at tyde paa, at der i dette Aar er foregaaet et betydeligt Salg. Da det foran sagte om Kurssvingningernes Indflydelse her maa tages med i Betragtning, er det dog ikke sikkert, at der har fundet et særlig stort Salg Sted; Nedgangen kan godt for en stor Del skyldes Kursnedgang, thi den var netop særlig stor i dette Aar. Efter statistisk Aarbog gengives følgende Indekstal for Obligationskurser:

1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
95,5	96,4	96,6	96,4	94,5	83,3	88,9	94,3	95,5	86,6	85,4	86,2	88,5	93,1

Af disse Tal fremgaar det, at Kurserne netop i 1920 var nede paa det laveste Niveau, som hele Perioden har at opvise. Dette tyder jo paa, at Kursnedgangen har været stærkt medvirkende til den store Formindskelse i 1920 af Værdien af Kreditforeningsobligationsbeholdningen, men det er dog der-

for ikke nogen ubegrundet Antagelse, at der *ogsaa* har fundet Salg af Obligationer Sted. I flere Tilfælde er det sikkert sket, at Selskaberne har realiseret Papirer af Obligationsbeholdningen for at kunne deltage i et større Kommunelaan, som man ellers ikke havde haft tilstrækkelige kontante Midler til at kunne participere i. Der er jo netop ogsaa i 1920 en særlig stor Tilvækst i Kommunelaanene.

Hvad endelig *Statsobligationsgruppen* angaar, saa har den, som det fremgaar af Opstillingens Tal, haft Tilvækst i alle Aarene, naar lige undtages 1920. Om den betydelige Tilbagegang i dette Aar kan siges ganske det samme, som allerede er sagt om Kreditforeningsobligationernes samtidige Tilbagegang, og ligeledes her kan den Omstændighed, at det i 1920 ikke ventedes, at den da forestaaende Revision af Livsforsikringsloven vilde medføre nogen Ændring i den alt et Par Gange omtalte Regel om 10-Aars Gennemsnitskursen som Bogføringskurs for børsnoterede Papirer, maaske have bevirket, at Selskaberne i nogle Tilfælde har besluttet at skille sig af med Statsobligationer. I øvrigt er Livsforsikringsselskabernes Beholdninger af Statsobligationer i den betragtede Periode ikke blot — vel ikke engang væsenligst — vokset gennem Obligationsopkøb paa det fri Marked, men Selskaberne har ved flere af de i Perioden optagne Statslaan deltaget i disse paa den Maade, at de paa Forhaand har bundet sig til at aftage en vis Del af Laanet til en bestemt Kurs. Beholdningens Forøgelse er med andre Ord ikke udelukkende sket af rent forretningsmæssige Grunde, men er delvis sket af Statshensyn, hvilket naturligvis ikke udelukker, at Anbringelsen kan have været fordelagtig for Selskaberne, men blot, at den maaske

har været noget mindre fordelagtig end Anlæg gennem Obligationsopkøb paa det fri Marked. Allerede i 1914 deltog en Del Livsforsikringsselskaber paa denne Maade i det da optagne 4 pCt.s Statslaan paa 60 Mill. Kr., der udbødes til en Kurs af ca. 92 og med en Amortisationstid paa 40 Aar. Foruden Nationalbanken og Statsanstalten for Livsforsikring, der overtog hver en Tredjedel af Laanet, deltog bl. a. følgende *Livs*forsikringsselskaber i dette: „Danmark", „Hafnia", „Dansk Folkeforsikringsanstalt", „Tryg" og „Nordisk Livsforsikring". I øvrigt overtoges Dele af Laanet ogsaa af andre Forsikringsselskaber som „Kjøbenhavns Brandforsikring", „Købstædernes Brandforsikring", „kgl. oktr. Brand", „Nye danske", „Skandinavia", „Nordisk Gjenforsikring", „Danske Lloyd" og „Den kjøbenhavnske Sø-Assurance-Forening". Ved de senere optagne Statslaan har Forsikringsselskaberne paa lignende Maade ved Forhaandstegning bidraget deres til Laanenes Placering. Da den samlede danske Statsgæld i 1928 var ca. 1200 Mill. Kr. og Livsforsikringsselskabernes samtidige Beholdning af Statsobligationer var ca. 52 Mill. Kr., er det altsaa godt 4 pCt. af Gælden, der er overtaget af Selskaberne.

I Forbindelse med den foretagne Undersøgelse af de Forandringer, der i Perioden efter 1914 er foregaaet med Hensyn til Anbringelsen af Selskabernes Midler, melder sig straks Spørgsmaalet: Hvordan har Gennemsnitsrenten af Selskabernes rentebærende Kapital udviklet sig i samme Tidsrum?

For at faa dette Spørgsmaal besvaret, maa man, som Direktør, Kaptajn *J. A. Jagt* i en Afhandling „Om de danske Livsforsikringsselskabers Pengeanbringelse og disses Bogføringskurser" (skrevet til den 7. nordiske Livsforsikringskongres i

Oslo 1926) nærmere paaviser, for hvert af Periodens Aar have konstateret 1) Størrelsen af Selskabernes rentebærende Kapitaler og 2) Størrelsen af Selskabernes af disse Kapitaler flydende Renteindtægt. *Kapitalerne* finder man ved af Forsikringsraadets aarlige Beretninger at uddrage og summere for hvert af Periodens Aar for sig følgende af Selskabernes dèr angivne *Aktiv*poster: 1) Hos andre Selskaber beroende Præmiereserve for overtagne Genforsikringer, 2) Aktiver af de i Livsforsikringslovens § 18, Nr. 1–7 nævnte Arter, 3) Andre Laan og Værdipapirer, 4) Kassebeholdning og Folio i Banker, 5) Fast Ejendom, bogført Værdi, 6) Tilgodehavender og 7) Andre Aktiver, og fra Summen af disse Aktivposter at drage Summen af Selskabernes for tilsvarende Aar ligeledes i Raadets Beretninger angivne følgende *Passiv*poster: 1) Hos Selskaberne beroende Præmiereserve for afgivne Genforsikringer, 2) Prioriteter i Selskabets faste Ejendomme, 3) Gæld til Forsikringsselskaber og andre, samt 4) Andre Passiver. Imidlertid angiver de som Resultat af en saadan Beregning fundne Beløb jo Selskabernes Beholdning af rentebærende Kapitaler ved Udgangen af de paagældende Aar; Kapitalerne har med andre Ord ikke i fuldt Omfang været rentebærende i hele det Aar, ved hvis Afslutning de forefindes. Den Fejl, der vilde begaas ved at tage det af Beregningen fremgaaede Beløb som Udtryk for Aarets faktiske rentebærende Kapital, kan i i nogen Maade udlignes, naar man stadig tager Gennemsnittet af to paa hinanden følgende Aar og benytter dette Gennemsnit som korrigeret Udtryk for den virkelig rentebærende Kapital i det sidste af de to Aar.

Som den Renteindtægt, der skal sættes i Forhold til de

saaledes beregnede og korrigerede Kapitalbeløb, tager man Forskellen mellem Beretningernes „Rente*indtægt* m. v." og „Rente*udgift* m. v." for de til Kapitalbeløbene svarende Aar.

Beregner man derefter paa det saaledes tilvejebragte Grundlag de Procenter, Renteindtægterne udgør af de gennemsnitlige rentebærende Kapitaler, faar man det i efterfølgende Opstillings sidste Kolonne angivne Resultat:

Aar	Gennemsnit af rentebærende Kapital (i 1000 Kr.)	Netto-Renteindtægt (i 1000 Kr.)	Gennemsnitsrente i pCt.
1915	123.888	5.356	4,32
1916	134.372	5.775	4,30
1917	150.472	6.637	4,41
1918	170.224	7.582	4,45
1919	185.372	8.238	4,45
1920	200.360	9.441	4,71
1921	221.623	10.731	4,84
1922	238.149	11.203	4,70
1923	253.697	12.369	4,87
1924	276.012	13.811	5,00
1925	294.480	14.953	5,08
1926	311.973	16.049	5,14
1927	333.860	17.100	5,12
1928	356.347	17.910	5,03

De beregnede Gennemsnitsprocenter er *ikke* at opfatte netop som lig med de af Selskaberne faktisk opnaaede Gennemsnitsrenter. De Beløb, til hvilke Renteindtægterne er sat i Relation, er jo nemlig beregnede paa Grundlag af de ved hvert Aars Udgang i Overensstemmelse med Livsforsikrings-

lovens Regler om Bogføringskurser opgjorte Beholdninger af rentebærende Kapitaler, og de omfatter altsaa saavel Papirer, der er indkøbt til en lavere Kurs end Bogføringskursen, og derfor giver en højere effektiv Rente end den beregnede Gennemsnitsprocent, som Papirer, der er købt til en højere Kurs og derfor giver en lavere Rente. Selv om imidlertid de beregnede Gennemsnitsprocenter ikke er identiske med de af Selskaberne opnaaede effektive Renter, men kun er et Udtryk for den efter en bestemt lovfæstet Opgørelsesmaade konstaterede rentebærende Kapitals Renteafkastning, saa er de i hvert Fald velegnet til at illustrere *Bevægelsen* i den af Selskaberne opnaaede gennemsnitlige Rente.

Det ses af Opstillingen, at denne Rente i den betragtede Periode har været i jævn Stigning med faldende Tendens ved Periodens Slutning; kun i et Par af Aarene er Gennemsnitsrenten mindre end i det nærmest foregaaende Aar, og det er netop i Aar, hvor Obligationskurserne i Forhold til det nærmest foregaaende Aar har ligget særlig højt, saaledes at Reglen om Bogføringskursen særlig kan have gjort sin Indflydelse gældende. Den mere jævne Bevægelse i Gennemsnitsrenten, som kan konstateres i Aarene efter 1922, maa vel delvis betragtes som en Virkning af den ved Livsforsikringslovens Revision i 1922 gennemførte Ændring i Reglen om Bogføringskurserne. Andet end den for Perioden som Helhed betragtet paapegede Stigning i Selskabernes Gennemsnitsrente kan man vel i øvrigt ikke se af Opstillingen.

h. Omkostningsforholdene

Paa Anskaffelses- og Administrationsomkostningerne maa Udviklingen efter 1914 paa Forhaand antages at have øvet en ikke ringe Indflydelse i forhøjende Retning. For at komme paa det rene med, om dette virkelig er Tilfældet, er det naturligvis ikke nok at se paa selve de Tal, der angiver de faktisk afholdte Omkostningsbeløb, thi de vil kun sige Betragteren det ganske selvfølgelige, at Omkostningerne er stigende eller faldende med Forretningens Omfang, men om de er steget ud over det, der begrundes ved en forøget Forretning, kan man ikke uden videre læse ud af Tallene. Man maa for at faa de absolutte Omkostningstal til at tale i saa Henseende have dem sat i Forhold til en eller anden fast Maalestok.

For *Anskaffelses*omkostningernes Vedkommende plejer man, hvad ogsaa maa anses for at være fuldkommen korrekt, at sætte de i et Aar afholdte Omkostninger i Forhold til de i samme Aar erhvervede Forsikringssummer, men ved Opgørelsen af disse sidste gaar man i Almindelighed meget summarisk frem, idet man tager Aarets samlede Tilgang af Kapitalforsikringer uden at tage Hensyn til, at en betydelig Del af denne (Tilgang ved Omskrivning til Fripolice, ved Forandringer og ved Ikraftsættelser) ikke har medført Udgift til Anskaffelsen, og helt lader Renteforsikringerne, der dog ogsaa har kostet noget at erhverve, ude af Betragtning. En saadan summarisk Fremgangsmaade maa naturligvis i nogen Grad influere paa Paalideligheden af de relative Tal, man vil opnaa som endeligt Resultat. Rigtigere vil det derfor være kun at medtage de virkelig nyanskaffede Forsikringer, men da saavel Kapital- som Renteforsikringer, idet de sidstes

aarlige Rentebeløb kapitaliseres paa skønsmæssig Maade. I den efterfølgende Tabel omfatter i Overensstemmelse med de her anstillede Betragtninger de Tilgangstal, til hvilke Anskaffelsesomkostningerne er sat i Forhold, kun de virkelig nyantagne Forsikringer, blandt hvilke Renteforsikringerne er medtaget med 10 Gange deres aarlige Rentebeløb, idet dog de specielle Renteforsikringsselskaber er holdt helt uden for Opgørelsen.

Aar	Tilgang ved nyantagne Forsikringer	Anskaffelsesomkostninger	pCt.
1914	94,00 Mill. Kr.	3,38 Mill. Kr.	3,59
1915	79,12 „	2,70 „	3,41
1916	90,61 „	2,84 „	3,13
1917	102,12 „	3,28 „	3,21
1918	154,72 „	3,20 „	2,07
1919	193,75 „	5,89 „	3,04
1920	220,31 „	6,90 „	3,13
1921	160,40 „	5,67 „	3,53
1922	120,55 „	3,98 „	3,30
1923	124,46 „	4,10 „	3,30
1924	141,16 „	4,65 „	3,30
1925	141,92 „	4,99 „	3,52
1926	138,86 „	5,05 „	3,64
1927	145,21 „	5,14 „	3,55
1928	155,25 „	5,54 „	3,57

Mod Forventning taler de saaledes beregnede relative Tal, der kun for et enkelt Aars Vedkommende viser et unormalt stort Udsving fra Gennemsnittet, ikke om nogen Stigning af

Betydning i Anskaffelsesomkostningerne i den betragtede Periode; lavest er Tallene i de for Akkvisitionen letteste Aar fra 1916–1920. Man tør maaske deraf slutte, at det i disse Aar har været saa let at erhverve ny Forsikringer — og disse med stadig stigende Summer — at Akkvisitørerne alene gennem den forhøjede Forsikringssum, de har kunnet fremskaffe, har faaet saa stærkt forøgede Indtægter, at disse for deres Vedkommende har mere end udlignet den samtidig foregaaede Stigning i Leveomkostningerne, og at det saaledes ikke har været nødvendigt for Selskaberne at forhøje Provisionerne, men at de tværtimod har kunnet holde noget igen paa dette Punkt. Saa meget større Grund er der til at antage dette, som andre Dele af Anskaffelsesomkostningerne end netop Provisionerne sikkert maa antages at være stegne som Følge af Prisudviklingen — f. Eks. gælder dette utvivlsomt om det faste Inspektørvederlag og om Rejseudgifter. Den ekceptionelt lave Anskaffelsesprocent for Aaret 1918 lader formode, at der her maa have gjort sig ganske særlige Forhold gældende.

Ogsaa med Hensyn til *Administrations*omkostningerne er der Vanskeligheder ved at finde en passende Maalestok for dem. Mest naturligt falder det vel at sætte Aarets absolutte Omkostningstal i Forhold til Aarets Bruttopræmieindtægt. Gør man dette, faar man det øverst Side 441 angivne Resultat.

I Modsætning til, hvad Tilfældet var for Anskaffelsesprocenternes Vedkommende, viser Administrationsprocenterne, som det fremgaar af Opstillingen, en tydelig Stigning gennem den betragtede Periode; Bevægelsen op ad er ganske vist ikke jævn, men det kunde man vel heller ikke vente. Mærkelig er her — som ved Anskaffelsesprocenterne — det

Aar	Bruttopræmie-indtægt	Driftsomkostninger (Brutto)	pCt.
1914	20,78 Mill. Kr.	2,85 Mill. Kr.	13,71
1915	21,03 „	2,94 „	13,98
1916	22,87 „	3,16 „	13,81
1917	25,37 „	3,58 „	14,11
1918	32,44 „	3,99 „	12,30
1919	34,70 „	5,09 „	14,67
1920	39,88 „	6,26 „	15,71
1921	42,43 „	6,62 „	15,61
1922	41,76 „	6,29 „	15,07
1923	40,89 „	6,29 „	15,38
1924	42,81 „	6,38 „	15,04
1925	42,57 „	7,13 „	16,75
1926	44,78 „	7,11 „	15,88
1927	46,75 „	7,35 „	15,72
1928	47,58 „	7,70 „	16,18

særlig lave Procenttal for Aaret 1918, hvilket bestyrker den foran udtalte Formodning om, at der for dette Aars Vedkommende maa have gjort sig særlige Forhold gældende.

i. Overskudsforhold

Efter nu at have set paa Selskabernes Kapitalanbringelse, deres derved opnaaede Gennemsnitsrente og deres Anskaffelses- og Administrationsomkostninger, kan det være paa sin Plads ogsaa at kaste et Blik paa det Overskud, Selskaberne har opnaaet paa deres Virksomhed. Dette Overskud maaler man bedst ved at sætte det i Forhold til Præmieindtægten

for egen Regning. Ved en Beregning i Overensstemmelse hermed kommer man til følgende Resultat:

Aar	Præmieindtægt for egen Regning	Overskud	pCt.
1914	18,27 Mill. Kr.	1,53 Mill. Kr.	8,37
1915	18,47 „	1,51 „	8,18
1916	20,05 „	1,72 „	8,58
1917	23,42 „	1,90 „	8,11
1918	29,24 „	0,06 „	0,21
1919	27,62 „	0,55 „	1,99
1920	34,19 „	1,32 „	3,86
1921	36,82 „	2,50 „	6,79
1922	36,65 „	3,05 „	8,32
1923	35,63 „	4,65 „	13,05
1924	37,63 „	6,65 „	17,67
1925	37,39 „	6,17 „	16,50
1926	39,19 „	7,78 „	19,86
1927	40,61 „	8,51 „	20,95
1928	41,33 „	8,74 „	21,14

Det mest iøjnefaldende ved disse Tal er deres ringe Størrelse i Aarene i den betragtede Periodes Midte og deres anselige Størrelse i Periodens sidste Aar. Medens der ikke er noget overraskende i, at Overskudet har været meget betydeligt i de sidste Aar med deres for en gunstig Kapitalplacering saa favorable Forhold, er det ret mærkeligt, at Overskudet i Aarene 1918–20 har været saa ringe; i disse Aar var jo nemlig Anskaffelsesomkostningerne som foran paavist særlig lave og

i hvert Fald for Aaret 1918's Vedkommende gælder det samme om Administrationsomkostningerne; endvidere var Renteindtægten da stigende i Forhold til de nærmest forudgaaende Aar. Og dog er 1918 netop det Aar, hvor Overskudet har været mindst. Maaske finder dette Forhold sin Forklaring i, at Dødeligheden i 1918 var særlig stor, saaledes som det fremgaar af følgende Opstilling over de i Anledning af Dødsfald blandt de forsikrede af de private Selskaber udbetalte Beløb:

1914	2,92	Mill. Kr.	1922	4,76	Mill. Kr.
1915	4,14	—	1923	6,20	—
1916	3,33	—	1924	5,20	—
1917	3,91	—	1925	6,27	—
1918	5,80	—	1926	6,38	—
1919	4,75	—	1927	5,74	—
1920	5,31	—	1928	6,24	—
1921	4,71	—			

Medens der i de senere Aar fra udenlandske Livsforsikringsselskabers Virksomhed kendes flere Eksempler paa, at der er blevet indrettet en særlig „Sundhedstjeneste" med det Formaal at følge de livsforsikredes Helbredstilstand ved periodiske Lægeundersøgelser, er tilsvarende Skridt endnu ikke blevet taget af danske Livsforsikringsselskaber. Disse er derimod i Erkendelse af den Betydning for Livsforsikringen, Bekæmpelsen af Kræftsygdomme kan faa, i 1928 enedes om i Forening at stille et Beløb af 250.000 Kr. — at indbetale i fem aarlige Rater à 50.000 Kr. — til den da ny stiftede Cancerkomités Raadighed.

Inden Omtalen af Udviklingen paa Livsforsikringsomraadet sluttes, kan der endnu være Anledning til at nævne, at den

tidligere udførligt skildrede blandt Forsikringsselskaberne om sig gribende Tendens til stadig at tage ny Brancher ind under deres Virkeomraade ogsaa har faaet Konsekvenser for Livsforsikringen; dog ikke saaledes at forstaa, at noget „rent" Livsforsikringsselskab umiddelbart har optaget Driften af andre Brancher — noget saadant er hidtil ikke sket — men paa den Maade, at to af vore største flerbranchede Skadesforsikringsselskaber, nemlig „Nye danske" og „Baltica" henholdsvis i 1928 og 1930 har udvidet deres Virksomhed til ogsaa at omfatte Livsforsikringsdrift. Selv om der altsaa — bortset fra de tidligere omtalte Pensionsforsikringsselskaber, og „Livsforsikrings-Compagniet Vita", der atter er forsvundet, samt „Livsforsikrings-Anstalten af 1928 — gensidigt" — der endnu ikke har faaet Koncession — ikke siden 1914 har fundet egentlige Nydannelser Sted paa Livsforsikringens Selskabsomraade, har de bestaaende Livsforsikringsselskaber dog faaet et Par ny Konkurrenter.

Sluttelig kan anføres, at Sager Livsforsikringslovgivningen vedrørende, der hidtil sorterede sukcessivt under Indenrigsministeriet, Socialministeriet og Sundhedsministeriet, ved kgl. Resolution af 9. Juni 1929 er henlagt under Handelsministeriet.

D. ULYKKESFORSIKRINGEN

1. UDVIKLINGEN INDTIL 1914

I Danmark har Ulykkesforsikringen ikke været kendt og benyttet nær saa længe som Sø-, Brand- og Livsforsikringen, men den er maaske alligevel nu — navnlig paa Grund af dens nøje Forbindelse med vore sociale Beskyttelseslove for de i andres Tjeneste arbejdende Personer — den af samtlige Forsikringsgrene mest populære i den Forstand, at den er kendt i de videste Befolkningskredse; der er nu næppe nok nogen voksen Mand, der kan undgaa enten som Forsikringstager eller som forsikret at komme i Berøring med Ulykkesforsikring. I dennes Udvikling herhjemme spores enkelte meget kraftige Spring fremad i den nøjeste Sammenhæng med samtidig Udvidelse af vor sociale Lovgivning.

Det er vel de to store schweiziske Ulykkesforsikringsselskaber, „Zürich" og „Winterthur", der gennem deres i 1875 — ældre er dansk Ulykkesforsikringsvirksomhed altsaa ikke — oprettede danske Generalagenturer først gjorde Ulykkesforsikringen kendt herhjemme, men mere end nogen anden dansk Mand har *Carl Borgen* først som Repræsentant for det sidstnævnte af de to schweiziske Selskaber, derpaa som Kontorchef og senere som Direktør i vort første danske Ulykkesforsikringsselskab, „Skjold", Æren af at have indført Ulykkesforsikringen hos det danske Publikum. Gennem hans og andres Arbejde

vaktes Interessen for Ulykkesforsikringen, og det gik da her som paa saa mange andre Forsikringsomraader, at da først Nytten af Forsikring var erkendt, og Muligheden af en forretningsmæssig forsvarlig Drift var bevist, opstod ogsaa Ønsket om paa dette Omraade at gøre sig uafhængig af Udlandet ved Oprettelsen af nationale Foretagender. Da Ulykkesforsikringen gennem de nævnte Generalagenturer havde været praktiseret i en halv Snes Aar, var der allerede flere, der nærede Planer om Dannelsen af et *dansk* Ulykkesforsikringsselskab. Et saadant fik vi endelig i 1884 med Stiftelsen af „Skjold", der derefter i hele 13 Aar vedblev at være det eneste nationale Selskab i Branchen, der for øvrigt kun gjorde forholdsvis beskedne Fremskridt; men saa kom det første stærke Spring i Udviklingen fremad.

Det var vor første Ulykkesforsikringslov af 7. Januar 1898, som fuldstændig ændrede Forholdene for dansk Ulykkesforsikringsvirksomhed. Loven nøjedes ganske vist med at paalægge Arbejdsgiverne i visse farlige Erhverv en direkte Erstatningspligt over for deres under Arbejdet tilskadekomne Arbejdere, men *paabød* dem *ikke* at forsikre sig mod Risikoen ved denne Erstatningspligt; de kunde frit bestemme, om de vilde bære Risikoen selv, eller om de vilde dække den i et af Indenrigsministeriet dertil anerkendt Ulykkesforsikringsselskab, men det maatte dog fornuftigvis forudsættes, at det sidste Alternativ i de allerfleste Tilfælde vilde blive valgt. Der vilde derfor antagelig blive en stærk Efterspørgsel efter kollektiv Ulykkesforsikring og dermed Grundlag for ny Selskaber. Af saadanne oprettedes der da ogsaa straks og i de første Aar efter Aarhundredskiftet en Række — dels Aktieselskaber og dels gen-

sidige Ulykkesforsikringsforeninger — og selv om der efter Forholdene var blevet stiftet for mange Selskaber, saa at Konkurrencen mellem dem blev meget haard, og der desuden var forskellige Begyndervanskeligheder at overvinde — det forsikringstekniske Grundlag for Ulykkesforsikringen var endnu paa Grund af utilstrækkelig Erfaring ret ufuldkomment — saa kom de fleste af Selskaberne dog efterhaanden i Skub. De oprindelig vanskelige Forhold bedredes lidt efter lidt gennem Udarbejdelsen af en Fællesstatistik, ved enkelte af de svagere Selskabers Ophør og ikke mindst ved den følgende stadige Udvidelse af Lovforsikringens Omraade: først til Fiskere (1900), dernæst til Søfolk (1905) og endelig til Landarbejdere (1908).

I øvrigt forblev Forholdene derefter i det væsenlige uforandrede indtil Verdenskrigens Udbrud. Der var da omkring en halv Snes danske Aktieselskaber og et noget større Antal gensidige Foreninger, der drev Ulykkesforsikringsvirksomhed; af de førstnævnte var 4 og af de sidstnævnte 12 anerkendt af Indenrigsministeren til Overtagelse af lovpligtige Forsikringer. Største Delen af de gensidige Foreninger var jo oprettet med det udelukkende Formaal at overtage Lovforsikringer, og omvendt var Hovedparten af Aktieselskaberne oprettet med Driften af den almindelige Ulykkesforsikring — Enkelt- og Kollektivforsikring — for Øje, og det var kun de største, der søgte om og opnaaede Anerkendelse til Overtagelse ogsaa af Lovforsikringer. Foruden de danske Selskaber var der 24 udenlandske Selskaber, der gennem danske Generalagenturer drev Ulykkesforsikringsvirksomhed her i Landet; af disse Selskaber havde 6 opnaaet Ministeriets Anerkendelse til at overtage lovpligtige Forsikringer.

Til Belysning af den samlede Ulykkesforsikringsvirksomheds Udvikling fra 1900 til 1914 kan i øvrigt følgende af Statistisk Aarbog uddragne Tal for de samlede Bruttopræmieindtægter i nogen Grad tjene; Tallene omfatter i hvert Fald Flertallet af de i Perioden eksisterende, betydeligere Selskaber.

Danske Ulykkes- og Sygeforsikringsselskabers Præmieindtægt.

1900	ca.	1,6	Mill. Kr.
1905	„	2,1	„ „
1910	„	5,4	„ „
1911	„	5,7	„ „
1912	„	6,2	„ „
1913	„	6,8	„ „
1914	„	7,4	„ „

Om de 24 udenlandske i Ulykkesforsikringsbranchen arbejdende Selskaber oplyser Aarbogen, at de i 1913 tegnede ca. 17.000 Forsikringer med en samlet Præmie af ca. 820,000 Kr.

2. UDVIKLINGEN EFTER 1914

Krigen gav ikke direkte Anledning til Oprettelsen af ny Ulykkesforsikringsselskaber, og da de, vi allerede havde, næsten udelukkende arbejdede her i Landet — der kan dog nævnes Eksempler paa danske Selskaber med skandinaviske Generalagenturer — kunde Krigens *direkte* Virkninger paa den danske Ulykkesforsikringsvirksomhed ikke blive særlig indgribende, men alligevel blev de ikke helt uden Betydning.

Ogsaa paa Ulykkesforsikringsomraadet blev der Brug for særlige *Krigsforsikringer*, der gav Selskaberne en Del ny Forretning. Dels maatte vore Rederier, for i det hele taget at faa deres Skibsbesætninger til at sejle under de stærkt forværrede Risikoforhold, i ikke ubetydeligt Omfang lade Søfolkene forsikre ud over de Beløb, som den da gældende Ulykkesforsikringslov paabød, og dels tegnedes der ogsaa af mange Enkeltpersoner Rejseulykkesforsikringer med Indbefattelse af den specielle Krigsrisiko. Og denne ny af Krigen fremkaldte Forretning var ganske lønnende for de direkte tegnende Selskaber og kunde for saa vidt have givet dem endnu mere, om de ikke paa Forhaand i Frygt for den da ukendte Forretnings Forløb for dens Vedkommende havde benyttet sig af Genforsikring i langt mere udstrakt Omfang end ellers almindeligt i Ulykkesforsikringen. Navnlig til at begynde med dristede Selskaberne sig kun til af disse Krigsforsikringer at holde saare beskedne Beløb for egen Regning.

Viste der sig saaledes direkte ny Forsikringsmuligheder af ikke helt ringe Betydning for Ulykkesforsikringsselskaberne, saa blev disse paa den anden Side til at begynde med direkte hæmmede i deres ordinære Akkvisitionsarbejde, idet bl. a. Indkaldelserne til Sikringsstyrken dels greb forstyrrende ind i de borgerlige Erhverv og derved berøvede Selskaberne adskillige gode Emner, som de ellers vilde have kunnet hverve til Forsikring, og dels, for saa vidt som der blandt de indkaldte ogsaa var mange Akkvisitører, for en Tid virkede svækkende paa Selskabernes Anskaffelsesorganisation, der foreløbig ikke kunde virke med den sædvanlige Kraft.

Langt større Betydning end disse direkte Virkninger af

Krigen fik dog dennes *indirekte* Virkninger gennem de snart indtrædende Forandringer i de almindelige økonomiske Forhold. Det siger sig selv, at Prissvingningerne maatte paavirke Ulykkesforsikringen omtrent paa samme Maade som den anden store Personforsikringsgren, Livsforsikringen. Her som der blev de Forsikringssummer, man hidtil havde regnet for tilstrækkelige, alt for smaa i Perioden med den synkende Pengeværdi, her som der gjorde Opgangsaarene med deres Pengerigelighed og høje Beskæftigelsesgrad deres fremmende Indflydelse gældende paa Akkvisitionsresultaterne, og her som der maatte naturligvis paa den anden Side ogsaa Udgifterne til Akkvisition og Administration stige stærkt under Indflydelse af Dyrtiden. Og da det stærke Konjunkturomslag kom efter Krigens Afslutning, maatte ogsaa Ulykkesforsikringen mærke dette — og omtrent paa samme Maade som foran skildret for Livsforsikringens Vedkommende.

Under Indflydelse af de antydede — hinanden delvis modarbejdende — økonomiske Bevægelser udviklede Ulykkesforsikringsvirksomheden sig i det store Hele meget tilfredsstillende i de første Krigsaar. Særlig blev 1916 med sin Pengerigelighed og sit hidsige Produktionstempo et meget fint Aar for Ulykkesforsikringen. Som et enkelt Vidnesbyrd om Industriens daværende høje og for Ulykkesforsikringsforretningen betydningsfulde Beskæftigelsesgrad kan anføres, at Aarets Reguleringer af Lovforsikringspræmierne gav et for Selskaberne positivt Resultat. Forholdet er jo i Lovforsikringen det, at den enkelte Person, der ophører at være beskæftiget i en forsikret Bedrift eo ipso ophører at være forsikret her, ligesom en Person ved at indtræde som beskæf-

tiget i en forsikringspligtig Bedrift dermed uden videre er forsikret. Optagelse i og Udmeldelse af Lovforsikringen foregaar med andre Ord rent automatisk uden den formelle Begæring eller Opsigelse, som kræves i den almindelige Enkelt-Ulykkesforsikring fra den enkelte forsikredes Side. Da det Forsikringsselskab, hvori en Virksomhed med et vekslende Antal beskæftigede Personer har tegnet sin Lovforsikring, saaledes ikke paa Forhaand nøjagtig kan beregne den Risiko, det kommer til at løbe for denne bestemte Bedrifts Arbejdsgiver, betaler denne sidste som Regel et vist Præmiebeløb *forud,* medens den til Risikoens Dækning nøjagtig svarende Præmie først endelig fastsættes senere ved Forsikringstagerens eventuelle Debitering eller Kreditering af for lidt eller for meget erlagt Præmie. Præmien „reguleres" halv- eller helaarlig *bagud* paa Grundlag af Arbejds- og Lønningslister, som de paagældende forsikrede Arbejdsgivere indsender til Selskaberne. Det siger da sig selv, at et bestemt Aars Beskæftigelsesgrad vil være afgørende for „Reguleringen"s Resultat i det paagældende Aar. Faar Aaret en uventet høj Beskæftigelsesgrad, vil Reguleringen give et Plus i Selskabernes Favør, medens det omvendte vil være Tilfældet i et Aar, hvor de forsikrede Virksomheders Beskæftigelse bliver mindre end ventet. Da nu 1916 netop var et Aar med usædvanlig høj Beskæftigelsesgrad, gav Aarets Reguleringer i Modsætning til tidligere Aars et Resultat i Selskabernes Favør.

I øvrigt prægedes det nævnte Aars sidste Halvdel i højeste Grad af Forberedelserne til den praktiske Gennemførelse af Ulykkesforsikringsloven af $^{6}/_{7}$ 1916, der gav vor Ulykkesforsikringsvirksomhed dens andet meget stærke Skub fremad.

Det blev jo nemlig — trods Overvejelser om Oprettelsen af en Statsanstalt som Bærer af den lovpligtige Ulykkesforsikring — vedblivende overladt til de private Forsikringsselskaber at praktisere Lovforsikringen. Det er vel næppe for meget at sige, at de private Selskaber hermed stilledes over for den største sociale Opgave, der nogen Sinde er blevet dansk privat Forsikring tildelt til Løsning, og det tør sikkert ogsaa siges, at denne Opgave rent teknisk set blev løst paa en i det store Hele tilfredsstillende Maade, til Trods for den korte Tid af kun 9 Maaneder, der var givet Selskaberne til Forberedelse af Lovens praktiske Gennemførelse.

Det er allerede foran nævnt, at vor Ulykkesforsikringslovgivning, der var indledet i 1898, trinvis ved ny Love var blevet udvidet til stadig flere Erhverv — 1900 til Fiskeri, 1905 til Søfart og 1908 til Land-, Skov- og Havebrug — og efter de Erfaringer, man i Tidens Løb havde indvundet, og ifølge det noget ændrede Syn paa Ulykkesforsikringens Opgaver, blev de ny Love delvis principielt forskellige fra den oprindelige Lov af 1898, saa at vor samlede Ulykkesforsikringslovgivning efterhaanden var blevet ret uensartet for de forskellige Erhverv. En Kodifikation og Revision af hele Lovkomplekset tiltrængtes med andre Ord og blev gennemført ved den alt nævnte Lov af 6. Juli 1916, der sammenfattede alle de tidligere gældende Love i een Lov samtidig med, at den lovpligtige Forsikrings Omraade udvidedes meget stærkt. Den kom saaledes nu til at omfatte ikke blot adskillig Virksomhed — f. Eks. Handel, liberale Erhverv, Husholdninger o. s. v. — der tidligere havde staaet uden for Lovforsikringen, men ogsaa en større Personkreds inden for de allerede for-

sikringsbeskyttede Erhverv, saaledes at det nu kunde siges, at saa godt som alle, der arbejdede i andres Tjeneste, herefter skulde være lovforsikrede. Erstatningsydelserne efter Loven bragtes i bedre Overensstemmelse med de forandrede økonomiske Forhold, og endelig gennemførtes *Forsikringspligt* for Arbejdsgiverne. Loven nøjedes ikke mere med at fastslaa Arbejdsgivernes Erstatningspligt og saa i øvrigt at overlade det til deres eget Valg, om de vilde dække deres Risiko ved Forsikring, eller de selv vilde bære den; det blev tværtimod nu *paabudt* Arbejdsgiverne at dække deres Erstatningsansvar over for deres under Arbejdet tilskadekomne Funktionærer eller Arbejdere i et ministerielt anerkendt Forsikringsselskab eller Forsikringsforbund.

Ved den nye Lov inddroges altsaa meget store ny Forsikringsomraader under vore private Ulykkesforsikringsselskabers Virksomhed, og dette medførte naturligvis en meget stærk Forøgelse i Selskabernes Præmieindtægter, men tillige af deres Arbejde og deres Omkostninger. Paa Grund af den korte Tid, Selskaberne havde til at føre Loven ud i Praksis — Loven skulde træde i Kraft fra 1. April 1917 — maatte Arbejdet forceres meget stærkt, hvad naturligvis forøgede Omkostningerne og desuden kun kunde ske paa delvis Bekostning af Arbejdet med de almindelige Ulykkesforsikringer, der derfor for en Tid i nogen Grad blev forsømt. En Spore til at faa Forsikringen ført rettidig igennem for alle de lovpligtige Virksomheders Vedkommende havde Selskaberne for øvrigt i den Bestemmelse i Loven, der foreskrev, at Erstatninger, der kom til at paahvile Arbejdsgivere, der ikke havde faaet tegnet Forsikring efter Loven, og som de ikke var i Stand

til selv at kunne udrede, skulde fordeles paa de anerkendte Ulykkesforsikringsselskaber.

Den store Udvidelse af den sociale Ulykkesforsikrings Omraade, der saaledes skabtes ved den ny Lov, gav vel Anledning til, at der straks eller i de følgende Aar oprettedes en Del fagligt begrænsede Ulykkesforsikringsforbund, hvad Loven havde givet Anvisning paa, og gensidige Ulykkesforsikringsselskaber, f. Eks. „Husmændenes Ulykkesforsikring, gensidig" (1916), „Danske Rederes Ulykkesforsikringsforbund" (1917), „Forsikringsforbundet for danske Fiskere og Søfolk m. m." (1917), „Ulykkesforsikringsselskabet for Centralforeningen af Restauratør-, Hotelvært- og Beværterforeninger i Danmark, gensidig" (1917), „Amtskommunernes gensidige Ulykkesforsikringsforening" (1918) og senere bl. a. „Tekstilindustriens Ulykkesforsikring, gensidig" (1923), „Danske Slagtermestres Landsforenings Ulykkesforsikrings Selskab, gensidig" (1924) o. fl.; men der blev ingen ny *rene* Ulykkesforsikrings*aktieselskaber* oprettet. Derimod søgte og fik flere af de allerede i Ulykkesforsikringsbranchen arbejdende uden- og indenlandske Aktieselskaber nu ministeriel Anerkendelse til ogsaa at overtage Lovforsikringer, og en Række af de under Krigen i andre Brancher stiftede Forsikringsselskaber kastede sig enten straks fra deres Oprettelse eller i Løbet af de følgende Aar ogsaa over Ulykkesforsikringsvirksomheden, dels over dennes almindelige Forretning, dels over Lovforsikringsforretningen og dels endelig over Branchens indirekte Forretning. Det kunde da trods de store ny Forretningsmuligheder ikke undgaas, at Konkurrencen blev meget stærk, men for den ny Lovforsikrings Vedkommende var Aktie-

selskaberne for øvrigt i 1916 — da en Kreds af Selskaber, som havde opnaaet Anerkendelse efter Loven af 6/7 1916, stiftede „Dansk Ulykkesforsikrings-Forbund" den 2/8 1916 — enedes om en almindelig Minimaltarif, og man undgik derfor i hvert Fald paa dette specielle Omraade en ødelæggende Præmiekonkurrence blandt Aktieselskaberne indbyrdes; derimod skærpedes Konkurrencen mellem Aktieselskaberne og de store gensidige Selskaber, hvad samfundsmæssigt set næppe var til Skade.

Allerede før Krigen havde Ulykkesforsikringsselskaberne begyndt at optage andre Forsikringsgrene end netop den rene Ulykkesforsikring. Det var nu for det første naturligt nok, at Selskaberne kastede sig over *Sygeforsikring*, dels kombineret med Ulykkesforsikring og dels som ren Sygeforsikring. Selv om en meget stor Del af den danske Befolkning er Medlemmer af de statsanerkendte Sygekasser og derigennem understøttelsesberettigede i Sygdomstilfælde, bliver der dog et betydeligt Felt tilbage til Bearbejdelse for en helt privat Sygeforsikring; dels er det jo nemlig langt fra alle — Personer med Indtægter over et vist i Sygekasseloven fastsat Beløb er saaledes udelukket — der kan blive nydende Medlemmer af de statsanerkendte Sygekasser, og dels er disses Ydelser ofte saa begrænsede, at Medlemmerne har god Brug for Supplementsforsikringer. Det var dernæst ogsaa meget rimeligt, at *Ansvarsforsikringen* og den dermed i nær Tilknytning drevne *Automobilkaskoforsikring* optoges af Ulykkesforsikringsselskaberne som Sidebrancher, idet der er et ret nært Slægtskab mellem den lovpligtige Ulykkesforsikring og den almindelige Ansvarsforsikring. Derimod var det mindre selvfølgeligt, at

flere Selskaber ogsaa efterhaanden — under Indflydelse af Krigsaarenes og Efterkrigstidens Udvikling paa Forsikringsomraadet — kom ind paa at drive flere andre fra Hovedbranchen mere fjernt liggende Forsikringsgrene, som f. Eks. *Kautionsforsikring, kombineret Grundejerforsikring, Maskinskadeforsikring, Tyveriforsikring* og *Vandskadeforsikring,* ja endog i nogle Tilfælde *Brandforsikring* og *Driftstabsforsikring.*

Ulykkesforsikringsselskaberne fulgte imidlertid herved blot med i den i Forsikringsverdenen i det sidste Aarti stedfundne almindelige Udvikling, der, som allerede foran udførligt omtalt, har bestaaet i, at Selskaber af saa godt som alle Skadesforsikringsbrancher har taget stadig flere ny Brancher ind under deres Virksomhedsomraade. Da denne Bevægelse først var indledet af enkelte Selskaber, fulgte de andre af konkurrencemæssige Grunde snart efter.

Først og fremmest fik imidlertid Sygeforsikring og Ansvarsforsikring — navnlig da denne sidste — Betydning for Omfanget af Ulykkesforsikringsselskabernes Virksomhed. Under Indflydelse saavel af Teoretikernes som det brede Publikums og Domstolenes ændrede Syn paa Spørgsmaalet om Personers Erstatningsansvar ved skadevoldende Handlinger, er Ansvarsforsikringen i de senere Aar blevet stadig mere benyttet og har givet de Selskaber, der driver denne Forsikringsgren, en meget betydelig Forøgelse af deres Portefeuiller. Det har vel altid i Teorien været erkendt, at den Person, der ved at gøre sig skyldig i et *retsstridigt* Forhold paaførte en anden økonomisk Tab, ifaldt Erstatningsansvar, men det hævdedes oprindelig som Hovedregel, at det kun var den faktiske Skadevolder, der var erstatningspligtig, og det forlangtes af den, der krævede

Erstatning, at han skulde føre Bevis for den skadevoldende Handlings Retsstridighed og for den nøjagtige Størrelse af det lidte Tab, og man var ikke tilbøjelig til uden videre at anse Legemsbeskadigelse som et egentlig formueretligt Tab. Paa samtlige disse Punkter har Tiden medført en væsentlig Ændring; Teoretikerne har gjort sig til Talsmænd for en væsenlig Udvidelse af Erstatningsansvaret; man har vakt en i Tidens Løb næsten glemt Bestemmelse i D. L. 3-19-2 til Live („End giver Husbond sin Tiener, eller anden, Fuldmagt paa sine Vegne at forrette noget, da bør Husbonden selv svare til, hvad derudi forseis af dend, som hand Fuldmagt givet haver, og af hannem igen søge Opretning"). Ifølge denne *almindelige* Regel løber enhver, der beskæftiger andre, en betydelig Risiko, idet han hæfter for al den Skade, hans underordnede under Udførelse af deres Hverv i hans Tjeneste tilføjer Tredjemand og fremmed Ejendom enten direkte eller ved ikke paa behørig Maade at opfylde deres Pligter. Og ifølge andre Love som Lov af $^{12}/_{4}$ 1889 om Straf og Erstatning for Skade foraarsaget af Hunde, Lov om Kørsel med Motorvogne og Motorcykler (jfr. i det følgende) og enkelte andre er Erstatningsansvar *specielt* fastslaaet. I det brede Publikum er det efterhaanden blevet almindeligt ved næsten enhver Skade at finde en „erstatningspligtig", hvoraf Følgen atter er blevet Anlæggelsen af Erstatningssager i tidligere ukendt Antal, og Domstolene har for saa vidt opmuntret denne Tendens, som de under Indflydelse af de moderne Erstatningsteorier i stigende Grad har været tilbøjelige til at staa paa de skadelidtes Side og idømme de erstatningspligtige ofte meget betydelige Erstatninger.

Det vil herefter let forstaas, at der paa Ansvarsforsikringens Omraade er blevet meget at gøre alene ved Overtagelsen af det almindelige civilretlige Erstatningsansvar for de af et saadant truede Personer. En særlig betydende Del af Ansvarsforsikringen er imidlertid den, der dækker Motorkøretøjsejeres civilretlige Ansvar. Dette er som allerede foran antydet fastslaaet ved særlig Lov, der tillige — i Analogi med Ulykkesforsikringsloven — har *paabudt* Ansvarsrisikoens Dækning gennem Forsikring.

Allerede fra 1906 at regne tegnedes der vel i enkelte Tilfælde *frivillig* Automobilansvarsforsikring herhjemme („Heimdal"), men noget betydeligere Omfang fik denne specielle Forsikringsform først, efter at det engelske Selskab „London Guarantee" gennem sit herværende Generalagentur i 1910 havde indført den *kombinerede Automobilforsikring*, der foruden at dække Motorkøretøjsejerens civilretlige Ansvar tillige omfatter selve Motorkøretøjets Forsikring ved en saakaldt *Autokaskoforsikring*. Denne sidste Del af den kombinerede Automobilforsikring omfatter sædvanligvis fire forskellige Risikokategorier nemlig: Forsikring mod Skader paa Køretøjet opstaaet ved 1) Kollision og Væltning, 2) Transport af Køretøjet, 3) Brand og Eksplosion og 4) Indbrud og Tyveri. I Aarene 1912, 1913 og 1914 fulgte de danske Selskaber „Absalon", „Dansk Automobilforsikring" (det senere „Nordisk Automobil- og Transportforsikring") og „National" det af „London Guarantee" givne Eksempel, idet de optog Arbejdet med den kombinerede Automobilforsikring efter engelsk Mønster, og efter et Par Aars Forløb var denne Forsikringsform blevet saa almindelig og Forretningen med den saa efterstræbt, at det

for at regulere Konkurrencen fandtes formaalstjenligt, at de Selskaber, som drev denne Forretning, sluttede sig sammen i en Forening. En saadan stiftedes da den 7/8 1916 og fik Navnet „Dansk Automobilforsikrings-Forbund".

Den *tvungne* Automobilansvarsforsikring gennemførtes ved Lov om Motorkøretøjer af 20/3 1918, der traadte i Kraft den 1/1 1919 og vedrørende Forsikring bestemte, at enhver Ejer af et Motorkøretøj skulde i et af Staten anerkendt Ansvarsforsikringsselskab tegne og holde i Kraft en Forsikring, der for Motorcykler skulde være 6.000 Kr. stor og for andre Motorkøretøjer 12.000 Kr. stor, til hel eller delvis Dækning af de Erstatningskrav, som i Henhold til Automobillovens Bestemmelser kunde gøres gældende mod den, der var ansvarlig for Motorkøretøjet, da Skaden indtraf. Denne Lov ændredes senere ved Lov af 6/5 1921, der satte de tvungne Forsikringssummer op til 10.000 Kr. og 20.000 Kr. henholdsvis for Motorcykler og andre Motorkøretøjer, og endelig ved Lov af 1/7 1927, der indeholder de nugældende Bestemmelser om den tvungne Automobilansvarsforsikring. Ved denne sidstnævnte Lov forhøjedes atter de lovpligtige Forsikringssummer, denne Gang til henholdsvis 15.000 Kr. og 30.000 Kr. For at skabe større Tryghed for Passagerer med Rutebiler og lignende Køretøjer bestemmes det endvidere, at Ansvars-Forsikringssummen for Motorkøretøjer, der benyttes til Befordring af Personer mod Betaling, skal andrage mindst 5000 Kr. for hver Person, som Vognen er indrettet til at befordre. Ved forskellige ministerielle Bekendtgørelser er der givet detaillerede Bestemmelser vedrørende specielle under Loven faldende Forsikringsforhold.

Det sigèr sig selv, at denne Lovgivning maatte give Anledning til, at flere og flere af de bestaaende Forsikringsselskaber optog Automobilforsikringsbranchen. 15 danske og 7 udenlandske Selskaber er nu Medlemmer af Dansk Automobilforsikrings-Forbund, og desforuden har endnu en Række Selskaber opnaaet Ministeriets Godkendelse til Overtagelse af lovpligtige Autoansvarsforsikringer.

Foruden det nævnte Forbund er der i øvrigt blevet dannet endnu et Par Foreninger af Selskaber, der overtager specielle Arter af Automobilansvarsforsikringer. Den ene af disse er „Dansk Forening for international Motorkøretøjsforsikring", der stiftedes $^{23}/_{6}$ 1927 bl. a. med det Formaal at overtage lovpligtig Ansvarsforsikring dels for udenlandske Motorkøretøjer under deres Ophold i Danmark og dels for Motorkøretøjer, der er forsynet med de Prøveskilte, der af Politiet udlaanes til midlertidig Brug; denne Forening omfatter 18 danske og 5 udenlandske Selskaber. Den anden er „Foreningen af Ansvarsforsikringsselskaber til Overtagelse af Forsikringer for Automobiler, der udlejes uden Fører til Personbefordring", som er stiftet den $^{6}/_{2}$ 1929. Foreningens Formaal fremgaar med tilstrækkelig Tydelighed af Navnet, og Foreningen, der er tiltraadt af mindst en Snes Selskaber, er fremkaldt af Bestemmelsen i Justitsministeriets Bekendtgørelse af 22. December 1927 om, at for „Motorkøretøjer, der udlejes uden Fører til Personbefordring, skal Forsikringen tegnes saaledes, at Forsikringstageren i Forhold til Selskabet selv bærer den fulde Risiko for alle under Forsikringen hørende Skader, der indtræder under Udlejningen". Om Bortfald af denne Bestemmelse, der oprindelig skulde være traadt i Kraft den 1. Juli 1928, men

efter senere ministerielle Bekendtgørelser først den 1. Januar 1929 og dernæst den 1. Marts 1929, forhandlede en Række i Forholdet interesserede Vognmænd med Justitsministeriet, idet den selvfølgelige Forudsætning for Bestemmelsens Bortfald skulde være, at Forsikringsforholdet ordnedes paa en efter Justitsministeriets Skøn forsvarlig Maade. For da at kunne henvise til en saadan forsvarlig Ordning, indledede Vognmændene Forhandling ogsaa med Dansk Automobilforsikrings Forbund, der paa sin Side nedsatte et Udvalg til at føre Forhandlinger om Sagens Ordning, dels med Ministeriet og dels med Vognmændene.

Af disse mellem de forskellige interesserede Parter og Ministeriet førte Forhandlinger er da Resultatet blevet, at den foran omhandlede Bestemmelse bortfalder, naar Ansvarsforsikringsforholdet ordnes gennem den nystiftede Forening. Justitsministeriet har herefter under 21. Februar 1929 udstedt en ny Bekendtgørelse.

Hele den foran omhandlede Lovgivning bidrog altsaa i høj Grad til, at *Omfanget* af Ulykkesforsikringsselskabernes Virksomhed blev udvidet, men deraf følger ikke uden videre, at Selskabernes Forretning samtidig blev mere lukrativ. Forretningens økonomiske Afkastning var afhængig af mange andre Forhold og vekslede fremdeles fra Aar til Aar, eftersom de almindelige Konjunkturer og andre Forsikringsvirksomheden paavirkende Forhold vekslede.

Det er allerede tidligere sagt, at de første Krigsaar i det store Hele var gunstige for Ulykkesforsikringsvirksomheden; af flere Grunde blev Aarene 1918 og 1919 mindre gode. For det første var Konkurrencen under Indflydelse af Lovgivningen,

de mange ny Selskabers Tilkomst og hele den tidligere skitserede Bevægelse med de enkelte Selskabers Udvidelse af deres Virksomhed til at omfatte stadig flere Brancher blevet meget stærk, for det andet bevirkede Dyrtiden og de stadige Prisforhøjelser en fortsat Stigning i alle Omkostninger, først og fremmest i Udgifterne til Anskaffelsesarbejdet — og her navnlig Udgifterne ved de rejsende Akkvisitører — men ogsaa i Omkostningerne ved Hovedkontorerne, og for det tredje belastedes endelig Selskabernes Erstatningsbudget stærkt, bl. a. ved den Influenza-Epidemi („Spansk Syge"), der hærgede Landet i sidste Halvdel af 1918 og i første Halvdel af 1919, og som medførte Skadesudbetalinger langt ud over det ellers normale.

Disse forskellige Forhold bevirkede, at Selskabernes økonomiske Resultater i de to Aar kun blev magre, men for øvrigt virkede de ingenlunde ens paa de forskellige Brancher, som Selskaberne drev. Hvad saaledes Enkelt-Ulykkesforsikringen og Sygeforsikringen angaar, maatte det stigende Prisniveau og den endnu herskende Pengerigelighed virke fremmende paa Selskabernes Arbejde med Tegningen af ny og Forhøjelsen af ældre Forsikringer, saaledes at Tilgangen af disse Forsikringer i det store Hele blev god, men Omkostningernes Stigen og — for Sygeforsikringens Vedkommende — Epidemien modarbejdede de for et godt økonomisk Resultat saaledes i øvrigt tilstedeværende gunstige Betingelser. I Lovforsikringsforretningen laa Forholdene allerede med Hensyn til Forretningens rent ydre Omfang mindre godt end i Enkelt-Ulykkesforsikringen; navnlig i 1919 laa mange industrielle Virksomheder stille eller arbejdede kun med stærkt indskrænket Drift, og

heraf blev Følgen for Forsikringsselskaberne, at de ved Præmiereguleringerne i betydeligt Omfang maatte tilbagebetale paa de foreløbige Præmier. Om Nytilgang af Lovforsikringer kunde der kun i ringe Grad være Tale, da der kun sattes faa ny Virksomheder i Gang. Ogsaa — og vel endda navnlig — i Lovforsikringsforretningen trykkede de stigende Omkostninger haardt, og da Skadesprocenten gennemgaaende blev noget højere, end man ved Præmiernes Fastsættelse havde regnet med, gav Lovforsikringsportefeuillerne sikkert kun en meget beskeden Fortjeneste.

Hertil bidrog foruden det allerede anførte tillige de ikke ubetydelige Omkostninger ved det forøgede Arbejde, der faldt paa Selskaberne dels derved, at Ulykkesforsikringsloven af 1916 ved en Lov af $^{9}/_{6}$ 1919 ændredes med Hensyn til Dagpengeydelserne, der i Forhold til de siden 1916 foregaaede Forandringer i Pris- og Lønforholdene var alt for lave og derfor nu sattes op, og dels derved, at der efter Arbejderforsikrings-Raadets Plan var blevet paabegyndt en Indsamling af Materiale til en omfattende Ulykkesforsikringsstatistik, der vel skulde udarbejdes af Raadet, men til hvilken Selskaberne dog skulde levere en stor Del af Materialet. Planen til Udarbejdelsen af en saadan Statistik havde Raadet fremsat paa et Møde den $^{5}/_{10}$ 1917 med de anerkendte Forsikringsselskaber, og den gik ud paa, at Raadet for samtlige de efter Loven af $^{6}/_{7}$ 1916 tegnede Forsikringer og de dertil hørende Skader skulde udarbejde en Statistik, ved hvilken der navnlig skulde søges tilvejebragt Materiale til Bedømmelse af Risikoen inden for de forskellige Fag, men da de Aktstykker, Raadet selv laa inde med, ikke indeholdt alle de til Statistiken fornødne Oplys-

ninger, maatte Raadet anmode de anerkendte Forsikringsselskaber om deres Bistand til Fremskaffelse af Oplysninger om 1) Skaderne og 2) om de tegnede Lovforsikringer d. v. s. om Arbejdsdage (Ejendomsskyld) og Præmier. Resultatet af Selskabernes Drøftelser med Raadet blev, at Selskaberne paatog sig det ikke ringe Arbejde, og den af Raadet foreslaaede Ordning traadte derefter i Kraft fra $^{1}/_{10}$ 1918.

Paa Initiativ af Dr. polit. *Jens Pedersen* paabegyndtes for øvrigt i 1919 Udarbejdelsen af en fælles Statistik og Forslag til en Fællestarif for Enkelt-Ulykkesforsikring paa Grundlag af Materiale fra „Haand i Haand", „Nordisk" og „National".

Under de skildrede ret trykkende Forhold maatte Spørgsmaalet om en Forhøjelse af Præmierne ganske naturlig blive aktuelt, og der naaedes da ogsaa blandt Selskaberne i Dansk Ulykkesforsikrings-Forbund Enighed om fra $^{1}/_{1}$ 1920 at gennemføre en Forhøjelse af Præmierne for Enkeltforsikring, men et Arbejde paa at faa gennemført en Fællestarif førte derimod ikke til noget Resultat, og for Lovforsikringens Vedkommende fandt der ingen Præmieforhøjelse Sted. For øvrigt blev 1920, hvad Forretningens Vækst angaar, et meget stort Aar, og, hvad Virksomhedens økonomiske Afkastning angaar, desuden et ganske godt Aar for Ulykkesforsikringsselskaberne.

Dette Aars meget store Tilvækst i Forretningens Omfang skyldtes først og fremmest den Udvidelse, Virksomhedsomraadet havde faaet ved de sønderjydske Landsdeles Genforening med Danmark, men for Stigningen i Selskabernes Præmieindtægter fik — foruden den for Enkeltforsikring gennemførte Præmieforhøjelse — den ved Lov af $^{28}/_{6}$ 1920 gennemførte Ændring af Ulykkesforsikringsloven af 1916, hvor-

ved ikke blot de lovmæssige Forsikringssummer forhøjedes, men ogsaa en yderligere Udvidelse af Forsikringsomraadet fandt Sted, sin store Betydning. I øvrigt medførte Udvidelsen et stort Arbejde for Selskaberne — tilmed et paa Grund af Dyrtiden meget kostbart Arbejde. Paa den anden Side var den lovpligtige Forsikrings Skader i dette Aar ret faa, hvad maaske finder sin delvise Forklaring i det ofte iagttagne Forhold, at der i de første Aar under en ny Ulykkesforsikringslov kun anmeldes relativt faa Skader; Befolkningen forudsættes med andre Ord først efter nogle Aars Forløb at have vænnet sig til at benytte Lovens Beskyttelse fuldt ud. Blandt Aarets mere betydende Begivenheder kan nævnes Stiftelsen — den 3/8 1920 — af Dansk Ulykkesforsikrings Katastrofe-Forbund, hvis Formaal skulde være at fordele Ulykkesforsikringsskader mellem de deltagende Selskaber i Forhold til disses Præmieindtægt af Ulykkesforsikring, dersom disse Skader overstiger et vist Beløb, der for Tiden er fastsat til 30.000 Kr.

Endnu Aaret 1921 forløb i det store Hele ret gunstigt for Ulykkesforsikringsvirksomheden, men medens man hidtil havde haft nogen Grund til at undres over, i hvor ringe Grad den ellers i Forsikringsverdenen let paaviselige Nedgang havde været til at spore i Ulykkesforsikringen, mærkede man dog nu Trykket af de daarlige Tider tydeligt. Særlig demonstrerede Forandringen sig i en Afgang af Forsikringer ud over det normale og i en Nytegning under det hidtil sædvanlige. Derimod laa Skadesprocenten endnu ikke væsentligt over det normale, om man end rundt om hos Selskaberne begyndte at kunne mærke den forøgede Interesse for Smaaerstatninger,

som regelmæssigt viser sig i økonomiske Nedgangstider. Selskabernes Regnskaber for 1921 gav dog Indtryk af, at Aaret trods alt havde været jævnt godt. Under Indtrykket af, at de vanskelige Tider nødvendiggjorde et nøjere Samarbejde mellem Selskaberne end det hidtil bestaaende, rekonstrueredes i Slutningen af 1921 „Dansk Ulykkesforsikrings Forening", der var stiftet i 1902, men som, siden det tidligere nævnte „Dansk Ulykkesforsikrings-Forbund" dannedes i 1916 og overtog Foreningens faglige Opgaver, havde ført en ganske passiv Tilværelse uden dog at være blevet formelt opløst. Derimod opløstes „Forbundet" nu efter „Foreningen"s Rekonstruktion, og siden har „Dansk Ulykkesforsikrings-Forening", der er delt i to Grupper, en Lovforsikringsgruppe og en Enkelt-Ulykkesforsikrings- og Sygeforsikringsgruppe, været ene om at varetage Ulykkesforsikringens specielle faglige Interesser.

Først i 1922 blev Virkningerne af Nedgangstiderne rigtig følelige ogsaa i Ulykkesforsikringsvirksomheden. Aarets Nytegningsresultater blev kun meget beskedne, og navnlig syntes Tilgangen fra Landboernes Side ringe, og om Afgangen gælder det, at den i al Almindelighed var betydelig, men særlig stor i Byerne, hvad jo er naturligt nok, da det var Byerhvervene, der var haardest ramt af den herskende Krise. Under disse Forhold havde de fleste af Selskaberne en lille Nedgang i Præmieindtægten, hvad for dem efterhaanden var blevet noget helt uvant; til denne Nedgang har dog muligvis ikke blot de indenlandske Forhold bidraget, men ogsaa den i Aaret stedfundne Afvikling af udenlandsk Genforsikring, som ogsaa enkelte Ulykkesforsikringsselskaber havde taget nogen Del i. Da nu tilmed Skadesprocenterne gennemgaaende viste Stigning,

kan det ikke undre, at Aarets regnskabsmæssige Resultater ikke blev gode. Naar de alligevel ikke kan betegnes som helt utilfredsstillende, skyldes dette vel tildels, at Renteindtægterne af de opsamlede Reserver nu efterhaanden var kommen til at spille en betydelig Rolle. Til det magre økonomiske Resultat bidrog maaske ogsaa i nogen Grad, at de statsanerkendte Ulykkesforsikringsselskaber i 1922 kom til at optage to ny Opgaver, som Lovgivningen paalagde dem, nemlig at opkræve de Arbejdsgiverne paalagte Bidrag baade til Invalideforsikringsfonden (Lov $^{6}/_{5}$ 1921) og Arbejdsløshedsfonden (Lov af $^{22}/_{12}$ 1921). Det ny Arbejde, som det saaledes paalagdes Ulykkesforsikringsselskaberne at udføre i Samfundets Interesse, skulde ganske vist ikke gøres helt vederlagsfrit, men den ved Lovene herfor fastsatte Godtgørelse var dog saa beskeden, at den næppe har kunnet dække de med den ret besværlige Opkrævning forbundne Omkostninger.

Mærkelig nok blev 1922 alligevel ikke Indledningen til en længere Nedgangsperiode for Ulykkesforsikringen; Aaret fik med Hensyn til sine paa alle Virksomhedens forskellige Omraader ringe Resultater en udpræget Særstilling. Allerede i 1923 indtraadte en væsentlig Bedring; Nytegningen gav et adskilligt bedre Resultat end Aaret i Forvejen, og Afgangen blev, om end stadig alt for stor, dog noget mindre end i 1921. Den Nedgang i Præmieindtægten, som havde karakteriseret 1922, afløstes atter af en ikke ringe Fremgang, og da Skadesprocenten i hvert Fald ikke var unormalt stor, selv om det var her, man gennem den voksende Interesse for Smaaerstatninger mest sporede de daarlige Tiders Tryk, blev Selskabernes forretningsmæssige Resultater gennemgaaende tilfredsstillende.

Den Ændring til det bedre, der saaledes var indtraadt i 1923, holdt sig i det følgende Aar. Tilgangen af ny Forsikringer var jævnt god, Afgangen var der ikke mere end almindelig Grund til at klage over, Præmierne gik trods al Jamren over de pengeknappe Tider ind paa normal Vis, og Skadesprocenten var vel lidt højere end det foregaaende Aar, hvad maaske delvis kan skyldes den vedholdende Isvinter, der medførte mange Ulykkestilfælde, men den var dog ikke meget over det normale. Til Trods for, at der for Lovforsikringens Vedkommende havde fundet en ikke ubetydelig Præmienedsættelse Sted, var Præmieindtægterne dog stigende.

Paa Grund af Nedsættelserne i Lovforsikringspræmierne blev Præmieindtægterne i 1925 vel noget mindre end Aaret forud, men i øvrigt lignede Aaret meget sin nærmeste Forgænger og kan som denne betegnes som tilfredsstillende i sit Forløb. Bemærkelsesværdigt er det, at hverken den langvarige Lockout i Foraaret 1925 eller den fra Efteraaret samme Aar stærkt øgede Arbejdsløshed synes at have haft nogen større Indflydelse paa Til- eller Afgangsforholdene. I det hele taget synes de dog faktisk tilstedeværende vanskelige Forhold — den stærkt fremhævede svigtende økonomiske Evne hos det forsikrede Publikum, de faldende Forsikringssummer, den stærke Konkurrence etc. — ikke at have haft den forringende Indflydelse paa Resultaterne, som man kunde have ventet. Paa Grundlag af den foran omtalte i 1919 paabegyndte Fællesstatistik fik man for øvrigt i 1925 en ny Tarif for Enkelt-Ulykkesforsikring, og det er ikke uden Interesse, at der ved denne ny Tarif gennemførtes en Ændring i det Forhold, hvori

den samlede Ulykkesforsikringspræmie hidtil var blevet beregnet til Dækning henholdsvis af Døds-, Invaliditets- og Dagpengerisikoen. Erfaringen havde vist, at de for Døds- og Invaliditetsrisikoen hidtil beregnede Præmiedele bar en Del af Dagpengerisikoen, og de fik derfor en passende Nedsættelse, medens den til Dagpengerisikoen svarende Del af Præmien fik et Tillæg; nogen væsenlig Forandring i den samlede Ulykkesforsikringspræmie gav denne mere rationelle Beregningsmaade dog ikke Anledning til.

Var Aarene 1923–25 saaledes jævnt gode Aar for Ulykkesforsikringsvirksomheden, kan det samme ikke med Rette siges om 1926, der tværtimod blev et ret daarligt Aar. Anskaffelsesarbejdet blev stadig besværligere, og det kneb med at faa Udgifterne bragt ned; og selv om Bruttotilgangen trods alle Besværligheder blev omtrent som i det nærmest forudgaaede Aar, blev Nettotilgangen dog ringe paa Grund af den meget betydelige Afgang. At Publikum nu virkelig ikke længere var i Besiddelse af sin tidligere Evne til at opretholde tegnede Forsikringer mærkedes i høj Grad ved Præmiernes Incassering — Restancerne blev hyppigere. Ogsaa paa Forsikringernes stærkere Udnyttelse, ikke mindst hvad Dagpengene angaar, mærkedes de daarlige Tider nu tydeligt. Den stadig skærpede Konkurrence følte haardt og førte i mange Tilfælde til Antagelse af daarlige Forsikringsemner.

Om Ulykkesforsikringsselskabernes Virksomhed i 1927 tør det vel siges, at den forløb ret gunstigt, naar man ser paa den som en Helhed, men ser man særskilt paa de enkelte Brancher, Selskaberne arbejdede med, var Forholdene ingenlunde tilfredsstillende i dem alle. I Ansvars- og Sygeforsik-

ringen var Skadesforholdene saaledes langtfra gunstige for Selskaberne, hvilket særlig skyldtes de i Antal stærkt stigende Trafikulykker og den i Aarets første Maaneder herskende Influenzaepidemi. For Selskabernes fremtidige Lovforsikringsforretning maatte det faa stor Betydning, at den dagældende Ulykkesforsikringslov af 6. Juli 1916 (med Ændringer af $^{28}/_{6}$ 1920) ændredes og suppleredes ved en ny Lov af $^{14}/_{7}$ 1927, der skulde træde i Kraft den 1. Januar 1928. Den ny Lov gennemførte — i Overensstemmelse med det forandrede Prisniveau og med den i 1926 tiltraadte Venstreregerings almindelige Politik — en betydelig Nedsættelse i de efter Lovene hidtil gældende Erstatningsbeløb, og som noget helt nyt og for Ulykkesforsikringsselskaberne særlig betydningsfuldt kan nævnes Lovens Bestemmelser om, at Ministeriet skulde føre en vis Kontrol med de anerkendte Forsikringsselskabers Administration af Lovforsikringen. Der gaves Selskaberne Paalæg om straks at nedsætte Lovforsikringspræmierne med 15 pCt. og i øvrigt efter de Regler, som Ministeriet senere — efter Forslag fra Arbejderforsikrings-Raadet — vilde fastsætte og offentliggøre i Henhold til de Kontrolbestemmelser, Loven indeholdt. De ny Regler for den saaledes lovforeskrevne Ordning med Hensyn til en Avancebegrænsning er endnu ikke offentliggjorte, men Raadets Forslag til dem har været tilstillet Selskaberne til Erklæring, og man venter, at de vil være endelig fastlagte inden 1. Januar 1931. De i Reglerne interesserede Selskaber nedsatte i øvrigt i Begyndelsen af 1928 et Udvalg bestaaende af tre Forsikringsdirektører, der bistaaet af to specielt statistikkyndige Ulykkesforsikringsteknikere skulde søge at finde et kontrollabelt Beregningsgrundlag, som

kunde danne Basis for en Forhandling med Arbejderforsikrings-Raadet om den ny Ordning.

I Løbet af 1928 — det første Aar, i hvilket Lovforsikringsforretningen helt har staaet under den ny Ulykkesforsikringslovs Indflydelse — gennemførte Selskaberne ikke alene den i Loven foreskrevne, foran nævnte 15 pCt.s Præmienedsættelse, men her ud over foretog de en almindelig Præmiereduktion; alt dette medførte ikke blot et betydeligt Besvær — med Forsikringernes Omskrivning — men ogsaa en betragtelig Formindskelse i Præmieindtægterne. I den frivillige Forsikringsforretning var Nytilgangen ret tilfredsstillende, Afgangen noget mindre end det nærmest foregaaende Aar, medens Erstatningsudbetalingerne var lidt større, og det samlede Resultat af disse forskellige Forhold var ikke ugunstigt.

I Oktober Maaned 1928 fremsatte Sundhedsministeren i Folketinget et — paa Grundlag af et i 1927 af samme Minister nedsat Udvalgs Betænkning udarbejdet — „Forslag til Lov om Ændringer i Sygekasseloven af 14. Juli 1927". Forslaget gik ud paa, at der i Tilknytning til de statsanerkendte Sygekasser og paa Grundlag af de allerede bestaaende Fortsættelseskasser skulde etableres en Række statskontrollerede Sygeforeninger, til hvilke for det første Sygekassemedlemmer, hvis økonomiske Forhold forbedres saaledes, at de ikke længere kan være Medlemmer, skulde overføres, og i hvilke for det andet skulde kunne optages saadanne Personer, der af økonomiske Grunde ikke kunde optages i de statsanerkendte Sygekasser. I Tilfælde af, at saadanne Medlemmer af Fortsættelseskasserne senere blev ubemidlede i Sygekasselovens Forstand, skulde de uden Hensyn til de ellers for Optagelse gældende Alders-

og Helbredsbetingelser kunne overgaa til de anerkendte Sygekasser; ogsaa for Medlemmer af Sygeforsikringsforeninger, der ikke tidligere havde virket som Fortsættelseskasser, men som dog havde været Sygekassetilsynet underkastet, aabnedes der efter Forslaget lignende Adgang til Overførelse til de statsanerkendte Sygekasser.

Lovforslaget mødte Modstand hos de private Sygeforsikringsselskaber, da dets Vedtagelse i hvert Fald vilde betyde en Begrænsning af Selskabernes Virkeomraade. Sygeforsikringsselskabernes Syn paa Lovforslaget foranledigede dem til at nedsætte et 3-Mands-Udvalg, der over for det til Lovforslagets Behandling nedsatte Folketingsudvalg fremsatte Anmodning om forskellige Ændringer i Forslaget, og til gennem Dansk Ulykkesforsikrings Forening at søge Forhandling med Sundhedsministeren om de private Selskabers Synspunkter. Man haabede en Tid i de interesserede Forsikringskredse, at Selskabernes saaledes udfoldede Bestræbelser skulde have givet det Resultat, at Lovforslaget helt henlagdes, men Forslaget med enkelte af Udvalgsflertallet foreslaaede og af Sundhedsministeren godkendte Ændringer — vedtoges *endeligt* den den 9. Marts 1929.

Den 5. September 1928 traadte — som en Parallel til „Komitéen for mindregode Liv" i Livsforsikringen — „Komitéen til Bedømmelse af Syge- og Ulykkesforsikring med forøget Risiko" i Virksomhed efter at være blevet dannet i Forsommeren som Resultat af ret langvarige Forhandlinger, der havde taget deres Begyndelse paa den 7. nordiske Kongres for Ulykkesforsikring i Stockholm i 1926. Komitéen bestaar af 6 Medlemmer — 3 praktiske Forsikringsmænd og 3 For-

sikringslæger — og dens Opgave er at bedømme indkommende Begæringer om Ulykkesforsikring for saadanne forsikringssøgende, som ikke kan antages til Forsikring paa normale Vilkaar, samt til ny Bedømmelse at optage saadanne løbende Forsikringer, som paa Grund af ændrede Forhold i Retning af forøget Risiko efter gældende Praksis opsiges af Selskaberne. Komitéen har fundet Tilslutning fra en Snes Selskaber, og de af den antagne Forsikringer administreres af „Livs- og Genforsikringsselskabet Dana". En Del ny Forsikringsbegæringer (328) og løbende Forsikringer (129) har indtil Udgangen af 1929 været behandlet af Komitéen, men i forholdsvis faa Tilfælde — henholdsvis 75 og 8 — er den ønskede Forsikring blevet antaget.

Det er i det nærmest foregaaende forsøgt — under Hensyntagen til de umiddelbart iøjnefaldende Virkninger af forskellige nærmere angivne Begivenheder og paa Grundlag af de almindelige Indtryk, man faar dels ved et Gennemsyn af de paagældende Forsikringsselskabers Aarsberetninger og andre Beretninger om Forsikringsvirksomheden og dels gennem lejlighedsvis fremkomne Udtalelser fra Selskabernes ledende Mænd — at optrække Hovedlinierne i den private Ulykkesforsikrings Udvikling, særlig siden 1914; men saaledes som Forholdene nu engang ligger, kan det, hvor meget man end bestræber sig for udelukkende at holde sig den egentlige Ulykkesforsikrings specielle Forhold for Øje, ikke undgaas, at Fremstillingen kommer til at lide under, at de Selskaber, der driver Ulykkesforsikringsvirksomhed, tillige driver adskillige andre Forsikringsbrancher uden i deres Aarsregnskaber

at foretage nøjere Fordeling paa de forskellige Brancher af de betydende Regnskabstal, der som Regel temmelig summarisk omfatter flere af de under Driften indbefattede Brancher.

Den derved opstaaede Vanskelighed for en rigtig Vurdering af Ulykkesforsikringsvirksomheden for sig alene er med Aarene, efterhaanden som Flerbranchesystemet er blevet stadig almindeligere akcepteret af Selskaberne, vokset saa stærkt, at det *nu* er ganske umuligt at faa den paa almindelige Indtryk byggede Vurdering af den enkelte Branches Udvikling bekræftet med virkelig paalidelige Tal. Regnskabstallene kan med andre Ord højst benyttes til at give et Overblik over, hvordan de *Selskaber,* der bl. a. driver Ulykkesforsikring, har udvidet deres Virksomhed, og noget korrekt eller fuldstændigt Billede af disse Selskabers samlede Virksomhed kan man endda heller ikke faa frem, da der er en Del gensidige Selskaber af fagligt begrænset Karakter, for hvilke der savnes Regnskabsoplysninger, og da der ogsaa paa anden Maade — bl. a. paa Grund af de foreliggende Regnskabers uensartede Affattelse — er store Vanskeligheder ved at faa virkelig ensartede Tal frem. Alle disse Ting gør naturligvis et stort Skaar i den Interesse, Talangivelser vedrørende de her omhandlede Forhold overhovedet kan have, men helt uden Interesse vil det dog ikke være at anføre enkelte Tal. Man maa blot holde sig de netop fremhævede Mangler for Øje og vogte sig for at lægge mere ind i Tallene, end disse kan svare til.

Gennem de af Det statistiske Departement siden 1923 foretagne Opgørelser af Forsikringsselskabernes Præmieindtægter kan man for 1923 og de efterfølgende Aar faa konstateret i hvert Fald hvor mange Selskaber, der har drevet Ulykkes-

og Sygeforsikringsvirksomhed, og de Præmieindtægter, Selskaberne har haft i denne Virksomhed; herom giver følgende Opstilling nærmere Oplysning:

Antal tegnende Selskaber og disses Bruttopræmieindtægter (i 1000 Kr.) af direkte tegnet I) Lovulykkesforsikring, tvungen og frivillig, og II) Anden Ulykkes- og Sygeforsikring

Aar	*Indenlandske Selskaber*				*Udenlandske Selskaber*		*Ialt*	
	Aktieselskaber		gensidige Selsk.					
	Antal	Bruttopr.	Antal	Bruttopr.	Antal	Bruttopr.	Antal	Bruttopr.
1923 I.	—	3.713	—	7.370	—	1.117	—	27.391
1923 II.	—	8.921	—	6.270				
1924 I.	13	3.718	19	9.242	17	1.191	90	28.060
1924 II.	23	9.235	18	4.674				
1925 I.	16	3.584	18	7.621	15	1.174	94	28.454
1925 II.	29	9.637	16	6.438				
1926 I.	18	3.437	20	7.248	17	1.202	104	28.255
1926 II.	31	9.740	18	6.628				
1927 I.	18	3.269	22	7.346	17	1.261	101	28.030
1927 II.	27	9.723	17	6.431				
1928 I.	17	2.898	21	6.108	15	1.178	104	26.394
1928 II.	29	9.740	22	6.470				

Som det vil ses, har den samlede Bruttopræmieindtægt holdt sig omtrent uforandret (dog en ret betydelig Nedgang i 1928) gennem den betragtede Aarrække, hvilket, da Forretningen utvivlsomt har været af stadig voksende Omfang, tyder paa

et dalende Præmieniveau. Med Hensyn til Præmieindtægtens Fordeling paa de forskellige Selskabskategorier lægger man i øvrigt Mærke til, at det af de indenlandske Selskaber er de gensidige Selskaber, der har langt den største Lovforsikringsportefeuille — de er jo netop for en stor Del oprettede specielt med Overtagelsen af Lovforsikringsrisikoen for Øje — medens Aktieselskaberne er de dominerende i den almindelige Ulykkes- og Sygeforsikring, hvor Præmieindtægterne for disse Selskabers Vedkommende viser en lille Stigning gennem Aarene. De udenlandske Selskaber, hvis Præmieindtægter kun har forandret sig lidet, har i Ulykkesforsikringen ikke bevaret deres oprindelige Betydning.

Hvad Ulykkesforsikringsselskabernes to andre Hovedbrancher Automobil- og Ansvarsforsikring angaar (Ulykkesforsikringsselskaberne er dog nu langt fra ene om at drive disse Brancher), giver Departementets Opgørelser de i Opstillingen øverst S. 477 indeholdte Oplysninger om de tegnende Selskabers Antal og Præmieindtægter.

Tallene for de samlede Bruttopræmieindtægter bekræfter, hvad der tidligere er sagt om den stigende Betydning, som navnlig Motorkøretøjsforsikringen (der jo ikke *blot* er Ansvarsforsikring, men tillige Autokaskoforsikring), men ogsaa „Anden Ansvarsforsikring" har faaet. Gennem den hele Aarrække har der for samtlige Selskabskategoriers Vedkommende været en vedvarende jævn Stigning i Præmieindtægterne for Motorkøretøjsforsikringen; særlig iøjnefaldende er Stigningen — i begge Forsikringsgrupper — for Aktieselskabernes Vedkommende, medens de gensidige Selskaber i Modsætning til, hvad Tilfældet var i Ulykkesforsikringen, staar meget tilbage med

Antal tegnende Selskaber og disses Bruttopræmieindtægter (i 1000 Kr.) af direkte tegnet I) Motorkøretøjsforsikring og II) Anden Ansvarsforsikring

Aar		*Indenlandske Selskaber*				*Udenlandske Selskaber*		*Ialt*	
		Aktieselskaber		gensidige Selsk.					
		Antal	Bruttopr.	Antal	Bruttopr.	Antal	Bruttopr.	Antal	Bruttopr.
1923	I.		6.802		314		1.930		9.046
	II.		1.367		860		169		2.396
1924	I.	19	7.167	4	405	8	1.948	31	9.250
	II.	21	1.537	11	1.435	5	166	37	3.158
1925	I.	22	8.343	3	425	8	2.180	33	10.948
	II.	25	1.690	13	1.526	6	712	34	3.928
1926	I.	23	9.226	4	477	7	2.083	34	11.786
	II.	29	1.885	11	1.661	6	228	46	3.774
1927	I.	23	9.761	4	592	7	2.227	34	12.580
	II.	27	1.926	12	1.637	5	191	44	3.754
1928	I.	23	11.003	6	819	7	2.117	36	13.939
	II.	28	1.849	13	1.487	6	192	47	3.528

Hensyn til saavel Forretningens Omfang som dens Vækst. Iøjnefaldende er det ogsaa, at de udenlandske Selskaber spiller en betydelig større Rolle i Motorkøretøjsforsikringen, end de gjorde i Ulykkesforsikringen; derimod har de kun en relativt lille Portefeuille i „Anden Ansvarsforsikring".

Fra de til Dansk Automobilforsikrings Forbund hørende Selskaber faar Forbundet, da Udgifterne ved dette fordeles paa de enkelte Medlemmer i Forhold til deres Præmieind-

tægter af Automobilforsikringen, aarlige Opgørelser over disse Præmieindtægter. Der har vel gennem Aarene været baade Afgang og Tilgang af Forbundsmedlemmer, saa de samlede Præmieindtægter, der efter Forbundets Opgørelse gengives i efterfølgende Opstilling, i de paagældende Aar omfatter et noget svingende Antal Selskaber. Hovedstammen af Medlemmer har dog holdt sig uforandret gennem alle Aarene, og de Selskaber, der er tilkomne — henholdsvis afgaaede — som Medlemmer, har mest været mindre Selskaber, saa Præmietallene er alligevel ikke uden Interesse; men et helt fuldstændig Udtryk for den samlede Automobilforsikrings Omfang giver de ikke; blandt andet staar de gensidige Selskaber uden for Forbundet. Dettes Opgørelse af den samlede Præmieindtægt for Forbundsselskaberne viser følgende Resultat (i 1000 Kr.)

1919	3.490
1920	4.961
1921	5.580
1922	6.035
1923	6.554
1924	6.853
1925	7.553
1926	8.211
1927	8.300
1928	9.203
1929	10.156

Gennem de anførte Tal faar man i hvert Fald et nyt Bevis for de senere Aars raske Stigning i Automobilforsikringens Omfang.

Paa ganske samme Maade som Automobilforsikrings Forbundet har Dansk Ulykkesforsikrings Forening foretaget en

Opgørelse af de samlede Præmieindtægter for de til Foreningen hørende Selskaber. Foreningen bestaar af to Selskabsgrupper, omfattende henholdsvis de Selskaber, der tegner Lovforsikringer, og de Selskaber, der tegner Enkelt-Ulykkes- og Syge-

Aar	I Lovforsikringsgruppen	I Enkelt-Ulykkes- og Sygeforsikringsgruppen	Tilsammen
1916	2.181	—	—
1917	1.309	2.542	3.851
1918	1.279	3.241	4.520
1919	1.375	5.009	6.484
1920	2.148	5.730	7.878
1921	4.546	5.624	10.170
1922	3.666	5.393	9.059
1923	4.555	5.525	9.080
1924	3.642	5.686	9.328
1925	3.536	6.813	10.349
1926	3.356	6.847	10.203
1927	3.323	6.627	9.950
1928	2.855	5.856	8.711

forsikringer, og Præmieindtægterne er derfor opgivet særskilt for hver af disse Grupper. Forandringerne i Medlemsselskabernes Antal gennem den Aarrække, Opgørelserne omfatter, har vel her været af større Betydning, end Tilfældet var med Hensyn til Ændringerne i de til Automobilforsikrings Forbundet sluttede Selskabers Antal, men Opgørelserne, der for de samlede Præmieindtægter (i 1000 Kr.) viser ovenstaaende Tal, er dog desuagtet egnede til i nogen Grad at belyse

Ulykkesforsikringens Udvikling, kun maa man stadig erindre, at de fleste gensidige Selskaber staar uden for Foreningen.

Ogsaa disse Talrækker bærer — hvor mangelfulde end Tallene er — Vidne om Ulykkesforsikringens stadig større Udbredelse, men som Maal for vor samlede Ulykkesforsikringsvirksomheds Omfang er de dog meget ufuldkomne — navnlig for Lovforsikringens Vedkommende — paa Grund af de mange og delvis store gensidige Selskaber, der ikke er medtagne i Opgørelserne. Den særlig iøjnefaldende stærke Stigning i den samlede Præmieindtægt i Aarene 1920 og 1921 skyldes dels Tilgang af ny Medlemmer i Foreningen og dels Forøgelser i Præmieindtægterne paa Grund af de i 1920 stedfundne Forhøjelser af Ydelserne efter Ulykkesforsikringsloven. I den i 1922 følgende Nedgang er det næppe uberettiget at se en Virkning af de trykkende økonomiske Forhold. Naar der herefter atter indtræder en ikke ubetydelig Stigning — trods sukcessivt stedfindende Sænkning af Præmieniveauet — tør denne tages som et Bevis for en reel Fremgang i Ulykkesforsikringsforretningen; et Par nye Medlemmer har Foreningen dog faaet i hvert af Aarene 1925 og 1926. Den lille Nedgang i de sidste Aar skyldes utvivlsomt stedfundne Præmienedsættelser.

Det er som flere Gange betonet næsten umuligt at fremskaffe Regnskabstal vedrørende den egentlige Ulykkes- og Sygeforsikrings Forløb. Ved at foretage et Udvalg af Selskaber, der oprindeligt, og i det væsenlige saa længe Krigen varede, kun drev Ulykkes- og Sygeforsikringsvirksomhed, kan man imidlertid for en lille Gruppe paa ialt 6 Selskaber — 4 Aktieselskaber og 2 gensidige Selskaber — faa de i efterfølgende

Opstilling anførte Tal frem og saaledes faa et talmæssigt belyst Billede af i hvert Fald et lille Udsnit af Virksomheden i selve Krigsaarene.

Forretningens Forløb i 6 ældre Ulykkesforsikringsselskaber i Aarene 1914–18 (Talangivelserne i Mill. Kr.)

Aar	Bruttopræmieindtægt	Nettopræmieindtægt	Renteindtægt	Betalte Skader f. e. R.	Samlede Administrationsomkostninger
1914	5,24	4,95	0,21	2,75	1,36
1915	5,82	5,25	0,23	2,92	1,45
1916	6,24	5,68	0,30	2,99	1,77
1917	9,44	8,73	0,33	3,67	2,80
1918	10,38	9,77	0,41	4,70	3,10

De jævnt og i Løbet af det betragtede Femaar til det dobbelte stigende Præmie- og Renteindtægter giver Udtryk for en Stigning i Ulykkesforsikringsforretningens Omfang, som vistnok tør betragtes som typisk for den samlede Virksomhed. De absolutte Tal for de betalte Skader og for de samlede Administrationsudgifter viser vel ogsaa Stigning, men sat i Forhold til Præmieindtægten for egen Regning viser de nogen Nedgang i Skaderne og en ret tydelig udtalt Stigning i Administrationsudgifterne, saaledes som det fremgaar af følgende relative Tal:

Aar	Skadesprocent	Administrations-procent
1914	55,6	27,5
1915	55,6	27,6
1916	52,7	31,2
1917	42,1	32,1
1918	48,1	31,7

For Aarene efter Krigens Afslutning bliver de statistiske Data paa Grund af det sig nu saa stærkt bredende Flerbranchesystem stadig mere mangelfulde, men man kan dog ved at vælge enkelte Selskaber som Repræsentanter for den samlede Virksomhed i hvert Fald tilvejebringe nogle Tal, der er tjenlige til Belysning af Skadesforløbet i Ulykkesforsikringen. For de i det nærmest følgende angivne Grupper af Selskaber kan saaledes anføres:

Seks ældre Aktieselskaber

Aar	Nettopræmier	Nettoskader	Skadesprocent
1919	8,4 Mill. Kr.	4,0 Mill. Kr.	47,62
1920	10,9 „ „	4,8 „ „	44,03
1921	12,2 „ „	5,7 „ „	46,72
1922	11,4 „ „	5,7 „ „	50,00
1923	12,8 „ „	6,5 „ „	50,78
1924	13,1 „ „	7,2 „ „	54,95
1925	12,4 „ „	6,7 „ „	54,04
1926	12,3 „ „	7,1 „ „	57,73
1927	12,3 „ „	6,9 „ „	56,10
1928	12,3 „ „	7,0 „ „	56,91

Sammenholder man disse Skadesprocenter med de foran for Aarene 1914–1918 for væsenlig de samme Selskaber (men mere vedrørende „ren" Ulykkes- og Sygeforsikring) konstaterede, ser man, at Perioden 1914–1928 begynder og slutter med en Skadesprocent omkring 56, medens Aarene 1917–1923 viser væsenlig lavere Skadesprocenter.

For en Gruppe af yngre (efter 1914 stiftede) Selskaber — hvis Antal er noget forskellig i de forskellige Aar i den betragtede Periode — kan det af følgende Opstilling fremgaaende Skadesforhold konstateres:

Yngre Aktieselskaber

Aar	Nettopræmier	Nettoskader	Skadesprocent
1919	1,0 Mill. Kr.	0,3 Mill. Kr.	30,00
1920	1,8 „ „	0,7 „ „	38,89
1921	3,1 „	1,3 „ „	41,93
1922	3,0 „ „	1,4 „ „	46,67
1923	3,3 „ „	1.5 „ „	45,45
1924	4,5 „ „	2,2 „ „	48,89
1925	4,9 „ „	2,6 „ „	53,07
1926	6,3 „ „	3,4 „ „	53,98
1927	7,0 „ „	4,1 „ „	58,57
1928	7,5 „ „	4,4 „ „	58,66

Disse yngre Selskaber viser vel i de første Aar gennemgaaende lavere Skadesprocenter end de ældre Selskaber, men Skadesprocenten er her i stærk og uafbrudt Stigning — kun 1923 viser en lille Standsning i Bevægelsen — og ender derfor alligevel ved Periodens Slutning med at overstige de ældre Selskabers.

E. GENFORSIKRINGEN

1. UDVIKLINGEN INDTIL 1914

Som Genstand for selvstændig Drift gennem dertil oprettede Forsikringsselskaber er Genforsikringsvirksomheden ikke gammel her i Landet. Dette er dog ikke ensbetydende med, at Genforsikring som teknisk Hjælpemiddel for de direkte tegnende Forsikringsselskaber forud var helt ukendt. Ogsaa i *vor* Forsikringshistorie (jfr. bl. a. Mindeskriftet: Det kgl. oktr. Sø-Assurance-Kompagni 1726–1926) finder man ret tidligt enkelte Eksempler paa, at Forsikringsselskaber lejlighedsvis har overdraget Dele af Risikoer, som de havde overtaget, men som de var ængstelige for selv at bære i fuldt Omfang, til andre Selskaber — inden- eller udenlandske — og der kan ogsaa saa tidligt som fra 1870'erne og 1880'erne anføres et Par Eksempler paa Oprettelsen af egentlige Genforsikringsselskaber.

Det første af disse, „Det danske Reassurance-Selskab *Dan*", der 1874 oprettedes i Vejle, fik dog kun ringe Betydning og opløstes igen efter ca. 5 Aars ikke videre omfattende Virksomhed, og det andet, „De private Reassurandeurer", der stiftedes i 1883 af det gamle Søforsikringsselskab, „De private Assurandeurer", og som bestod til 1930, da det gik op i Moderselskabet, fik ifølge sin Oprindelse et begrænset Virke-

felt, da dets statutmæssige Formaal var at overtage Genforsikring udelukkende for „De private Assurandeurer".

Det er da i Virkeligheden først med Oprettelsen i 1894 af „Nordisk Gjenforsikrings Selskab", at der kan tales om en paabegyndt dansk selvstændig Genforsikringsvirksomhed med Deltagelse i den internationale Udveksling af Genforsikringer, og det kan derfor med Rette siges, at en dansk Genforsikringsvirksomhed i moderne Forstand ved Verdenskrigens Udbrud kun havde været drevet i omkring 20 Aar, og vel altsaa egentlig først da rigtig havde overvundet de altid mødende Begyndervanskeligheder.

Det maa nærmest undre, at man skulde naa helt frem til Midten af 1890'erne, inden et virkeligt rationelt indrettet Genforsikringsselskab med ubegrænset Virkeomraade traadte ud i Livet herhjemme, thi den stærkt fremadskridende økonomiske Udvikling og den deraf følgende stigende Benyttelse af Forsikring i dennes forskellige Former maatte allerede da i nogen Tid have gjort Savnet af et moderne dansk Genforsikringsselskab ret følelig.

Da nu imidlertid Nordisk Gjenforsikrings Selskab havde vist Vejen, fik det snart Efterfølgere. Netop 1890'erne var paa mange Maader en Tid med stærk økonomisk Udvikling, hvilket bl. a. medførte en ny betydelig Stigning i de Værdier, som søgte Forsikringsdækning — direkte og indirekte. En Række ny direkte tegnende Forsikringsselskaber oprettedes — som det i dette Skrifts tidligere Afsnit er nærmere omtalt — særlig i Slutningen af 1890'erne, men ogsaa i det første Aarti af det ny Aarhundrede, og det maatte derfor ligge nær for det private Initiativ at søge yderligere udnyttet de

betydelige Genforsikringschancer, som faktisk forelaa ikke blot herhjemme, men ogsaa f. Eks. i de andre nordiske Lande, hvis Genforsikringsbehov i stort Omfang dækkedes i Udlandet, særlig i Tyskland. Internationalt virkende som Genforsikringen i Almindelighed efterhaanden var blevet, kunde det i øvrigt ikke paa Forhaand anses for givet, at et dansk Genforsikringsselskab udelukkende skulde være henvist til det nordiske Marked; der maatte ogsaa være Chancer for, at et saadant Selskab kunde arbejdes frem til at blive en Virksomhed af international Betydning, naar blot de over for Udlandet fornødne Garantier i Form af Kapital og solid Ledelse var til Stede; fra Schweiz har man i hvert Fald Erfaring for, at et Genforsikringsselskab, uanset Hjemlandets beskedne Størrelse, kan arbejdes op til et Foretagende af verdensomspændende Natur. Der var saaledes adskilligt, der talte for, at der var Plads for et nyt dansk Genforsikringsselskab, og et saadant kom da til Eksistens med Stiftelsen i 1899 af „Genforsikrings-Aktieselskabet Skandinavia".

Indtil 1912, da den i dette Skrifts tidligere Afsnit flere Gange nævnte Kaptajn *J. H. Olesen* stiftede det navnlig gennem sit senere totale Sammenbrud sørgeligt bekendte „Danske Genforsikrings-Aktieselskab", oprettedes der herefter intet nyt egentlig Genforsikringsselskab herhjemme, men i Mellemtiden havde dog det siden 1905 som direkte tegnende Selskab bestaaende „Forsikringsaktieselskabet National" udvidet sin Virksomhed til ogsaa at omfatte Genforsikring.

Bestræbelserne fra dansk Side for at faa Del i den internationale Genforsikringsforretning var altsaa i Aarene omkring 1900 i fuld Udfoldelse, og som allerede nævnt maatte Udsig-

terne til at opnaa Forretning bedømmes som gunstige. Forhaandsforventningerne skuffedes da for saa vidt heller ikke, som de nystiftede danske Genforsikringsselskaber forholdsvis hurtigt fik en i Omfang ikke ubetydelig Forretning, men for dennes finansielle Resultater var Forholdene, som de netop da havde udviklet sig paa det internationale Marked, i øvrigt for en Tid temmelig ugunstige.

De sidste Aar af 1890'erne og de første Aar af det ny Aarhundrede viste nemlig ikke blot for enkelte Landes Vedkommende, men for næsten alle Lande Jorden over saa overordentlig daarlige forretningsmæssige Resultater for Brandforsikringen og Transportforsikringen — den internationale Genforsikringsvirksomheds to betydeligste Forretningsomraader — at Forholdene for Genforsikringen i Almindelighed, men navnlig da for den dominerende tyske, udviklede sig helt kriseagtigt. Ikke mindre end 8 tyske Genforsikringsselskaber afsluttede deres Regnskaber for 1899 med et betydeligt Deficit, og i 1900, der var et endnu daarligere Aar for Genforsikringen, havde 16 tyske Reassuranceselskaber Underskud paa selve Driften, medens Overskudet for en 5–6 andre var rent minimalt. Under disse Forhold likviderede en Række Selskaber, mest vel yngre, men selv ældre blev haardt medtaget, og flere Selskabssammenslutninger fandt Sted.

Heller ikke *vort* ældste Genforsikringsselskab, der jo var det eneste danske Genforsikringsselskab, der var i fuld Aktivitet, forblev uberørt af de vanskelige Forhold, men ramtes saa haardt af den herskende Skadesepidemi, at dets Regnskab for Aaret 1899–1900 maatte afsluttes med et Driftstab paa henimod 320.000 Kr. Dette foranledigede Selskabets

Bestyrelse til i Slutningen af November 1900 at tilstille Aktionærerne en Skrivelse, hvori det bl. a. meddeltes, at Aktionærerne paa en overordentlig Generalforsamling vilde faa forelagt Forslag om „at nedskrive den nuværende Aktiekapital med 10 pCt., og at forhøje den indbetalte Del af den nye Aktiekapital til 15 pCt.".

Selskabets Bestyrelse anbefalede Forslagets Vedtagelse med den Begrundelse, at den ikke skønnede rettere, end at det sidste Aars Underskud væsentlig kun var foranlediget ved en Række tilfældige Uheld, og at den derfor maatte anse det for at være i Aktionærernes Interesse at fortsætte Selskabets Virksomhed. „Forsaavidt", hedder det dog derefter i Skrivelsen, „det imidlertid maatte vise sig, at Selskabets Aktieejere fremfor at lade Selskabet fortsætte paa det angivne Grundlag, maatte foretrække, at Selskabet afviklede sin Forretning, har Bestyrelsesraadet, uagtet det ikke anser slig Beslutning for stemmende med Aktionærernes Tarv, dog ikke villet undlade subsidiært at sætte Spørgsmaalet om Selskabets Opløsning paa Generalforsamlingens Dagsorden".

Som man af det foranstaaende vil forstaa, var det intet mindre end „Nordisk"s Eksistens, der stod paa Spil. En Nutidsbetragter forstaar daarligt, at man tog den hele Sag *saa* højtideligt. I Betragtning af den internationalt optrædende Skadesepidemi og den herskende Genforsikringskrise var det Tab, „Nordisk" havde lidt, dog ikke af overvældende Omfang — synes man nu! Men dengang saa man ganske anderledes strengt paa et Regnskabsunderskud, og Indkaldelse paa en Aktiekapital var en overmaade højtidelig Affære. Alligevel synes man, at Bestyrelsen nærmest var overdreven samvittig-

hedsfuld, naar den — om end kun subsidiært — satte Spørgmaalet om Likvidation paa Dagsordenen; helt ufarligt var dette ikke; det kunde have endt med en Likvidationsbeslutning, thi der var aabenbart Kræfter i Bevægelse for at fremkalde en saadan.

I sine i det hele meget lidt velvillige Kommentarer til den foran omtalte Cirkulæreskrivelse og til de kritiske Forhold inden for „Nordisk" siger „Assurandøren" for 1/12 1900 saaledes bl. a.: „Ganske objektivt set tror vi, at Likvidation vilde være at foretrække" og videre: „dersom „Nordisk Genforsikring" kunde opnaa et nogenlunde akceptabelt Arrangement med et af vore ældre kapitalstærke Forsikringsselskaber, f. Eks. „Kgl. octr. almindelige" eller „Nye Danske" om Overtagelse af Forretningen med Aktiver og Passiver imod Indløsning af Aktierne til f. Eks. 50 pCt. af det indbetalte Beløb, tror vi alligevel, at det vilde være den heldigste Ordning for Aktionærerne og spare dem baade Penge og Bekymringer for Fremtiden".

Heldigvis gik det ikke nær saa galt, som det saaledes spaaedes. Den foran omtalte ekstraordinære Generalforsamling gav det Resultat, at det ved skriftlig Afstemning vedtoges med meget stort Stemmeflertal at fortsætte Selskabets Virksomhed uden Nedskrivning af Aktiekapitalen; samtidig vedtoges det at indkalde 15 pCt. af Aktiernes Paalydende.

Den Fare, der havde truet „Nordisk", var hermed drevet over, og ret længe skulde det ikke vare, inden Udviklingen beviste den indlysende Rigtighed af den paa Generalforsamlingen trufne Beslutning. Allerede ved „Nordisk"s Regnskabsafslutning for 1900–1901 kunde det fra det foregaaende uheldige

Aar overførte Underskud nedbringes med henimod 100.000 Kr., og paa Regnskabet for 1901–1902 kunde hele Restbeløbet afskrives. I Løbet af kun to Aar var det saaledes lykkedes Selskabets Ledelse at indvinde og afskrive det lidte Tab, og det uagtet Konjunkturerne for Reassuranceforretningen som Helhed havde været og fremdeles var trykkede og vanskelige.

Den øvrige danske Genforsikringsvirksomhed, der jo var i sin første Vorden, havde, som det let vil forstaas, kun Fordel af, at den ikke var kommet tidligere med. Den kunde nu drage Nytte af de Erfaringer, det havde kostet de ældre Virksomheder i Ud- og Indland saa meget at høste, og den kunde i Ro forberede sig til at udnytte Konjunkturerne, naar disse atter skiftede i den rigtige Retning; og et saadant Konjunkturskifte kom, som det i et tidligere Afsnit af dette Skrift er nærmere omtalt, omkring 1905 efter den russisk-japanske Krigs Afslutning.

Ved en Bedømmelse af den omkring Aarhundredskiftet herskende Situations Betydning for Genforsikringsvirksomhedens Fremtid maa det i øvrigt ikke glemmes, at selve de foran omtalte internationalt virkende Ulykker formindskede det samlede Antal af eksisterende Genforsikringsselskaber og tvang de tiloversblevne til at lægge et stærkt Pres paa de direkte tegnende Selskaber — navnlig paa Brandforsikringsselskaberne, fra hvis Overdragelser Ulykkerne i væsenlig Grad stammede — for at faa Præmieforhøjelser og skærpede Forsikringsbetingelser gennemførte. Det blev da efterhaanden vanskeligere for Brandforsikringen at opnaa den Reassurancedækning, som absolut ikke kunde undværes, og den kunde i hvert Fald ikke faas paa saa gunstige Betingelser som tidligere. Tvunget af „Re-

assurancenøden" sluttede de direkte tegnende Brandforsikringsselskaber sig overalt (saaledes ogsaa herhjemme, jfr. foran S. 282) sammen i Tarifforeninger, og der er næppe Tvivl om, at disse i høj Grad bidrog til en Bedring af Forholdene. Fra det omhandlede Tidspunkt — i Aarhundredets Begyndelse — kom man saaledes ind i en Bevægelse, der maatte betragtes som lovende for Genforsikringens Fremtid.

Det gik da ogsaa i de følgende Aar jævnt fremad for den danske Genforsikringsvirksomhed, men forskaanet for svære Stød blev den dog ikke. Det sørgelig berømte San-Francisco Jordskælv, der indtraf den $^{18}/_{4}$ 1906 og var en af den nyere Tids største Naturkatastrofer, kom saaledes — mere ved sine indirekte (Brandskader) end sine direkte (egentlige Jordskælvsskader) Virkninger — til at betyde et meget haardt Slag for den internationale Genforsikring, der ved den Lejlighed bestod sin Ildprøve. Den samlede ved Katastrofen anrettede Skade er blevet anslaaet til en Værdi af ca. 1000 Mill. Kr., af hvilke ved den endelige Opgørelse over 600 Mill. Kr. erstattedes af ca. 150 paa de skadelidte Risikoer engagerede Forsikringsselskaber. De fleste af disse Selskaber havde vel i deres Policer en „Jordskælvsklausul", der fritog dem for Erstatning af Brandskader, som direkte eller indirekte var foraarsagede ved Jordskælv, men den amerikanske offentlige Mening krævede saa energisk Erstatning til de ulykkeligt stillede brandlidte Indvaanere i San-Francisco, at Forsikringsselskaberne dels af humane og dels af forretningsmæssige Hensyn blev tilbøjelige til at træffe mindelige Ordninger med de forsikrede frem for at føre Processer med dem, og dette saa meget mere, som det efter amerikansk Lov i Procestilfælde vilde paahvile Selskaberne i hvert

enkelt Tilfælde at føre Bevis for, at Branden ikke kunde skyldes anden Aarsag end Jordskælvet, og saadant Bevis vilde det i Flertallet af Tilfælde være ganske umuligt at føre. De Selskabsrepræsentanter fra alle Verdens Hjørner, der straks efter Branden for at vurdere dennes Skader var samlede i San-Franciscos Naboby, Oakland, var hurtigt kommet paa det rene med, at det var ganske umuligt at skelne mellem, hvad der afgjort var Jordskælvskade, og hvad der var erstatningsberettiget Brandskade. Kort og godt: De direkte engagerede Selskaber blev ved Omstændighedernes Magt tvunget til at udrede Erstatninger til Trods for deres „Jordskælvsklausul". I Parentes bemærket blev San-Francisco Katastrofen Anledning til, at Jordskælvsklausulen i Brandforsikringsselskabernes Policer almindeligt fik en anden Affattelse end tidligere. I de danske Tarifselskabers Policebetingelser hedder det saaledes nu: „Undtaget fra Forsikring er Skade, opstaaet ..... under eller efter Jordskælv eller andre Naturforstyrrelser, medmindre *den forsikrede* kan bevise, at Skaden ikke skyldes noget af samtlige de nævnte Forhold som nærmere eller fjernere Aarsag".

Hvad specielt Genforsikringsselskaberne angaar, blev for dem under de foreliggende Forhold det saa ofte debatterede Spørgsmaal om Grænserne for deres Pligt til at deltage i Hovedforsikrernes *ex gratia*-Erstatninger i høj Grad aktuelt. Allerede i Maj 1906 — altsaa ganske kort Tid efter Katastrofen — samledes Repræsentanter for de kontinentale Reassuranceselskaber til et Møde i Frankfurt am Main for at forhandle om Reassurandørernes Stilling til Erstatningsspørgsmaalet, hvorved man naturligvis ikke kunde undgaa at behandle Spøgsmaalet om Rækkevidden af de direkte tegnende Brandforsik-

ringsselskabers Erstatningspligt. Paa Mødet var 20 Selskaber repræsenteret, og der vedtoges en Erklæring om, at de forsikrede kun kunde gøre Krav paa Erstatning, hvis Ansvaret for Jordskælvskader udtrykkelig var overtaget ved Policen, og hvad Reassurandørernes Deltagelse i Hovedforsikrernes ex gratia-Erstatninger angik, hævdede Erklæringen, at Reassurandørerne vel ikke strengt vilde holde paa, at saadanne Erstatninger var dem uvedkommende; man var villig til at gøre Indrømmelser, men det krævedes dog bestemt, at Kulancehensyn ikke maatte tages i Overmaal. Af danske Selskaber havde saavel „Skandinavia" som „Nordisk Gjenforsikrings Selskab" og „Nye danske", der gennem engelske Selskaber var interesseret i San-Francisco, underskrevet Erklæringen.

Denne fik imidlertid ikke megen praktisk Betydning, thi efterhaanden som flere og flere af de direkte tegnende Selskaber af de foran nævnte Grunde fandt det opportunt at yde Erstatninger, blev det vanskeligere for Reassuranceselskaberne at hævde deres principelt rigtige Standpunkt, og det endte da med, at de fulgte deres Hovedforsikrere, hvilket i mange Tilfælde blev en meget kostbar Historie.

Udover de ganske vist ubehagelige, men dog mere forbigaaende Virkninger paa Genforsikringsselskabernes finansielle Resultater fik hverken San-Franciscokatastrofen eller andre ret betydelige Brandkatastrofer — f. Eks. i Aalesund, Baltimore og Toronto — sværere Følger for dansk Genforsikringsvirksomhed, der i øvrigt indtil 1914 udviklede sig jævnt og ret tilfredsstillende. Naar bortses fra det ved Krigsudbrudet endnu ganske unge „Danske Genforsikrings Aktieselskab" var dansk Genforsikringsvirksomhed før 1914 omtrent ensbetydende

med den af de to ældre Selskaber, „Nordisk Gjenforsikring“ og „Skandinavia“ drevne Virksomhed, og for denne taget under eet giver den efterfølgende Opstilling et Overblik over Udviklingens Retning (Talangivelserne i 1000 Kr.):

Aar	Brutto-præmie	Præmie for egen Regning	Betalte Skader for egen Regning	Renter og Kursavance	Overskud
1903	6.197	4.263	2.420	101	160
1904	6.781	4.674	3.020	134	177
1905	6.816	4.515	2.900	142	299
1906	8.639	5.937	3.366	198	50
1907	10.006	6.628	4.433	203	259
1908	10.861	7.111	4.442	221	310
1909	11.697	7.951	4.871	257	300
1910	12.979	8.769	5.256	292	449
1911	15.383	10.989	6.084	384	368
1912	17.079	11.629	7.533	408	365
1913	18.330	12.249	7.747	437	454

Tallene viser, at der gennem hele den betragtede Periode har været en jævn Stigning i Genforsikringsforretningens Omfang, og Overskudstallene viser ogsaa gennemgaaende — med den foran tilstrækkeligt forklarede Undtagelse i 1906 — et stigende og ret tilfredsstillende finansielt Udbytte, hvortil dog Renteindtægten, som det vil ses, har bidraget saa stærkt, at den saakaldte „industrielle Gevinst“ i nogle af Aarene har været ubetydelig — i et Par Aar endog negativ. Til nærmere Belysning af Skadesforløbet kan følgende Procenter — for

egen Regning betalte Skader i Procent af Præmien for egen Regning — anføres:

1903	56,76	pCt.
1904	64,62	„
1905	64,22	„
1906	56,69	„
1907	66,88	„
1908	62,46	„
1909	61,25	„
1910	59,95	„
1911	55,36	„
1912	64,77	„
1913	63,24	„

Af betydelig Interesse er det at se, hvordan Selskabernes Reserver — saavel de „tekniske" som de „fri" — har udviklet sig samtidig. Dette fremgaar af følgende Opstilling:

Aar	Tekniske Reserver		Reservefond i 1000 Kr.
	i 1000 Kr.	i pCt. af Nettopræmien	
1903	2.527	59,28	92
1904	2.930	62,69	180
1905	3.241	71,76	291
1906	4.440	74,78	291
1907	4.849	73,14	400
1908	5.448	76,60	535
1909	6.241	78,48	650
1910	7.165	81,72	850
1911	8.767	79,84	1.052
1912	9.527	81,91	1.100
1913	10.523	85,94	1.225

Det fremgaar tydeligt af disse Tal, at Selskaberne har udfoldet betydelige Konsolideringsbestræbelser. De fri Reservefond er uafbrudt blevet forstærkede, og de tekniske Reserver er ikke alene vokset i absolut Størrelse — hvad jo kun er en naturlig Følge af Forretningens Vækst — men har ogsaa maalt i Forhold til Præmieindtægten for egen Regning været i næsten ganske uafbrudt og meget betydelig Tiltagen.

Af det nærmest foregaaende fremgaar det da med al ønskelig Tydelighed, at de bestaaende danske Genforsikringsselskaber omkring 1914 lykkeligt havde overstaaet alle Børnesygdomme og godt konsoliderede, som de var, med fuld Fortrøstning kunde se Fremtiden i Møde.

2. GENFORSIKRINGENS UDVIKLING EFTER 1914

Med formentlig tilstrækkelig Udførlighed er det i dette Skrifts almindelige Del skildret, hvorledes Verdenskrigen ved at foraarsage Afbrydelsen af de hidtil mellem de krigsførende Lande bestaaende Genforsikringsforbindelser bevirkede, at der først og fremmest paa den internationale Genforsikringsvirksomheds Omraade aabnede sig store Chancer for de neutrale Landes Forsikringsselskaber, og at ikke mindst Danmark søgte at udnytte disse Chancer. Ved disse ydre Forhold og deres for Forsikringserhvervet tidligere skildrede indgribende Følger skal der da for at undgaa unødige Gentagelser ikke dvæles nærmere paa dette Sted. Derimod skal det her, saa godt som den foreliggende knappe og mangelfulde Statistik tillader det, forsøges at give en talmæssig Oversigt over den danske Genforsikringsvirksomheds Omfang

og forretningsmæssige Forløb siden 1914, ligesom saadanne Genforsikringen specielt vedrørende indre Forhold, der er at betragte som mere eller mindre direkte Følger af Krigs- og Kriseaarenes Omskiftelser, skal omtales.

Medens det før Krigens Udbrud, da vi endnu kun havde et Par større Genforsikringsselskaber, nogenlunde let lod sig gøre at give en talmæssig Oversigt over dansk Genforsikringsvirksomheds Omfang og Forløb (jfr. foran Side 494 ff.), vanskeliggøres Fremstillingen af en saadan Oversigt allerede i de første Krigsaar og umuliggøres endelig i en Aarrække helt paa Grund af de talrige ny tilkomne — og i stort Omfang snart atter forsvundne — Genforsikringsselskabers mangelfulde Redegørelser for deres Virksomhed, og ikke mindst gennem deres snart begyndende Udvikling til at blive Forsikringsselskaber med Virksomhed — direkte og indirekte — i talrige Forsikringsgrene.

For Treaaret 1914–16 kan man imidlertid endnu foretage nogenlunde sikre Opgørelser ikke blot for de to gamle, men ogsaa for de yngre Genforsikringsselskaber — d. v. s. de efter Krigsudbrudet stiftede Selskaber sammen med det i 1912 stiftede Danske Genforsikringsselskab. For det nævnte Treaar viser Opgørelserne de i Opstillingerne øverst paa næste Side angivne Resultater (i 1000 Kr.).

Tallene giver i hvert Fald et godt Indtryk af den hurtigt efter Krigsudbrudet indtrædende stærke Vækst i den danske Genforsikringsforretning; de tyder tillige afgjort paa, at de gamle Selskaber, der dog i Betragtning af deres gennem en Aarrække oparbejdede Position og erhvervede Forbindelser maa have haft et betydeligt Forspring i Konkurrencen med

1. De to gamle Selskaber

Aar	Brutto-præmie	Præmie for egen Regning	Betalte Skader for egen Regning	Rente-indtægt	Overskud
1914	20.800	13.261	7.940	494	540
1915	31.130	16.845	8.960	566	854
1916	45.978	22.425	11.646	729	1.635
		2. De yngre Selskaber			
1914	—	7.563	3.086	76	479
1915	—	24.032	8.477	150	1.294
1916	77.785	57.490	30.330	392	996

de yngre Selskaber, har udvist en ikke ringe forsigtig Tilbageholdenhed, medens de ny Selskaber har været stærkt paagaaende og derfor hurtigt har faaet en langt større Præmieindtægt end de gamle Selskaber. Det ses tillige af Oversigterne, at de gamle Selskaber som en naturlig Følge af deres tidligere opsamlede Midler har haft en god og jævnt tiltagende Støtte i deres Renteindtægt, medens de yngre Selskabers tilsvarende Indtægt naturligt nok har været langt mindre. I Betragtning bl. a. af dette Forhold er det stigende Overskud for de gamle Selskabers Vedkommende ikke overraskende; det egentlige Driftsoverskud, den „industrielle Gevinst", er her om end stigende dog stadig beskedent i Forhold til Forretningsomfangets Størrelse; men for de yngre Selskabers Vedkommende er navnlig de to første Aars Overskud, der viser større „industriel Gevinst" for disse Selskaber end den, de gamle Selskaber har ladet komme til Syne i Regn-

skaberne, ret paafaldende og giver et Fingerpeg om, at det regnskabsmæssigt konstaterede Overskud for de yngre Selskabers Vedkommende ikke har været helt forsvarligt, men er fremkommet paa delvis Bekostning af de nødvendige Reservehenlæggelser. I øvrigt viser Tallene, at den store, ny Forretning kunde give et godt Udbytte, naar den udvalgtes med Forsigtighed. Det Overskud, der i Treaaret er indtjent af de gamle Selskaber, og som maa betragtes som reelt nok, er jo over 3 Mill. Kr., hvortil saa kommer de yngre Selskabers ganske vist mere problematiske „Overskud" paa ca. 2,7 Mill. Kr.

Medens det for de følgende Aars Vedkommende ikke lader sig gøre at tilvejebringe paalidelige Opgørelser over de krigsstartede Selskabers Genforsikringsforretning taget for sig alene, kan man for vore to ældste Genforsikringsselskaber vedblivende følge Udviklingen ned gennem Aarene. Denne Udvikling fremgaar af Opstillingen øverst Side 500, hvor Talangivelserne er afrundede i Mill. Kr.

Trods det begrænsede Udsnit af dansk Genforsikringsvirksomhed, der illustreres ved Opstillingens Tal, giver disse dog med Hensyn til Forretningens skiftende *Omfang* — derimod naturligvis ikke hvad de *forretningsmæssige Resultater* angaar — et Billede, der tør betragtes som nogenlunde typisk for den samlede Genforsikringsvirksomhed, idet de gamle Selskabers delvis mere kræsne Udvalg af Forretninger dog stadig maa haves i Erindring. I de svingende Bruttopræmieindtægter afspejler Virkningerne af de skiftende Konjunkturer sig meget klart. Havde man ventet, at det store Udbud af Forretning paa det neutrale Marked skulde høre op med Krigens Afslutning, blev man i første Omgang behagelig skuffet.

De to gamle Genforsikringsselskaber

Aar	Brutto-præmie	Præmie for egen Regning	Betalte Skader for egen Regning	Rente-indtægt	Overskud
1917	62,0	28,1	12,3	1,0	1,8
1918	77,7	35,3	18,7	1,3	2,2
1919	108,1	43,6	21,8	1,6	2,4
1920	134,1	58,3	30,3	1,9	2,6
1921	110,3	54,8	38,4	2,2	1,9
1922	77,1	37,7	29,2	2,3	2,0
1923	83,3	35,2	22,4	2,4	2,4
1924	95,1	46,5	27,8	3,2	2,3
1925	63,6	30,0	21,9	2,7	2,0
1926	56,8	25,0	17,4	2,6	1,6
1927	59,0	28,8	17,9	2,8	1,7
1928	64,5	30,4	18,2	2,9	1,8

Fredsslutningen gav tværtimod ved de hidtil eksisterende Samfærdselshindringers sukcessive Bortfald Anledning til en stærkt forøget Omsætning paa talrige Omraader, og Følgen heraf blev bl. a. en ny øget Efterspørgsel efter Reassurance-afdækning, som vedblivende kom de neutrale Lande til gode, da de gamle Genforsikringsforbindelser fra før Krigens Tid naturligvis ikke straks blev knyttet paa ny. Man kan i god Overensstemmelse hermed iagttage en stærk og uafbrudt Stigning i Opstillingens Tal for Bruttopræmieindtægterne indtil 1921, da den i Slutningen af 1920 indsættende Verdenskrise viser sine Virkninger i en betydelig Nedgang, der fortsættes i det følgende Aar — Likvidationsperiodens Kulminationsaar — men derefter i 1923 og 1924 i Samklang med

den forbigaaende almindelige Bedring i Konjunkturerne afløses af en midlertidig Stigning. Tilbagegangen i 1925 og 1926 skyldes for en ikke ringe Del Valutaforholdene — ikke mindst den danske Krones Stigning, der for den danske Del af Forretningen bevirkede en Nedgang i Præmieindtægterne; med den danske Krones Stabilisering i 1926 standser Tilbagegangen i Præmieindtægterne, og der indtræder en ny langsom Stigning, som vel under normale Forhold tør ventes fortsat. Resultatet af Udviklingen i den betragtede Aarrække er for de to behandlede Selskabers Vedkommende blevet det, at man ved Periodens Slutning er oppe paa omtrent den samme Bruttopræmieindtægt som ved Periodens Begyndelse.

Det er nu ikke uden Interesse at undersøge, hvor stor en Del af disse Bruttopræmier, Selskaberne har beholdt for egen Regning — i hvilket Omfang de med andre Ord har retrocederet den af dem overtagne Forretning. Til Belysning heraf kan Tallene i den nærmest foran staaende Opstillings anden Kolonne, der viser Selskabernes Præmieindtægter for egen Regning, tjene. Denne Kolonnes Tal svinger, som man vil se, og som naturligt er, næsten undtagelsesfrit i alle Aarene i samme Retning som Tallene for Bruttopræmieindtægterne: Naar disse stiger eller falder, stiger eller falder ogsaa Præmieindtægterne for egen Regning, men om de sideløbende Bevægelser er lige store — om det med andre Ord er netop den samme Del af Bruttopræmieindtægten, der hvert Aar afgives til Retrocedørerne — kan ikke straks ses ved en umiddelbar Betragtning af de to Talrækkers absolutte Tal; man maa for at komme til Klarhed herover beregne, hvilke Procentdele Præmien for egen Regning udgør af Brutto-

præmien. Foretager man en saadan Beregning, faar man følgende Talrække for samtlige Aar efter Krigens Udbrud:

	Præmie for egen Regning i pCt. af Bruttopræmien
1914	63,74 pCt.
1915	54,11 „
1916	48,75 „
1917	45,32 „
1918	45,43 „
1919	40,43 „
1920	43,48 „
1921	49,80 „
1922	48,87 „
1923	42,26 „
1924	48,90 „
1925	47,17 „
1926	44,01 „
1927	48,81 „
1928	47,13 „

Som det vil ses, aftager den Del af Præmieindtægten, der holdes for egen Regning, med Bruttopræmiens Stigning — Forretningens stigende Omfang bevirker en større Forsigtighed og en stærkere Benyttelse af Retrocessionen for de her betragtede Selskabers Vedkommende; havde man tilsvarende Tal for de yngre Selskaber, vilde man utvivlsomt se, at disse Selskaber for egen Regning har holdt en betydelig større Del af deres Forretning.

Af stor Interesse er det endvidere at se, hvordan de for egen Regning betalte Skader har forholdt sig til Præmien for egen Regning. En foretagen Beregning giver herom følgende Oplysning:

	For egen Regning betalte Skader i pCt. af Præmien for egen Regning
1914	59,69 pCt.
1915	53,33 „
1916	52,02 „
1917	43,77 „
1918	52,97 „
1919	50,00 „
1920	51,96 „
1921	70,06 „
1922	77,47 „
1923	63,63 „
1924	59,77 „
1925	73,00 „
1926	69,60 „
1927	62,16 „
1928	59,87 „

Man lægger særlig Mærke til de lave Skadesprocenter indtil 1921 og til den i dette Aar — og navnlig i det følgende — indtrædende meget stærke Stigning; at denne sidste staar i Forbindelse med de talrige Selskabssammenbrud i de paagældende Aar, kan der næppe være Tvivl om, og Forbindelsen er formentlig bl. a. den, at adskillige Reguleringsbetalinger, der har været holdt tilbage, nu har maattet afskrives og altsaa falder disse Aar til Last, medens tidligere Aar rettelig burde være belastet med dem. Ogsaa Valutaforholdene har spillet en Rolle for de stærke Svingninger i Skadesprocenterne i hele Aarrækken efter 1920. I øvrigt ender Perioden 1914–1928 med omtrent den samme Skadesprocent, hvormed den begyndte — atter et Tegn paa, at man nærmer sig nogenlunde normale Tilstande.

Af Tallene — i Tabellen Side 500 — for Renteindtægten ser man, at denne har været stigende lige til 1925, da den gaar ret stærkt tilbage — en Tilbagegang, der fortsættes i det følgende Aar, hvorefter der atter begynder en lille Stigning. Mest iøjnefaldende er i øvrigt den meget stærke Fremgang — 0,8 Mill. Kr. — i Renteindtægten for 1924 i Forhold til det foregaaende Aar.

Med Hensyn til Overskudet ses dette at have været jævnt stigende til Kriseaaret 1921, saa stærkt, at der i alle Aarene 1917-20 har været en ikke ubetydelig „industriel Gevinst". I alle Aarene efter 1920 — med Undtagelse af 1923, hvor Overskudet netop er lig med Renteindtægten — er det regnskabsmæssige Overskud om end stadig betydeligt saa dog mindre end Renteindtægterne, og den „industrielle Gevinst" saaledes negativ. Naar de gamle, konsoliderede Genforsikringsselskaber saaledes i Aarene efter 1920 aabenbart kun ved Hjælp af deres Renteindtægt har kunnet vise Overskud, forstaar man, hvilke Vanskeligheder de yngre Selskaber maa have haft ved at klare sig.

Alt i alt giver de foran meddelte Tal Indtrykket af, at Aarene indtil 1921 var gode for den forstandigt ledede danske Genforsikringsvirksomhed. Om Genforsikringsvirksomheden som Helhed gælder det imidlertid, at den efterhaanden kom til at lide ret føleligt under de forskellige uheldige Forhold, der vel delvis allerede *før* Krigen havde begyndt at gøre deres Indflydelse gældende, men hvis Udvikling i høj Grad begunstigedes af hele den Situation, der skabtes ved Krigen og de økonomiske Foreteelser, der ledsagede denne. Ikke

mindst uheldig for Genforsikringsforretningen blev saaledes det System for Beregningen af Genforsikringsprovisionen, som er kendt under Betegnelsen „*Nettosystemet*", og som — skønt ødelæggende for sunde Forsikringsprincipper — fik en stadig mere udstrakt Anvendelse i Krigs- og Efterkrigsaarene, hvis Konkurrenceforhold gjorde det forholdsvis let for de direkte tegnende Selskaber i deres Forbindelse med Genforsikringsselskaberne at gennemtvinge Systemet. Dette blev særlig fremherskende i Sø- og Transportgenforsikringen, men kom dog ogsaa til Anvendelse ved Genforsikringen i andre Forsikringsgrene og virkede utvivlsomt overalt demoraliserende paa Forretningen.

For rigtig at forstaa dette, maa man erindre sig, at Udgangspunktet i Genforsikringskontrakternes Bestemmelser om Kontraktparternes gensidige Ydelser er — for saa vidt Præmieforholdet angaar — det, at Reassurandøren deltager pro rata (i Forhold til den i Genforsikring overtagne Forsikringsandel) i den af det direkte tegnende (afgivende) Selskab (Cedenten) for den delvis genforsikrede Risiko i sin Helhed modtagne *Brutto*præmie, at Cedenten med andre Ord krediterer Reassurandøren for den til hans Risikoandel svarende Del af Bruttopræmien, og da det maa anses for rimeligt, at Reassurandøren, der ingen Udgift har haft ved den direkte Erhvervelse af Forsikringen eller til dennes løbende Administration, deltager pro rata ogsaa i Anskaffelses- og Administrationsomkostningerne for den paagældende delvis genforsikrede Risiko, debiterer Cedenten ham samtidig for en vis til disse Udgifters Dækning beregnet fast Provision af den Reassurandøren krediterede Bruttopræmies Beløb. Hvor denne Ordning

med Hensyn til Genforsikringsprovisionens Beregning er den gældende, siger man, at *Bruttosystemet* kommer til Anvendelse.

Saaledes ordnedes Provisionsforholdet længe, men senere indførtes der saa nu og da — efterhaanden blev det mere og mere almindeligt — i Genforsikringskontrakterne Bestemmelser om, at det direkte tegnende Selskab (Førsteforsikreren, Cedenten) kun skulde give Reassurandøren pro rata Andel i *Netto*præmien — d. v. s. Bruttopræmien med Fradrag af Cedentens *faktiske* Omkostninger ved Forsikringens Tegning — og at Reassurandøren til Dækning af en tilsvarende Del af Cedentens almindelige Administrationsomkostninger skulde yde denne en af den modtagne *Netto*præmies Beløb beregnet saakaldt *Superprovision* — der i øvrigt efterhaanden skruedes godt i Vejret — og desuden ofte forpligte sig til at yde Cedenten en vis Andel, f. Eks. 10 pCt., i den Gevinst, den paagældende Kontrakt i et vist nærmere fastsat Tidsrum, f. Eks. et Aar, maatte give Reassurandøren. Det er dette System med Beregningen af Genforsikringsprovisionen paa Basis af Nettopræmier i Stedet for som tidligere paa Grundlag af Bruttopræmien, man i Genforsikringsforretningen betegner som *Nettosystemet.*

I Aarenes Løb er altsaa i Stedet for Bruttosystemets faste Provision traadt Nettosystemets svingende Omkostningsafdrag og Superprovision; da den direkte Forsikrer paa Forhaand fradrager sine *virkelige* Erhvervelsesomkostninger — og Reassurandøren altsaa faktisk betaler disse — faar han mindre Interesse i at holde disse Omkostninger inden for rimelige Grænser, og desuden kan det, hvis Konkurrenceforholdene, saaledes som det blev Tilfældet i Krigsaarenes Løb, ligger

gunstigt for ham, lykkes ham at presse Superprovisionen saa højt op, at han gennem den faar mere end netop Dækning for sine til de genforsikrede Risikodele svarende Administrationsomkostninger; hans Fortjeneste paa Provisionen kan eventuelt tillade ham af Konkurrencehensyn at sætte Præmierne i den direkte Forsikringsforretning ned ud over det forsvarlige — til Skade naturligvis for Reassurandøren — og dette Forhold bliver des mere fremtrædende, des større en Del af Risikoen, der genforsikres, og jo mindre en Del, der altsaa holdes for egen Regning. Systemet frister saaledes Førsteforsikreren til at overtage store, tvivlsomme Forretninger og til gennem Genforsikring af langt den største Del heraf at sikre sig en Provisionsindtægt, der kan tillade ham med Ligegyldighed at se paa, om den ringe Del af Risikoen, han har beholdt for egen Regning, bringer ham Tab. Endelig vil Superprovisionen ved de Genforsikringsbeløb, der retrocederes gennem flere Led, ved hver ny Retrocession faa et vist Tillæg, og den sidste i Rækken, den endelige Assurandør for en Genforsikringsandel, vil derfor ofte have modtaget denne Andel med saa betydelige Afdrag i den tilsvarende Præmie, at Forretningen for ham bliver yderst problematisk. Da det naturligvis fortrinsvis er de mindst fine Genforsikringsselskaber, der bliver de sidste i Rækken — man henvender sig først til dem, naar Placering andet Steds er umulig — forstaar man, hvilken Betydning det her omhandlede Forhold har maattet faa først og fremmest for de krigsstartede Genforsikringsselskaber. At i øvrigt alle Nettosystemets foran kort antydede Konsekvenser er fordærvelige for den sunde Forsikringsvirksomhed og i det lange Løb ikke blot vil blive ødelæggende for den indirekte,

men tilsidst ogsaa til Skade for den direkte Forretning behøver næppe nogen nærmere Paavisning.

Et andet Forhold, som ogsaa har bidraget sit til at fordyre Genforsikringsforretningen, og som næppe har været uden Indflydelse paa Nettosystemets omsiggribende Anvendelse, er den i den nyere Tid stedfundne Udvidelse af *Assurancemæglernes* Virkeomraade. Oprindelig var en Assurancemæglers Opgave væsenlig begrænset til, at han optraadte som praktisk forsikringskyndig Vejleder for Forsikringstageren i dennes Forhold til de direkte tegnende Forsikringsselskaber; han var Formidleren mellem de direkte forsikringssøgende og Førsteforsikrerne, og kun sjældent optraadte han som Mellemmand ved Ordningen af Genforsikringsforhold. Udviklingen i den nyere Tid har imidlertid ført med sig, at Assurancemægleren i udstrakt Omfang har optaget en Virksomhed som Formidler ved Anbringelsen af Genforsikringskontrakter, og da Mægleren naturligvis for sin formidlende Virksomhed beregner sig en vis Provision, som udredes af det Selskab, der overtager den gennem Mægleren placerede Kontrakt, er Forretningen for Genforsikringsselskaberne i Almindelighed i nogen Grad blevet fordyret ved den omhandlede mere udstrakte Brug, der som anført efterhaanden — ikke mindst under Indflydelse af Krigssituationen — er blevet gjort af Mæglerens Bistand.

Ved sin specielle Indsigt og ved at bringe Forsikringsforbindelser i Stand, som maaske ellers ikke vilde blive knyttede, har Mæglerens Virksomhed i adskillige Tilfælde sin ikke ringe Betydning. Ved hans Mellemkomst spares det Genforsikring afgivende Selskab naturligvis ogsaa for en Del Ulejlighed, da

det undgaar den direkte Forhandling med Reassurandørerne og kan nøjes med at give de nødvendige Oplysninger til Mægleren, som saa fører alle — mundtlige eller skriftlige — Forhandlinger med Reassurandørerne, og disse behøver paa deres Side ikke at gøre sig større Ulejlighed med at søge Forretning, men kan regne med, at Mægleren nok skal henvende sig til dem med Tilbud. Men netop dette Forhold, at Cedent og Reassurandør, naar Mægleren optræder som Formidler, ikke kommer i direkte Forbindelse med hverandre, har sine Skyggesider, idet den personlige Forhandling mellem de kontraherende Parter særlig i Genforsikringsforholdet, der mere end noget andet Forsikringsforhold bygger paa gensidig Tillid, har sin store Betydning. Det er forstaaeligt, om Mægleren i nogen Grad glemmer Hensynet til Genforsikrerens Interesser og først og fremmest ser paa at faa den Forretning, som er hans Levebrød, bragt til en for ham selv tilfredsstillende Afslutning; det er da utvivlsomt ogsaa i Krigs- og Efterkrigsaarene ret hyppigt forekommet, at mindre nøjeregnende Mæglere har „fyldt" de krigsstartede Selskaber under ukyndig Ledelse med daarlige Kontrakter og saaledes har været medvirkende til deres Fordærv. Paa den anden Side har samvittighedsfulde Mæglere naturligvis ogsaa ofte tilført de ny Selskaber Andele i god Forretning, som de uden Mæglerens Bistand ikke vilde have kunnet opnaa at faa Del i.

Fra Krigens Tid har man for øvrigt flere Eksempler paa det lidet tiltalende Forhold, at Medlemmer af Genforsikringsselskabers Direktioner var Deltagere i Mæglerfirmaer og derigennem interesserede i Provisionen for den Forretning, de som Selskabsledere havde at afgive.

Det vil forstaas, at de i det nærmest foregaaende omhandlede Forhold i ikke ringe Grad har forværret de Kaar, hvorunder Genforsikringsvirksomheden har maattet udøves, og dels har gjort det nødvendigt eller i hvert Fald meget ønskeligt for de gode Selskaber at koncentrere sig — at samle om sig en sikker Kreds af alimenterende Selskaber; i den Retning er Udviklingen da ogsaa gaaet i de senere Aar.

I Udlandet var det oprindelig ret almindeligt, at de store, direkte tegnende Selskaber oprettede deres egne Genforsikringsselskaber, og omvendt var det fra et ret tidligt Tidspunkt i Genforsikringens Udviklingsgang ikke usædvanligt, at de store Genforsikringsselskaber oprettede Datterselskaber, dels direkte tegnende, der fortrinsvis skulde tilføre Moderselskabet den Genforsikringsforretning, de havde at afgive, og dels mindre Genforsikringsselskaber, til hvilke det stiftende Selskab kunde retrocedere Dele af sin Forretning. Endelig findes der ogsaa ret tidligt — men dog særlig i den nyere Tid — Eksempler paa, at større Genforsikringsselskaber gennem Kapitalerhvervelse og Besættelse af Bestyrelsespladser i andre direkte eller indirekte tegnende og tidligere uafhængigt virkende Forsikringsselskaber har sikret sig Indflydelse paa disse Selskabers Ledelse. Tilsammen har da Selskaberne dannet mere eller mindre fasttømrede Koncerns, der godt kan have været ret forskelligt organiserede, men som i hvert Fald altid har haft et nært Samarbejde til Formaal. Undertiden er der til Overtagelse af Overledelsen af samtlige Koncernselskaber dannet et særligt Selskab, i andre Tilfælde bevarer de enkelte Selskaber en vis Selvstændighed, idet kun visse fælles Retningslinier for Forretningsførelsen er gældende — Markedet deles

maaske mellem de direkte tegnende Selskaber, der hører til samme Koncern o. s. v.

Der kan anføres adskillige Eksempler paa, at man i den private danske Forsikringsvirksomhed er fulgt med i den foran særlig med Forholdene i Udlandet for Øje skildrede Udvikling. Hvad saaledes først det af direkte tegnende Selskaber tagne Initiativ til Oprettelsen af egne Genforsikringsselskaber angaar, er det allerede tidligere nævnt, at „De private Assurandeurer" saa tidligt som i 1883 stiftede Genforsikringsselskabet „De private Reassurandeurer", og hertil kan føjes, at „Nye Danske" i 1898 oprettede Selskabet „Nye Danskes Reassurandører", at der i 1915 i Tilknytning til det gensidige Forsikringsselskab „Danmark" stiftedes „Forsikringsselskabet Danmarks Genforsikring A/S", at „Baltica" i 1916 oprettede Selskabet „De baltiske Reassurandører" (nu „De baltiske Assurandører"), og at der i Krigsaarene paa lignende Maade dannedes flere andre Datterselskaber.

Med Hensyn dernæst til danske Genforsikringsselskabers Optræden som Stiftere af Datterselskaber, deres Medvirken ved Stiftelsen eller deres senere Erhvervelse af Interesser i andre Selskaber kan det bl. a. anføres, at „Skandinavia" allerede i 1909 var med til at erhverve det daværende Glasforsikringsselskab „Absalon", hvis Aktiekapital paa 100.000 Kr. efter Tilknytningen til „Skandinavia" forhøjedes først til 500.000 Kr. og senere til 4 Mill. Kr., og hvis Virksomhed efterhaanden udvidedes til at omfatte saa godt som alle Forsikringsbrancher. Af andre Selskaber, der paa lignende Maade i Tidens Løb knyttedes til „Skandinavia" kan yderligere nævnes det i 1915 med „Skandinavia" som Deltager stiftede „Dansk Forsikrings-

Aktieselskab Provincia" i Randers, det af Firmaet „Grøn & Witzke" i 1914 oprettede og navnlig paa Forsikring af Lystfartøjer baserede „A/S Dansk Yacht- og alm. Forsikringsselskab", der fra 1917 fører Navnet „Forsikringsaktieselskabet Dansk Merkur" og endelig „Europæiske Vare- og Rejsegodsforsikrings A/S", der er stiftet 1921. En vis entente cordiale *har* der ogsaa været mellem det af de netop nævnte Selskaber bestaaende egentlige „Skandinavia"-Koncern og „Reassurance-Compagniet Salamandra", som „Skandinavia" efter Ruslands Sammenbrud var med til i 1918 at oprette her i København paa Grundlag af den betydelige udenlandske Forretning, det russiske Forsikringsselskab „Salamandra" havde haft. „Salamandra" har for øvrigt fra 1924 selv et Datterselskab, nemlig „Forsikrings-Aktieselskabet Palnatoke", og danner saaledes med dette en mindre Koncern.

Den nævnte Selskabsgruppe, mellem hvis enkelte Selskaber der i hvert Fald bestaar et mere eller mindre intimt Samarbejde, betegnes almindeligt som „Skandinavia-Koncernen" eller „Grøn & Witzke"-Koncernen, og den kan vel ogsaa med Rette betragtes som en egentlig Genforsikrings-Koncern; men for øvrigt er det en Skønssag, naar man vil betegne en Gruppe af samarbejdende direkte og indirekte tegnende Forsikringsselskaber saadan og naar ikke; dette afhænger naturligvis af, hvordan man definitionsmæssigt afgrænser Koncernbegrebet.

Ogsaa omkring vort andet store gamle Genforsikringsselskab, „Nordisk Gjenforsikrings Selskab" samler en Række Selskaber sig i et mere eller mindre intimt Samarbejde. I denne Forbindelse kan anføres, at „Nordisk Gjenforsikring" i 1898 stiftede

„Nordisk Brandforsikring", i 1918 deltog i Omdannelsen af „Forsikringsselskabet Svendborg A/S" til „Forsikringsselskabet Nordisk Union A/S" og i 1929 (og 1930) rekonstruerede „Danske Lloyd". Mellem disse fire Selskaber er Forbindelsen saa nær, at man her med Rette maa kunne tale om en Genforsikringskoncern. Desuden bestaar der imidlertid et vist Samarbejde mellem „Nordisk Gjenforsikring" og Selskaberne „Skjold", „Nordisk Livsforsikring", „Nordisk Ulykkesforsikring" og „Forenede danske Motorejeres Forsikringsafdeling A/S", hvilket bl. a. faar sit Udtryk i, at de nævnte Selskaber har enkelte fælles Bestyrelsesmedlemmer, men Forbindelsen mellem dem er ikke af saa intim Natur, at den kan falde ind under Koncernbegrebet, selv om der gives denne en meget vid Definition, og selv om man i daglig Tale kan høre Udtrykket „Nordisk Gjenforsikring"-Koncernen anvendt som omfattende ogsaa de fire sidstnævnte Selskaber.

En egentlig Koncern med Fællesledelse og Interessefællesskab i vidt Omfang dannede derimod utvivlsomt „Internationale Assurance-Compagni" sammen med Datterselskabet „Nordeuropæisk Reassurance-Compagni" og en Række smaa Mæglerselskaber. Dette saavel som en Del andre under Krigstiden oprettede Smaakoncerner er forlængst ophørt at eksistere. Om man vil henføre de forskellige under Krigsaarene dannede Koncerner under Genforsikringskoncernerne eller under de almindelige Forsikringskoncerner, hvoraf de vigtigste har faaet deres Omtale foran Side 192 ff., kan i øvrigt være noget af en Skønssag, men i hvert Fald var det for en væsentlig Del Manipulationerne med Genforsikringsforretningen, der kaldte dem til Live.

Hvad den økonomiske Bedømmelse af de her omhandlede Koncerner angaar, maa det vel i Almindelighed anses for mere rationelt, at et Genforsikringsselskab erhverver sig Kontrol med et direkte tegnende Selskab, end at omvendt et direkte tegnende Selskab kontrollerer et Genforsikringsselskab. Reassuranceselskabet er nemlig stærkt interesseret i, at det direkte tegnende Selskab, hvis Forretning det delvis skal overtage, driver sin Virksomhed paa fuldt forsvarligt teknisk Grundlag, da det ellers ikke har Udsigt til Fortjeneste paa den fra det paagældende direkte tegnende Selskab overtagne Forretning. Genforsikringsselskabet vil derfor tvinge det direkte tegnende Selskab, som det kontrollerer, til at holde et forsvarligt Grundlag. Det direkte tegnende Selskab, der kontrollerer et Genforsikringsselskab, har ikke en lige saa stærk Interesse i, at dette sidste Selskab faar en virkelig god Forretning, thi det Tab, det eventuelt kan faa paa dette Selskab, kan det godt vente at faa mere end dækket gennem Kommissionerne paa Forretning, som det udveksler med andre udenfor staaende Selskaber.

I Tilslutning til Omtalen af Koncerndannelserne maa nævnes en anden — af Koncentrationsbestræbelserne inden for Forsikringsvirksomheden fremgaaet — Art af Selskabssammenslutninger, der hører den nyere Tid til, nemlig *Poolen*, der særlig har fundet Anvendelse i Transportforsikringsforretningen, men dog ogsaa forekommer i andre Forsikringsbrancher. Ved en Pool forstaar man i Forsikringsvirksomheden en Sammenslutning af et Antal Forsikringsforetagender — ligegyldigt om det er Førsteforsikrere eller Reassurandører

— med Ydelsen af gensidig Reassurancedækning som Formaal. I Almindelighed vil den rent praktiske Ordning være den, at de i Poolsammenslutningen deltagende Forsikrere ved Kontrakt har forpligtet sig til at afgive *hele* deres Forretning i den Forsikringsgren, Poolen tager Sigte paa, til en i Pooldeltagernes fælles Interesse oprettet Administrationscentral, der i øvrigt hyppigt ledes af et af de i Poolen deltagende Selskaber. Ved denne Central samles da en Mængde Forsikringer, som derfra efter et ved Poolkontrakten bestemt Forhold fordeles paa Poolens Medlemmer, der altsaa hver med sin bestemte Kontraktskvote deltager i enhver ved Poolkontoret indtegnet Risiko.

Da Poolen kun tilstræber en Fordeling af de af Førsteforsikreren overtagne Risikoer paa flere Forsikrere, vil det forstaas, at den er noget helt andet end den fra andre Erhvervsomraader kendte almindelige Pool, der jo tager Sigte paa en monopolistisk Regulering af det Erhverv, den har Tilknytning til; en saadan Tendens savner Forsikringspoolen i dens her omhandlede Skikkelse helt. Det vil ogsaa af det foran fremhævede fremgaa, at Poolen indtager en anden Stilling inden for Forsikringsvirksomheden end Forsikringskoncernen, idet dennes Medlemmer er langt mere afhængige af Koncernledelsen, end Poolens Medlemmer er af den fælles Pooladministration. Ved at indtræde i Poolen opgiver dog naturligvis et Selskab for saa vidt noget af sin tidligere Frihed, som det nu paa et bestemt Omraade ikke længere helt frit kan vælge og kombinere sine Reassuranceforbindelser efter Forgodtbefindende; i nogen Grad taber det til en Pool knyttede Selskab sin Føling med Reassurandø-

rerne i al Almindelighed, og dette kan, hvis Selskabet eventuelt udtræder af Poolen og derfor maa søge ny Reassuranceforbindelse, navnlig i Krisetider være uheldigt nok. Poolens største Fortrin er, at den bevirker en stærk Blanding af Risikoerne og gør ethvert Medlem interesseret i de øvrige Medlemmers Forretning; bringer et enkelt Medlems Forretning Poolen Tab, maa de andre Medlemmer hjælpe til at bære det, og bringer den særlig god Gevinst, nyder alle Medlemmer godt heraf. Poolen er med andre Ord paa sit Omraade at betragte som et Slags gensidigt Forsikringsselskab med Medlemmernes deraf følgende Solidaritet indbyrdes. Da alle Poolmedlemmerne maa være interesserede i, at Poolen giver Udbytte, maa det antages, at Poolsammenslutningen modarbejder de enkelte Medlemmers eventuelle Tendenser til at afslutte daarlige Forretninger, og hvis der virkelig kan regnes med, at Poolen vanskeliggør Præmieunderbud, maa dette blive til Gavn for den samlede Forsikringsvirksomhed. Til Kredit for Poolen kan det ogsaa anføres, at den virker med til at hindre, at Poolmedlemmerne „røver" Forsikringer fra hverandre; det kan jo være temmelig ligegyldigt, fra hvilket af Medlemmerne en Risiko, som alle skal have en bestemt Del i, tilføres Poolen.

Forskellige mindre Pooldannelser er i de senere Aar forekommet herhjemme, og som et Eksempel paa en interskandinavisk Pool kan nævnes „Den nordiske Pool for Luftfartforsikring", der begyndte sin Virksomhed den 1/10 1919, og som er en Sammenslutning af Forsikringsselskaber i de fire nordiske Lande med det Formaal at drive al til Luftfarten knyttet Forsikringsvirksomhed i Fællesskab for derved at opnaa de

gunstigst mulige Kaar for denne Branche. Poolen har i 1929 Tilslutning fra omtrent 50 Forsikringsselskaber.

Af ikke ringe Betydning for Genforsikringens Arbejdsvilkaar i de senere Aar har ogsaa det *Reciprocitetssystem* været, som efterhaanden — rent bortset fra Poolkontrakterne, der jo ogsaa tager Sigte paa gensidig Forretningsudveksling — har vundet Indpas i Genforsikringsforretningen. Det er tidligere lejlighedsvis blevet omtalt, at de direkte tegnende Forsikringsselskaber i nyere Tid i stadig større Udstrækning har kastet sig over ogsaa den indirekte Forsikringsforretning. Denne Udvikling har saa i sit videre Forløb ført med sig, at de direkte tegnende Selskaber — til Gengæld for den Forretning, de afgiver i Genforsikring — har forlangt fra Reassurandørerne at faa overdraget en Del af den Forretning, som disse ønsker at retrocedere.

At denne specielle Form for Udveksling af Genforsikringsforretning har fundet stigende Anvendelse maa vel betragtes som en Følge af den hele ved Krig med paafølgende Krise skabte særlige Situation, der har begunstiget Udviklingen i saa Henseende, men skyldes til syvende og sidst de direkte tegnende Selskabers Ønske om hurtigst og lettest muligt, med størst mulig Arbejdsbesparelse — den direkte Forsikring volder større Besvær med Hensyn til Anskaffelse og Administration — at skaffe sig den størst mulige Portefeuille; medvirkende kan maaske ogsaa Ønsker om at undgaa Assurancemægleres Mellemkomst ved Forretningernes Afslutning have været; i hvert Fald indskrænkes Mæglernes Virkeomraade ved Reciprocitetssystemet.

Om dette i det lange Løb virker til Gavn for nogen af Parterne kan for øvrigt være tvivlsomt, men det gør det i hvert Fald ikke, hvis Reciprocitetskravet, hvad let sker, drives for vidt, og gør det navnlig ikke, naar den gensidige Udveksling af Forretning kun foregaar mellem indenlandske Selskaber, hvorved den internationale Risikoudligning, som er en af Genforsikringens Fordele, modvirkes. Systemet *kan* føre med sig, at den direkte Forsikrer hurtigt kommer til at lide under Vanskeligheden ved at opnaa tilstrækkelig bred Basis for en rationel Risikoudligning, og at de specielle Reassuranceselskaber ofte faar Grund til Beklagelse over, at de kun faar de særlig farlige Risiko-Eksedenter overdraget eller i bedste Fald maa nøjes med beskedne Kvoter af den gode Forretning. Forudsætningen for Udvekslingen bør naturligvis være, at der afgives en lige saa god Forretning, som der modtages, men denne Forudsætning holder ikke altid Stik; til syvende og sidst kan Reassurandørerne da se sig nødsaget til i givet Tilfælde helt at nægte de direkte tegnende Selskaber den Genforsikringshjælp, som de ikke kan undvære, og hvis Svigten derfor kan bringe dem i stor Forlegenhed.

At Udvekslingssystemet har været til Skade for de rene Genforsikringsselskaber, er der ingen Tvivl om. Den Begrænsning, deres Erhvervsomraade derved har faaet, har naturligvis maattet medføre en forøget Konkurrence om den Del af Genforsikringsforretningen, for hvilken der ikke har foreligget noget Krav om Reciprocitet. Resultatet heraf er da ofte blevet det, at de afgivende Selskaber har kunnet gennemføre Betingelser, som kun har levnet Reassurandøren meget smaa

Chancer for Gevinst. Den bedste Del af den paa Genforsik. ringsmarkedet udbudte Forretning er fortrinsvis gaaet til de store direkte tegnende Selskabers Genforsikringsafdelinger, fordi man her gennem Udstykning af sin egen til Genforsikring bestemte Forretning har haft de bedste Betingelser for at kunne imødekomme Reciprocitetskravet. Udvekslingssystemet ført ud i sine yderste Konsekvenser betyder aabenbart de rene Genforsikringsselskabers Overflødiggørelse, og det er jo muligt, at Udviklingens endelige Resultat vil blive disse Selskabers Forsvinden; foreløbig er det dog vel rimeligst at antage, at Specialiseringen ogsaa paa dette Omraade vil vise sig at være det bedste og derfor igen vil komme i Forgrunden som ledende Princip i Genforsikringsvirksomheden.

I den moderne Genforsikringsvirksomhed finder man i fremtrædende Grad anvendt endnu et System, *Depotsystemet*, som vel ogsaa har været kendt og anvendt paa Genforsikringens tidligere Udviklingstrin, men som navnlig i Aarene umiddelbart efter Verdenskrigens Ophør fandt udstrakt Anvendelse, og som i det Omfang, hvori det efterhaanden har vundet Indpas, utvivlsomt har paavirket Genforsikringsvirksomheden som Forretning betragtet paa ugunstig Maade.

Ved Depotsystemet forstaas den Ordning af Afregningsforholdet mellem Genforsikringens Kontraktparter, at Cedenterne i mere eller mindre udstrakt Omfang betinger sig — og gør Brug af — en Ret til at tilbageholde som Depot en Del af de deres Reassurandører efter Genforsikringskontrakter tilkommende, forfaldne Præmier. At Cedenterne saaledes har forlangt og faaet stillet kontante Depoter, der naturligvis har

skullet tjene som Sikkerhed for, at Reassurandørerne opfyldte deres Forpligtelser efter de paagældende Kontrakter, er let forstaaeligt og fuldt berettiget for de Tilfældes Vedkommende, hvor Kravet er rejst over for ny og endnu ukonsoliderede Genforsikringsselskaber, selv om Depot-Kravets Opfyldelse i nogen Grad har forringet disse Selskabers Udviklingsmuligheder, men Kravet synes mindre vel begrundet, naar det rejses over for gamle, velansete og konsoliderede Genforsikringsselskaber. Over for saadanne Selskaber burde Depotkravet bortfalde; der er vel endog dem, der vilde hævde, at man her med større Berettigelse kunde gaa ganske modsat til Værks, saaledes at Reassurandøren fra Cedenten modtog et kontant Depot, i hvilket han kunde søge Skadesløsholdelse, hvis Cedenten tilførte ham forsikringsteknisk set uforsvarlig Forretning. I hvert Fald maa Depotkravet over for den gamle ansete Reassurandør anses for at være mindre vel anbragt, og der er da ogsaa i de senere Aar blandt solide Reassurandører en stigende Tilbøjelighed til at afvise Genforsikringskontrakter med Depot-Klausul.

Naar Depotsystemets Anvendelse maa ønskes indskrænket, er Grunden hertil den, at Systemet i nogen Grad hindrer Genforsikringsselskaberne i at naa frem til den finansielt uangribeligt solide Position, som det dog er i Forsikringsforretningens Interesse i al Almindelighed, at de opnaar. Til Opnaaelsen af den stærkest mulige finansielle Stilling kræves det ikke alene, at Genforsikringsselskaberne faar en passende industriel Gevinst paa den af dem overtagne Forretning, men ogsaa at de skaffer sig den højest mulige Rente af deres Præmieindtægter. I nogen Grad betyder imidlertid Afgivelsen af Depoter en For-

mindskelse i Renteindtægten, skønt Depoterne naturligvis forrentes af Cedenten. Den Rente, der faas for Depoterne, er ganske sikkert nemlig altid lavere end den, de depotstillende Selskaber selv kunde opnaa af de deponerede Beløb, hvis de havde disse til fri Raadighed, og Rentetabet forøges desuden derved, at Cedenten som Regel vil være et halvt Aars Tid bag efter med Afregningen; endelig berøves det Selskab, der stiller mange Depoter, den Fordel at kunne anbringe store Beløb under eet, hvilket ogsaa kan bidrage til en Formindskelse af den ellers mulige Renteindtægt. For øvrigt vil Genforsikringsselskaberne paa deres Side gennem Depotsystemet formentlig tilskyndes til af deres Retrocedører at kræve relativt endnu højere Depoter, end de selv har maattet stille hos deres Cedenter, for derigennem i nogen Grad at faa deres Rentetab ækvivaleret, og en saadan Stigning i Depotkravene maa da ramme de sidste Led i Genforsikringskæden særlig haardt.

I de senere Aar er Depotsystemet for saa vidt blevet lempet noget, som det i stigende Omfang er blevet tilladt Genforsikringsselskaberne i Stedet for kontante Depoter at stille Sikkerhed i Værdipapirer, og da disse giver en højere Rente end den, Cedenten ydede for Kontantdepotet, har den nævnte Modifikation af Depotbestemmelsen betydet en lille Lempelse for Reassurandørerne, der dog næppe er fuldt tilfredsstillede, før Depotkravet falder helt bort.

International som Genforsikringsvirksomheden er, har de af Krigens Virkninger foraarsagede ustabile *Valutaforhold* uundgaaelig maattet volde Virksomheden store Vanskeligheder, som vel nu, efterhaanden som de forskellige Valutaer er blevet

stabiliserede, er væsenligt reducerede, men som dog i mindre Omfang endnu eksisterer, da der stadig findes enkelte Valutaer, som svinger ikke ubetydeligt.

Indtil de svære Valutavanskeligheder for Alvor meldte sig, var det almindelig Praksis, at alle af Genforsikringsforholdet flydende Afregninger mellem de kontraherende Parter — Cedent og Reassurandør — fandt Sted i Cedentens Hjemlands Valuta, saaledes at der for de i andre Møntsorter afsluttede Forsikringer afregnedes i Cedentens Hjemlandsmønt efter *faste* Omregningskurser, som Parterne var enedes om, og som saa var uforandret anvendelige gennem hele Forsikringstiden — til Risikoens endelige Afvikling. De Kursdifferencer, denne Afregningsmaade gav Anledning til, var i Førkrigstiden kun smaa, og begge kontraherende Parter regnede med dem som noget uundgaaeligt. Da imidlertid den stærke Forringelse — eller det fuldstændige Sammenbrud — fandt Sted i de fleste europæiske Valutaer, voksede Risikoen for Tab paa Valutaen saa stærkt, at den blev langt større end den egentlige Forsikringsrisiko, og at hverken Cedent eller Reassurandør kunde eller vilde bære den, og der opstod i mange Tilfælde Meningsdivergenser mellem dem om, hvilken Valuta der skulde lægges til Grund for Afregningerne — Divergenser der gav Anledning til talrige Voldgiftssager og Processer.

Man valgte da den nærliggende Udvej at lægge Originalvalutaen, d. v. s. den Valuta, hvori Forsikringen var tegnet, til Grund for alle Afregninger ifølge Genforsikringsforholdet og opnaaede herved for begge Kontrahenters Vedkommende at faa Kursrisikoen hævet og kun at beholde den egentlige Forsikringsrisiko. Men selv om denne Afregningsordning af-

værgede store Valutatab, medførte den til Gengæld ny Besværligheder, væsentligst af teknisk — bogholderimæssig — Art. Da Afregningerne nemlig nu maatte foretages i samtlige de i Reassurandørens Portefeuille rummede talrige — ofte omkring en Snes Stykker — Valutaer, der i øvrigt forøgedes med de efter Krigen oprettede ny Nationalstaters, og der for hver enkelt Valuta maatte føres særskilte Konto-Kuranter, vil det forstaas, at den ny Afregningsmaade medførte et stærkt forøget Arbejde for Reassurandørernes Bogholderier.

Ikke blot for det direkte Afregningsforhold Parterne imellem, men ogsaa for Selskabernes Banktilgodehavender i Udlandet fik de vanskelige Valutaforhold stor Betydning. Ethvert Forsikringsselskab, men særligt da et Genforsikringsselskab, der i Henhold til kontraktmæssige Bestemmelser almindeligvis kun til visse Terminer modtager de det i Henhold til Afregninger tilkommende Beløb fra Cedenterne, medens det til enhver Tid maa være forberedt paa at skulle udbetale Skadesbeløb, er nødsaget til at holde Midler disponible — og her kommer i første Række Banktilgodehavender i Betragtning — i betydeligt Omfang; men netop de i udenlandske Banker indestaaende Beløb er først og fremmest udsatte for Værdiforringelser. Selskaberne har — væsenligst i de Lande, hvor de har haft deres fleste Forbindelser — holdt Midler disponible paa alle større Bankpladser; de har vel nok søgt fortrinsvis at anbringe deres Midler i de Lande, der havde de stabileste Valutaforhold, men de har for saa vidt langt fra altid frit kunnet disponere i saa Henseende, da der i mange Tilfælde har været kontraktmæssige — eller endog lovmæssige — Bestemmelser om Deponering af Depoter, som har

hindret dette. Ogsaa i de valutasvage Lande har Selskaberne da maattet holde likvide Midler, og derigennem har de utvivlsomt i Efterkrigsaarene lidt betydelige Tab.

Det vil af det foran anførte fremgaa, at dansk Genforsikringsvirksomhed vel siden 1914 rent *kvantitativt* har haft en meget stærk Fremgang, men at den voksende Forretnings økonomiske Resultater paa Grund af de mange tidligere omtalte Vanskeligheder, den af Krigen og Verdenskrisen skabte ekstraordinære Situation har ført med sig, *kvalitativt* ikke har staaet i et passende Forhold til Forretningsudvidelsen. Dette gælder naturligvis ubetinget for de krigsstartede og nu atter forsvundne Genforsikringsselskabers Vedkommende, men selv den stadig eksisterende Genforsikringsvirksomhed har som Helhed betragtet — enkelte Selskaber kan danne en Undtagelse — næppe heller, saavidt de stadig mere forviklede statistiske Forhold tillader at skønne, i de senere Aar opnaaet de økonomiske Resultater, som de skulde og burde have naaet under Hensyn til Forretningens Omfang.

En af et Forsikringsblad udarbejdet Statistik vedrørende danske Skades-Genforsikringsselskabers Virksomhed i Aarene 1923–27 giver saaledes det Resultat, at den „tekniske Gevinst" for 24 endnu bestaaende Selskaber — der dog vel at mærke langt fra alle udelukkende driver Genforsikringsvirksomhed, men ogsaa for største Partens Vedkommende beskæftiger sig med direkte Forsikring, der dog angives at være betydelig under Halvdelen af de paagældende Selskabers samlede Forretning — i det behandlede Femaar har været et samlet *Tab* paa godt 12,3 Mill. Kr., og da det maa forudsættes, at Sel-

skaberne paa deres direkte tegnede Portefeuille har haft et industrielt Overskud, har det industrielle Tab paa Genforsikringsforretningen i Virkeligheden været endnu større end det anførte Beløb paa 12,3 Mill. Kr. I samme Femaar har de 24 Selskaber imidlertid haft en samlet Nettoindtægt gennem Renter og diverse Indtægter paa ca. 38,7 Mill. Kr., og Selskaberne har saaledes alligevel haft et samlet Nettooverskud paa ca. 26,4 Mill. Kr., men dette Overskud skulde altsaa skyldes Finansforvaltningen og ikke selve Forsikringsvirksomheden. Selv om der paa Grund af Ufuldkommenheden af det statistiske Materiale, hvorpaa den omhandlede Opgørelse er bygget, ikke tør tillægges de anførte Tal nogen ubetinget Beviskraft, giver Tallene dog sikkert et Fingerpeg om, at Situationen for Genforsikringsvirksomheden i det betragtede Femaar ikke just har været glimrende.

Med Hensyn til Genforsikringsvirksomhedens Omfang (maalt ved Bruttopræmieindtægten) her i Landet giver i øvrigt de flere Gange i de foregaaende Afsnit omtalte af Det statistiske Departement siden 1923 foretagne aarlige Opgørelser af Forsikringsselskabernes Præmieindtægter en Del Oplysninger saavel for danske som for udenlandske her arbejdende Forsikringsselskabers Vedkommende. Opgørelserne viser de i Opstillingen Side 526 anførte Resultater.

Af Opstillingens Tal fremgaar det, at Genforsikringsforretningen har været i ret stærk Tilbagegang fra 1924 til 1926, hvorefter der atter spores Fremgang. Helt sikkert er det vel ikke, at Departementet ved sine Opgørelser har faaet samtlige Selskaber med, og en Svingning fra Aar til Aar i Tallene for de samlede Præmieindtægter kan da maaske skyldes, at

Bruttopræmieindtægt af Genforsikring (i 1000 Kr.)

Aar	*Danske Selskaber*		*Udenlandske Selskaber*	*Ialt*
	Aktieselskaber	gensidige Selskaber		
1923	331.302	1.254	3.629	336.185
1924	355.253	1.437	3.648	360.339
1925	270.618	1.063	3.225	274.906
1926	225.351	1.545	2.382	229.278
1927	233.106	1.663	2.420	237.189
1928	240.964	2.205	2.846	246.015

det er et svingende Antal Selskaber, man har faaet med i de forskellige Opgørelser, men selv bortset fra, at der eventuelt maa regnes med et saadant for Totalbilledet forstyrrende Forhold, kan der dog ikke være Tvivl om, at der har været en reel Tilbagegang i Forretningen, hvilket jo ogsaa stemmer særdeles godt med den Kendsgerning, at de ved Krigen fra det internationale Genforsikringsmarked udelukkede udenlandske Selskaber i Løbet af 1920'erne atter har genvundet en Del af deres tidligere dominerende Stilling.

Det ses endvidere af Tabellen, at de her i Landet arbejdende udenlandske Selskaber og de danske gensidige Selskaber spiller en ganske underordnet Rolle i Genforsikringsforretningen, der fuldstændig beherskes af de danske Forsikrings-*aktieselskaber*. Undersøger man for disse sidstes Vedkommende — de to andre Selskabskategorier har paa Grund af deres samlede Genforsikringsforretnings relativt ringe Omfang

mindre Interesse i saa Henseende — hvorledes de anførte Bruttopræmieindtægter fordeler sig paa de enkelte Forsikringsbrancher, faar man følgende Resultat:

Danske Forsikringsaktieselskabers Bruttopræmieindtægter af Genforsikring (i 1000 Kr.)

Aar	I Livs- og Pensionsforsikring	I Syge- og Ulykkes-, Motorkøretøjs- og anden Ansvarsforsikring	I Brand-, Tyveri-, Driftstab-, Grundejerforsikring m. v.	I Sø- og Transportforsikring	I andre Brancher
1923	12.460	6.232	198.400	113.231	979
1924	14.256	8.212	206.720	124.998	1.067
1925	12.794	8.736	150.724	95.800	2.564
1926	13.620	11.375	122.195	76.754	1.407
1927	13.952	13.176	134.923	69.562	1.493
1928	16.761	15.824	135.916	68.260	4.203

Allerede af disse absolutte Tal fremgaar det tydeligt, at Genforsikringens Benyttelse i Livsforsikringen er saa nogenlunde stationær, at Ulykkesforsikringen og de til denne knyttede Brancher i stadig stigende Grad faar Betydning for Genforsikringsvirksomheden, men at det for den i øvrigt naturligvis er de to Hovedbrancher, Brand- og Søforsikringen, der med deres store til Genforsikringsafdækning særlig trængende Risikoer spiller langt den største Rolle. Det ses ogsaa tydeligt nok, at det er de to sidste — og mest internationale — Brancher, at Tilbagegangen har ramt, og særlig lægger man Mærke til, at Præmienedgangen for Sø- og Transportforsikringens Vedkommende ikke som i de andre Brancher

stopper med 1926, men stadig fortsættes. De forskellige Branchers Andele i de samlede Præmieindtægter fremgaar i øvrigt tydeligere af følgende relative Tal:

Præmieindtægtens procentvise Fordeling paa Brancherne

Aar	Livs- og Pensions-forsikring	Syge- og Ulykkes-, Motorkøre-tøjs- og anden Ansvars-forsikring	Brand-, Tyveri-, Driftstabs-, Grundejer-forsikring m. v.	Sø- og Transport-forsikring	Andre Brancher
1923	3,76	1,88	59,89	34,12	0,29
1924	3,94	2,32	58,22	35,21	0,31
1925	4,73	3,23	55,69	35,41	0,94
1926	6.04	5,04	54,24	34,06	0,62
1927	5,99	5,65	57,87	29,85	0,64
1928	6,96	6,57	56,40	28,33	1,74

Mest undrer den saare ringe Andel „Andre Brancher" har i de samlede Præmieindtægter; i Forsikringslitteraturen ser man nemlig atter og atter fremhævet, at de mange ny Forsikringsgrene, der optages, vilde være umulige at drive, hvis ikke Genforsikringen traadte hjælpende til og bar en særlig stor Del af den foreløbig temmelig uberegnelige Risiko. Tallene tyder imidlertid ikke paa, at de ny Forsikringsgrene — mest „Smaabrancher" — reassurerer særlig stærkt; gør de det alligevel, maa deres Forretning i hvert Fald ikke være af ret stor Betydning.

Spørger man, hvorledes de danske Forsikringsaktieselskabers foran omhandlede Bruttopræmieindtægter af Genforsikringsvirksomheden fordeler sig mellem de Selskaber, der *kun*

tegner Genforsikring — de „rene“ Genforsikringsselskaber — og de Selskaber, der tegner baade direkte Forsikringer og Genforsikringer, giver efterfølgende Opstilling Svaret herpaa:

Aar	*De „rene“ Genforsikrings-selskaber*			*De øvrige Selskaber*		
	Antal	Bruttopræmie		Antal	Bruttopræmie	
		i 1000 Kr.	i pCt.		i 1000 Kr.	i pCt.
1923	15	171.635	51,8	47	159.667	48,2
1924	17	202.118	56,9	47	153.136	43,1
1925	15	151.925	56,1	50	118.693	43,9
1926	12	114.684	51,0	50	110.667	49,0
1927	12	124.666	53,5	48	108.440	46,5
1928	12	122.342	50,8	47	118.622	49,2

Det fremgaar heraf, at Præmieindtægten fordeler sig med noget *over* Halvdelen paa de „rene“ og noget *under* Halvdelen paa de øvrige — „blandede“ — Genforsikringsselskaber. At der er saa forholdsvis ringe Forskel paa de to Selskabsgruppers samlede Bruttopræmieindtægter kan nok virke noget overraskende og viser, hvilken overordentlig stor Betydning, Genforsikringsvirksomheden har faaet ogsaa for de Selskaber, som oprindelig er stiftede med direkte Forsikringstegning som Formaal. Naturligvis er dog Genforsikringsportefeuillerne for de enkelte Selskaber i den „blandede“ Gruppe gennemsnitlig langt mindre end de „rene“ Selskabers gennemsnitlige Portefeuille, da der er 3 à 4 Gange saa mange Selskaber i den førstnævnte Gruppe. Det er imidlertid ikke blot de direkte tegnende Selskaber, som i stigende Omfang har kastet sig

ogsaa over Genforsikringen; flere af de oprindelig som „rene" stiftede Genforsikringsselskaber har ogsaa i Aarenes Løb optaget den direkte Tegning i een eller flere Brancher, men har dog vedblivende Genforsikringen som Hovedbranche. Dette bidrager naturligvis til at formindske Forskellen mellem de to Selskabsgruppers Præmieindtægter.

De Risikosummer, som Genforsikringsselskaberne overtager, beholder de jo ikke altid i fuldt Omfang for egen Regning, men overdrager ofte Dele af dem til andre Forsikringsselskaber; de „retrocederer", som det forsikringsterminologisk hedder, Andele af overtagne store Risikobeløb til andre Selskaber, og maa da naturligvis ogsaa til disse afgive forholdsmæssige Dele af Bruttopræmierne for de paagældende Forsikringer. For de „rene" Genforsikringsselskabers Vedkommende kan det konstateres, hvor stor en Del af deres Bruttopræmieindtægt, de holder for egen Regning, og altsaa ogsaa i hvilket Omfang, de retrocederer. I saa Henseende var Forholdet for de omhandlede „rene" Genforsikringsselskaber følgende (de absolutte Tal i 1000 Kr.):

Aar	Bruttopræmie	Præmie for egen Regning	pCt.
1923	171.635	79.613	46,4
1924	202.118	126.740	62,7
1925	151.925	91.392	60,2
1926	114.684	61.898	54,0
1927	124.666	71.728	57,6
1928	122.342	69.641	56,9

I hvert Fald gennemsnitlig en Del over Halvdelen af de indkasserede Bruttopræmier er altsaa for Risikoer, der holdes for egen Regning. I øvrigt er Retrocessionsprocenten jo en Del svingende fra Aar til Aar, hvilket vel nærmest skyldes Tilfældigheder, f. Eks. vekslende Sammensætning — flere eller færre af de store Risikoer, som kræver særlig stor Spredning — af de overtagne Forsikringsbestande; med aftagende Forretning bliver Selskaberne maaske ogsaa tilbøjeligere til at beholde en større Del af de overtagne Forsikringer for egen Regning.

RETTELSER OG TILFØJELSER

Pag. 52, 14. Linie fra oven: „(se nedenfor)", læs: (se i det følgende!)

„ 56. Til Fortegnelsen over de likviderede Selskaber maa nu føjes: „Det kgl. oktr. Sø-Assurance-Kompagni A/S (2 Mill. Kr.) og dettes Datterselskab „Assurance-Kompagniet *Regius* A/S" (1 Mill. Kr.), der ifølge Generalforsamlingsbeslutning af $^{12}/_{9}$ 1930 er traadt i Likvidation.

„ 68, 1. Linie foroven: „omstaaende", læs: foranstaaende.

„ 101, 7. „ fra neden: „væretknyttet", læs: været knyttet.

„ 109, 10. „ „ „ : „Likvi", læs: Likvi-

„ 128, 2. „ „ oven: „af disse", læs: af disse Opgørelser.

„ 176, 12. „ „ „ : „Sturm- og Drangperiode", læs: „Sturm- und Drang"-Periode.

„ 224, 14. „ „ neden: „dermed", læs: dernæst.

„ 276, 3. „ „ „ : „Præmieindtægt", læs: Præmieindtægt f. e. R.

„ 292 ff.: Ved de anførte Beregninger er der ikke taget Hensyn til Stigningen ved Nytegning i det paagældende Aar. Dette vil ikke mindst paavirke Tallene for 1921.

„ 304, 14. Linie fra neden: „mindre gensidige", læs: mindre, gensidige.

„ 336: I Tabellens Overskrift staar: „direkte tegnede", læs: direkte tegnende.

Pag. 379, 2. Stykke: Det Tilbud paa „Gotha-Bank"-Portefeuillen, der her forudsættes at ville fremkomme fra Statsanstalten, foreligger nu (Sept. 1930).

„ 402, 7. Linie fra neden: „idet dog U. S. A. danner en Undtagelse", læs: idet dog U. S. A. med Hensyn til Forskydningen mellem de to i det følgende særligt omhandlede Forsikringsformer danner en Undtagelse.

„ 443, 3. „ „ „ : „ny stiftede", læs: nystiftede.

„ 472, 12. „ „ „ : „men Forslaget", læs: men Forslaget —